

Empirisk analyse av Greenblatts og Piotroskis verdistrategier i Norge og Sverige

-Geniale professorer eller tallfiksere?

av **Knut Ansten og Bjørnar Engevik**

Veileder: Professor Thore Johnsen

Masteroppgave i Finansiell Økonomi/Institutt for Foretaksøkonomi

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Denne utredningen er gjennomført som et ledd i masterstudiet i økonomisk-administrative fag ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at høyskolen inntår for de metoder som er anvendt, de resultater som er fremkommet eller de konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

Piotroskis ni-faktor-modell basert på regnskapsprinsipper gjennomført på selskap med høy bok/pris og Greenblatts to-faktor-modell med EBIT/EV og ROCE som kriterier, har begge som utgangspunkt å finne feilprisede aksjer. På det norske og det svenske markedet i perioden 1990-2010 med datagrunnlag fra Datastream, hadde vinnerporteføljene en gjennomsnittlig årlig geometrisk avkastning på 15,8% og 12,6% for henholdsvis Greenblatt og Piotroski mot 7,7% sammenlignet med en passiv benchmarkportefølje bestående av samtlige selskap i investeringsuniverset. Den risikjusterte meravkastningen utover benchmark til vinnerporteføljen etter Greenblatt-kriteriene, var signifikant og det kan konkluderes med at denne ikke skyldtes tilfeldigheter, mens Piotroskis vinnerportefølje ikke oppnådde signifikante risikjusterte resultater. Greenblatts vinnerportefølje gjorde det riktignok dårligere i noen år, spesielt i innhentingsfaser da vinneraksjene hadde tapt relativt lite i krisene forut for innhentingsfasene. Begge strategienes taperporteføljer så ut til å finne overprisede aksjer, og begge strategiene var i stand til å skille de beste fra de dårligste selskapene. Piotroskis vinnerportefølje gjorde det bedre relativt sett da finansselskaper ble inkludert og da man så på perioden 1999-2010 eksplisitt, men også her var Greenblatts vinnerportefølje overlegen justert for risiko. Piotroskis bok/pris-begrensing så ikke ut til å tilføre strategien verdi, noe som kan skyldes at porteføljen ble mer diversifisert. Piotroskis strategi så ut til å fungere bedre med treårige holdeperioder. En strategi som kun bygget på EBIT/EV oppnådde bedre resultater enn en som kun bygget på ROCE, men Greenblatts valg om å inkludere begge virket meningsfullt. En kombinasjonsstrategi med Greenblatts og Piotroskis kriterier gjorde det dårligere enn Greenblatts vinnerportefølje og bedre enn Piotroskis vinnerportefølje, og tilførte således den dominerende Greenblatt-strategien ingen merverdi.

Forord

Med denne utredningen avslutter forfatterne fem innholdsrike år på Norges Handelshøyskole. Finans og spesielt kapitalforvaltning har alltid vært av interesse for undertegnede. Da vi leste Joel Greenblatts lille bok som etter sigende på et magisk vis skulle slå markedet ble vi svært fasinert over denne strategiens enkelthet og det økonomiske rasjonalet bak denne. Vi ble også interessert da vi leste en artikkel i Dagens Næringsliv om at Orkla Finans hadde startet fondet Orkla Nordic Value der Joseph Piotroskis strategi ble lagt til grunn. En sammenlikning av Greenblatt og Piotroskis studier i Norge og Sverige, om i Verden overhodet, er noe som etter det forfatterne kjenner til ikke har vært gjort tidligere, samtidig som det er svært aktuelt i moderne kapitalforvaltning.

I arbeidet med denne oppgaven har vi støtt på mange utfordringer som har bidratt til å øke forståelsen for teori tilegnet gjennom studier på NHH. Den mest tidkrevende delen av oppgaven var datainnsamlingen – forfatterne har omsider forstått hvordan det er å være empirikere; man må som regel gå den lange veien fra A til B, gjerne etter å ha brukt mye krefter på å forsøke å finne snarveier som etter irriterende lang tid viser seg å være blindveier. Vi mener at den tidkrevende prosessen har ført til svært interessante resultater og analyser, og vi håper at dette også er interessant lesning.

Vi ønsker å takke fagstaben på NHH for å velvillig ha stilt opp for spørsmål underveis, derunder først og fremst veileder Thore Johnsen, for innspill og tilbakemeldinger. Vi ønsker også å takke Kristian Semmen og Ariel Fischer i Orkla Finans for informasjon om metodene de brukte i sine studier. Vi hadde heller ikke vært foruten Ulf Persson ved OMX Stockholm, Truls Evensen ved Oslo Børs og Erik Solheim ved Oljeskattekontoret.

Bergen, 1.6.2010

Knut Ansten og Bjørnar Engevik

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Forord.....	2
1. Innledning og problemstilling	6
2. Teori	7
2.1 Markedseffisienshypotesen	7
2.2 Tester av markedseffisiens	7
2.2.1 <i>Markedsanomalier</i>	8
2.3 Markedsmodeller	9
2.3.1 <i>Kapitalverdimodellen (CAPM)</i>	9
2.3.2 <i>Fama og French</i>	9
2.3.3 <i>Carhart</i>	9
2.3.4 <i>Arbitrasjeprisingsteoremet (APT)</i>	10
2.4 Verdistrategier: Grunnidé	10
2.4.1 <i>Grahams syn på risiko</i>	11
2.5 Videre empirisk forskning på verdiindikatorer	11
2.6 Hvordan forklares verdistrategiers avkastning?.....	12
2.6.1 <i>Svakheter ved empiriske metoder</i>	12
2.6.2 <i>Risiko</i>	13
2.6.3 <i>Ineffisiens</i>	13
2.6.4 <i>Den irrasjonelle investor</i>	14
3. Presentasjon av studiens verdistrategier.....	16
3.1 Greenblatts magiske formel	16
3.1.1 <i>Er formelen magisk?</i>	18
3.1.2 <i>Andre studier gjort på den magiske formelen</i>	23
3.2 Piotroskis verdistrategi	25
3.2.1 <i>Andre studier gjort på Piotroskis strategi</i>	30
3.3 Kombinasjonsstrategi: Piotroski og Greenblatt	32
4. Datamaterialet.....	34
4.1 Utvelgelsen	34
4.2 Justeringer	36
4.2.1 <i>Selskap med manglende data</i>	36

4.2.2 Duplikater og sekundære aktiva	37
4.2.3 Aktive og inaktive selskap	37
4.2.4 Finans- og utility-selskap	38
4.2.5 Markedsverdi.....	38
4.2.6 Valutajusteringer	39
4.2.7 Regnskapsregler	40
4.2.8 Skattejustering for forskjeller mellom Norge og Sverige.....	40
4.2.9 Forskjeller i avslutning av regnskapsåret	41
4.2.10 Skattejustering for petroleumsskatt	41
4.3 Oppgavens investeringsunivers	43
5. Metode.....	44
5.1 Worldscopedata	44
5.1.1 Greenblatt.....	44
5.1.2 Piotroski	47
5.2 Avkastning	51
5.3 Benchmark	52
5.4 Risikojustering	53
6. Deskriptiv statistikk.....	58
6.1 Nøkkelinformasjon for strategiene	58
6.2 Avkastningsfordelingene.....	61
7. Analyse.....	64
7.1 Studiens resultater	64
7.2 Diskusjon av avkastningsresultatene	69
7.2.1 Greenblatts strategi.....	70
7.2.2 Piotroskis strategi og en høy bok/pris-strategi.....	71
7.2.3 Taperporteføljene da markedet snudde	72
7.3 Risikojustering av avkastningstallene	74
7.3.1 Forutsetninger og beregninger	74
7.3.2 Resultatene.....	75
7.4 Case: Porteføljeåret 2006	80
7.5 Strategiene sammenlignet med et passivt investerbart alternativ ..	83

8. Utvidelser	86
8.1 Strategienes egnethet til å skille mellom grupper	86
8.2 Investeringsperioden 1999-2009	88
8.3 Tester med lengre kjøp-og-hold-perioder	90
8.4 Piotroski-effekt uten bok/pris-begrensning	94
8.5 Inkludering av finansselskaper i Piotroski-strategien.....	96
8.6 Greenblatts to kriterier – den ene viktigere enn den andre?.....	100
8.7 Kombinasjonsstrategi.....	102
9. Transaksjonskostnader.....	105
10. Historisk avkastning – En garanti for fremtiden?.....	107
11. Konklusjon.....	109
12. Kilder	113
13. Appendiks	119

1. Innledning og problemstilling

Denne masterutredningen er basert på forskning gjort av adjunkt professor Joel Greenblatt ved Columbia Business School, og professor Joseph D. Piotroski ved Stanford University. Professorene har skapt hver sin verdistrategi med utgangspunkt i ulike kriterier for å finne underprisede aksjer. Begge strategiene har vist gode, og til dels forbløffende resultater i det amerikanske markedet av professorene som står bak strategiene. Joel Greenblatt mener selv at hans strategi er så god at han kaller det en ”magisk formel”. Piotroski er mer nøktern og hevder ”kun” at hans strategi vil forbedre en høy bok/pris-strategi. I denne utredningen vil begge strategiene analyseres nærmere i det norske og svenske aksjemarkedet for investeringsperioden 1990-2009 med en kjøp-og-hold-periode på ett år.

Det vil dannes en vinner- og en taperportefølje som består av henholdsvis de beste og dårligste selskapene basert på strategienes kriterier. Disse strategiene skal sammenlignes opp mot en passiv strategi bestående av samtlige selskap som utgjorde investeringsuniverset.

Problemstillingen i denne oppgaven er hvorvidt de beste selskapene etter Greenblatts og Piotroskis kriterier gjorde det bedre enn en passiv strategi, og om de dårligste selskapene gjorde det dårligere enn en passiv strategi. Denne problemstillingen undersøker to ting med den hensikt å analysere hvilken av strategiene som gjorde det best for investeringsperioden 1990-2009. For det første undersøker den om man hadde slått markedet (passiv strategi), og for det andre undersøker den om strategiene hadde en evne til å skille mellom gode og dårlige selskap. Kjente risikojusteringsmål vil bli lagt til grunn i søken etter risikojustert mer- eller mindreakkastning i forhold til den passive strategien. Statistisk inferens vil bli benyttet så langt de lar seg gjøre for å konkludere også på et statistisk grunnlag at en eventuell mer- eller mindreakkastning ikke skyldtes tilfeldigheter.

Avhandlingen kan deles inn i fire hoveddeler og en del hvor det avrundes. Den første delen bestående av kapitlene 2 og 3, drøfter relevant teori og gir en beskrivelse av denne studiens verdistrategier. Kapitlene 4 og 5 tar for seg innhenting av relevant datamaterial og metoden som er benyttet for å bearbeide dette. Kapitlene 6 og 7 presenterer og analyserer resultatene. I den siste hoveddelen, kapittel 8, foretas det ytterligere utvidelser av den opprinnelige analysen for å undersøke andre aspekter ved strategiene. I kapittel 9 og 10 drøftes transaksjonskostnader og hvorvidt historisk avkastning er en garanti for fremtidig avkastning, før det i kapittel 11 konkluderes.

2. Teori

I denne delen presenteres relevant teori for denne utredningen. Oppgaven vil ta et raskt tilbakeblikk på økonomiske teorier relatert til avkastning, risiko og markedseffisiens. Videre vil anomalier bli diskutert før det til slutt blir sett på mulige forklaringer rundt en potensiell verdipremie i markedet.

2.1 Markedseffisienshypotesen

En av de mest debatterte teoriene innen finansteorier er i hvilken grad markedet er effisient og om det finnes muligheter for å utnytte en eventuell ineffisiens. Maurice Kendall (1953) var tidlig ute med å studere økonomiske tidsserier og han konkluderte med at man ikke statistisk kunne predikere kursutviklinger. Kendalls resultater kan tolkes slik at markedet er effisient, da det ikke er mulig å predikere noen kursutvikling. Kursutviklingen følger dermed en ”random walk”; de enkelte kursendringene er uavhengige av hverandre.

Fama (1970) definerte et effisient marked som et marked der all tilgjengelig informasjon reflekteres i prisene. Når all informasjon er reflektert i prisene endres prisene kun av ny informasjon. Ny informasjon er per definisjon upredikbar, slik at kursendringene er upredikbare. Fama (1970) definerte også forskjellige grader av effisiens. Svak form for effisiens innebærer at all informasjon om historiske prisendringer er reflektert i prisen. Videre innebærer en halvsterk form for markedseffisiens at all offentlig informasjon er reflektert i prisen, mens det eksisterer en sterk form for markedseffisiens når absolutt all informasjon er reflektert i prisen, herunder også innsideinformasjon.

2.2 Tester av markedseffisiens

Svak markedseffisiens har blitt testet gjennom flere studier, blant annet har Jegadeesh og Titman (1993) kommet fram til at det er mulig å oppnå signifikant positiv avkastning om man kjøper aksjer som har hatt en mer positiv utvikling enn markedet og selger aksjer som har hatt en dårligere avkastning enn markedet, og dernest holder disse i en periode på 3 til 12 måneder. Dette kalles momentumeffekt, som står i kontrast med reversaleffekten. Reversaleffekten er blant annet beskrevet av DeBondt og Thaler (1985) der man kjøper taperne og selger vinnerne på børsen for derigjennom å slå markedet på lang sikt. Bodie et. al (2008) argumenterte med at disse effektene kun kan være et resultat av at risikopremien i markedet endres over tid. Resultatene til De Bondt og Thaler behøver derfor ikke være et bevis for at markedet er ineffisient, slik at kapitalverdimodellen (CAPM), som beskrives i kapittel 2.3.1, fortsatt kan holde.

2.2.1 Markedsanomalier

Om det finnes en halvsterk form for markedseffisiens, skulle det ikke være mulig å oppnå bedre avkastning enn markedet, justert for risiko, kun ved å bruke offentlig tilgjengelig informasjon. Tallrike empiriske studier har forsøkt å argumentere for at det finnes anomalier.

Banz (1981) viste at om man dannet porteføljer bestående av aksjer på børsen i New York, kun med størrelse på selskapet som kriterium, ville porteføljen med de minste selskapene ha høyere risikjustert avkastning enn markedsporteføljen. Keim (1983) og Reinganum (1983) viste at det var spesielt i de to første ukene i januar at små selskap gjorde det bedre enn markedet.

En annen kalendereffekt er at mandag tegner seg ut som en dårlig dag på børsen (se blant annet Osborne (1962), Cross (1973) og French (1980)). En forklaring på denne mandageffekten er at institusjonelle investorer er mindre aktive på mandager grunnet planleggingsaktiviteter (Hawawini og Keim (1994), i: Oguzsoy og Güven (2003)).

Forklaringer på små-selskap-effekten kan være at disse selskapene blir fulgt av færre analytikere (Arbel et. al (1983)) og at slike selskap handles i mindre volum enn større firmaer (Amihud og Mendelson (1986)), slik at denne effekten egentlig gjenspeiler høyere risiko i form av mindre informasjon (analytikerdekning) og likviditetspremie. Denne risikopremien fanges ikke opp i CAPM.

Basu (1977) viste at selskaper med høy inntjening i forhold til pris (E/P) gjorde det bedre enn selskaper med lav E/P. Basu argumenterte for at det lå informasjon i E/P-forholdet som ikke var reflektert i prisene, og at markedet dermed ikke var effisient om CAPM var lagt til grunn.

Noen markedsanomalier kan vanskeligere forklares ut i fra risikoargumenter. Blant annet viste resultatene til Yuan et. al (2006), med utgangspunkt i 48 land, at i perioder med fullmåne gikk det dårligere på verdens børser, også justert for andre kjente kalendereffekter. Forklaringen på "fullmåneeffekten" lå i følge Yuan et. al (2006) innen psykologien, da mennesker er mer deprimerte når det er fullmåne. En annen studie som viste at det er sammenheng mellom humør og aksjeavkastning er studien til Edmans et. al (2007) der det konkluderes med at avkastningen på et lands børs var signifikant abnormal negativ etter tap i viktige fotballkamper. Studien til Edmans et. al (2007) forklarte hvordan humøret påvirker investorenes oppførsel, da effekten på aksjeavkastning den påfølgende dagen etter et tap var større jo viktigere fotballkampen var.

2.3 Markedsmodeller

2.3.1 Kapitalverdimodellen (CAPM)

I empiriske arbeid forbundet med markedseffisienshypotesen, blir ofte rammeverket til Sharpe (1964), Lintner (1965) og Mossin (1966), kapitalverdimodellen (CAPM), lagt til grunn for å justere for risiko. I en verden der forutsetningene for CAPM gjelder, er markedsrisikoen den eneste risikoen investorer får betalt for i form av høyere avkastning, da all annen risiko er diversifiserbar.

CAPM-likningen for aktiva j er $E(R_j) = R_f + \beta_j [E(R_m) - R_f]$, der beta (β_j), er kovariansen mellom j og markedet i justert for markedets varians. Beta er dermed et mål på hvor syklisk aksjen er. R_f er avkastningen på risikofritt aktivum og $E(R_m) - R_f$ er markedets forventede meravkastning sammenlignet med risikofritt aktivum. Essensielle forutsetninger som CAPM bygger på er at alle individer handler rasjonelt, all informasjon er tilgjengelig og at det er perfekt konkurranse.

2.3.2 Fama og French

Fama og French (1992) brukte bok/pris-forholdet i sine tester, fremfor Basu som benyttet E/P. Debatten ble brakt et steg videre da Fama og French argumenterte for at premien ved å investere i selskaper med høyt bok/pris-forhold skyldes en høyere risiko enn hva CAPM fanget opp. Fama og French lanserte dermed en lineær trefaktormodell som utfordret CAPM, der alle faktorene representerte ulike risikoer. De tre faktorene i modellen var markedsrisikoen (som kan sammenlignes med betaen i CAPM), mens SMB og HML representerer henholdsvis størrelse og bok/pris. Grunner til at små selskap tenderer til å ha en høyere avkastning og høyere risiko er diskutert tidligere. Et argument for at selskap med høy bok/pris kan ha en høyere risiko enn selskap med en lav bok/pris, er at selskap som har en høy bok/pris ofte har en relativt større andel av irreversible investeringer og derigjennom er mindre fleksible til raske endringer i økonomien. Resultatene og implikasjonene til studien til Fama og French vil bli diskutert nærmere.

2.3.3 Carhart

Carhart (1997) bygget videre på de tre faktorene til Fama og French, og la til en faktor for å fange opp momentumeffekten som Jeegadesh og Titman (1993) beskrev. Carharts modell kan skrives som:

$$E(r) = \alpha + bRMRF + sSMB + hHML + pPR1YR$$

Der RMRF representerer markedspremien, SMB og HML som i modellen til Fama og French og PRIYR momentumeffekten. Carhart (1997) forklarte ikke hvorfor momentum skulle innebære en ekstra risikofaktor, han fortalte bare at den eksisterer da denne effekten er robust til endringer i tidsperioder og land.

2.3.4 Arbitrasjesteoretet (APT)

Ross (1976) tar ikke utgangspunkt i markedlikevekt som CAPM, da utgangspunktet er at det ikke skal eksistere arbitrasjemuligheter. APT forutsetter at det er n faktorer som forårsaker systematiske avvik i avkastning i forhold til forventet verdi. Det kan være selskapsspesifikke faktorer som gjør at faktisk avkastning avviker fra forventet avkastning, men disse kan diversifiseres bort. I APT er det dermed n kilder til systematisk risiko, i motsetning til CAPM hvor det er kun én. APT kan skrives som:

$$E(R_j) = R_f + \beta_{j1} \lambda_1 + \beta_{j2} \lambda_2 + \dots + \beta_{jn} \lambda_n$$

Bok/pris og andre verdiindikatorer som diskuteres kan dermed også være noen av disse n faktorene som kan være kilder til systematisk avkastning.

2.4 Verdistrategier: Grunnidé

Det resultatene Fama og French og Basu viste var i bunn og grunn at selskaper med lav pris sammenlignet med fundamental verdi, representert ved henholdsvis bokførte verdier og fortjeneste, var underpriset. Benjamin Graham er på mange måter en slags far for verdistrategier (Lowe (1994)), der prinsippet er å kjøpe selskap med lav pris i forhold til fundamental verdi (Greenwald et. al (2001)). Det sentrale spørsmålet er dermed hvordan man finner den fundamentale verdien. Benjamin Graham forfattet også en banebrytende bok om analyse av verdipapir. I boken ”*Security Analysis*” fra 1934 beskrev Graham fremgangsmåter for å korrekt estimere et selskaps fundamentale verdi. Grahams ti kriterier for utvelgelse av aksjer var (Lowe (1994)):

1. E/P-forhold minst to ganger avkastning til AAA-obligasjoner.
2. P/E-forhold maksimalt 4/10 av den høyeste gjennomsnittlige P/E de siste fem år.
3. Dividenderate er minst 2/3 av avkastning til AAA-obligasjoner.
4. Prisen er ikke større enn 2/3 av materiell bokført verdi per aksje.
5. Pris mindre enn 2/3 av netto driftsmidler.
6. Total gjeld mindre enn bokført verdi.
7. $\frac{\text{Omløpsmidler}}{\text{Kortsiktig gjeld}} > 2.$

8. Total gjeld mindre enn netto likvideringsverdi.
9. Fortjeneste doblet i løpet av siste ti år.
10. Ikke mer enn to fall i fortjeneste på mer enn 5 prosent i løpet av de siste ti år.

2.4.1 Grahams syn på risiko

Et av hovedbudskapene til Graham var dermed at verdien og prisen på et selskap ofte er ulike, da Grahams personifisering av markedet, "Mr. Market", kan være i godt eller dårlig humør (Graham (1959)). Forskjellen mellom verdien og prisen på et selskap, sikkerhetsmarginen som Graham kalte det, bør i følge Graham ligge på femti prosent, og ikke under en tredel (Greenwald et. al (2001)). Med en god sikkerhetsmargin er en eventuell gevinst lite risikabel, da et eventuelt tap er lite. En intelligent investor må i følge Graham ikke bare fokusere på å gjøre riktige analyser, hun må også sikre seg mot tap hvis analysen slår feil (Graham (1959)). Risiko forstås dermed som sannsynligheten for tap, da det kreves store gevinster for å innhente tap. Dermed er maksimalt tap, tap i lavkonjunktur ("bearmarkeder") og størrelsen på fall i aksjekurs som en reaksjon på dårlige nyheter alle relevante mål på risiko (Greenwald et. al (2001)) - i tillegg til tradisjonelle akademiske mål på risiko som standardavvik og beta.

Graham la vekt på å unngå tap og anbefalte for den defensive investor i stor grad en passiv strategi da han mente at aksjefond på lengre sikt ikke kan oppnå en bedre avkastning enn markedet målt ved S&P-indeksen over flere år, da "*aksjeeksperter sett under ett ikke kunne slå seg selv*" (Graham (2009)). Warren Buffet, en av Grahams elever og senere nære medarbeidere, delte denne oppfatningen (ibid). I "*Security Analysis*" trakk Graham (1934) også et skille mellom investorer og spekulanter; spekulanter satser på kortsiktig gevinst gjennom å "time" humøret til "Mr. Market", mens investorer har en lengre horisont.

2.5 Videre empirisk forskning på verdiindikatorer

Metodene som Graham brukte for utvelgelse av aksjer, var basert på fundamentale analyser og statistiske data, uten at Graham anbefalte å følge noen mekanisk handlestrategi. Henry Openheimer (1984) fant riktignok ut at en strategi som fulgte enkelte av Grahams kriterier gav meravkastning.

Flere akademikere har forsøkt å finne en indikator på fundamental verdi og fulgt mekaniske strategier der verdipapiret kjøpes når denne indikatoren er lav sammenlignet med prisen. Som nevnt tidligere testet Basu (1977) en strategi der han utelukkende valgte verdipapir ut i fra E/P-forholdet, fortjenesten blir dermed brukt som et signal på underliggende verdi. I likhet

med Basu (1977) oppnådde Fama og French (1992) signifikante resultater. Fama og French benyttet bok/pris-forholdet som utvelgelsesgrunnlag.

En annen verdiindikator som har fått mindre akademisk oppmerksomhet er kontantstrøm i forhold til pris, der kontantstrømmen i sin enkleste form er gitt ved fortjeneste pluss avskrivninger. Lakonishok, Shieifer og Vishny (1994) viste at en strategi hvor kontantstrøm/pris var utvelgeskriteriet hadde en større spredning mellom porteføljen med høyest og lavest rangering enn spredningen da bok/pris var utvelgeskriteriet. Fama og French (1998) viste at også dividende/pris kan være en indikator på fundamental verdi, da porteføljer valgt på grunnlag av både kontantstrøm/pris, bok/pris, fortjeneste/pris og dividende/pris gav signifikant meravkastning. Resultatene var konsistente også over flere geografiske områder.

Flere studier har forsøkt å finne metoder for å finne selskaps fundamentale verdier ut i fra flere faktorer. Haugen og Baker (1996) utviklet en modell som så på hele 71 faktorer for utvelgelse av aksjer. Haugen og Baker konkluderte med at strategien slo markedet, også justert for risiko. De argumenterte derfor for at markedseffisienshypotesen som CAPM bygger på ikke gjelder.

2.6 Hvordan forklares verdistrategiers avkastning?

Noen av de mange empiriske arbeidene som har tatt for seg mekaniske strategier som kjøper selskap når de fremstår som billige sammenlignet med fundamental verdi er beskrevet tidligere i dette kapittelet. Resultatene kan tyde på at det har en hensikt i form av bedre avkastning enn markedet, å følge noen av disse strategiene der alle følelser blir lagt til side og kun tallene bestemmer hvilke verdipapirer det bør investeres i. Forskere er riktignok uenige i hvorfor verdistrategier har gitt bedre avkastning enn vekststrategier.

2.6.1 Svakheter ved empiriske metoder

Black (1993a, 1993b) pekte på at resultatene til Fama og French (1992) kunne skyldes de statistiske metodene som hadde blitt benyttet. Fama og French baserte sine forklaringsvariabler på grunnlag av tidligere forskning, det vil si publiserte artikler. Et argument som ble framhevet av Black var at av de hundrevis av forskere som har forsøkt å forklare aksjeavkastning med hjelp av ulike parametre, blir kun noen få, de suksessfulle publisert. Argumentet var at av de mange parametrene som er forsøkt er noen dømt til å samvarierte med aksjeavkastning, på ren flaks, og Fama og French bygget kun på vellykkede studier. Black mente at problemet med "data mining" også førte til at resultatene ikke var

gyldig for andre tidsperioder og tidsserier. Videre mente Kothari, Shanken og Sloan (1995) at betaene som ble estimert avhenger av om man bruker månedlig eller årlig avkastning, slik at resultatene av empirisk forskning også vil avhenge av valgt tidsperiode.

En annen kritikk av metodene til Fama og French er at databasen til Compustat som forskerne benyttet, lider av "survivorship bias". Det vil si at selskapene i databasen er valgt ex post slik at døde selskaper er ikke inkludert. Kothari, Shanken og Sloan (1995) mente at selskaper som døde i testperioden til Fama og French, typisk var høy bok/pris-selskaper med dårlig avkastning.

2.6.2 Risiko

Davies (1994) og Chan, Jegadeesh og Lakonishok (1995) viste at resultatene til Fama og French er gyldige selv etter at problemene med "survivorship bias" var hensyntatt. Barber og Lyon (1997) viste at bok/pris var en signifikant forklaringsvariabel til avkastning også etter å ha fjernet "data mining" ved å teste en uavhengig populasjon. Fama og French (1993) sin egen forklaring på sine resultater, var at det eksisterer en risikopremie som ligger i at faktorer som høy bok/pris er en uavhengig kilde til systematisk risiko. Selskaper med høy bok/pris er ofte allerede i økonomiske vanskeligheter, noe som reflekteres i at prisen er lav i forhold til bokførte verdier. I tillegg kan det også være at selskaper med høy bok/pris har gjort større irreversible investeringer og dermed gjør det dårligere ved negativ utvikling i markedene. Liew og Vassalou (2000) fant at faktorene til Fama og French i noen land kunne forklares av vekst i bruttonasjonalprodukt (BNP).

Resultatene til Liew og Vassalou følges opp av Lettau og Ludvigson (2001) som støtter forklaringen med at verdistrategier har en høyere risiko. De viser at verdipremien kan forklares ved at verdiaksjer er sterkere korrelert med konsumvekst i dårlige tider, når risikopremien er høy. Lettau og Ludvigson støttet dermed, Consumption CAPM (CCAPM), empirisk. Breeden (1979) lanserte CCAPM på grunnlag av at en krone er mer verdt i dårlige tilstander i økonomien, da marginalnyttens av penger er synkende.

2.6.3 Ineffisiens

Chan og Lakonishok (2004) var blant de som tilhører tilhengerne av en siste forklaring; verdipremien skyldes ineffisiente markeder og irrasjonalitet. Chan og Lakonishok (2004) påpekte at forklaringen på at verdiaksjer er mer risikable først kom *etter* at det ble påbevist at verdiaksjer gav meravkastning. De mente da at i tråd med denne forklaringen skulle internettaksjer på 1990-tallet bli sett på som svært sikre investeringer grunnet det lave

bok/pris-forholdet. Videre viste Chan og Lakonishok (2004) at verdistrategier på børsen i New York gav en høyere avkastning enn vekstaksjer i perioden mai 1968 til april 1990, også justert for tradisjonelle mål på risiko som beta og volatilitet. Nyere studier viser også at verdiaksjer har hatt en meravkastning sammenlignet med vekstaksjer, selv når IT-boblen inkluderes i datagrunnlaget (ibid).

Lakonishok, Shleifer og Vishny (1994) fulgte analogien til CCAPM og undersøkte verdistrategiers meravkastning i dårlige perioder i økonomien, da skulle en krone ha høyere marginalnytte. Både da dårlige perioder var definert som da det var lavest vekst i BNP og da det var dårligst avkastning i aksjemarkedet, gjorde verdistrategier det relativt bedre i dårlige perioder i forhold til vekststrategier.

Chan, Karceski og Lakonishok (2003) argumenterte for at investorer og analytikere har en tendens til å framskrive tidligere høy vekst blant vekstaksjer inn i fremtiden. Vekstaksjer kalles også glamouraksjer da disse aksjene vokser raskt og kan virke mer interessante for analytikere å følge da de er i spennende bransjer, noe som innebærer agentkostnader (se Bhushan (1989) og Jegadeesh et. al (2005)). La Porta et. al (1997) viste at investorer var negativt overrasket over fortjenesten til vekstaksjer, forventningene overgikk altså faktum.

2.6.4 Den irrasjonelle investor

Verdiinvestorer skiller mellom prisen man betaler for et selskap, og den faktiske verdien av selskapet. Med andre ord, verdiinvestorer mener at markedet er rimelig irrasjonelt, slik at prisen på et typisk verdiselskap er lavere enn verdien av selskapet på kort sikt. På lang sikt vil verdien og prisen bli sammenfallende da markedet ("Mr. Market") "*gets it right*" (Greenblatt (2006)). En relativt ny type forskning i økonomisk sammenheng kalt adferdsfinans (behavioural finance), har kombinert finanst teori og psykologi. Denne forskningen kan blant annet brukes som en mulig forklaring på hvorfor markedet oppfører seg irrasjonelt. Et sett av psykologiske fallgruver (biases) har blitt dokumentert (se Hens et. al (2008) for en fyldigere gjennomgang), og et utvalg av disse kan til en viss grad forklare hvorfor det eksisterer en verdipremie:

- **Selvsikkerhet:** Forsking viser at jo mer selvsikker en investor er, jo oftere tar hun feil (Hens et. al (2008)). Dette kan være en forklaring på at markedet overvurderer typiske glamouraksjer, og driver prisen til ett nivå som er større enn den fundamentale verdien. Det typiske verdiselskapet oppnår derfor en meravkastning sammenlignet

med glamouraksjene på lengre sikt, da markedet tar innover seg at prisen på slike selskap ikke står i tråd med verdien.

- **Tilgjengelighet:** Forskning viser at mennesker baserer relevansen av informasjon avhengig av hvor tilgjengelig informasjonen er (ibid). Barber og Odean (2005) viser at mange individer velger aksjer ut i fra det store investeringsuniverset basert på høy mediadekning av en aksje, aksjer som har abnormalt høyt handelsvolum eller selskap som har hatt ekstrem oppgang den siste tiden. Siden verdiselskap kan fremstå som litt kjedelige kan en mulig forklaring at det eksisterer en verdipremie være at investorer simpelthen glemmer å ta med slike selskap i sitt investeringsunivers, slik at det blir en differanse mellom selskapets verdi og pris.
- **Asymmetrisk risikoaversjon og aversjon mot tap:** Klassisk finansteori er basert på at mennesker har lik holdning til gevinst og tap. Studier viser derimot at folk blir mer risikoaverse etter gevinst og risikosøkende etter tap slik at asymmetrisk risikoaversjon er gjeldende (Hens et. al (2008)). I tillegg viser forskning at mennesker har en aversjon mot tap da smerten ved 1kr i tap er større en 1 kr i gevinst utover et referansepunkt (ibid). Caliskan et. al (2008) viser at en vanlig avkastningsfordeling for en verdistrategi har en relativt stor skjevhet, kurtose og høy spredning mellom maksimum og minimum. Gitt fordelingen mener Caliskan et. al at siden mange mennesker har asymmetrisk risikoaversjon og aversjon mot tap så vil disse ikke investere i verdiselskap selv om det eksisterer en verdipremie (og dermed vil verdipremien vedvare).

Som en konklusjon i denne debatten kan man si at det hersker i stor grad enighet at det eksisterer en verdipremie. Debatten går videre om hvorfor og hva denne verdipremien beror på.

3. Presentasjon av studiens verdistrategier

I denne delen presenteres de to verdistrategiene som vil bli hovedfokuset til oppgaven. Teori, fremgangsmåte og empiri rundt hver strategi vil bli diskutert. Videre blir også en kombinasjonsstrategi introdusert.

I tolkningen av resultatene som presenteres blir både geometrisk og aritmetisk avkastning fremstilt. Geometrisk avkastning forteller om snittveksten som er oppnådd på den verdien porteføljen startet med og til slutt endte opp med. Geometrisk avkastning forteller derfor ingen ting om variasjonen i porteføljeverdien som den til slutt endte opp med. Aritmetisk avkastning derimot, inneholder også informasjon om variasjonen til porteføljeverdien. Slik sett er geometrisk avkastning egnet når man ser tilbake i tid siden man allerede vet hva man til slutt endte opp med, mens aritmetisk avkastning er fremoverskuende da man ikke vet hva man vil ende opp med.

3.1 Greenblatts magiske formel

Joel Greenblatt gav ut sin bestselger *”The Little Book That Beats The Market”* i 2006. Boken har høstet strålende kritikker for å forklare økonomisk teori på en lett og forståelig måte. *”Jeg ville skrive en bok som gav gode råd, men som samtidig var så forståelig at mine barn kunne forstå og følge strategien min”* fortalte Greenblatt ved utgivelsen (Eisinger (2005)). Greenblatt har mange års erfaring fra finansbransjen, både som hedgefondforvalter ved Gotham Capital og som adjunkt professor ved anerkjente Columbia University. Som forvalter hevder Greenblatt at hans fond, som delvis er basert på den magiske formelen, har oppnådd 40% årlig avkastning siden oppstarten i 1985, riktignok før de kraftige kursfallene på verdens børser i 2008 er tatt høyde for (Greenblatt (2006)). Greenblatts magiske formel går rett og slett ut på å investere i gode selskaper når de er billige. Greenblatt filtrerer selskaper etter to kriterier for å bestemme dette:

- **Inntjeningsavkastning** målt ved driftsresultatet etter av og nedskrivning ($EBIT^1$)/Selskapsverdi (EV^2).

Dette filteret skal finne selskaper som er billige priset relativt til den operasjonelle inntjeningen selskapet generer. Jo høyere inntjening et selskap har relativt til totalverdien av selskapet, jo billigere fremstår selskapet relativt sett.

---

¹ EBIT = Earnings Before Interests and Taxes

² EV = Enterprise Value = markedsverdien av selskapets langsiktige rentebærende gjeld (bokført verdi brukes vanligvis som proxy) + markedsverdien av selskapets egenkapital – overflødige likvide midler (som ikke inngår i driften)

- **Kapitalavkastning (ROCE)** målt ved driftsresultatet etter av og nedskrivning (EBIT)/Sysselsatt kapital³ (SK).

Dette filteret skal finne selskaper som har en høy inntjening per enhet kapital som benyttes av selskapet. Jo høyere inntjening et selskap har relativt til kapitalen som benyttes, jo bedre er selskapet til å utnytte kapitalen de har investert i. Greenblatt hevder at dette er en god indikator for hvor godt selskapet drives. Med andre ord, dårlige selskaper utnytter ikke kapitalen de har investert i like bra som gode selskaper, noe som gjør seg gjeldene i kapitalavkastningen. Grunnen til at ROCE ikke bare blir målt på anleggsmidlene et selskap har, men også arbeidskapitalen er i følge Greenblatt (2006) fordi et selskap ”må også finansiere varelager og fordringer”. I sum utgjør den sysselsatte kapitalen et estimat på hvor mye kapital et selskap benytter i driften av selskapet, som består av kapital til daglig drift (arbeidskapital) og varige driftsmidler til å opprettholde driften (anleggsmidler).

Hvert selskap i investeringsuniverset får så tildelt en rangering etter hvert filter, eksempelvis får det beste selskapet rangert etter inntjeningsavkastning rang 1 og det beste selskapet rangert etter kapitalavkastning rang 1. Greenblatt kombinerer så rangeringen for disse to filterne for hvert selskap. Det vil si at et selskap som har fått rang 10 basert på inntjeningsavkastning, og rang 5 basert på kapitalavkastning oppnår en kombinert rang tilsvarende $10 + 5 = 15$. Den magiske formelen til Greenblatt innebærer å investere i selskaper som har den beste kombinerte rangeringen, siden dette i følge Greenblatt er ekvivalent med å investere i gode selskaper som er billige. Man kan notere seg at Greenblatts formel favoriserer klassiske verdiselskaper, og kan karakteriseres som en verdistrategi. Fra diskusjonen tidligere i oppgaven kan man definere verdiselskaper som selskaper med en høy fundamental verdi sammenlignet med prisen, og driftsresultatet kan være en indikator på fundamental verdi. Greenblatts to filtre har dermed som hensikt å plukke ut sunne og billige selskaper, og filterne henger sammen da begge benytter EBIT. ROCE er $\text{EBIT}/\text{Sysselsatt kapital (SK)}$ og inntjeningsavkastningen er EBIT/EV . Av denne sammenhengen medfører det at $\text{EBIT}/\text{EV} = \text{ROCE} \times (\text{SK}/\text{EV})$, EBIT/EV er således ROCE skalert med SK/EV . For å score høyt på begge Greenblatts kriterier må dermed et selskap også ha høy SK/EV . En høy SK/EV medfører at selskaper som har en lav selskapsverdi i forhold til kapitalen som benyttes i produksjonen foretrekkes.

---

³ Sysselsatt kapital = netto arbeidskapital (net working capital) + anleggsmidler justert for avskrivning (net property, plant and equipment)

Greenblatt argumenterte sterkt for at prediksjoner og estimer om selskapers fremtidige drift kun er antakelser, og kan derfor være svært subjektiv. Den beste og sikreste formen for informasjon om et selskap er hva selskapet har oppnådd i fortiden. Den magiske formelen bygger kun på informasjon om hva selskapet har oppnådd; den er totalt fri for prediksjoner og helt normativ i utvelgelsen av selskap, da den kun baserer seg på fjorårets faktiske resultat (Greenblatt (2006)).

Det er videre verdt å merke seg at Greenblatts kriterier er basert på selskapsnivå, fremfor egenkapitalsnivå (slik som P/E og ROE). Således velger Greenblatt å fokusere på hva et selskaps eiendeler generer av verdi, fremfor hvordan eiendelene er finansiert. Argumentet for slike filter kan nok tenkes å være at man unngår mange problemer relatert til kapitalstruktur, skatt og regnskapsprinsipper. En studie foretatt av investeringsbanken Dresdner Kleinwort Wasserstein (DrKW (2006)), nå en del av Commerzbank, støtter prinsippet om å bruke kriterier basert på selskapsnivå fremfor egenkapitalsnivå, da man oppnår en mindre volatil avkastning.

Greenblatts magiske formel er således kun en faktormodell som forteller hvilke selskap man bør kjøpe ut i fra modellens faktorer. Denne strategien kan derfor karakteriseres som mekanisk, fremfor en mer aktiv strategi som går ut på aksjeplukking basert på fundamentale selskapsespesifikke analyser. Fordelen med en mekanisk strategi er at den er replikerbar da man skal teoretisk sett oppnå nøyaktig lik portefølje gitt samme datagrunnlag. Greenblatt hevder selv at faktormodellen er magisk, noe som har skapt interesse blant flere (inkludert forfatterne).

3.1.1 Er formelen magisk?

Formelen i seg selv fremstår ikke som så veldig magisk. Hvilken investor er vel ikke ute etter å kjøpe gode selskap som er billig priset? Et spørsmål blir da om markedet er effisient. Hvis markedet er effisient så er den eneste metoden for at den magiske formelen kan oppnå meravkastning utover markedsavkastningen på, gjennom å ta ytterligere risiko. I et perfekt kapitalmarked hvor CAPM gjelder, så øker avkastningen kun med den systematiske risikoen, bedre kjent som betafaktoren (Sharpe (1964), Lintner (1965)). I sin studie viste Greenblatt at hans magiske formel oppnådde avkastning utover markedsavkastning, uten at porteføljen var dramatisk mer risikabel enn markedet/benchmark (Greenblatt (1996)).

Greenblatt fulgte formelen slavisk, og investerte kun i selskap som hadde en markedsverdi over \$50 mill (målt i 2003-verdi), da han argumenterte for at selskap som er mindre enn dette

er for illikvide. Greenblatt unnlot også bevisst å investere i finans- og utility-selskap. Grunnen til at finansselskap er ekskludert er at disse rapporter sine resultat etter andre regnskapsprinsipper som gjør selskapene lite sammenlignbare med andre selskap (ibid). Utility-markedet i USA er spesielt da eksempelvis kraftselskaper i prinsippet har lokalt monopol på grunn av at markedet er sterkt regulert. Dette kan derfor tenkes å være grunnen til at disse er ekskludert fra Greenblatts studie. Norske og svenske utility-selskap er ekskludert fra denne studien for å være tro mot Greenblatts kriterier, selv om det kan argumenteres for å inkludere disse da utility-markedet i Norge og Sverige ikke er like regulert (Kilde: National Association of Regulatory Utility Commissioners (NARUC) og Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE)).

Investeringsstrategien til Greenblatt har en kjøp-og-hold-periode på ett år, hvor kjøpene av selskap fordeles utover årets måneder inntil man har kjøpt 20-30 selskap. Slik oppnår man ikke bare diversifiseringsfordeler ved at en del selskapsspesifikk risiko diversifiseres bort, men man oppnår også diversifiseringsfordeler ved å spre investeringene utover året. At Greenblatt har valgt en kjøp-og-hold-periode på ett år fremstår ikke som et absolutt kriterium da han i et intervju sa: ”Formelen fungerer både med 1,2 og 3 års kjøp-og-hold-periode. Jeg valgte ett år fordi det er enkelt. En relativt kort og strikt kjøp-og-hold-periode hjelper også å fjerne en del usikkerhet og vanskeligheter med å selge aksjer” (Zen (2006)).

I den opprinnelige studien foretatt i det amerikanske markedet (perioden 1988-2004) oppnådde Greenblatt følgende resultater:

	3500 største selskap				1000 største selskap			
	Magisk Formel	S&P500	Likevektet Benchmark		Magisk Formel	S&P500	Likevektet Benchmark	
Aritmetisk avkastning	32,9%	13,8%	14,5%		24,8%	13,8%	13,5%	
Geometrisk avkastning	30,8%	12,4%	12,3%		22,9%	12,4%	11,7%	
Standardavvik	23,5%	17,3%	22,7%		21,0%	17,3%	17,9%	

Kilde: *The Little Book That Beats the Market* (Greenblatt (2006))

Tabell 3.1. Greenblatts offisielle tilbakedaterte avkastningshistorikk for perioden 1988-2004

Greenblatt mente at korrekt benchmark var en likevektet portefølje bestående av samtlige selskap i investeringsuniverset, fremfor den markedsvektede S&P 500. Uansett valg av benchmark oppnådde den magiske formelen meravkastning.

Greenblatt benyttet en relativt ny database fra Compustat som består av data ”point in time” da han backtestet den magiske formelen. ”Point in time” innebærer at man har nøyaktig den informasjonen i databasen som man faktisk hadde på et tidspunkt t. Denne versjonen av

Compustat er svært god for å unngå såkalt ”survivorship bias” og ”look ahead bias”, noe som vil si at det er tilstrekkelig informasjon også om avnoterte selskap og at man ikke bruker annen informasjon enn den som var tilgjengelig på tidspunkt t. Dette innebærer at samtlige data som Greenblatt benyttet i sin studie var data som også var tilgjengelig over tidsrommet som den magiske formelen ble backtestet.

Den magiske formelen oppnådde en geometrisk avkastning utover den likevektede benchmark på 16,5 prosentpoeng og 10,0 prosentpoeng da investeringsuniverset var henholdsvis de 3500 største og de 1000 største selskapene.⁴ Denne observasjonen understreker at formelen fungerte selv da de største selskapene målt ved markedsverdi utgjorde investeringsuniverset. Det er verdt å notere seg at avkastningen og risikoen målt ved standardavviket, økte da investeringsuniverset til Greenblatt steg fra de 1000 største til de 3500 største selskapene i USA. Dette vitner om at det i tillegg til en ”magisk formel”-effekt, eksisterte en størrelsespremie som er i tråd med resultatene til Banz (1981).

Hvis man utvider avkastningsdataene til den magiske formelen med oppdaterte tall fra Greenblatts hjemmeside slo den magiske formelen S&P500 i 18 av de 22 årene studien undersøkte. Det er også verdt å merke seg at den dårligste perioden til den magiske formelen var i årene 1995-1998, i en periode hvor ”IT-boblen” vokste seg stor. Denne perioden var preget av relative små vekstselskaper (Davis et.al (2008)). Den magiske formelen favoriserer naturlig nok ikke slike selskap, da den heller velger selskap som har en høy inntjening i forhold til selskapsverdien noe de relativt små it-selskapene ikke falt under.

Det er videre interessant å påpeke at den magiske formelen oppnådde en årlig geometrisk avkastning som var 12,0 prosentpoeng høyere enn markedet målt ved S&P500 over perioden⁴, riktignok med et 4,6 prosentpoeng høyere standardavvik enn S&P500. En plausibel forklaring på dette er at porteføljene som ble dannet på grunnlag av den magiske formelen var likevektet fremfor S&P500 som er markedsvektet. Ved likevekting blir utvalget preget av mange små selskap som er mer risikable da det hersker større usikkerhet om fremtidig inntjening enn for større selskap (målt i markedsverdi). Det er også interessant å se at den magiske formelen oppnådde vesentlig høyere avkastning i det beste avkastningsåret sammenlignet med S&P500-indeksen (magisk formel 70,6% mot S&P500 37,6%), mens i det dårligste avkastningsåret oppnådde den magiske formelen også en meravkastning i forhold til nevnte

---

⁴ Geometrisk differanseavkastning er regnet ut som følger: $\left[\frac{(1+R_g)^t}{(1+R_{bm})^t} \right]^{\frac{1}{t}} - 1$ der t er tid i år, i refererer til portefølje i og bm refererer til benchmark. Rg henviser til geometrisk snittavkastning.

indeks (magisk formel -36,2% mot S&P500 -37,0%). Dette indikerer at den magiske formelen hadde mindre skjevhet enn markedet. Gitt at man måler risiko ved sannsynligheten for å tape penger, slik mange verdiinvestorer gjør, fremstod derfor den magiske formelen som mindre risikabel enn markedet.

Tabell 3.2 gjengir resultatene fra Greenblatts studie, samt oppdaterte data som er publisert på hans hjemmeside.

År	Magisk Formel	S&P500	År	Magisk Formel	S&P500	
1988	27,1%	16,6%	1999	53,0%	21,0%	
1989	44,6%	31,7%	2000	8,8%	-9,1%	
1990	1,7%	-3,1%	2001	36,0%	-11,9%	
1991	70,6%	30,5%	2002	-21,0%	-22,1%	
1992	32,4%	7,6%	2003	51,6%	28,7%	
1993	17,2%	10,1%	2004	27,9%	10,9%	
1994	22,0%	1,3%	2005	21,7%	4,9%	
1995	34,0%	37,6%	2006	13,4%	15,8%	
1996	17,3%	23,0%	2007	15,4%	5,5%	
1997	40,4%	33,4%	2008	-36,2%	-37,0%	
1998	25,5%	28,6%	2009*	45,9%	19,3%	
				Aritmetisk avkastning	25,0%	11,1%
				Geometrisk avkastning	22,4%	9,3%
				Standardavvik	23,3%	18,7%
				Slår markedet	18 / 22x	-
				Beste investeringsår	1991 (+70,6%)	1995 (+37,6%)
				Dårligste investeringsår	2008 (-36,2%)	2008 (-37,0%)

Kilde: *The Little Book That Beats the Market* (Greenblatt (2006)), oppdatert informasjon fra hjemmesiden til Joel Greenblatt (formulainvesting.com)

* frem til 30. september 2009

Tabell 3.2. Greenblatts offisielle tilbakedaterte avkastningshistorikk for perioden 1988-2009 (oppdatert)

Investeringsuniverset for den magiske formelen utgjorde her de 3500 største amerikanske selskapene målt i markedsverdi. Greenblatt brukte som nevnt tidligere, en likevektet benchmark basert på investeringsuniverset. Forfatterne har ikke fått tilgang til slike data for de oppdaterte avkastningstallene for perioden etter 2004, og har derfor definert benchmark som den markedsvektede S&P500-indeksen.

I boken har Greenblatt også foretatt en analyse på effekten av å utvide kjøp-og-hold-perioden og investeringshorisonten. I studiene gjengitt i tabell 3.1 var den magiske formelen testet over en 17-årsperiode, hvor aksjer ble kjøpt månedlig og solgt etter ett år. Dette gav 193 separate ettårsperioder (år over år). I løpet av disse 193 periodene gjorde den magiske formelen det dårligere enn benchmark i 25 % av tilfellene da investeringsuniverset var de 1000 største

amerikanske selskapene målt ved markedsverdi (Greenblatt (2006)). Hvis holdeperioden og investeringshorisonten ble utvidet til to års glidende snitt gjorde benchmark det bedre enn den magiske formelen i kun 17% av tilfellene (hvert tilfelle var da to år), mens ved å bruke tre års glidende snitt slo den magiske porteføljen benchmark i 160 ut av de 169 periodene (altså 95%). Ved å ikke benytte glidende snitt oppdaget Greenblatt at ved å ha en kjøp-og-holdperiode på 3 år ville man ha hatt en positiv avkastning i 100% av tilfellene, mens markedet tapte penger i 12% av periodene. Dette tyder på at den magiske formelen gjorde det bedre jo lengre kjøp-og-holdperiode og investeringshorisont investor legger til grunn, samt at den magiske formelen var mindre risikabel enn markedet hvis man måler risiko som sannsynligheten for å tape penger. Det må imidlertid påpekes at det er allment kjent at avkastningsrisikoen målt ved standardavviket er fallende med investeringshorisonten. Under gitte forutsetninger kan det vises at $\sigma_{\text{årlig}} = \sigma_{\text{totalt}} \sqrt{T}$ der T=tid i år og σ = volatilitet (Kritzman & Rich (1998)). Det at den magiske formelen fremstod som mindre risikabel da kjøp-og-holdperioden ble utvidet er derfor ikke så oppsiktsvekkende. Imidlertid, det som er oppsiktsvekkende er hvordan den magiske formelen gjorde det sammenlignet med benchmark da kjøp-og-hold-perioden ble utvidet.

Greenblatt argumenterte for at for å oppnå maksimalt potensial av den magiske formelen bør man ha is i magen og en investeringshorisont som er relativt lang, noe resultatene hans også underbygger. *”Mr. Market er emosjonell og oppfører seg rimelig upålitelig på kort sikt. På lengre sikt derimot blir Mr. Market rasjonell og priser ting korrekt”* (Greenblatt (2006)).

Gruppe	Annualisert Avkastning
Gruppe 1	17,9%
Gruppe 2	15,6%
Gruppe 3	14,8%
Gruppe 4	14,2%
Gruppe 5	14,1%
Gruppe 6	12,7%
Gruppe 7	11,3%
Gruppe 8	10,1%
Gruppe 9	5,2%
Gruppe 10	2,5%

Kilde: *The Little Book That Beats the Market* (Greenblatt (2006))

Tabell 3.3. Avkastning etter decil for perioden 1988-2004

Greenblatt delte de 2500 største selskap i 10 like grupper (decil) for perioden 1998-2004. Gruppe 1 bestod av de selskapene som scoret best etter den magiske formelen, mens gruppe 10 bestod av de dårligste selskapene. Resultatet tyder på at den magiske formelen kan skille gode selskap fra dårlige.

En interessant observasjon som Greenblatt gjorde som kan støtte at formelen virket, er resultatene man fikk da man grupperte selskap i decil etter den magiske formelen. Resultatene viste at den magiske formelen også kan benyttes til å rangere selskap, der de beste selskapene oppnådde en avkastning som var høyere enn selskap som hadde en dårligere score basert på den magiske formelen.

Gitt diskusjonen ovenfor fremstår derfor formelen som rimelig magisk. Men er det bare tilfeldigheter eller er formelen dyktig til å plukke ut undervurderte selskap? Og sist men ikke minst; er den magiske formelen kun gjeldene i det amerikanske markedet?

3.1.2 Andre studier gjort på den magiske formelen

Bill Alpert (2006) skrev en artikkel i det amerikanske finansstidsskriftet Barron's som kritiserte den magiske formelen. Alperts dom var klar; det er ikke mulig at formelen er magisk. Ved å se på data fra 1997-2002 oppnådde Alpert en avkastning som var seks prosentpoeng lavere enn hva Greenblatt oppnådde i samme periode (Penny Sleuth (2006)). En mulig grunn var nok at Alpert benyttet data fra Bloomberg, mens Greenblatt benyttet data fra Compustat som er en betraktelig mer innholdsrik (og dyrere) database. Dog bør ikke valget med å bruke Bloomberg gi et så stort avvik fra Greenblatt. Alpert argumenterte videre for hvorfor den magiske formelen ikke vil være en god strategi i fremtiden. For det første var strategien bare backtestet, og aldri utført i praksis. Motargumentet her er at Greenblatts database var "point in time" og ikke inneholdt data som ikke var kjent på tidspunktet hvor porteføljene ble dannet. Studien var også utført i en av de største "bull"-periodene i det amerikanske markedet, noe Alpert hevder påvirket Greenblatts resultater. Alpert nevner også at Greenblatt ikke gir fra seg utfyllende nok informasjon slik at man kan replikere hans resultater, hvordan skal man for eksempel definere "excess cash" i utregningen av selskapsverdien (EV)? Et fundamentalt problem er også at formelen baserer seg på fjorårets regnskapstall, noe som har vist seg i mange tilfeller å ikke være bærekraftig. Et enkelt eksempel her er et selskap som i fjor oppnådde unaturlig høy vekst i driftsresultatet (EBIT) mens markedet priser selskapet fortsatt billig relativt til EBIT. Tar da markedet feil? Nei, mener Alpert. Markedet er så rasjonelt at de forstår at fjorårets vekst i EBIT ikke var bærekraftig, og priser derfor selskapet deretter. Imidlertid vil nevnte selskap bli favorisert av den magiske formelen, noe som kan vise seg å bli en dyr affære. Til slutt konkluderte Alpert med at studiene til Greenblatt er gjort på et for tynt datagrunnlag for at man kan kalle formelen for "magisk". Det siste argumentet til Alpert kan også støttes fra et statistisk synspunkt da man ved å bruke overlappende observasjoner vil glatte ut en del data som kan ha

informasjonsverdi. Videre kan resultatene til Greenblatt ha blitt påvirket av seriekorrelasjon ved å bruke glidende observasjoner, noe som kan ha ført til at resultatene autokorrelerer og dermed ikke er uavhengige. Ved brudd på uavhengighet har statistiske tester liten verdi, og man kan ikke entydig konkludere at resultatene er signifikante uten å foreta for eksempel ikke-parametriske tester (Keller (2006)).

Imidlertid er det flere personer enn kun Alpert som har tatt interesse for den magiske formelen. Nevnte DrKW (2006) foretok en tilsvarende analyse som Greenblatt like etter at ”*The Little Book That Beats The Market*” ble utgitt. DrKW klarte ikke å replikere Greenblatts resultater fullstendig, men for perioden 1993-2005 oppnådde DrKW en meravkastning utover en likevektet benchmark på 3,6% i det amerikanske markedet. Resultatet til DrKW underbygget det faktum at den magiske formelen slo benchmark, selv om resultatene ikke fremstod som like magiske som i Greenblatts studie. Det interessante i studien til DrKW er imidlertid at den magiske formelen er gjeldende også i andre markeder enn USA, da den magiske formelen gjennomgående slo benchmark til en lavere risiko i samtlige markeder som ble testet.

Marked	Magisk Formel	Likevektet Benchmark	Relativ Risiko Ifht. Benchmark
USA	17,1%	13,5 %	0,92
Europa ex. UK	22,0%	13,3 %	0,95
UK	17,0%	9,7 %	0,91
Japan	18,1%	7,3 %	0,87

Kilde: *The Little Note That Beats the Market (DrKW (2006))*

Tabell 3.4. DrKW-analyse av den magiske formelen for perioden 1993-2005

DrKW-analysen viste at den magiske formelen gav meravkastning utover en likevektet benchmark til en lavere risiko i samtlige markeder.

ClariFI, et anerkjent selskap som har spesialisert seg på kvantitative modeller i søken etter alfaavkastning, foretok den samme analysen som Greenblatt (perioden 1988-2004) hvor den samme databasen var benyttet. I denne analysen oppnådde ClariFI en annualisert geometrisk avkastning som var 28% sammenlignet med Greenblatts avkastning på 30,8% (Penny Sleuth (2006)). Dette resultatet viser at Greenblatts analyse kan replikeres, og ikke var et resultat av manipulering. I sin kritikk av den magiske formelen poengterte også Alpert (2006) at mange analyser som er foretatt på den magiske formelen oppnådde en avkastning utover benchmark, men avkastningen er i mange tilfeller vesentlig mindre enn den Greenblatt hevder å ha oppnådd.

3.2 Piotroskis verdistrategi

Joseph D. Piotroski ved vel ansette University of Chicago (nå professor ved anerkjente Stanford) skrev i sin artikkel ”*Value Investing: The Use of Historical Financial Statement Information to Separate Winners from Losers*” (2000) om ni kriterier for å plukke gode verdiaksjer fremfor dårlige. Piotroski har en annen innfallsvinkel enn Greenblatt for å finne gode verdiselskap. Han rangerer selskap etter bok/pris for å finne et utvalg av verdiselskap, mens Greenblatt benyttet inntjeningsavkastning. Som nevnt henger Greenblatts to kriterier sammen med SK/EV og dette kan sammenlignes med bok/pris-forholdet som Piotroski bruker, bare at SK/EV gjelder på selskapsnivå. Både Greenblatts og Piotroskis strategi favoriserer således selskaper med lav pris i forhold til bokførte verdier.

Det er også viktig å poengtere at Piotroski ikke går inn på diskusjonen ei heller undersøker om en verdipremie kommer av økt risiko. Piotroskis studie er utelukkende en strategi som tar for seg hvordan man kan forbedre en verdistrategi basert på bok/pris alene, ved hjelp av finansiell tilgjengelig informasjon.

Fama og French (1995) og Chen og Zhang (1998) mente at grunnen til at det eksisterer en verdipremie er fordi det gjennomsnittlige selskapet som har høy bok/pris er i økonomiske vanskeligheter. Dette er forbundet med avtakende og/eller stabilt lave marginer, profitt, kontantstrøm og likviditet, samt økende og/eller høy grad av finansiell gjeld (Piotroski (2000)). Det er av denne logikken Piotroski har utviklet sine ni kriterier. Dette innebærer at Piotroski implisitt er enig med Fama og French (1995) og Chen og Zhang (1998), men ved å benytte seg av et sett av filter så kan man finne de selskapene som er bedre rustet enn det typiske selskap som har høy bok/pris.

For å skille ut de gode verdiselskapene fra de dårlige blant den kvintilen som har høyest bok/pris benyttet Piotroski ni filtre som dekker (1) lønnsomheten, (2) finansiell utvikling og (3) operasjonell effektivitet til selskapene. Hvert filter (eller indikator) er en binær variabel slik at et selskap som er godt i henhold til de ni filtrene får en samlet score på 9 som Piotroski kalte F_SCORE. Med andre ord, hvis signalet er bra (dårlig) for fremtidig prising og lønnsomhet er indikatoren 1(0), hvor summen av indikatoren utgjør en F_SCORE. Kritikken mot dette er at man kaster bort en del informasjon ved å bruke binære variabler (Keller (2006)). Dette poengterte også Piotroski, men han mente at dette fortsatt er en god metode fordi det er ”*enkelt og lett å implementere*” (Piotroski (2000)).

Lønnsomhet: Et selskaps lønnsomhet og evne til å generere en positiv kontantstrøm forteller om selskapets evne til å generere penger på egenhånd. Gitt at mange verdiselskap har en moderat historikk hva gjelder inntekter, så skiller verdiselskap seg positivt ut ved å være lønnsomme og/eller generere en positiv kontantstrøm, i følge Piotroski (ibid). Videre mente Piotroski at selskap som har vist en positiv trend til å tjene penger har en underliggende evne til å bli lønnsomme i fremtiden. Ut i fra dette resonnementet har Piotroski laget fire variabler:

- *Avkastning på eiendelene (ROA)* definert som netto inntekt før ekstraordinære poster skalert med fjorårets utgående balanse av totale eiendeler. Hvis selskapets ROA er positiv så tildeles selskapet F_ROA score 1, med score 0 ellers. På dette punktet nærmer dermed Piotroski seg Greenblatts kriterier, da ROA til dels kan sammenlignes med ROCE. Forskjellen mellom ROCE og ROA er primært at ROCE legger sysselsatt kapital til grunn fremfor totalkapitalen som benyttes i ROA. Uansett favoriserer begge strategiene, med ulike metoder, selskap med høy avkastning og lav pris sammenlignet med bokførte verdier.
- *Konstantstrøm fra selskapets drift (CFO)* definert som netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter (fra kontantstrømsoppstillingen) skalert med fjorårets utgående balanse av totale eiendeler. Hvis selskapets CFO er positiv så tildeles selskapet F_CFO score 1, med score lik 0 ellers.
- *Endring i ROA (ΔROA)* definert som differansen mellom årets⁵ ROA og fjorårets ROA. Hvis endringen selskapets endring i ROA er positiv så tildeles selskapet F_ΔROA score 1, med score 0 ellers.
- *Kvaliteten på selskapets inntjening (ACCRUAL)* definert som differansen mellom selskapets netto inntekt før ekstraordinære poster og kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter, skalert med fjorårets utgående balanse av totale eiendeler. Denne definisjonen tilsvarer ROA – CFO da begge er skalert med fjorårets utgående balanse av totale eiendeler. Hvis selskapets CFO > ROA så tildeles selskapet F_ACCRUAL score 1, med score 0 ellers. Grunnen til at Piotroski valgte å ha med denne indikatoren baseres på Sloan (1996) som viste at om profitten er større enn operasjonell kontantstrøm, er dette et negativt signal om selskapets fremtidige profitt og avkastning, da det kan bety at inntektene inntektsføres før de inntreffer. Piotroski (2000) poengterte at dette forholdet er særs interessant å se på blant verdiselskaper, da

---

⁵ Merk at porteføljen blir dannet 5 måneder etter at årets regnskapsår er avsluttet. Slik sett må man se på "årets" regnskapsår som det nylig avsluttede regnskapsåret.

insentivet til såkalt "earnings management" (resultatutjevning) er sterkt. Dette ble også poengtert av Sweeney (1994), som Piotroski henviste til.

Finansiell utvikling: Gitt at mange høy bok/pris-selskap er i økonomiske vanskeligheter så har Piotroski utviklet tre indikatorer som ser på selskapets finansielle risiko. En forverring av finansiell risiko, og/eller innhenting av kapital er i følge Piotroski et dårlig signal om selskapets evne til fremtidig lønnsomhet.

- *Endring i langsiktig gjeld ($\Delta LEVER$)* definert som endringen i forholdet mellom netto langsiktig gjeld og totale eiendeler. Hvis selskapets $\Delta LEVER$ er negativt målt over fjorårets og årets regnskapsår, så tildeles selskapet $F_{\Delta LEVER}$ score 1, med score lik 0 ellers. Piotroski begrunnet dette med referanse til Myers og Majluf (1984) som argumenterer for at ved å hente inn kapital signaliserer selskapet at de ikke har evne til å generere nok interne midler. Videre vil en økning i gjelsgraden føre til at selskapet mister en del finansiell fleksibilitet på grunn av restriksjoner kreditorer setter.
- *Endring i likviditetsgrad ($\Delta LIQUID$)* definert som endringen i forholdet mellom omløpsmidler (current assets) og kortsiktig gjeld (current liabilities) målt over perioden mellom fjorårets og årets regnskapsår. En bedring i likviditetsgraden blir sett på som et positivt signal. Hvis selskapets $\Delta LIQUID > 0$ tildeles selskapet derfor $F_{\Delta LIQUID}$ score 1, med score lik 0 ellers.
- *Egenkapitalemisjon (EQ_OFFER)*. Hvis selskapet i løpet av regnskapsåret har hentet inn kapital gjennom en emisjon ses dette på som et negativt signal. Piotroski brukte samme resonnement som Myers og Majluf (1984) med at selskap som henter inn kapital signaliserer at selskapet ikke generer nok midler på egenhånd for at driften skal operere videre. Hvis et selskap ikke henter inn egenkapital tildeles selskapet EQ_OFFER score 1, med score 0 ellers. Videre argumenterte Piotroski med at selskap som henter egenkapital når de allerede har en høy bok/pris, at de er finansielt dårlig stilt siden egenkapitalkostnaden for slike selskap er relativt høy.

Operasjonell effektivitet: Dette er indikatorer som skal reflektere den underliggende grunnen til utviklingen til selskapets aktivaavkastning (ROA). Selskap som forbedrer ROA gjennom bedre marginer og større salg viser evne til fremtidig lønnsomhet.

- *Endring i bruttomarginen ($\Delta MARGIN$)* definert som forholdet mellom årets og fjorårets bruttomargin (inntekter – driftskostnader) skalert med totalt salg i

henholdsvis årets og fjorårets regnskapsår. En bedring i bruttomarginen signaliserer ifølge Piotroski en potensiell forbedring i faktorkostnadene, en reduksjon i lagerkostnader eller en økning i selskapets produktpris. Hvis selskapets endring i bruttomarginene er positiv, tildeles selskapet F_ΔMARGIN score 1, 0 ellers.

- *Endring i omsetningshastigheten (ΔTURN)* definert som forholdet mellom årets og fjorårets totale salg skalert med totale eiendeler i begynnelsen av hvert regnskapsår. Piotroski mente at en forbedring i omsetningshastigheten viser at selskapets kapital er blitt mer produktiv. Dette kan skyldes bedre operasjonell effektivitet eller en økning i salget. Hvis selskapets endring i omsetningshastigheten er positiv, tildeles selskapet F_ΔTURN score 1, 0 ellers.

I sum er det ni binære signaler, som kan maksimalt gi en F_SCORE lik ni:

$$F\_SCORE = F\_ROA + F\_ΔROA + F\_CFO + F\_ACCRUAL + F\_ΔMARGIN + F\_ΔTURN + F\_ΔLEVER + F\_ΔLIQUID + EQ\_OFFER$$

Jo bedre F_SCORE et selskap har, jo bedre er selskapet rustet til fremtidig vekst og profitt (Piotroski (2000)).

Piotroski rangerte selskap i utvalget fra perioden 1976-1996 etter bok/pris. Kun selskap som tilhørte den høyeste bok/pris-kvintilen ble valgt. Imidlertid poengterte Piotroski et problem med at selskap avslutter et regnskapsår på forskjellig tidspunkt, mens bok/pris blir utregnet på det tidspunktet selskapet avslutter sitt regnskapsår. For å unngå problemer med dette baserer Piotroski seg på fjorårets bok/pris-fordeling i fastsettelsen av kvintilene. Med andre ord, for å klassifisere hvorvidt et selskap som leverte tall for regnskapsåret 1985 tilhørte den høyeste bok/pris-kvintilen, ble fordelingen og grenseverdier fra regnskapsåret i 1984 lagt til grunn. Denne metoden innebærer at man forutsetter at årets fordeling ikke vil bli nevneverdig forskjellig fra fjorårets. Samtlige data er hentet fra den anerkjente Compustat-databasen, imidlertid er ikke dette en database som er fri for såkalt "survivorship bias" og "look ahead bias" slik Greenblatts "point-in-time"-database var. Om et selskap avnoteres valgte Piotroski å sette avkastningen til 0 etter avnoteringstidspunktet, og selskap som tilhørte den øverste bok/pris-kvintilen ble eventuelt kjøpt fem måneder etter at det hadde avsluttet sitt regnskapsår. Dette er ment for å forsikre at all finansiell informasjon var tilgjengelig i markedet. Selskapene hadde en kjøp-og-hold-periode på ett år.

For å sammenligne sin strategi opp mot en høy bok/pris strategi (høyeste kvintil) backtestet Piotroski sistnevnte strategi for perioden 1975-1995.

	Gjennomsnitt	10. PerSENTIL	25. PerSENTIL	Median	75. PerSENTIL	90. PerSENTIL	% Positiv Avkastning
Avkastning	23,9 %	-39,1 %	-15,0 %	10,5 %	43,8 %	90,2 %	61,0 %
Markedsjustert avkastning	5,9 %	-56,0 %	-31,7 %	-6,1 %	25,5 %	70,8 %	43,7 %

Kilde: Value Investing: The Use of Historical Financial Statement Information to Separate Winners from Losers (Piotroski (2000))

Tabell 3.5. Årlig geometrisk avkastning av en høy bok/pris-strategi for perioden 1975-1995 i USA

Piotroski bekreftet med sin analyse at det eksisterte en verdipremie, også markedsjustert. Markedsjustering av avkastning er gjort ved å sammenligne avkastningen opp mot avkastningen på en verdivektet markedsindeks. Man kan notere seg at snittet for porteføljen var relativt høyt, men samtidig oppnådde nesten 57 % av verdiselskapene en lavere avkastning enn markedet. Dette innebærer at fordelingen var venstreskjev.

Ved hjelp av sine ni filtre viste Piotroski at han reduserte den ovennevnte venstreskjevheten slik at en verdistrategi ble forbedret. Under følger Piotroskis kjøp-og-hold-avkastning basert på hans egen investeringsstrategi.

	Gjennomsnitt	10. PerSENTIL	25. PerSENTIL	Median	75. PerSENTIL	90. PerSENTIL	% Positiv Avkastning	# Observasjoner
Høy Bok/Pris (høyeste kvintil)	5,9 %	-56,0 %	-31,7 %	-6,1 %	25,5 %	70,8 %	43,7 %	14 043
F_SCORE								
0	-6,1 %	-71,0 %	-45,0 %	-10,5 %	37,2 %	76,6 %	38,6 %	57
1	-10,2 %	-79,6 %	-46,3 %	-20,3 %	8,7 %	49,0 %	30,7 %	339
2	-2,0 %	-68,6 %	-44,0 %	-15,1 %	19,8 %	73,2 %	37,4 %	859
3	-1,5 %	-69,1 %	-41,1 %	-14,2 %	18,6 %	66,7 %	37,5 %	1 618
4	2,6 %	-58,1 %	-35,1 %	-10,0 %	22,9 %	69,1 %	40,5 %	2 462
5	5,3 %	-54,3 %	-30,7 %	-5,9 %	25,5 %	70,5 %	43,8 %	2 787
6	11,2 %	-49,3 %	-27,8 %	-2,4 %	28,5 %	71,1 %	47,1 %	2 579
7	11,6 %	-46,6 %	-25,1 %	-1,1 %	30,1 %	74,7 %	48,9 %	1 894
8	12,7 %	-46,2 %	-22,6 %	0,3 %	30,9 %	71,0 %	50,4 %	1 115
9	15,9 %	-45,9 %	-26,5 %	-1,2 %	32,7 %	88,5 %	48,6 %	333
Lav Score (F_SCORE = 0 og 1)	-9,6 %	-78,1 %	-46,0 %	-20,0 %	10,7 %	54,8 %	31,8 %	396
Høy Score (F_SCORE = 8 og 9)	13,4 %	-46,2 %	-23,6 %	0,0 %	31,6 %	75,7 %	50,0 %	1 448
Høy Score - Høy Bok/Pris	7,5 %	9,8 %	8,1 %	6,1 %	6,1 %	4,9 %	6,3 %	-
t-stat (p-verdi)	3,14	-	-	(0,00)	-	-	-	-

Kilde: Value Investing: The Use of Historical Financial Statement Information to Separate Winners from Losers (Piotroski (2000))

Tabell 3.6. Årlig markedsjustert avkastning for en høy bok/pris-strategi, og Piotroski-strategien markedsjustert fordelt over F_SCORE for perioden 1975-1995 i USA

Alle avkastningsdata er basert på en kjøp-og-hold-periode på ett år, hvor avkastningen er markedsjustert med en verdivektet markedsindeks. Jo bedre et selskap var (høyere F_SCORE), jo høyere var avkastningen.

Piotroskis resultater viste at hans strategi klarer å differensiere gode verdiselskap fra dårlige i det opprinnelige utvalget (selskap som tilhørte den øverste bok/pris-kvintilen) bestående av

14 043 observasjoner for perioden 1975-1995. Piotroski viste også at selskap med F_SCORE lik 8 og 9 hadde i gjennomsnitt en 7,5 prosentpoeng høyere årlig avkastning enn selskap i den øverste bok/pris-kvintilen. Denne forbedringen var også signifikant målt ved en t-verdi på 3,14. Man kan også notere seg at et selskap med F_SCORE lik 8 og 9, forbedret avkastningsfordelingen ved at venstreskjevheten i den opprinnelige høy bok/pris-strategien ble mindre (antall selskap med positiv avkastning økte fra 43,7% til 50,0%).

En interessant oppdagelse som Piotroski (2000) gjorde var at hans kriterier forbedret en verdistrategi spesielt når man investerer i selskap i størrelsesorden små eller medium målt ved markedsverdi. Ved å følge hans formel for utvelgelsen av gode verdiselskap som hadde høy markedsverdi var forbedringen ikke lenger signifikant. Piotroski konkluderte derfor med at forbedringen i en verdistrategi ikke var gjeldene for den øverste tredjedelen av selskap målt ved markedsverdi (Piotroski delte inn selskap i små, middels og store målt ved markedsverdi). Siden Piotroski i sin studie oppnådde bedre resultater for selskap som var relativt små, kan det argumenteres at en av hovedgrunnene til at Piotroskis analyse gav meravkastning utover en klassisk verdistrategi basert på bok/pris skyldes blant annet en illikviditetspremie. For å avkrefte denne myten viste Piotroski at ved å dele opp utvalget etter gjennomsnittlig volum på en handledag, oppnådde hans strategi en signifikant meravkastning utover en høy bok/pris-strategi basert på bok/pris for selskap med lav, middels og høy omsetning. I følge Piotroski viste dette at hans strategi fungerte for selskap som er likvide og illikvide, noe som avkrefter hypotesen at meravkastningen kun beror på en illikviditetspremie blant relativt små selskap. Piotroski viste også at svært få av selskapene med høy bok/pris blir dekket av analytikere. Dette er i følge han en av grunnene til at en verdistrategi basert på tilgjengelig selskapsinformasjon faktisk fungerer.

3.2.1 Andre studier gjort på Piotroskis strategi

Forfatterne har funnet et begrenset antall studier som er blitt foretatt på Piotroskis strategi. Mulige forklaringer kan være at strategien fremstår som litt "kjedelig" og monoton, samtidig som at hans resultater ikke er like oppsiktsvekkende som Greenblatts resultater. Piotroskis studie kan også på mange måter fremstå som for komplisert, da hele ni filtre er lagt til grunn. Imidlertid har investeringsbanken Morgan Stanley tatt strategien til sitt hjerte. I analysen *Revisiting Piotroski - A Guide To Corporate Financial Health* utgitt i 2009, foretok Morgan Stanley en backtesting av Piotroskis strategi tilbake til 1991 i det europeiske markedet. Man skal imidlertid ikke stole blindt på studier gjort av investeringsbanker, da de for det første ikke er akademiske, og for det andre så kan den være farget av at et produkt skal selges med

referanse til analysen. Man vil selvfølgelig ikke selge et produkt med et dårlig utgangspunkt. Forfatterne valgte allikevel å ta en nærmere titt på denne studien da den er interessant av to grunner. For det første viste den at Piotroskis strategi også har fungert i det europeiske markedet, noe som bidrar til substans til Piotroskis studie da man ikke kan konkludere ensartet at den er et resultat av ”data mining”. Morgan Stanley viste at dersom man investerte i selskap med høy F_SCORE hadde man oppnådd en årlig geometrisk avkastning på 9,5% for perioden 1991-2007. Dette tilsvarte en årlig meravkastning utover en ikke navngitt benchmark på 4,9 prosentpoeng i følge investeringsbanken. Videre viste Morgan Stanley at F_SCORE klarte generelt å skille gode verdiselskap fra dårlige. Morgan Stanley viste også at strategien fungerte best i nedgangskonjunkturer (”bear”-markeder) da Piotroski-avkastningen ble sammenlignet mot en markedsavkastning hvor finansselskaper var ekskludert. I nedgangsperioder var det solide selskap med finansiell stabilitet som gjennomgående gjorde det best i følge banken. Morgan Stanley påpekte at Piotroski-strategien er et egnet utgangspunkt for å finne slike selskap. Finansselskaper var utelatt fra investeringsuniverset, som nok skyldes at slike selskap rapporterer sine tall på en måte som ikke gjør de sammenlignbare med andre selskap. Dette var også argumentet som Greenblatt benyttet da slike selskap ble ekskludert fra utvalget.

Resultatene til Morgan Stanley er gjengitt i tabell 3.7. Legg merke til at ved å investere i selskap med høy score (F_SCORE 7,8 og 9) hadde man oppnådd en høyere avkastning enn markedet i nedgangsperioder. Man kan også notere seg at en strategi med å kjøpe selskap med høy F_SCORE og gå short i selskap med lav score (F_SCORE 0,1 og 2) gjennomgående gjorde det dårligere enn markedet i perioder med rask positiv konjunkturutvikling (for eksempel i 1993 eller 2003 som er uthevet i tabell 3.7).

År	Markedet (eks. finans selskap)	F_Score = 0-2	F_Score = 3-4	F_Score = 5-6	F_Score = 7-9	Long-Short	
1991		0,5 %	-0,2 %	5,6 %	7,2 %	16,9 %	17,1 %
1992		-4,9 %	-6,9 %	-4,4 %	-1,5 %	1,1 %	8,0 %
1993		32,6 %	44,0 %	21,8 %	26,1 %	34,9 %	-9,1 %
1994		-10,9 %	-3,2 %	-3,2 %	-7,0 %	-4,1 %	-0,9 %
1995		13,3 %	0,4 %	15,5 %	19,2 %	19,0 %	18,6 %
1996		15,8 %	-0,6 %	9,0 %	15,9 %	27,5 %	28,1 %
1997		25,4 %	28,7 %	25,9 %	27,9 %	38,5 %	9,8 %
1998		-9,5 %	-10,8 %	-4,4 %	-4,2 %	-1,3 %	9,5 %
1999		-0,6 %	-8,8 %	0,5 %	2,2 %	15,7 %	24,5 %
2000		-0,6 %	-4,4 %	-6,9 %	0,3 %	1,2 %	5,6 %
2001		-10,4 %	-16,1 %	-10,8 %	-9,3 %	-1,5 %	14,6 %
2002		-28,6 %	-43,9 %	-32,2 %	-29,5 %	-25,2 %	18,7 %
2003		31,6 %	38,7 %	26,5 %	29,3 %	28,7 %	-10,0 %
2004		9,6 %	5,6 %	5,3 %	6,8 %	9,3 %	3,7 %
2005		35,9 %	18,6 %	39,4 %	29,3 %	31,9 %	13,3 %
2006		17,2 %	21,0 %	19,3 %	17,1 %	13,0 %	-8,0 %
2007		-22,4 %	-33,3 %	-20,0 %	-17,0 %	-18,5 %	14,8 %
2008*		-20,9 %	-24,5 %	-22,6 %	-19,7 %	-20,0 %	4,5 %
Geometrisk avkastning (91-07)		4,0 %	-0,9 %	3,5 %	5,2 %	9,5 %	

Kilde: Morgan Stanley ved Teun Draaisma et al (2008). *Revisiting Piotroski - A Guide To Corporate Financial Health*

*= frem til 1.juli 2008

Tabell 3.7. Periodeavkastning og gjennomsnittlig geometrisk avkastning fordelt over F_SCORE for perioden 1991-2007 i Europa

Alle avkastningsdata er basert på en kjøp-og-hold-periode på ett år. Jo høyere F_SCORE et selskap hadde, jo høyere var avkastningen. En strategi der man investerte i selskap som hadde en F_SCORE lik 7,8 og 9 oppnådde en geometrisk årlig snittavkastning for perioden på 9,5% i forhold til markedets (eksl. finansielle selskap) geometriske snittavkastning for perioden på 4,0%.

Orkla Finans startet i 2009 fondet "Orkla Nordic Value" som følger en strategi basert på Piotroskis studie, men med et tak på pris/bok-forholdet. Orkla Finans gjorde sine egne backtester der en strategi ved å kjøpe selskap med en F_SCORE over 6 hadde gitt meravkastning sammenlignet med markedet både i en periode hvor aksjemarkedet var på vei ned og hvor det var på vei opp. Testene er gjort på det nordiske markedet og resultatene viste blant annet at strategien slo markedet med 9,8 prosentpoeng i perioden mars-oktober 2009 (Kilde: Orkla Finans v/Ariel Fischer og Kristian Semmen).

3.3 Kombinasjonsstrategi: Piotroski og Greenblatt

Investeringsbanken Morgan Stanley utgav våren 2009 også en annen studie foretatt i Europa som het *A New Magic Formula – a Combo Strategy Inspired by Greenblatt & Piotroski*. Forfatterne synes denne var svært interessant da den kombinerte de to strategiene denne oppgaven er basert på. I etterkant har også Morgan Stanley utviklet et produkt basert på ovennevnte analyse. Produktet ble plassert ved en "private placement", og forfatterne har derfor ikke fått informasjon om hvordan produktet har utviklet seg. Uansett, Morgan Stanley viste at ved å kjøpe selskap som er billige og som er gode (målt etter Greenblatts kriterier,

dvs. selskap med lavest kombinert rangering), og som ikke var i økonomiske vanskeligheter (målt etter Piotroskis kriterier, dvs. $F\_SCORE > 5$) så hadde man en strategi som generelt slo markedet i både opp- og nedgangstider. Investeringsbanken viste også at en slik strategi ble forbedret ytterligere ved å gå short i selskap som fremstod som dårlige etter Greenblatts metode og som har en F_SCORE lavere enn 5. Morgan Stanley (2009) oppgir tre grunner til hvorfor en kombinasjonsstrategi er et bedre alternativ til en ren Greenblatt-strategi.

- Oppnådde lavere negativ avkastning målt absolutt (mindre fete venstrehaler).
- Oppnådde høyere risikojustert avkastning målt ved informasjonsraten (IR).
- Oppnådde bedre avkastning i lavkonjunkturer.

Senere i denne utredningen vil det også bli foretatt en liknende analyse som Morgan Stanley ved å se om deres resultater kan forsvares ved å kombinere Greenblatts og Piotroskis strategier på denne oppgavens univers. Det er verdt å merke seg at det er flere investorer som har fått øynene opp for disse to verdistrategiene i følge Morgan Stanley (2009). Gitt at interessen er økende blir denne studien ytterligere dagsaktuell og spennende.

4. Datamaterialet

I dette kapittelet presenteres datamaterialet som ble benyttet for denne studiens backtesting av Greenblatt og Piotroski. Investeringsuniverset bestod av norske og svenske børsnoterteselskaper de siste 20 årene (fra og med 1990). I tillegg diskuteres justeringer som ble foretatt på datamaterialet.

4.1 Utvelgelsen

Da børsene i Oslo og Stockholm ble valgt som investeringsunivers, etterspurte forfatterne offisielle lister fra henholdsvis Oslo Børs i Norge og OMX i Sverige med selskaper som var notert fra og med 1990. Listen fra Oslo Børs var komplett og hadde tatt høyde for navneendringer. OTC-selskaper var heller ikke inkludert, da OTC-listen i Norge tilhører Fondsmeglerforbundet (Kilde: Truls Evensen ved Oslo Børs). Dato for notering og avnotering var også oppgitt, og all denne informasjonen var oppgitt elektronisk.

Listen over selskaper notert på børsen i Stockholm, var ikke tilgjengelig elektronisk før 1996. Etter 1996 ligger informasjon om nye og avnoterte selskaper samt navneendringer, på børsens offisielle internettsider. Etter forespørsel fra forfatterne ble informasjonen som ikke var tilgjengelig tilsendt forfatterne per post.

Alle selskaper som var notert på A-listen og O-listen i Stockholm fra og med 1990 er inkludert i investeringsuniverset. Kravene for å kunne bli notert på A-listen var strengere enn for å være notert på O-listen. Det kan nevnes at i 1997 måtte et selskap som skulle noteres på A-listen ha en markedsverdi på minimum 300 Millioner SEK og minst 25 prosent av aksjekapitalen og minst 10 prosent av stemmerettighetene måtte være eid av flere enn 2 000 investorer. For O-listen måtte minst 10 prosent av aksjekapitalen og ikke mindre enn 10 prosent av stemmerettighetene være holdt av flere enn 300 investorer (Stockholm Stock Exchange (1997)). Selskaper notert på OTC-listen er ikke inkludert da disse anses som små og relativt illikvide aksjer. Selskaper som overføres fra A- eller O-listen til OTC-listen utgår dermed fra investeringsuniverset og regnes for avnoterte. På denne måten unngikk datasettet å være preget av mange små og illikvide selskaper, siden selskaper som var listet på OTC-listene i Norge og Sverige ikke var inkludert. Ved en handel av OTC-selskaper er det nærliggende å anta at kjøper kan påvirke kursen i stor grad på grunn av illikviditet, noen som ville ha ført til misvisende resultater i denne studien. Det er også foretatt en ytterligere justering for å luke ut de minste selskapene fra datasettet basert på markedsverdien. Dette vil bli presentert i ytterligere detalj i kapittel 4.2.5.

Den 1. juli 2000 ble alle selskap, i alt 51, som var notert på OTC-listen i Stockholm flyttet over til O-listen (Kilde: Ulf Persson, Nasdaq OMX Stockholm), og disse aksjene inngikk da fra denne dato i investeringsuniverset. Fra og med 2.oktober 2006 dannes "The Nordic List", da børsen i Stockholm ble overtatt av Nasdaq OMX og listen "First North" skapes 12.juni 2006. Selskaper notert på "First North" inngår ikke i investeringsuniverset, da disse selskapene er små og illikvide, og kravene som stilles for å være listet på "First North" er sammenfallende med OTC-listing. Selskap som ved utregningen av bok/pris-forholdet ved årets utgang var OTC-listet, men før 1.april flyttes til en annen liste, inngår i universet. Dette gjelder blant andre Allgon som ble flyttet fra OTC til A-listen 15.02.1994.

I den komplette listen over selskaper som har vært notert på børsen i Stockholm fra og med 1990 har det naturlig nok også vært en del navneendringer, og Ulf Persson i Nasdaq OMX Stockholm har vært en viktig bidragsyter for å oppklare uklarheter der den mottatte informasjonen ikke har vært tilstrekkelig. Menneskelig svikt i fasen der informasjonen ble omdannet til elektronisk informasjon kan heller ikke fullstendig utelates, selv om forfatterne har gjennomført strenge kontrollrutiner.

Samtlige data for perioden 1988-2010 er hentet fra Thomson Reuters database Datastream. Datastream er verdens største finansielle database (Thomson Reuters (2010)). Kun selskap som inneholdt "Worldscope Data" er blitt valgt, noe som ekskluderte en del selskap fra investeringsuniverset. Ved å inkludere selskap uten Worldscopedata vil datasettet potensielt ha blitt svært ufullstendig i form av data med feil og mangler, og som ikke er standardisert slik at verdien av sammenligning er begrenset. Worldscopedata er hentet fra årsrapporter som er behandlet av Thomson Reuters etter strenge retningslinjer for å forsikre at dataene er mest mulig sammenlignbare mellom land, og på tvers av tidsrom (Thomson Financial (2007)). Et eksempel på dette er at selskap skiller gjerne mellom kort og lang sikt med utgangspunkt i 12 måneder. Et potensielt problem er at noen selskap inkluderer kortsiktig gjeld i posten langsiktig gjeld. Thomson Reuters korrigerer for dette før dataene blir inkludert i Datastream ved å legge stor vekt på notene til årsrapportene. Et mulig problem er menneskelig svikt som kan forekomme, men Thomson presiserer at de har utallige rutiner for å minimere slike feil gjennom 2300 datatester (Thomson Financial (2007)).

Dessverre ser det ut til at kun en relativt mindre andel av selskapene som var notert i begynnelsen av denne studiens periode har Worldscopedata tilgjengelig. Sagt med andre ord; det er en del selskap som man kunne handle i det norske eller svenske markedet i for

eksempel 1992, men som potensielt ikke hadde Worldscopedata før en senere periode. Datastream har ikke komplett Worldscopedecking over hele denne studiens tidsperiode, selskap blir derfor ikke inkludert i investeringsuniverset før det foreligger Worldscopedata. Dette er selvfølgelig ikke heldig da investeringsuniverset til denne studien ikke samsvarte 100% med det faktiske investeringsuniverset på et gitt tidspunkt. Dette er imidlertid et større problem i de første årene for oppgavens tidsperiode, da antall selskap som inneholder Worldscopedata øker betraktelig utover 1990-tallet. Implikasjoner av dette og deskriptiv informasjon vil bli ytterligere diskutert i avsnitt 4.2.

Forfatterne mener at nevnte database representerer det beste alternativet for datainnhenting i bearbeiding av oppgavens problemstilling, da andre databaser kan være begrenset til ett marked. Et eksempel her er den renommerte Børsdatabasen ved NHH som er begrenset til det norske markedet. Samtaler med analytikere fra flere store norske meglerhus og fondsselskaper bekrefter at Datastream er et godt kildeverktøy for denne studien. Etter forfatternes oppfatning blir også Datastream godt ansett i akademien.

4.2 Justeringer

4.2.1 Selskap med manglende data

I bearbeidingen av datasettet har det blitt foretatt noen justeringer slik at man har oppnådd et likt investeringsunivers for både Greenblatt-strategien og Piotroski-strategien. Dette begrunnes med at man ved å ha akkurat det samme utgangspunktet kan man konkludere på et fundament som er mindre farget av tilfeldigheter. Hvis en Greenblatt-strategi viser seg å ha vært den beste verdistrategien for det norske og svenske markedet, så kan man også si at dette ikke kan skyldes forskjeller i investeringsuniverset. Da man har det samme utgangspunktet er det derfor isolert sett strategien i seg selv som plukker ut selskap man skal kjøpe (og evt. selge). Dette medfører at for selskap med manglende informasjon om for eksempel salgsinntekter (som inngår i Piotroski-strategien), men som hadde informasjon om driftsresultatet før avskrivinger (som inngår i Greenblatt-strategien), har et slikt selskap ikke inngått i investeringsuniverset. Heldigvis var dette et relativt sjeldent fenomen slik at datasettet ikke ble nevneverdig redusert som følge av den strenge forutsetningen til denne studien.

For å inngå i universet for et gitt år, må et selskap dermed ha all nødvendig informasjon i de gitte årene. For eksempel må et selskap som inngikk i investeringsuniverset 1. april 1990 ha registrert totale eiendeler ved utgangen av 1987, da Piotroski ser på endringen i ROA der

ROA er definert som netto inntekt før ekstraordinære kostnader i forhold til inngående balanse av totale eiendeler. Totale eiendeler er årlige tall i Worldscope, og totale eiendeler for et gitt år er det selskaper rapporterer som utgående balanse det året. Dette betyr at alle selskaper som ikke har registrert totale eiendeler i Worldscope i 1987 (1987-tallene vil være utgående balanse i 1987 og dermed inngående balanse for 1988) utgikk fra investeringsuniverset i 1990.

4.2.2 Duplikater og sekundære aktiva

I tillegg til at selskaper med mangelfull data er filtrert ut av investeringsuniverset, er duplikater og sekundære aktiva filtrert ut. Ved flere aktiva per selskaper er aktivaene som representerer den primære aktiva til selskapet brukt (definert som "Primary quote" i Datastream). Definisjonen Datastream legger til grunn for at en aksje er "primary quote" er at:

- Aksjen er tilgjengelig for utenlandske investorer.
- Aksjen er den mest omsatte av andre aktiva under samme selskapsnavn.

Kilde: Thomson Financial (2007)

Andre aktiva som har likt selskapsnavn representerer eksempelvis en annen aksjeklasse som utenlandske investorer har begrenset adgang til å kjøpe eller at aktivaene kun var tilgjengelig i markedet i en begrenset periode; typisk A-aksjer, preferanseaksjer, eller tegningsretter. Ved flere aktiva per selskaper var dermed aktiva som ikke var "primary quote" ekskludert fra investeringsuniverset, da de vil potensielt ha andre karakteristika enn selskapets primære aksje. Det må imidlertid understrekes at selskaper som i en eller flere perioder ikke har vært på børs, for så å komme tilbake i markedet, var inkludert i studiens univers. Et eksempel på dette er det norske selskapet Kongsberg Automotive som ble avnotert i 1999, men som ble børsnotert igjen i 2005.

4.2.3 Aktive og inaktive selskaper

I løpet av perioden som denne studien tar for seg har selskaper kommet og gått. Noen selskaper har gått konkurs, andre har blitt kjøpt opp eller fusjonert. Denne studien har inkludert inaktive selskaper så sant tilstrekkelig data er tilgjengelig, og disse selskapene tilfredsstillende de kriteriene som er diskutert over. Ved potensielt å ha ekskludert inaktive selskaper, ville datasettet ha oppnådd en skjevhet da kun "vinner"-aksjer blir inkludert noe som gir et feil bilde av faktum. Dette er bedre kjent som "survivorship bias". Studiens datasett inkluderer derfor inaktive selskaper da Datastream også har informasjon om inaktive selskaper. Ved utregning av

avkastningen for et selskap som ble avnotert er siste offisielle handlekurs på det tidspunktet aksjen ble fjernet fra børsen benyttet.

Forfatterne kan ikke garantere for at datasettet er helt fritt for ”survivorship bias”. Ved kontroll med stikkprøver viste det seg at enkelte selskap som hadde gått konkurs eller blitt avnotert på andre måter tidlig på 90-tallet manglet Worldscopedata. Imidlertid så forfatterne en tendens til at Worldscope hadde bedre dekning senere i studiens periode. Dette kan skyldes at Worldscope har først full dekning i Vest-Europa fra 1999 (Kilde: Thomson Reuters). Om andelen selskap som manglet Worldscopedata er signifikant større blant selskap som har gått konkurs fra 1990-1995 kontra for eksempel 2000-2005 forblir et ubesvart spørsmål i denne oppgaven.

4.2.4 Finans- og utility-selskap

FTSEs bransjeklassifisering (Industry Classification Benchmark) er benyttet for å filtrere ut finans- og utility-selskap (henholdsvis kode 8000 og 7000). Denne bransjeklassifisering er også gjengitt i appendiks 1. Disse selskapene var ekskludert fra utvalget da det stilles andre krav til rapportering av regnskap for finansselskaper, og utility-selskap er sterkt regulert (i alle fall i USA). Disse selskapene var uansett primært ekskludert fordi Greenblatt hadde ekskludert slike selskap fra sitt univers. Gitt kravet om at det skal etterstribes et likt utgangspunkt har derfor de nevnte bransjene blitt ekskludert i fra investeringsuniverset både for denne studiens Greenblatt-strategi og Piotroski-strategi. Dette har medført at store selskap slik som forsikringselskapene *Storebrand* og *Forsäkringsbolaget SPP*, bankene *DnB NOR*, *Nordea*, *Swedbank* og *Handelsbanken*, og utility-selskapene *Arendals Fossekompani*, *Hafslund* og *Sydkraft* (nå E.ON Sverige) har falt ut av investeringsuniverset. Det at så store selskap er ekskludert fra investeringsuniverset er selvfølgelig ikke optimalt da de representerer en vesentlig markedsverdi, men denne studien har også til formål å følge de opprinnelige avhandlingene slavisk så langt det lar seg gjøre. Piotroski nevner riktignok ikke eksplisitt noe om ekskludering av finansselskap. Som en utvidelse til denne analysen har det derfor vært undersøkt om slike selskap har latt seg inkludere og om dette har hatt en effekt på Piotroski-strategien.

4.2.5 Markedsverdi

Selskap som hadde en markedsverdi som tilhørte den laveste decilen (10%) i hvert investeringsår har blitt utelatt fra investeringsuniverset. Dette er i tråd med diskusjonen ovenfor vedrørende ekskludering av små og relative illikvide selskap, og diskusjonen i kapittel 9.

4.2.6 Valutajusteringer

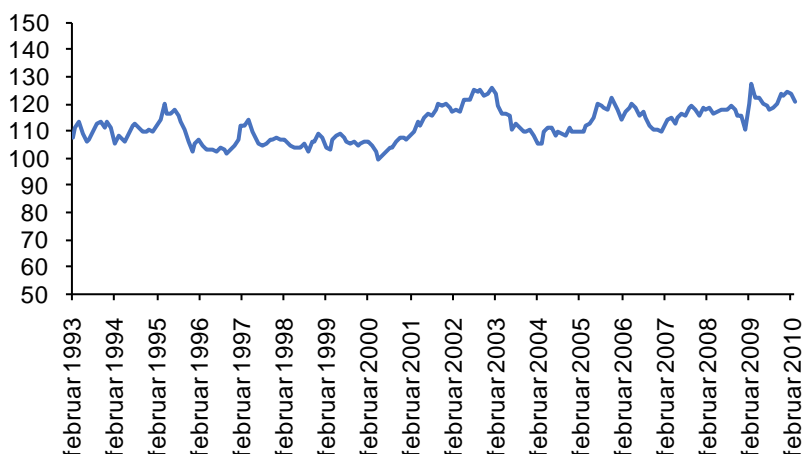
For å sammenligne størrelsen på norske og svenske selskaper må det justeres for valutaforskjeller. I denne studien er markedsverdien og bokført egenkapital i norske kroner brukt i utregningen av bok/pris-forholdet. Markedsverdien inngår også i selskapsverdien i utregningen av inntjeningsavkastningen, også her er norske kroner benyttet. Datastream omregner aksjeprisene på selskap som er notert i annen valuta enn norske kroner, i all hovedsak svenske selskaper som er notert i svenske kroner om til norske kroner ved hjelp av egne valutakursberegninger. Datastream benytter offisielle tall hentet fra Norges Bank i omregningen av data oppgitt i SEK til NOK. I appendiks 4 gjengis det offisielle grunnlaget Datastream benytter.

Grunnen til at det er omregnet til NOK, og ikke til SEK, er at utgangspunktet er fra en norsk investors ståsted da forfatterne selv er norske. Skulle det ha vært benyttet lokal avkastning måtte valutaposisjonen ha vært låst gjennom opsjoner. Dette hadde medført ytterligere transaksjonskostnader på det tidspunktet hvor kontraktene ble inngått. Valutaomregningene påvirker ikke investeringsuniverset; for å sammenligne selskapenes markedsverdi for å fjerne de minste er det nødvendig å sammenligne markedsverdiene innenfor samme valuta. Hvilken valuta som brukes er likegyldig. Samtidig påvirkes ikke forholdstallene som inngår i Greenblatt og Piotroskis screeningskriterier av valutaomregninger så lenge alt i en brøk holdes i samme valuta. Dermed påvirket ikke valutaomregningene hvilke selskap det investeres i.

Det som riktignok kan ha blitt påvirket av valutavalget, var avkastningen. I denne studien var det beregnet ut i fra en norsk investors ståsted slik at investoren må ha vekslet om før han eller hun kjøpte aksjer som var notert i SEK. Med valutasingninger kan dette avvike fra en svensk investors avkastning som måtte veksle før han eller hun kjøpte aksjer som var notert i NOK. En norsk investor er altså valgt som utgangspunkt og om strategienes resultater for en norsk investor er signifikante, er det liten grunn til å tro at resultatene vil avvike mye for en svensk investor, da valutaforholdet er historisk relativt stabilt, som vist i graf 4.1.

SEK pr. 100 NOK

Graf 4.1. Antall svenske kroner for å kjøpe 100 norske kroner i perioden 1993-2010

Valutakursforholdet mellom SEK/NOK er relativt stabilt for perioden.

Kilde: Datastream

4.2.7 Regnskapsregler

Siden begge strategiene som legges til grunn i denne studien i all hovedsak er basert på regnskapstall for hvert enkelt år, og ikke på tvers av flere år, er ikke endrede regnskapsregler et problem. Man sammenligner på likt grunnlag for hvert enkelt år siden selskapene faller under like regnskapsregler. Om man derimot skulle ha sett på informasjon på tvers av flere år så kunne man ha opplevd å ha sammenlignet på ulikt grunnlag uten eventuelle justeringer, hvilket som allerede nevnt ikke er et problem i denne studien.

4.2.8 Skattejustering for forskjeller mellom Norge og Sverige

Selskapsskatten i både Norge og Sverige har endret seg i løpet av perioden denne studien ser på. I årene 1990 og 1991 betalte norske bedrifter en selskapsskatt lik 50,8%, mens den gjeldende selskapsskatten som trådte i kraft i 1992 er 28% (Kilde: Finansdepartementet). Den samme utviklingen gjør seg gjeldende i Sverige, da man i årene 1990 og 1991 betalte en selskapsskatt lik 52%, mens skattereformen i 1991 reduserte selskapsskatten til 30% som igjen senere ble redusert til 28% (Regjeringskansliet (2009a)). I 2009 ble selskapsskatten i Sverige ytterligere redusert til 26,3% (Regjeringskansliet (2009b)).

Siden denne analysens investeringsunivers er både det norske og svenske markedet er et potensielt problem forskjeller i selskapsskatt. Hvis man i ett marked betaler en vesentlig lavere selskapsskatt i forhold til et annet så vil forholdstall basert på regnskapsdata før skatt isolert sett ikke være misvisende. Imidlertid, det som er misvisende er å sammenligne slike

forholdstall når man vet at det et selskap sitter igjen med på bunnlinjen er sterkt avvikende fra et annet selskap i et annet land på grunn av skatteforskjeller. Hvis det er et stort avvik mellom to lands selskapsskatt, kan man se på den ekstra skatten man betaler i det ene landet sammenlignet med det andre, satt litt på spissen, som en særskatt. Som diskutert i kapittel 4.2.10 vedrørende petroleumselskap bør man forsøke å korrigere for ulike særskatter. I denne studien hadde det vært optimalt og korrigere for eventuelle forskjeller i selskapsskatten mellom de to landene slik at regnskapstallene ble mest mulig sammenlignbare. Dette er imidlertid en meget omfattende og tidkrevende prosess, og siden forskjellene i selskapsskatten er relativt små så fremstår ikke valget om å ikke korrigere for skatteavvik som kritisk og avgjørende for denne studien.

4.2.9 Forskjeller i avslutning av regnskapsåret

Enkelte selskap avsluttet sitt regnskapsår til andre tidspunkt enn 31.12. Dette gjaldt primært utenlandske selskap som var notert i Oslo eller Stockholm, samt noen svenske selskap. Problemet med dette er at i denne studien var porteføljene dannet 1.april (se også kapittel 5) for hvert år. Da porteføljene ble dannet ble forrige års regnskapstall lagt til grunn, noe som er i tråd med Piotroski og Greenblatt. For selskap som avsluttet sitt regnskapsår sterkt avvikende fra 31.12 vil potensielt relativt gammel informasjon bli benyttet, noe som er i disfavør for slike selskap i forhold til selskap som avslutter regnskapet 31.12. I denne studien var derfor alle de selskapene som avsluttet sitt regnskapsår i perioden 1.september-31.januar inkludert. Dette medfører at hvis et selskap avsluttet sitt regnskapsår i perioden 1.februar-31.august så falt dette selskapet ut av investeringsuniverset for den perioden dette måtte gjelde. I appendiks 2 er det gjengitt en oversikt over hvilke selskap dette gjelder, noe som totalt utgjør 36 selskap som alle hadde tilstrekkelig data til å ha inngått i utvalget, fordelt over hele perioden 1990-2009.

Som nevnt er det i strategien til Piotroski flere sammenlikninger mellom år som ser på endringer, blant andre F_LEVER som gir en score på 1 om gjeldsgraden har blitt redusert. I tilfeller hvor et selskap endrer slutten i regnskapsåret, blant andre Addnode som endret slutten i regnskapsåret fra 30.06.1998 til 31.12.1999, inngikk dette selskapet i universet i 2000, selv om gjeldsgraden 30.06.1999 ble sammenlignet med gjeldsgraden 31.12.1999 og sammenlikningen ikke har et års mellomrom.

4.2.10 Skattejustering for petroleumsatt

Petroleumselskap som opererer på norsk sokkel betaler en særskatt utover selskapsskatten for sin virksomhet, bedre kjent som petroleumsatt. Børsnoterte selskap som faller under

petroleumsskatteordningen får derfor en uforholdsmessig fordel hvis man ikke tar hensyn til denne særskatten når man ser på regnskapstall som er oppgitt før skatt. Relevante regnskapsposter som er før skatt, var derfor justert for børsnoterte selskap som betalte petroleumsskatt som inngikk i investeringsuniverset. Mer spesifikt ble kun EBIT (som kun benyttes i Greenblatt-kriteriene) for selskap som falt under petroleumsskatteordningen justert. Andre regnskapstall som er før skatt benyttes forøvrig også i Piotroski-kriteriene, men da disse kun brukes til å se på endringer (for eksempel endringen i salg mellom to år) behøves ingen justering å foretas siden petroleumsskatten ikke har en påvirkning.

Oljeskattekontoret offentliggjør hvert år skattedata for oljeselskapene i forbindelse med utleggelse av skattematene. Disse listene gjelder kun den skatt som selskapene har fått i forbindelse med utvinning av petroleum på norsk kontinentalsokkel (sokkelkommunen 2311). Disse skattebeløpene er før eventuelle klager og endringssaker. Erfaringsmessig utgjør etterfølgende endringer (klagekjennelser, endringssaker og rettssaker) relativt beskjedne beløp sett i forhold til den totale skatten (Kilde: Erik Solheim ved Oljeskattekontoret). Flere av selskapene driver også annen landvirksomhet. Inntektene og eventuelt overskudd fra denne landvirksomheten skatlegges av skattekontoret i kontorkommunen, og er altså ikke med på disse listene.

Forfatterne har fått tilgang til oljeskattedata for sokkelkommunen 2311 for perioden 1990-2008. Ved å regne ut hva ordinær selskapskatt utgjorde av den skattepliktige inntekten, har det blitt kalkulert hva petroleumsskatten utgjorde av den totale utlignede skatten. I appendiks 3 er det gjengitt hvilke selskap som nevnte justering er foretatt på, samt hvor stor justeringen har vært (se kolonnen ”justert petroskatt”) for perioden denne studien dekker. For årene 1990 til 1992 var ordinær selskapskatt 50,8%, mens etter skattereformen i 1992 utgjorde den ordinære selskapskatten 28% for den resterende perioden (Kilde: Finansdepartementet). I 2005 ble petroleumsskatteordningen ytterligere endret da selskap som ikke er i skatteposisjon nå fikk refusjon av letekostnadene (Kilde: Finansdepartementet). Siden EBIT i denne oppgaven var justert for særskatten relatert til petroleumsvirksomhet på norsk sokkel, var også fordelingen av denne særskatten for de selskapene det gjaldt for perioden etter 2005 inkludert, slik at EBIT i disse tilfellene har økt tilsvarende skattefordelen.

Primært er justeringen av EBIT blitt foretatt på Det Norske Oljeselskap (nå DNO International), Saga Petroleum, Hydro, Statoil, StatoilHydro, Lundin, PGS (gjennom Pertra), Altinex, Noreco, Revus (nå Wintershall Norge) og Rocksource.

4.3 Oppgavens investeringsunivers

Etter å ha lagt inn hvert enkelt selskap som har vært notert i Norge og Sverige i Datastream satt forfatterne igjen med 343 selskap/aktiva i Norge og 353 selskap/aktiva i Sverige som alle hadde tilstrekkelig Worldscopedata (se kapittel fem for detaljer) for denne analysen, og som ikke var finans- eller utility-selskaper. Denne oversikten er også gjengitt i appendiks 6.

Selv om et selskap er registrert i Datastream og har nødvendig regnskapsinformasjon for analysens formål, hender det også at Datastream har aksjeprisinformasjon fra et senere utgangspunkt enn da selskapet ble børsnotert. Til eksempel ble Raysearch Laboratories børsnotert i Stockholm 29.5.1990, mens først fra 21.10.1991 har Datastream kursdata (basedato). Børsnoteringstidspunkt sammenlignet med Datastreams basedato er derfor lagt ved i appendiks 6, hvorav selskapene inngikk i investeringsuniverset fra den seneste datoen som både nødvendig kursinformasjon og regnskapstall var tilgjengelige.

Av den offisielle oversikten over samtlige selskap som har vært notert på børsene i Oslo og Stockholm siden 1990, og som ikke var OTC-selskap, har denne avhandlingen ikke hatt tilstrekkelig informasjon for 228 Norske selskap/aktiva og 286 Svenske selskap/aktiva. Denne oversikten er også gjengitt i appendiks 7. Det må understrekes at blant disse var 96 norske og 134 svenske selskap som enten var finans- eller utility-selskaper i henhold til ICB-klassifiseringen. Sistnevnte selskaper ville ha falt ut av investeringsuniverset uansett om tilstrekkelig data var tilgjengelig, noe som også var diskutert ovenfor i avsnittet om justeringer.

5. Metode

I dette kapitlet diskuteres det hvilke data som ble brukt, hvordan porteføljene ble dannet og avkastning målt, samt fremgangsmåten som ble benyttet for risikojustering av avkastningen. Videre vil det også bli presentert hvilken metode som var benyttet for å danne en benchmark som reflekterte investeringsuniverset.

Porteføljene for både denne studiens Greenblatt- og Piotroski-strategi ble dannet den 1. april hvert år for perioden denne studien dekker, dvs. årene 1990-2009. Bakgrunnen for valget av nevnte dato var for å unngå at studien skal farges av såkalt ”look ahead bias”, noe som vil si at man bruker informasjon som man i virkeligheten ikke hadde på tidspunkt t. Selv om selskapene i all hovedsak avsluttet sitt regnskap den 31.12 hvert eneste år, har denne studien ikke åpnet opp for å danne porteføljene på en tidligere dato i frykt for å ha benyttet informasjon som ikke var offentlig tilgjengelig. Stort sett er det etter forfatterens oppfatning at normen for når årsresultatene gjøres allment kjent er maksimalt to måneder etter avslutningen på årsregnskapet, slik at ovennevnte begrensning var heller i denne studiens disfavør enn begunstiging. Slik sett var ”look ahead bias” unngått med fordel.

5.1 Worldscopedata

Som allerede nevnt er kun selskap som har relevant Worldscopedata blitt inkludert i universet. For detaljert informasjon og definisjoner av de relevante Worldscope-postene som står i *kursiv*, henvises det til appendiks 8 som står i den rekkefølgen slik det fremstilles i de to påfølgende delene.

5.1.1 Greenblatt

Greenblatts investeringsstrategi ble presentert i detalj i avsnittet om denne studiens verdistrategier. Driftsresultat etter av- og nedskrivninger (EBIT), selskapsverdi og sysselsatt kapital inngår i kriteriene til Greenblatts strategi.

EBIT (*Worldscope: EBIT*) ble hentet ut for samtlige av de selskapene som inngikk i universet da denne informasjonen var tilgjengelig. Disse Worldscopedataene er regnet ut med inntekt før skatt som utgangspunkt, hvor oppgitte rentekostnader er lagt til, og renter som er kapitalisert er trukket fra. Kontrollsjekker av forfatterne bekreftet at den EBIT som står oppført i Worldscope er generelt sammenfallende med den EBIT som selskap operer med i sine årsrapporter, hvis EBIT var oppgitt. Noen mindre unntak har imidlertid blitt oppdaget, men fra forfatterens ståsted er ikke dette noen begrensning da denne metoden foretatt av Worldscope, er lik for hele universet. For de selskapene som falt under

petroleumsskatteordningen var EBIT justert etter forfatterens egne beregninger for petroleumsskatten. Dette var beskrevet i ytterligere detalj i avsnitt 4.2.10.

Selskapsverdien defineres som allerede nevnt, som summen av markedsverdien av langsiktig rentebærende gjeld og egenkapital justert for eventuelle overskuddsmidler som ikke inngår i driften (excess cash). I dette tilfellet var den bokførte verdien av langsiktig rentebærende gjeld (*Worldscope: Long Term Debt*) brukt som en approksimasjon på markedsverdien av selskapets langsiktige rentebærende gjeld, da sistnevnte ikke var tilgjengelig i Datastream. Markedsverdien av egenkapitalen (*Worldscope: Market Capitalization*) er beregnet ved å multiplisere antall utestående aksjer med aksjekursen ved årets slutt. Noen selskaper kan ha flere aksjeklasser, noe datatypen ”market capitalization” fanget opp. Per definisjon burde selskapsverdien også vært justert for overflødige midler som ikke inngår i driften for hvert enkelt selskap. Likvider som er nødvendige for driften er avhengig av både bransje og konjunkturutvikling siden tilgangen til kapital kan være begrenset i nedgangsfaser. Forfatterne valgte derfor ikke å justere for overskuddsmidler i beregningen av selskapsverdien, da dette ville ha blitt en svært subjektiv antakelse. En potensiell egnet metode for å korrigere for ikke driftsavhengige midler er å fjerne selskapenes finansplasseringer. Dette var ikke gjort da det igjen blir en meget subjektiv antagelse, siden verdien av finansplasseringene for eksempel svenske Bure Equity og norske Orkla ikke kan karakteriseres som driftsuavhengige. I denne analysen var derfor selskapsverdien definert som:

$$\text{Selskapsverdi} = \text{Markedsverdien av egenkapital} + \text{bokført langsiktig rentebærende gjeld}$$

Det følger av Greenblatt at:

$$\text{Inntjeningsavkastning} = \text{EBIT/Selskapsverdien}$$

Inntjeningsavkastningen baseres på forrige års regnskapstall, og hvert selskap som inngår i investeringsuniverset i ett enkelt år får en relativ rangering der 1 er det beste. Siden selskapsverdien ikke var korrigert for ikke driftsavhengige midler vil potensielt inntjeningsavkastningen ha vært høyere for noen selskaper. Dette betyr at forfatterens metode var heller til ugunst fremfor begunstigelse for strategien.

Sysselsatt kapital defineres som summen av netto arbeidskapital og netto anleggsmidler:

$$\text{Sysselsatt kapital} = \text{netto arbeidskapital} + \text{netto anleggsmidler}$$

Netto arbeidskapital (*Worldscope: Working Capital*) er differansen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld, og kan anses som driftskapitalen til et selskap. Greenblatt har en forenklet definisjon av omløpsmidler da han sier at omløpsmidlene skal ”finansiere varelager og fordringer, men trenger ikke å legge ut penger for kortsiktig lån (siden det kan anses som rentefritt)” (*Greenblatt (2006)*). Ut i fra denne definisjonen kan det tolkes slik at kun leverandørgjeld inkluderes i posten ”kortsiktig gjeld”, noe som ekskluderer annen kortsiktig gjeld. Leverandørgjeld lot seg ikke finne som en egen post i Datastream, og i denne analysen har derfor netto arbeidskapital blitt definert som differansen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld, som inkluderer all kortsiktig gjeld.

Netto anleggsmidler (*Worldscope: Net Property, Plant and Equipment*) inkluderes i sysselsatt kapital fordi bedriften i tillegg til kapital til daglig drift (arbeidskapital), trenger varige driftsmidler til å opprettholde driften (anleggsmidler). Eksempler på anleggsmidler er maskiner, land, bygninger og fabrikker. Man må justere for den akkumulerte avskrivningen som er blitt foretatt på disse anleggsmidlene for å finne verdien av disse i det inneværende regnskapsåret, derav navnet netto anleggsmidler.

Det følger av Greenblatt at:

$$\text{Kapitalavkastning (ROCE)} = \text{EBIT/Sysselsatt kapital}$$

Kapitalavkastningen baseres på forrige års regnskapstall, og hvert selskap som inngår i investeringsuniverset i ett enkelt år får en relativ rangering der 1 er det beste.

Denne studien fulgte Greenblatts strategi slik at rangeringssum for hvert enkelt år bestod av et selskaps inntjeningsavkastningsrang og kapitalavkastningsrang. **I denne analysen er vinnerporteføljen (Greenblatt-Vinner) definert som de 20 selskapene som hadde lavest rangeringssum i hvert investeringsår, mens de 20 selskapene som hadde høyest rangeringssum er definert som taperporteføljen (Greenblatt-Taper).** Greenblatt fordelte sine aksjekjøp månedlig utover ett år ved å benytte glidende data slik at han også oppnådde diversifiseringsfordeler ved å spre sin investering over tid. Dette har dessverre ikke latt seg gjøre i denne analysen, da det ikke eksisterte komplett kvartalshistorikk for investeringsuniverset. I denne analysen ble derfor 20 selskap kjøpt den 1.april hvert år ved å benytte regnskapsinformasjon fra året før, hvorav disse aksjene hadde en kjøp-og-holdperiode på ett år. Det må understrekes at i de tilfeller hvor grensen på 20 selskap i porteføljen var nådd, og hvor to selskap har rang 20 ble begge selskapene inkludert i porteføljen slik at

det i noen perioder inngikk 21 selskap i vinner- og/eller taperporteføljen. Grunnen til at alle selskap med rang 20 ble inkludert i slike situasjoner var fordi Greenblatt ikke gir entydig informasjon på hva som er viktigst av rangeringen av inntjenings- eller kapitalavkastningen. Alle med lik rangering ble derfor inkludert i de få situasjonene dette gjaldt.

For sammenlignbarhetens skyld var også selskapsverdien utregnet ved å benytte data ved årets slutt, siden de andre dataene som er nevnt ovenfor i all hovedsak var rapportert den 31.12 i hvert år. Det er imidlertid nærliggende å anta at prisutviklingen fra 31.12 frem til 1.april ikke er flat, slik at markedsverdien av egenkapitalen ville ha endret seg. Å benytte selskapsverdien den 31.12 kan begrunnes ved at den ikke er fullstendig farget av at årsresultatet fra foregående år er offentlig tilgjengelig, slik at inntjeningsavkastningen er den avkastningen som er oppnådd gjennom regnskapsåret. Videre var ikke langsiktig gjeld tilgjengelig på kvartalsbasis, noe som hadde gjort utregningen av faktisk selskapsverdi den 1.april vanskelig.

5.1.2 Piotroski

Piotroskis investeringsstrategi ble presentert i detalj i kapittelet om denne studiens verdistrategier. Piotroski benytter seg av i alt ni filtre for å skille gode verdiselskap fra de dårlige.

Etter å ha sortert selskapene som inngikk i investeringsuniverset etter bok/pris (*Worldscope: Market Capitalization og Common Equity*) fortsatte Piotroski-analysen med de 20% selskapene som hadde høyest bok/pris, hvor selskapenes lønnsomhet, finansiell utvikling og operasjonell effektivitet ble videre undersøkt. Siden antall selskap i investeringsuniverset ikke var like omfattende som i Piotroskis studie, særlig i de første årene av denne analysen, er ovennevnte begrensning meget streng. Dog følger denne analysen den opprinnelige studien til Piotroski så langt det lar seg gjøre, og har derfor valgt å fokusere på de 20% selskapene som hadde høyest bok/pris.

Den bokførte verdien og markedsverdien av egenkapital ble begge hentet ut ved årsslutt (se også diskusjonen over om forskjeller i avslutningen av regnskapsåret i avsnittet om justeringer).

Lønnsomhet:

Avkastning på eiendelene (ROA) er definert som netto inntekt før ekstraordinære poster (*Worldscope: Net Income Before Extraordinary Items*) skalert med fjorårets utgående balanse

av totale eiendeler (*Worldscope: Total Assets*). Dette betyr at i dannelsen av porteføljene i for eksempel 1.april 1990 benyttes netto inntekt før ekstraordinære poster for regnskapsåret 1989, som skaleres med totale eiendeler slik det står presentert i 1988 siden dette er inngående balanse i 1989. Hvis ROA var positiv tildeles F_ROA score 1, 0 ellers. Hvis ROA viste en forbedring (økning) mellom to regnskapsår der ROA regnes ut som diskutert over, ble selskapet tildelt F_ΔROA score 1, 0 ellers. Dette betyr at hvis for eksempel ROA økte fra regnskapsåret 1988 til 1989, så ble selskapet tildelt F_ΔROA score 1 da porteføljene ble dannet 1.april 1990.

Kontantstrøm fra selskapets drift (CFO) slik det fremstilles i kontantstrømsoppstillingen i regnskapet er netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter (*Worldscope: Net Cashflow-Operating Activities*). CFO skaleres også med fjorårets utgående balanse av totale eiendeler (*Worldscope: Total Assets*). Dette betyr at ved dannelsen av porteføljene i for eksempel 1.april 1990 benyttes netto kontantstrøm fra operasjonell aktivitet for regnskapsåret 1989, som skaleres med totale eiendeler slik det står presentert i 1988 siden dette er inngående balanse i 1989. Hvis CFO var positiv tildeles F_CFO score 1, 0 ellers. Det må her understrekes at CFO kun var tilgjengelig i Datastream for en brøkdel av selskaper før regnskapsåret 1994, slik at filtre relatert til CFO utgikk fra F_SCORE i dannelsen av porteføljene i årene 1990 – 1994. Bakgrunnen til dette valget er enkel siden en inkludering av F_CFO vil fremstå som meget urettferdig for det store flertallet av selskapene i investeringsuniverset før 1994.

Kvaliteten på selskapets inntjening er den siste faktoren (ACCRUAL) som dekker selskapenes lønnsomhet. Et selskap oppnår F_ACCRUAL score 1 hvis $CFO > ROA$, 0 ellers. Som allerede nevnt har Datastream begrenset regnskapsinformasjon om CFO i årene før 1994. Det følger derfor av samme argument som anført at også F_ACCRUAL utgikk fra totalscoren F_SCORE til et selskap i årene 1990-1994.

Finansiell utvikling:

Selskap som har hatt en økning i langsiktig gjeld (*Worldscope: Long Term Debt*) i forhold til totale eiendeler (*Worldscope: Total Assets*) (ΔLEVER) tildeles F_ΔLEVER score 1, 0 ellers. Langsiktig gjeld i inneværende regnskapsår skaleres med utgående balanse av totale eiendeler. Dette betyr at ved dannelsen av porteføljene i for eksempel 1.april 1990 benyttes balanseført langsiktig gjeld for regnskapsåret 1989 skalert med totale eiendeler slik det fremstår i årsregnskapet i 1988, da denne er inngående balanse i 1989. Siden man skal se på

endringen benyttes samme metode for perioden før, dvs. langsiktig gjeld i 1988 skalert med totale eiendeler i 1987.

Et annet filter som ser på den finansielle utviklingen er endringen i likviditetsgraden (Δ LIQUID). Dette måles som forholdet mellom omløpsmidler (*Worldscope: Current Assets*) og kortsiktig gjeld (*Worldscope: Current Liabilities*) målt over perioden mellom fjorårets og årets regnskapsår. Hvis selskapets Δ LIQUID > 0 tildeles selskapet F_{Δ LIQUID score 1, med score lik 0 ellers. Dette betyr ved dannelsen av porteføljene i for eksempel 1. april 1990 ser man på forholdet mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld for regnskapsåret 1989 sammenlignet med hva forholdet var i regnskapsåret 1988.

Det siste av Piotroskis filtre som dekker finansiell utvikling er hvorvidt selskapet har hatt en emisjon eller ikke (EQ_OFFER). Forfatterne fant ingen god metode å måle om selskap i dette universet har foretatt en emisjon eller ikke, da en datatype for dette var fraværende i Datastream. Som en approksimasjon har det blitt valgt å se på endringen i selskapets totale utestående aksjer (*Worldscope: Common Shares Outstanding*). Denne datatypen fanger også opp antall utestående aksjer hvis selskapet har flere aksjeklasser. En endring i antall utestående aksjer i intervallet 5-99% defineres som at selskapet har foretatt en emisjon. Den nedre grensen for emisjon er i denne oppgaven definert som en økning med 5% i antall utestående aksjer, da en økning på under 5% av antall utestående aksjer vurderes som mindre betydningsfulle og kan også blant annet skyldes innløsning av warrants tildelt ledelsen og således bør det ikke være et negativt signal. En antagelse gjort i denne oppgaven er også at om et selskap har hatt en økning i antall utestående aksjer på 100% eller mer kommer dette av en aksjesplitt og ikke en emisjon. Disse approksimeringene er selvfølgelig ikke optimale, da det kan inntreffe at selskap som har hatt en aksjesplitt inkluderes og at selskap som har hatt en emisjon (en veldig stor eller liten emisjon vel og merke) utelates. I mangel på gode data som dekker dette punktet, er dette en egnet metode som kan bli fulgt slavisk etter forfatterens mening. Hvis endringen i antallet utestående aksjer i løpet av siste regnskapsår ikke er i intervallet 5-99% tildeles selskapet EQ_OFFER score 1, 0 ellers.

Operasjonell effektivitet:

Som diskutert i kapittel 3.2 er det siste temaet som Piotroski ser på den operasjonelle effektiviteten til et selskap. Det første Piotroski måler er endringen i bruttomarginen til et selskap (Δ MARGIN). Piotroski definerer bruttomarginen som forholdet mellom inntekter og kostnader (Cost of Goods Sold (COGS)) skalert med inntektene. Da selskaper i Norge og

Sverige har en litt annen måte å sette opp regnskapet på enn i USA, innså forfatterne raskt at et problem med at selskaper i oppgavens univers ikke må rapportere COGS. Dette er også poengtert i Datastream da det er opplyst at ”*Most non-U.S. corporations do not disclose cost of goods sold*” (Thomson Financial (2007)). Slik sett lar det seg ikke gjøre å regne ut bruttomarginen i henhold til Piotroskis definisjon. Etter råd fra Orkla Finans som har foretatt en liknende Piotroski-analyse i det nordiske markedet, benyttes her EBITDA-marginen isteden. EBITDA-marginen måles som forholdet mellom EBITDA (*Worldscope: Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization (EBITDA)*) og inntektene (*Worldscope: Net Sales or Revenues*) til et selskap, og kan anses som en god approksimasjon på bruttomarginen. I denne analysen er derfor bruttomarginen definert som selskapets regnskapsførte EBITDA skalert med det totale salget. Om et selskap har vist en forbedring i marginen mellom to regnskapsår tildeles selskapet F_ΔMARGIN score 1, 0 ellers.

Det siste av Piotroskis ni filtre er endringen i omsetningshastigheten (ΔTURN). Omsetningshastigheten er definert som forholdet mellom årets og fjorårets totale salg (*Worldscope: Net Sales or Revenues*) skalert med totale eiendeler (*Worldscope: Total Assets*) i begynnelsen av hvert regnskapsår. Om omsetningshastigheten for et selskap har økt siste regnskapsår, gis selskapet F_ΔTURN score 1, med score 0 ellers.

I sum er det altså ni binære filtre, som kan gi et selskap en maksimal F_SCORE lik ni. Som diskutert er det på grunnlag av manglende data for kontantstrømmen fra operasjonelle aktiviteter i årene 1990-1994, kun mulig å oppnå maksimal F_SCORE lik sju i disse årene.

I denne analysen er vinnerporteføljen (Piotroski-Vinner) definert som den porteføljen som bestod av de selskap som har total F_SCORE lik 5-7 i investeringsårene 1990-1994, og F_SCORE lik 7-9 i investeringsårene 1995-2009. Taperporteføljen (Piotroski-Taper) er definert som den porteføljen som bestod av de selskap som hadde F_SCORE lik 0-2 i investeringsårene 1990-2009.

Gitt definisjonen over om vinner- og taperporteføljene i hvert enkelt år, ser man umiddelbart noe som skiller Piotroski fra Greenblatt-strategien. Der Greenblatt-strategien definerer et absolutt antall selskap som inngår i de to porteføljene, henholdsvis 20 selskap i vinner- og taperporteføljen, fremstår Piotroski-strategien som mer dynamisk. Antall selskap som inngår i vinner- og taperporteføljen under denne studiens Piotroski-strategi vil derfor variere år for år, siden antall selskap som har en høy eller lav F_SCORE vil variere. Dette medfører at Piotroski-strategien har ett element som kan være til gunst eller ugunst, avhengig av hvor

dyktig strategien er til å plukke vinnere fra tapere. Hvis strategien viser seg å være en bra aksjeplukker vil den derfor i de perioder hvor selskap er sterkt underpriset ut i fra Piotroskis ni kriterier, ha flere selskap i sin vinnerportefølje enn taperportefølje. I de periodene hvor selskapene er mer overpriset vil det motsatte være gjeldene. På en annen side, i de periodene hvor svært få selskap inngår i Piotroski-porteføljen, kan denne lide under manglende diversifisering.

5.2 Avkastning

I denne analysen er det benyttet sluttkurs for samtlige selskap som er justert for eventuelle handlinger gjort av foretaket (*Worldscope: Price – adjusted*). Dette betyr at sluttkursen er blant annet justert for dividender, aksjesplitter og fortrinnsrettsemisjoner. Slik sett kan man regne ut hva den faktiske avkastningen mellom to perioder var, altså totalavkastningen.

Som allerede nevnt dannes porteføljene den 1.april hvert eneste år i perioden. Den årlige avkastningen (r) for et selskap finner man ved å benytte følgende utregning:

$$r_t = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}}$$

der t angir tiden i år og P angir justert sluttkurs. Som diskutert brukes priser i NOK, da denne strategien har en norsk investors utgangspunkt.

Da denne studien ser på avkastningen mellom 1.april 1990 – 1.april 2010 er det 20 år med avkastningshistorikk.

Avkastningen på porteføljene vil være vektet sammen av avkastningen for det individuelle aktivumet som inngår i porteføljen. I denne analysen vil vektingen være likevektet fremfor markedsvektet, da man i dannelsen av porteføljene 1.april bruker en like stor sum på hver aksje i porteføljen. Man kan tenke seg at man i hvert år har et fast beløp X som investeres jevnt i aksjene som inngår i porteføljene. Om en aksje avnoteres i løpet av året fordeles inntektene av salget jevnt utover de gjenværende aksjene i porteføljen. Eksempelvis vil det da, om det er 20 gjenværende aksjer, investeres $1/20$ av salgsinntekten ved den avnoterte aksjen i hver enkelt av disse. Det betyr at strategien ikke kombinerer risikofri plassering med aksjer; det er her testet en strategi hvor man til en hver tid er fullt investert i aksjer. Dette skiller seg blant annet fra Orkla Nordic Value som er et kombinasjonsfond, der man i enkelte perioder også investerer risikofritt.

Porteføljevektene endres ikke mer en gang i året, ved porteføljedannelsen, da strategien er en kjøp-og-hold-strategi. Dersom man hyppigere hadde sørget for at alle aksjene i porteføljene har likt vekt, hadde man underveis i året måtte ha investert relativt mer i aksjer som taper verdi (for å opprettholde porteføljevektene) og dermed fått en motsatt momentum-effekt, noe som ville ha gjort resultatene uklare. Hva skyldes da en eventuell mer(mindre) avkastning: Piotroski/Greenblatt-effekt eller momentum-effekt?

Den vektete avkastningen til hvert enkelt selskap beregnes ved:

$r_t^v = r_t * v_t$, der $v_t = \frac{1}{N_t}$ da alle selskap har samme vekt. Avkastningen til porteføljen blir da summen av de vektete avkastningene $R_t = \sum_{i=1}^N r_{t,i}^v$.

Det er antatt at aksjekursers logaritmiske avkastning er normalfordelt, hvilket impliserer at aksjekursene er lognormal fordelt. Normalfordelte avkastningsdata er forutsetning for statistisk inferens i risikojusteringen av resultatene. Lognormalfordelte aksjepriser er også en vanlig forutsetning (se blant annet Kassouf (1968)), da denne har den egenskapen at den ikke kan bli negativ. En aksjepris S , på tidspunkt 1, kan om man deler inn i 10 perioder, modelleres som $S(1) = \frac{S_{10}}{S_9} * \frac{S_9}{S_8} * \dots * \frac{S_1}{S_0} S_0$, der om man tar den naturlige logaritmen på begge sider og definerer $R_k = \frac{S_k}{S_{k-1}}$, får $\ln S(1) = \ln R_1 + \ln R_2 + \dots + \ln R_{10} + \ln S_0$. Logaritmisk avkastning er derfor additiv. Antar man at avkastningene, R , er uavhengige (se blant annet Kendall (1953)), vil summen av de naturlige logaritmene til disse være normalfordelte og proporsjonal med t og dermed $S(t) = S_0 e^{\mathcal{N}(\mu t, \sigma^2 t)}$. Dette kalles en geometrisk Brownsk bevegelse hvilket er en kontinuerlig stokastisk prosess.

Dersom porteføljeavkastningen som i antagelsen, er lognormalfordelt er:

$$R'_t = \ln(1 + R_t) \leftrightarrow R_t = e^{R'_t} - 1$$

Der R' er den lognormale porteføljeavkastningen og R er den enkle porteføljeavkastningen.

5.3 Benchmark

For å sammenligne strategienes avkastning med en passiv strategi, er det konstruert en benchmark der alle selskap i investeringsuniverset inngikk. Et alternativ er å sammenligne opp mot en kjent indeks, for eksempel MSCI Nordic eller et vektet snitt av hovedindeksen på Oslo Børs og OMX Stockholm, men forfatterne mener det er riktigere å sammenligne

strategiene opp mot det faktiske investeringsuniverset, da dette representerer mulighetsområdet for investeringene.

I utregningen av benchmarkavkastningen er det brukt samme metode som ved utregningen av avkastningen til strategiene. Det er dermed brukt en likevektet benchmark hvor man har en kjøp-og-hold-periode på ett år, det vil si at man kjøper alle aksjene i universet 1.april og holder disse ett år. Om aksjer faller ut fordeles inntektene jevnt utover de gjenværende aksjene.

Noe av forklaringen til en eventuell meravkastning til Piotroski-strategien kan være at det investeres i aksjer med høy bok/pris, noe som har en veldokumentert effekt. Det er derfor også konstruert en benchmark som innebefatter de selskap i universet som har 20% høyest bok/pris i hvert investeringsår. Sistnevnte portefølje er videre referert til som **Høy Bok/Pris**. Høy Bok/Pris er konstruert for å teste om Piotroskis strategi har en effekt også utover dette, noe han selv hevder.

5.4 Risikojustering

I et perfekt marked tilsier økt avkastning utover en veldiversifisert portefølje, økt risiko. I denne analysen undersøkes det om dette er gjeldende, eller om denne studien oppnådde avkastning utover benchmark også justert for risiko.

Det benyttes et sett av kjente mål for risikojusteringen som alle er basert på følgende antakelser:

- Avkastningsdata er normalfordelte (ved statistisk inferens).
- Investorer er rasjonelle og kun opptatt av avkastning og risiko. Dette innebærer at modellene ikke åpner opp for asymmetrisk risikoaversjon og aversjon mot tap slik adferdsfinans mener er plausibelt (se Hens et. al (2008)).
- Det eksiterer et risikofritt aktivum slik at en investor kan justere risikoen på porteføljen ved å benytte risikofri plassering eller risikofri belåning.

Det klassiske presentasjonsmålet er Sharpe-forholdet. Sharpe-forholdet måler porteføljens meravkastning utover risikofritt aktivum per enhet totalrisiko målt ved standardavviket. Dette forholdet viser også stigningstallet på kapitalmarkedslinjen som klassisk porteføljet teori er basert på. Jo høyere stigningstall, jo høyere avkastning i forhold til risiko.

Sharpe (SR_p) = $\frac{\overline{R_p} - R_f}{\sigma_p}$ der $\overline{R_p}$ er gjennomsnittlig aritmetisk avkastning på porteføljen, R_f er avkastningen på risikofritt aktivum og σ_p er porteføljens standardavvik.

Imidlertid gir ikke Sharpe-forholdet alene et entydig svar på hvor mye bedre strategien er sammenlignet med benchmark. Dette skyldes at differansen mellom to porteføljers Sharpe er også økende med risikoen. En metode å justere for dette er å bruke Modiglianis M^2 -mål som justerer porteføljens Sharpe-forhold med totalrisikoen til benchmark. Dette viser hvor mye bedre (eller dårligere) porteføljen er, gitt benchmarkrisikoen.

$M^2 = \frac{SR_p - SR_b}{\sigma_b}$ der SR_p og SR_b er Sharpe-forholdet til henholdsvis porteføljen og benchmark, og σ_b er standardavviket til benchmark.

Både Sharpe og M^2 legger totalrisikoen til grunn. Siden risiko består av henholdsvis systematisk og usystematisk risiko, hvorav sistnevnte er diversifiserbar, kan derfor Sharpe og M^2 kun benyttes på et overordnet nivå.

Et alternativ til å måle risikjustert meravkastningen til porteføljen sammenlignet med markedsavkastningen er å benytte Jensens alfa. Jensens alfa måler avkastningen på porteføljen i forhold til teoretisk korrekt avkastning gitt ved kapitalverdimodellen (CAPM) hvor kun systematisk risiko er relevant. Hvis porteføljen skaper meravkastning justert for systematisk risiko målt ved beta oppnås en alfaverdi som er signifikant målt ved statistiske tester.

Jensens $\alpha = \overline{R_p} - [R_f - (\overline{R_m} - R_f)\beta_p]$ der $\overline{R_p}$ er gjennomsnittlig aritmetisk avkastning på porteføljen og uttrykket i stolpeparantesen er CAPM hvor β_p er $\frac{COV(p,m)}{Var(m)}$ (kovariansen mellom porteføljens og markedets avkastning justert for markedets varians).

I denne oppgaven analyseres porteføljenes avkastning sammenlignet med avkastningen på investeringsuniverset. Investeringsuniverset er som kjent bestående av norske og svenske selskap der hvor nok data var tilgjengelig. Videre er finans- og utility-selskap ekskludert. Dette medfører at benchmark ikke representerer markedet, siden den ikke er tilstrekkelig diversifisert ei heller bestående av alle aktiva som man kunne handle på børsen i Oslo og Stockholm. Videre er benchmark likevektet noe som betyr at den vil bli preget av små selskap, da de har vesentlig større påvirkning på benchmark enn ved markedsvektning. I sum betyr dette at man ikke kan benytte Jensens alfa siden benchmark ikke representerer en

fulldiversifisert markedsportefølje slik at usystematisk risiko ikke er irrelevant. Som et alternativ til Jensens alfa kan man foreta en enkel regresjonsanalyse der avhengig variabel er porteføljens avkastning, og uavhengig variabel er benchmarkavkastningen. Hvis alfaverdien fra denne regresjonen er signifikant større enn null indikerer dette at strategien slår benchmark. Det må imidlertid understrekes at resultatet må tolkes med et kritisk blikk. Grunnen til dette er at i moderne finans er man enige om at man må benytte flere forklaringsfaktorer enn kun én som en slik regresjonsanalyse er basert på. I moderne finans benyttes derfor flerfaktormodeller som i tillegg til å se på avkastningen i forhold til benchmark alene, også inkluderer blant annet en korreksjon for små og store selskap og for verdi- og vekstselskap (se Cochrane (1999a og 1999b) for utfyllende informasjon).

Informasjonsraten (IR) måler forvalters (eller strategiens) evne til å skape avkastning utover benchmark, justert for den ekstra risikoen ved og ikke passivt følge benchmark. IR er det dominerende risikojusteringsmålet i moderne forvaltning, da porteføljene også har usystematisk risiko noe CAPM-målene ikke åpner opp for (Gjølberg og Johnsen (2003)). Med andre ord, IR-målet tar ikke en forutsetning om at benchmark må utgjøre en fulldiversifisert markedsportefølje.

$IR_p = \frac{\overline{R_p} - \overline{R_b}}{\sigma(\overline{R_p} - \overline{R_b})}$ der telleren er gjennomsnittlig aritmetisk differanseavkastning mellom porteføljene og benchmark, og nevneren er standardavviket til differanseavkastningen. Sistnevnte er også kjent som tracking error.

Totalrisikoen (σ_i^2) til en aksje kan splittes opp i usystematisk/diversifiserbar risiko (σ_{ei}^2) og systematisk/ikke-diversifiserbar risiko ($\sigma_m^2 \beta_i^2$) (Bodie et. al (2008)).

$$\sigma_i^2 = \sigma_{ei}^2 + \sigma_m^2 \beta_i^2$$

Dette betyr at IR_p kan gis ved følgende forhold:

$$IR_p = \frac{\alpha_p + (\beta_p - 1) \times (\overline{R_b} - R_f)}{[\sigma(\varepsilon_p)^2 + (\beta_p - 1)^2 \times \sigma_b^2]^{1/2}}$$

der α_p viser porteføljens avkastning utover benchmark, $(\beta_p - 1) \times (\overline{R_b} - R_f)$ viser porteføljens systematiske avkastning som en følge av porteføljens beta er ulik benchmarkbetaen (som per definisjon er 1 når man måler portefølje-mot benchmarkavkastningen), $\sigma(\varepsilon_p)^2$ viser usystematisk risiko og $(\beta_p - 1)^2 \times \sigma_b^2$ viser systematisk risiko om en følge av porteføljens beta er ulik benchmarkbetaen. Dette medfører at hvis e_b dvs. $(\overline{R_b} - R_f)$ er større enn 0 så vil IR øke med β_p opp til en verdi > 1 og deretter

falle, mens e_b mindre enn 0 innebærer at IR vil øke med redusert med β_p ned til en verdi < 1 og deretter falle.

Slik sett kan IR deles opp ytterligere, siden man kan oppnå meravkastning ($\overline{R}_p - \overline{R}_b$) både ved å ha lik eller ulik systematisk risiko som benchmark. Hvis man kun har ulik usystematisk risiko (dvs. $\beta_p \neq \beta_b$) tar strategien rene "alfabets" (ren aksjeplukking). Dette er definert som appraisal ratio (AR):

$IR_p = AR_p = \frac{\alpha_p}{\sigma_e}$ der α_p angir porteføljens abnormale avkastning per enhet usystematisk risiko (σ_e). AR kan bli sett på som en justert form av IR der eventuell betaskjevhet sammenlignet med benchmark blir korrigert for.

Hvis strategien kun oppnår meravkastning fordi porteføljen blir tiltet slik at porteføljen har en annen systematisk risiko enn benchmark (betatilting), hvor alfa = usystematisk risiko = 0, er IR lik Sharpe-forholdet til benchmark:

$$IR_p = \frac{(\overline{R}_b - R_f)}{\sigma_b} = SR_b$$

Sistnevnte er en slags taktisk allokering, som ikke viser strategiens evne til å finne feilprisede aksjer. Dette skyldes at man kan oppnå akkurat det samme ved å benytte en passiv strategi bestående av benchmark og risikofritt aktivum.

Informasjonsraten vil normalt være en kombinasjon av de to ekstremversjonene IR kan være (Gjølberg og Johnsen (2003)). Dette medfører at i utregningen av IR kan man ikke tolke verdien absolutt, uten en ytterligere diskusjon rundt porteføljens beta i forhold til benchmarkbetaen.

I denne analysen sees det tilbake i tid, spørsmålet nå blir om historisk risikojustert avkastning skyldtes tilfeldigheter eller ikke. Dette kan måles ved å benytte statistisk inferens når man har et tilstrekkelig antall uavhengige observasjoner. Hvis man antar at nullhypotesen er at det ikke foreligger noen meravkastning (risikojustert) mot alternativhypotesen at det foreligger en meravkastning (risikojustert), kan man benytte t-testen for test om forskjellen mellom to utvalg er signifikant (Keller (2006)).

$t - verdi = \frac{\overline{R_p} - \overline{R_b}}{\sigma(\overline{R_p} - \overline{R_b})}$ der $\overline{R_p} - \overline{R_b}$ er snittet (aritmetisk) til meravkastningen utover benchmark, og $\sigma(\overline{R_p} - \overline{R_b})$ er årlig standardfeil.

Hvis man videre antar at observasjonene er uavhengige, vet man per definisjon at $\sigma_{\text{årlig}} = \sigma_{\text{totalt}} \sqrt{T}$ der $T = \text{tid i år}$ og $\sigma = \text{volatilitet}$ (Kritzman og Rich (1998)).

Dette gir:

$$t - verdi = \frac{\overline{R_p} - \overline{R_b}}{\left[\frac{\sigma(R_p - R_b)}{\sqrt{N}} \right]}$$

der $\sqrt{N}$ angir antall observasjoner.

Gitt definisjonen av IR kan uttrykket for t-verdi skrives om til:

$$t - verdi = IR \times \sqrt{N}$$

Statistisk inferens rundt IR er derfor relativt enkelt gitt forholdet ovenfor. Hvis man velger å foreta statistiske analyser rundt Sharpe-forholdet må man måle forskjellen i Sharpe-forholdet mellom porteføljen og benchmark (Gjølberg og Johnsen (2003)). Dette lar seg ikke gjøre i denne avhandlingen på grunn av relativt få observasjoner. I denne analysen vil derfor statistisk inferens bli benyttet i diskusjonen rundt alfaverdien, IR og AR. I diskusjonen vedrørende Sharpe og M^2 vil man således ikke entydig konkludere om forskjeller skyldes tilfeldigheter eller ikke.

6. Deskriptiv statistikk

I dette avsnittet presenteres investeringsuniverset og porteføljene i detalj med fokus på en del nøkkeltall som inngikk i strategiene. Det vil også analyseres hvorvidt de logaritmiske avkastningsdataene for både benchmark og strategiene var tilnærmet normalfordelt slik at forutsetningen bak risikjusteringene ivaretas.

6.1 Nøkkelinformasjon for strategiene

I tabell 6.1 og 6.2 er deskriptiv statistikk for de ulike porteføljene presentert. B er benchmarkporteføljen, det vil si alle selskapene som inngår i investeringsuniverset. Høy B/P er de selskap med den høyeste bok/pris-kvintilen. GV, GT, PV og PT er vinner- og taperporteføljer etter Greenblatts og Piotroskis kriterier, der V betegner vinner, T taper, G Greenblatt og P Piotroski.

År	Antall selskap						Markedsverdi i Mill NOK					
	B	Høy B/P	PV	PT	GV	GT	B	Høy B/P	PV	PT	GV	GT
1990	64	12	8	1	20	20	2265	3172	3874	4104	5569	742
1991	76	15	6	3	20	20	1467	2214	1972	188	3536	603
1992	88	17	8	9	20	20	940	659	625	404	1679	363
1993	102	20	4	10	20	21	638	214	418	507	450	149
1994	110	22	16	2	20	21	1201	638	559	933	677	1429
1995	93	18	10	0	20	20	1197	594	817	-	667	555
1996	109	21	14	0	20	20	1098	680	587	-	2342	918
1997	114	22	5	1	21	20	1689	1590	496	1753	2060	900
1998	121	24	12	0	21	20	2464	1330	1390	-	1514	1009
1999	213	42	11	4	20	20	907	435	745	445	844	268
2000	236	47	12	5	20	20	1305	550	319	1167	1859	263
2001	252	50	24	4	20	20	1005	583	1477	1930	787	259
2002	291	58	22	7	20	21	660	503	618	536	730	286
2003	295	59	13	6	20	21	411	279	673	217	591	86
2004	282	56	26	3	21	21	759	694	557	550	1029	283
2005	290	58	21	1	21	21	929	1154	1488	1201	1466	256
2006	281	56	29	4	20	20	1311	1132	2966	891	1139	515
2007	288	57	16	4	20	20	1697	1116	3960	383	2432	440
2008	312	62	16	6	20	21	1750	1219	1040	957	1021	387
2009	304	60	11	8	22	20	759	385	268	345	396	253

Tabell 6.1. Utvalgte nøkkeltall for benchmark og strategiene

Tabellen viser i tillegg til antall selskap som inngår i porteføljene og benchmark i perioden 1990-2009, også medianen til markedsverdien.

År	Pris/Bok						Beta						
	B	Høy	B/P	PV	PT	GV	GT	B	Høy	B/P	PV	PT	GV
1990	3,08	1,51	1,62	1,89	2,28	4,45	0,74	0,84	1,04	1,00	0,85	0,61	
1991	1,94	0,8	0,81	0,84	1,52	2,39	0,74	1,03	0,76	0,68	0,85	0,64	
1992	1,44	0,51	0,6	0,44	1,78	1,49	0,71	0,74	0,65	0,82	0,78	0,64	
1993	0,88	0,39	0,42	0,4	1,33	0,61	0,78	0,69	0,74	0,89	0,74	0,72	
1994	1,56	1	1	1,06	1,77	1,43	0,79	0,70	0,69	0,75	0,84	0,72	
1995	1,59	0,89	0,89	-	1,65	1,3	0,77	0,79	0,71	-	0,68	0,73	
1996	1,46	0,85	0,9	-	1,59	1,21	0,72	0,79	0,76	-	0,88	0,77	
1997	1,94	1,06	1,08	0,76	2,09	1,5	0,73	0,74	0,52	0,55	0,73	0,69	
1998	2,08	1,2	1,23	-	2,19	1,91	0,70	0,63	0,67	-	0,67	0,78	
1999	1,66	0,69	0,71	0,45	1,53	1,99	0,70	0,67	0,66	0,82	0,78	0,68	
2000	2,26	0,87	0,82	1,03	2,39	2,26	0,75	0,67	0,79	0,89	0,66	0,83	
2001	1,78	0,75	0,76	0,67	1,57	2,28	0,74	0,78	0,65	1,00	0,68	0,79	
2002	1,69	0,72	0,7	0,77	1,82	2,42	0,77	0,80	0,71	0,82	0,69	0,82	
2003	1,21	0,56	0,64	0,66	1,39	1,16	0,77	0,85	0,93	0,91	0,82	0,83	
2004	2,02	1,01	1,09	1,11	1,83	2,08	0,78	0,74	0,87	0,66	0,66	0,83	
2005	2,36	1,27	1,23	1,34	1,96	2,44	0,78	0,78	0,90	0,69	0,95	0,83	
2006	2,67	1,48	1,13	1,49	2,07	3,5	0,77	0,77	0,82	0,67	0,88	0,77	
2007	2,91	1,52	1,51	0,77	2,96	2,78	0,78	0,77	0,81	0,90	0,83	0,80	
2008	2,39	1,22	1,05	1,3	2,51	2,46	0,79	0,78	0,75	0,82	0,97	0,78	
2009	1,02	0,37	0,35	0,5	1,24	0,85	0,80	0,90	0,88	0,81	0,82	0,85	

Tabell 6.2. Utvalgte nøkkeltall for benchmark og strategiene

Tabellen viser medianen til pris/bok-forholdet og beta for selskapene som inngår i porteføljene og benchmark i perioden 1990-2009. Betaene er beregnet av Datastream ved å benytte 23 til 35 månedlige observasjoner, der selskapsavkastningen måles mot markedsporteføljen angitt ved Oslo Børs Benchmark Index for norske selskap og OMX Stock Index for svenske selskap.

Av tabell 6.1 fremgår det at fra 1998 til 1999 økte antall selskap i universet fra 121 til 213. Dette er i tråd med at Worldscopedatabasen først fra 1999 tar sikte på full dekning i Skandinavia. Det er mye som kan tyde på at de selskap som hadde nok data til å være med i universet før 1999 også overlever til etter 1999. Sagt med andre ord er det relativt få selskap som inngikk i universet i de tidligste årene som ble avnotert før 1999, samtidig som en relativt stor andel av selskap som ble avnotert i perioden før 1999 ikke inngikk i universet. Det kan dermed se ut som om det var et "survivorship bias" i databasen før 1999, men denne skjevheten fantes også i benchmark. I så henseende sammenlignes porteføljer som alle hadde samme skjevhet.

Det kan riktignok være at Greenblatts og Piotroskis kriterier virker ulikt i forhold til benchmark på selskaper som ikke avnoteres fra børsen. Selskap med lav F_SCORE skulle, om Piotroskis kriterier fungerer, ha en større sannsynlighet for å gå konkurs. Utgangspunktet er at selskapene har en høy bok/pris og andelen av disse som er i økonomiske vanskeligheter er høyere enn hele utvalget. Dermed kan Piotroskis strategi ha kommet dårligere ut

sammenlignet med benchmark når den testes kun på selskap som overlever, da benchmarkavkastningen ville ha lidd relativt mer enn Piotroski-Vinner om flere selskap som gikk konkurs hadde vært inkludert. På grunn av at antall selskap øker betraktelig fra og med 1999 analyseres også perioden 1999-2009 isolert i utvidelsesdelen til analysen, slik at man da i mindre grad har denne mulige skjevheten.

En interessant observasjon er at gjennomsnittlig markedsverdi for selskap i Greenblatts taperportefølje gjennomgående var lavere i forhold til investeringsuniverset (medianen var lavere 19 av 20 år). Om taperporteføljen gjorde det dårligere enn benchmark skyldtes dette i alle fall ikke at man investerte i større selskap. Som diskutert i kapittel 2 hadde nemlig små selskap en høyere avkastning enn store selskap, blant annet grunnet illikviditetspremie og lavere analytikerdekning. Taperporteføljen etter Greenblatt-kriteriene var den porteføljen med lavest markedsverdi (median) i 15 av 20 år.

Medianen til markedsverdien til Greenblatt-Vinner var i 13 av 20 år større enn Piotroski-Vinner. Det betyr at Piotroski-kriteriene favoriserte noe mindre selskap, da man kun investerte i selskap med høy bok/pris. Piotroski nevnte også at effekten er størst på mindre selskap. Alt annet like har et selskap med lavere markedsverdi per definisjon et høyere bok/pris-forhold. I 17 av 20 år lå medianen til markedsverdien til selskapene med høyest bok/pris under medianen til markedsverdien til hele investeringsuniverset.

Videre lå medianen til pris/bok-forholdet til Greenblatt-Vinner i 13 av 20 år over investeringsuniverset, hvilket betyr at en eventuell meravkastning for Greenblatt-vinnerne ikke var et resultat av et lavere pris/bok-forhold. Vinnerporteføljen etter Piotroski-kriteriene hadde også i 13 av 20 år et høyere pris/bok-forhold enn en høy bok/pris-strategi hvilket igjen betyr at en eventuell meravkastning i forhold til en høy bok/pris-strategi ikke kom av bok/pris-forholdet.

Betaene er hentet ut i Datastream (*Kode: Beta*). I utregningen av betaen benytter Datastream 23 til 35 månedlige observasjoner, der selskapsavkastningen måles mot markedsporteføljen angitt ved Oslo Børs Benchmark Index for norske selskap og OMX Stock Index for svenske selskap (Thomson Financial (2007)). For alle selskap/aktiva som inngikk i universet, totalt 696, lå gjennomsnittet på 0,76. At denne ikke lå på 1 kan sannsynligvis delvis forklares med et "survivorship bias", da selskap som har overlevd i 20 år kan tendere til å være mer stabile og svinge mindre i takt med markedet enn de selskap som døde på 1990-tallet. En annen

forklaring kan være at mange små selskaper har en lav beta. Uansett kan man fortsatt sammenligne porteføljene relativt opp mot hverandre.

Medianen til betaene til vinnerporteføljen etter Greenblatt-kriteriene lå i 13 av 20 år over benchmark og i 13 av 20 år over vinnerporteføljen etter Piotroski-kriteriene. Gjennomsnittet av benchmarkporteføljenes betaer for perioden var på drøye 0,788, mens denne var snau 0,797 for Greenblatts vinnerportefølje. Med en risikopremie på eksempelvis 7 prosent, ville dette medføre en økning i kravet på kun 0,07 prosentpoeng (CAPM lagt til grunn). Ingen av strategiene ser dermed ut til å ha tatt nevneverdig større markedsrisiko enn de andre.

6.2 Avkastningsfordelingene

I appendiks 5 er det gjengitt beskrivende statistikk for fordelingen til de forskjellige porteføljene i tillegg til benchmarkfordelingen. Videre er fordelingen for differanseavkastningen mellom de forskjellige porteføljene sammenlignet med benchmark, og differansefordelingen mellom Piotroski-Vinner og en høy bok/pris-strategi gjengitt. Årlig logaritmisk avkastning er benyttet. Dette var også diskutert avsnitt 5.2 om avkastning der det antas og begrunnes at aksjekurser er lognormalfordelt, hvilket impliserer at den logaritmiske avkastningen er normalfordelt. Det ses kun på årlige tall og ikke på utviklingen gjennom året da kjøp-og-hold-perioden er på ett år. Utviklingen gjennom årene er derfor isolert sett ikke interessant.

Av Anderson-Darling testen som er presentert i nevnte appendiks 5, kan det ikke konkluderes på 5%-signifikansnivå at noen av fordelingene ikke var normalfordelte. Dog er p-verdien under 16% for Greenblatt-Vinner, og differanseavkastning mellom Greenblatt-Taper og benchmark, Piotroski-Vinner og benchmark, og Piotroski-Vinner og Høy Bok/Pris. Dette taler for at det ikke for sterkt kan konkluderes med at disse følger normalfordelingen. Videre må det understrekes at antall observasjoner som testen er utført på er relativt få, slik at det rett og slett kan være at det er for få data til at testen kan konkludere at fordelingene ikke kan være normalfordelte. En tilnærmet normalfordelt fordeling er en antakelse bak statistisk inferens som senere benyttes i risikojusteringen av dataene. Resultatene fra risikojusteringen må derfor sees på med et kritisk blikk.

Andre interessante observasjoner fra avkastningsfordelingene er skjevheten ("skewness") og spissheten (kurtose). Denne er også gjengitt i tabell 6.3. I forhold til normalfordelingen indikerer negativ skjevhet at venstre hale er lengre og at massen ligger til høyre for medianen, mens positiv skjevhet indikerer at høyre hale er lengre og at massen ligger til venstre for

medianen (Keller (2006)). Positiv kurtose antyder at fordelingen rundt medianen er høyere enn ved normalfordelingen (høyere ”toppunkt”). Ved positiv kurtose må man være oppmerksom på at halene i fordelingen er fetere enn ved normalfordelingen, noe som betyr at sannsynligheten for ekstreme utfall er høyere enn angitt ved normalfordelingen. Negativ kurtose innebærer at fordelingen er flatere enn normalfordelingen, slik at massen rundt medianen og i halene er mindre enn angitt ved normalfordelingen (Keller (2006)). Sistnevnte betyr at sannsynligheten for ekstreme utfall er mindre enn angitt under normalfordelingen.

Fordeling	Spisshet	Kurtose
Benchmark (BM)	0,03	-0,78
Greenblatt-Vinner	-0,33	-0,70
Greenblatt-Taper	-0,07	0,42
Piotroski-Vinner	-0,10	-0,72
Piotroski-Taper	-0,08	1,29
Høy Bok/Pris	0,31	-0,35
<i>Differansefordeling:</i>		
Greenblatt_Vinner - BM	0,72	2,10
Greenblatt_Taper - BM	-0,61	1,56
Piotroski_Vinner - BM	0,40	-0,55
Piotroski_Taper - BM	-0,46	0,15
Høy Bok/Pris- BM	0,19	-0,80
Piotroski_Vinner - Høy Bok/Pris	0,60	0,98

Tabell 6.3. Skjevheten og spissheten til de forskjellige avkastnings- og differansefordelingene

Tabellen viser at skjevheten har noen relativt høye verdier (absolutt) som indikerer både venstre- og høyreskjevhet. Fordelingene har heller ingen entydig trend med henblikk på kurtose. Skjevheten og spissheten er basert på årlige logaritmiske avkastningstall.

Det er verdt å merke seg at en høy bok/pris-strategi hadde en relativt høy positiv skjevhet og negativ spisshet. Dette er til dels i samsvar med resultatene som allerede er diskutert av Caliskan et. al. (2008). Caliskan mente at grunnen til at det eksisterer en verdipremie kunne forklares ved fordelingen til en slik strategi sett i forhold til at mange mennesker har asymmetrisk risikoaversjon og aversjon mot tap. Det er videre verdt å merke seg at Piotroski-Taper hadde en relativt høy positiv kurtose noe som innebærer høyere sannsynlighet for ekstremutfall enn under normalfordelingen. Benchmark, Greenblatt-Vinner og Piotroski-Taper hadde alle negativ kurtose hvilket innebærer lavere sannsynlighet for ekstremutfall enn under normalfordelingen. Greenblatt-Vinner hadde også relativt høy negativ skjevhet, noe som betyr at massen i fordelingen var konsentrert til høyre for medianen.

I dette tilfellet er differansefordelingene det mest interessante og det er disse det foretas risikojusteringer på. For det første har Greenblatt-Vinner sammenlignet med benchmark og Piotroski-Vinner i forhold til Høy Bok/Pris, en relativt høy positiv skjevhet og spisshet. Dette innebærer at sannsynligheten for ekstremutfall var større og at massen var konsentrert til venstre for medianen, sammenlignet med normalfordelingen. Greenblatt-Taper, i forhold til benchmark, viste også en høyere sannsynlighet for ekstremutfall enn angitt ved normalfordelingen.

Som en konklusjon på diskusjonen vedrørende naturen til fordelingene kan det igjen understrekes at man må ikke behandle resultatene fra inferensen på risikojusteringen ukritisk, uten å ha ovennevnte faktorer i bakhodet.

7. Analyse

I dette avsnittet vil resultatene for denne utredningen bli fremlagt. Resultatene vil også bli diskutert på et ytterligere detaljnivå for å undersøke om det var noen trender i hvordan porteføljene oppførte seg sammenlignet med benchmark. Risikojustering av resultatene i forhold til benchmark vil videre bli diskutert, for å konkludere om en eventuell mer- eller mindreavkastning utover benchmark skyldtes forskjeller i risiko. Statistiske tester vil også bli drøftet der dette har latt seg gjøre for å avgjøre om strategienes resultater var et resultat av tilfeldigheter eller ikke. I analysen av porteføljene vil det fokuseres på vinner- og taperporteføljene sett i forhold til benchmark. Vinner- og taperporteføljene er som nevnt kun de aller beste og dårligste selskapene ut i fra de forskjellige strategiene. Slik sett vil det i denne analysen undersøkes to ytterpunkter der i teorien vinnerne skulle ha slått benchmark som igjen skulle ha slått taperne. Som en del av utvidelsen til denne avhandlingen undersøkes også den interne rangeringen til strategiene.

7.1 Studiens resultater

Før tallene skal analyseres må det klargjøres hvilken historie man ønsker å fortelle. Denne studien skal som kjent undersøke hvor stor en investors avkastning hadde vært hvis hun hadde fulgt de ovennevnte strategiene i tidsrommet 1.april 1990 til 1.april 2010. I presentasjonen av strategiene er hun også interessert i hvor stor årlig avkastningen hadde vært, og hvor stor svingning det har vært i avkastningen over perioden. Aritmetisk og geometrisk snittavkastning er derfor beregnet på faktisk periodeavkastning slik det er presentert i tabellen som følger. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2. Det må også understrekes at siden det er en kjøp-og-hold-periode på ett år vil det i hovedsak fokuseres på årlig avkastning, og ikke utviklingen i porteføljen gjennom året da dette ikke endrer hva som realiseres av gevinst/tap ett år etter porteføljedannelse. Ettersom denne studien tester de forskjellige strategiene tilbake i tid er geometrisk avkastning relevant da dette viser gjennomsnittlig årlig vekst på startverdien i 1990 som ble realisert i 2010. Aritmetisk avkastning er mer relevant når man ser fremover i tid, siden den gjengir også utviklingen (variasjonen) i de pengene man investerte.

I tabell 7.1 er resultatene for denne studiens porteføljer presentert.

År	Benchmark	Greenblatt -Vinner	Greenblatt-Taper	Piotroski-Vinner	Piotroski-Taper	Høy Bok/Pris
1990	-16,58 %	-10,45 %	-14,04 %	-10,46 %	-18,89 %	-17,59 %
1991	-15,59 %	-15,13 %	-21,49 %	-24,50 %	-11,37 %	-5,93 %
1992	-14,28 %	-3,44 %	-11,37 %	-3,93 %	-24,58 %	-11,31 %
1993	76,56 %	64,11 %	96,25 %	120,87 %	83,81 %	119,24 %
1994	-8,24 %	-9,23 %	-1,40 %	-16,17 %	-0,12 %	-8,81 %
1995	28,66 %	41,84 %	10,90 %	21,01 %	0,00 %	23,73 %
1996	45,14 %	58,13 %	44,32 %	34,56 %	0,00 %	30,17 %
1997	21,93 %	22,58 %	-2,37 %	16,12 %	-8,24 %	21,20 %
1998	-25,29 %	-20,01 %	-36,56 %	-41,28 %	0,00 %	-30,07 %
1999	57,43 %	55,65 %	44,32 %	46,25 %	54,86 %	35,01 %
2000	-19,64 %	1,84 %	-37,96 %	-3,21 %	-18,11 %	0,35 %
2001	-6,57 %	11,72 %	-45,31 %	30,29 %	-46,17 %	-5,66 %
2002	-43,01 %	-15,04 %	-71,00 %	-17,32 %	-72,92 %	-37,98 %
2003	117,00 %	82,26 %	194,72 %	105,67 %	208,26 %	155,43 %
2004	25,30 %	42,45 %	8,92 %	49,09 %	15,28 %	47,20 %
2005	47,56 %	52,31 %	109,87 %	72,32 %	83,13 %	59,86 %
2006	18,19 %	43,77 %	14,59 %	30,40 %	-18,56 %	21,26 %
2007	-16,36 %	-12,69 %	-28,68 %	-25,78 %	-39,69 %	-21,06 %
2008	-43,95 %	-43,58 %	-43,92 %	-47,83 %	-43,47 %	-45,55 %
2009	75,42 %	85,12 %	50,85 %	97,05 %	50,29 %	107,46 %
Slår benchmark	-	16 / 20x	7 / 20x	10 / 20x	8 / 20x	11 / 20x
Aritmetisk avkastning	15,18 %	21,61 %	13,03 %	21,66 %	9,67 %	21,85 %
Geometrisk avkastning	7,65 %	15,79 %	-1,37 %	12,58 %	-3,82 %	12,01 %
Standardavvik	36,89 %	31,96 %	52,54 %	39,82 %	51,23 %	40,43 %
Beste investeringsår	2003 (+117%)	2009 (+85%)	2003 (+195%)	1993 (+121%)	2003 (+208%)	2003 (+155%)
Dårligste investeringsår	2008 (-44%)	2008 (-44%)	2002 (-71%)	2008 (-48%)	2002 (-73%)	2008 (-46%)

Tabell 7.1. Årlig avkastningshistorikk for årene 1990-2009 for samtlige porteføljer

Årstallet henviser til det året porteføljen ble dannet, slik at for eksempel avkastningen i 2009 referer til avkastningen som ble oppnådd 1.april 2010 på den porteføljen som ble dannet 1.april 2009. Aritmetisk- og geometriskavkastning er årlig snittavkastning. Standardavviket viser gjennomsnittlig årlig svingning fra gjennomsnittet og er basert på logaritmiske avkastningstall. Alle avkastningstall er basert på justerte sluttkurs som tar høyde for dividende, aksjespleis, tegningsretter og lignende.

På et overordnet nivå er resultatene i tråd med forfatterne forventninger ettersom vinnerporteføljene slo benchmark, og taperporteføljene ikke slo benchmark. Greenblatt-Vinner hadde en årlig snittvekst på 15,8% i forhold til den årlige snittveksten til benchmark på kun 7,7%. Piotroski-Vinner vokste i snitt 12,6% årlig, mens en høy bok/pris-strategi vokste i snitt 12,0% årlig. Taperporteføljene hadde en negativ vekst på henholdsvis -1,4% og -3,8% for Greenblatt og Piotroski. Dette viser at sammenlignet med benchmark var Greenblatt-Vinner det beste valget, mens Piotroski-Taper var det dårligste valget ex post. I tillegg oppnådde Piotroski-Vinner så vidt en høyere geometrisk avkastning enn en høy bok/pris-strategi. Sistnevnte hadde også en høyere geometrisk avkastning enn benchmark, noe som gir hold til at det eksisterte en verdipremie.

Piotroski-strategiene og en høy bok/pris-strategi hadde høyere standardavvik i forhold til benchmark. Dette er i tråd med forklaringene til Fama og French (1995) da de mente at en mulig årsak til en bok/pris-premie er at det typiske selskapet med høy bok/pris er mer risikabelt fordi det er i vanskeligheter. Greenblatt-Vinner hadde et noe lavere standardavvik enn benchmark. Greenblatt-Taper fremstod derimot som vesentlig mer risikabelt enn benchmark, en mulig forklaring på dette er at Greenblatt-Taper så ut til å gjennomgående å ha investert i mindre selskap. Det må understrekes at volatiliteten til avkastningen, målt ved standardavviket, var generelt meget stor; årlig standardavvik for Greenblatt-Vinner var 32,0%, mens Greenblatt-Tapers standardavvik var hele 52,5%. En logisk forklaring på dette er at likevektede porteføljer ble benyttet, slik at små selskap (målt i markedsverdi) dominerte utvalget. Det er naturlig å anta at små selskap er mer risikable enn større og mer solide selskap, da det hersker større usikkerhet om fremtidig inntjening. En av grunnene til at Greenblatt-Vinner har det laveste standardavviket kan være at kriteriene er basert på selskapsnivå fremfor egenkapitalnivå og er således mindre sensitiv til endringer i kapitalstrukturen.

De dårligste årene til porteføljene var 2002 og 2008, da spesielt 2008. At investeringsåret 2008 var dårligst er ingen overraskelse, da man her hadde en av de verste krisene i det globale finansmarkedet siden den Store Depresjonen på 1920-tallet. Det er videre interessant å merke seg at porteføljene avvek noe mer sammenlignet med de beste investeringsårene, nemlig ”innhentningsårene” 1993, 2003 og 2009. Et annet funn som er verdt å se på i sammenhengen med de beste og dårligste investeringsårene er maksimums- og minimumsavkastning. Greenblatt-Vinner hadde den laveste maksimumsavkastningen og den beste minimumsavkastningen. Benchmark hadde også relativt sett lav maksimumsavkastning og god minimumsavkastning. Dette tyder på at benchmark og Greenblatt-Vinner har hatt en mer stabil avkastningsprofil enn de andre porteføljene som hadde større absolutte ekstremverdier, Greenblatt-Vinner har som diskutert også et relativt lavt standardavvik. Begge taperporteføljene hadde store ekstremverdier; de la på seg rundt utrolige 2-gangeren i det beste året, og tapte rundt 70% av verdien i det dårligste året, mens en høy bok/pris-strategi hadde generert 155% avkastning i det beste året, og mistet 46% verdi i det dårligste. Dette antyder en viss høyreskjevhet i avkastningsfordelingen, noe som bekreftes av positiv skjevhet som ble vist i avsnittet deskriptiv statistikk. Om noe faller noe med 70% må det øke med 233% for å komme tilbake til utgangspunktet, slik at en stor negativ variasjon vil ha en meget negativ effekt på tidligere oppnådd vekst. Om man fokuserer på nedsiden (da spesielt i de

verste årene) innebærer alle strategiene at man måtte ha hatt dype lommer. Man må skyve alle følelser til side og en investor må ha en rimelig lang investeringshorisont for å stole på Greenblatt/Piotroski, siden tapene i noen investeringsår var meget store.

Greenblatt-Vinner slo benchmark i fabelaktige 16 av de 20 årene studien dekker noe som var betraktelig bedre enn Piotroski-Vinner og en høy bok/pris-strategi som slo benchmark i henholdsvis 10 og 11 år. Begge taperporteføljene gjorde det dårligere enn benchmark i mer enn halvparten av årene. Man må riktignok ikke la seg blende av antall ganger porteføljene slo benchmark. Det som er mer interessant er hvor mye porteføljen slo benchmark med i tillegg til risikoen ved en eventuell mer- eller mindreavkastning. Differanseavkastningsdataene er gjengitt i tabell 7.2.

	Aritmetisk avkastning	Geometrisk avkastning	Standardavvik
Greenblatt_Vinner -BM	6,43 %	7,56 %	11,81 %
Greenblatt_Taper -BM	-2,15 %	-8,38 %	23,16 %
Piotroski_Vinner - BM	6,47 %	4,58 %	15,93 %
Piotroski_Taper - BM	-5,51 %	-10,66 %	26,90 %
Høy Bok/Pris - BM	6,66 %	4,05 %	10,45 %
Piotroski_Vinner - Høy Bok/Pris	-0,19 %	0,51 %	13,47 %

Tabell 7.2. Differanseavkastningsdata for porteføljene i forhold til benchmark (BM)

Tabellen viser årlig aritmetisk- og geometrisk⁶ snittavkastning i forhold til benchmark i tillegg til standardavviket. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2. Piotroski-Vinner er også sammenlignet opp mot Høy Bok/Pris for å undersøke om Piotroski forbedrer sistnevnte.

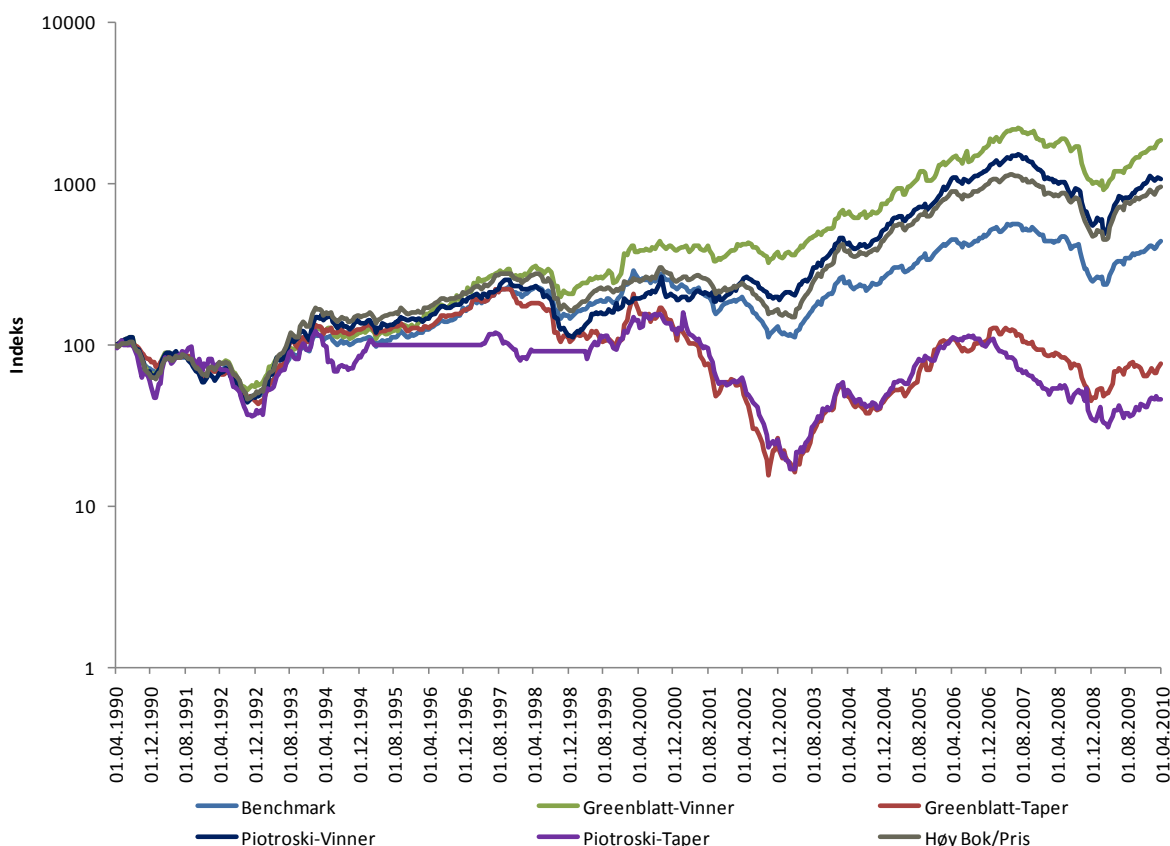
Greenblatt-Vinner ble slått av Piotroski-Vinner og høy bok/pris-strategi dersom årlig aritmetisk differanseavkastning legges til grunn. Rangeringen porteføljene i mellom ble nødvendigvis den samme når man legger geometrisk differanseavkastning som når man legger geometrisk avkastning til grunn.

Det er også verdt å merke seg at de to taperporteføljene var vesentlig mer risikable enn vinnerporteføljene. Dette angir at taperporteføljene hadde en større spredning i sine resultater sammenlignet med benchmark. Greenblatt-Vinner hadde det nest laveste standardavviket på differanseavkastningen på 11,8%, mens Piotroski-Taper hadde det høyeste standardavviket som var mer enn dobbelt så stort som Greenblatt-Vinner. På generelt nivå er standardavviket

⁶ Geometrisk snittavkastning er beregnet som følger: $\left[\frac{(1+R_g)^{20}}{(1+R_{g\text{bm}})^{20}} \right]^{\frac{1}{20}} - 1$ der i refererer til strategi i og bm refererer til benchmark. Rg henviser til geometrisk snittavkastning slik det var presentert i tabell 7.1.

til differanseporteføljene relativt høyt, noe som viser at porteføljene oppførte seg til dels sterkt avvikende fra den passive benchmark. En annen interessant observasjon er at Piotroski-Vinner ikke oppnådde en vesentlig høyere geometrisk meravkastning enn en høy bok/pris-strategi, og faktisk en lavere aritmetisk avkastning. Dette er ikke i samsvar med Piotroskis egne resultater, da hans resultater viste at Piotroski-Vinner ”slo en verdistrategi bestående av de 20% selskap med den høyeste bok/pris med 7,5% årlig (markedsjustert)” (Piotroski (2000)).

Resultatene i avkastningstabellen 7.1 kan også presenteres i en graf som viser utviklingen over tid. I graf 7.1 har det blitt benyttet kursdata hver 15.dag i løpet de 20 årene denne studien dekker, noe som gir 480 observasjoner. Samtlige kursdata er justerte priser slik at den tar høyde for dividende, tegningsretter, aksjespleis og lignende. En logaritmisk skala er brukt for å illustrere veksten i utviklingen til de forskjellige strategiene, hvor samtlige strategier er indeksert til 100 den 1.april 1990.

Graf 7.1. Detaljert avkastningshistorikk for perioden 1990-2010 for samtlige porteføljer
 Det er benyttet en logaritmisk skala med base 10 for å illustrere vekstprosessen til strategiene.

Graf 7.1 viser at 100 kroner investert i Greenblatt-Vinner 1.april 1990 ville ha vokst til 1876 kroner 1.april 2010, mens de samme 100 kronene ville ha utviklet seg til 75, 45, 1070 og 967 kroner i henholdsvis Greenblatt-Taper, Piotroski-Taper, Piotroski-Vinner og Høy Bok/Pris. Til sammenligning ville 100 kroner investert i benchmark ha vokst til 437 kroner 1.april 2010.

Som allerede nevnt er Piotroski-strategien mer dynamisk enn Greenblatt-strategien når det gjelder antall selskap som inngår i porteføljen. For investeringsårene 1995, 1996 og 1998 er det ingen selskap i universet (blant de 20% selskapene som har høyest bok/pris) som har F_SCORE 0-2 slik at ingen selskap inngår i Piotroski-Taper i disse årene. Avkastningen for disse årene var derfor flat.

Det er også interessant å notere seg fra figuren over at samtlige porteføljer fulgte benchmark rimelig tett frem til 1999, før avvikene virkelig begynte å ta form. En mulig forklaring er at antall selskap i investeringsuniverset fra 1999 og utover økte betraktelig. Som nevnt skyldes dette at Datastream har per dags dato full dekning i det europeiske børsmarkedet fra 1999. Det kan således tenkes at forskjellen i strategiene blir tydeligere når utvalget økes.

7.2 Diskusjon av avkastningsresultatene

I løpet av perioden studien omhandler er det flere perioder med sterk oppgang fulgt av nedgang av ulike årsaker og med ulik virkning. Denne oppgaven vil ikke gå dypt inn i kriseteori, men både bankkrisen på starten av 1990-tallet, IT-boblen og finanskrisen av 2007 og 2008, passer inn i blant annet Hyman Minskys (1982) krisemodell der det før et krakk bygger seg opp positive bobler. I dette avsnittet vil det diskuteres hvordan de ulike strategiene gjør det i ulike faser av kriser, samt undersøke om porteføljene foretar noen grunnleggende forskjellige valg når aksjene skal utvelges.

Tabell 7.3 viser differanseavkastningene for perioden denne studien dekker, og vil være utgangspunktet for den påfølgende diskusjonen.

År	Greenblatt_Vinner - BM	Greenblatt_Taper - Greenblatt_Vinner	Piotroski_Vinner-BM	Piotroski_Taper-Piotroski_Vinner	Høy Bok/Pris-BM
1990	6,13 %	-3,58 %	6,12 %	-8,43 %	-1,00 %
1991	0,46 %	-6,35 %	-8,91 %	13,13 %	9,66 %
1992	10,84 %	-7,92 %	10,36 %	-20,65 %	2,97 %
1993	-12,45 %	32,14 %	44,31 %	-37,07 %	42,67 %
1994	-0,98 %	7,82 %	-7,93 %	16,05 %	-0,56 %
1995	13,18 %	-30,93 %	-7,65 %	-21,01 %	-4,93 %
1996	12,99 %	-13,81 %	-10,58 %	-34,56 %	-14,97 %
1997	0,65 %	-24,95 %	-5,81 %	-24,36 %	-0,73 %
1998	5,28 %	-16,55 %	-16,00 %	41,28 %	-4,78 %
1999	-1,77 %	-11,33 %	-11,17 %	8,60 %	-22,42 %
2000	21,49 %	-39,80 %	16,43 %	-14,89 %	19,99 %
2001	18,29 %	-57,03 %	36,86 %	-76,46 %	0,91 %
2002	27,97 %	-55,96 %	25,69 %	-55,60 %	5,03 %
2003	-34,74 %	112,46 %	-11,33 %	102,59 %	38,43 %
2004	17,15 %	-33,53 %	23,80 %	-33,82 %	21,90 %
2005	4,74 %	57,56 %	24,76 %	10,81 %	12,30 %
2006	25,59 %	-29,18 %	12,21 %	-48,95 %	3,07 %
2007	3,68 %	-15,99 %	-9,41 %	-13,91 %	-4,70 %
2008	0,37 %	-0,34 %	-3,88 %	4,36 %	-1,60 %
2009	9,70 %	-34,27 %	21,63 %	-46,76 %	32,04 %

Tabell 7.3. Differanseavkastning for porteføljene i forhold til benchmark (BM) og mellom vinner- og taperporteføljene 1990-1999

Tabellen viser årlig differanseavkastning til porteføljene i forhold til benchmark i perioden 1990-2009. Differanseavkastningen mellom vinner- og taperporteføljene er også gjengitt. Svak rød farge indikerer en negativ differanseavkastning, mens en svak grønn farge indikerer positiv differanseavkastning.

7.2.1 Greenblatts strategi

Vinnerporteføljen etter Greenblatt-kriteriene hadde en meravkastning i forhold til benchmark i blant annet investeringsårene 1990-1992 og 2000-2002, som alle var år hvor boblen har sprukket og man hadde aksjekrakk. Det ser dermed ut til at strategien gjorde det bedre enn benchmark i nedgangsperioder. Av totalt 10 år med negativ avkastning i aksjemarkedene gjorde Greenblatts strategi det dårligere enn benchmark i kun ett av disse (1994) og det kun med under 1 prosentpoeng. Meravkastningen som denne strategien gav, kan dermed ikke forklares med at den gjorde det dårligere enn benchmark i dårlige år, da en krone har en høyere psykologisk verdi når man har færre av dem, gitt diskusjonen i tidligere avsnitt. Også sammenlignet med årlige endringer i brutto nasjonalprodukt (BNP) gjorde strategien det relativt bra i forhold til benchmark i dårlige perioder. Både gjennom lavkonjunktorene i forbindelse med bankkrisen på starten av 90-tallet, Asiakrisen i 1998, IT-boblen og finanskrisen av 2007-2008 gjorde Greenblatt-Vinner det bedre enn benchmark. For eksempel var veksten (BNP) i Sverige i 1992 lav (Statistisk Centralbyrå (2009)), aksjene i investeringsuniverset hadde en negativ avkastning på 14 prosent, og også dette året gjorde Greenblatts vinnerportefølge det bedre enn benchmark.

I perioder hvor aksjemarkedene har hentet seg inn etter en dårlig periode og hadde sterk positiv avkastning, spesielt i investeringsårene 1993 og 2003, hadde Greenblatt-Vinner en mindreavkastning i forhold til benchmark som igjen hadde en lavere avkastning enn Greenblatt-Taper. Noe av forklaringen kan være overvekten av små selskap i taperporteføljen og at veksten i små selskap var spesielt stor i disse periodene (Riksen (2006)).

Finanskrisen av 2007 og 2008 skiller seg dermed ut, da Greenblatts vinnerportefølje gjorde det bedre både under krisen og i gjenopphevingen etter krisen. Det er dermed vanskelig å trekke en entydig konklusjon at Greenblatts strategi gjorde det dårligere i gjenopphevingstfasene. En mulig forklaring kan ha vært at vinnerporteføljen hadde en annen industrisammensetning enn investeringsuniverset. I 2009-porteføljen hadde 10 av 22 selskap i vinnerporteføljen (45,5%) ICB-kode 9000, mens tilsvarende antall var 45 av 304 (14,8%) i investeringsuniverset. ICB-kode 9000 er teknologiaksjer, og vinnerporteføljen hadde dermed en overvekt av disse. Om man hadde investert kun i teknologiaksjer, hadde man oppnådd en avkastning på 55,9% i 2009, hvilket var dårligere enn benchmarkavkastningen (75,4%), slik at merkavkastningen i denne innhentingsfasen ikke kunne skyldes overvekt i teknologiaksjer. De 10 teknologiaksjene i vinnerporteføljen i 2009 hadde en avkastning på 68,1%, noe som var bedre enn teknologiaksjene i universet, men fortsatt dårligere enn benchmark. Det er i det hele tatt vanskelig å tilegne meravkastningen Greenblatts strategi oppnådde industrivektingen. I 1996 oppnådde Greenblatt-Vinner en meravkastning på 13 prosentpoeng, til tross for at ikke eneste teknologiselskap inngikk, og gjennomsnittlig avkastning for teknologiselskap i universet i dette investeringsåret var 158%.

I investeringsåret 2005 gjorde også Greenblatt-Vinner det svært godt, da spesielt noen enkeltinvesteringer gjorde det godt. Norwegian Air Shuttle nær seksdoblet sin verdi, mens Petrolia Drilling mer enn sjudoblet seg i perioden 1.4.2005 til 1.4.2006, mens Opticoms verdi var omtrent 3,3 ganger større 1.4.2006 enn 1.4.2005. Uten disse tre kulene hadde Greenblatts strategi gitt en avkastning på 46,9%, hvilket er like under benchmarkavkastningen på 47,6%.

7.2.2 Piotroskis strategi og en høy bok/pris-strategi

En påfallende likhet mellom Greenblatt-Vinner, Piotroski-Vinner og en høy bok/pris-strategi er at alle strategiene hadde en meravkastning sammenlignet med benchmark i investeringsårene 2000-2002, under krakket som kom etter at IT-boblen sprakk. I denne fasen gikk det relativt sett bedre med "tradisjonelle" bedrifter, mens spesielt teknologibedrifter falt i verdi (Kindleberger og Aliber (2005)).

I tråd med resultatene til Chan og Lakonishok (2004) gjorde en høy bok/pris-strategi det relativt sett dårlig i bullmarkedene forut for boblesprekken, siden IT-aksjene som drev børsoppgangen hadde lav bok/pris, da disse hadde lave bokførte verdier og en høy pris var drevet av troen på en lys fremtid. Greenblatts strategi ser riktignok ut til å i større grad ha plukket opp vinneraksjer også i denne perioden med børsoppgang.

I innhentingsfaser hvor Greenblatt gjorde det relativt svakt (spesielt 1993 og 2003), gjorde en høy bok/pris-strategi det sterkt, mens også her er det vanskelig å se et system for Piotroski-Vinner. En forklaring på dette kan være at i utgangspunktet stabile høy bok/pris-selskap har fått en lavere pris enn "fortjent" når "Mr. Market" er i dårlig humør og dermed har fått en relativt kraftigere oppgang når det snur, mens kvalitetsselskapene, med høy ROCE etter Greenblatts kriterier, ikke har lidd like sterkt under det dårlige humøret til "Mr. Market".

Den høye bok/pris-strategien hadde en meravkastning i 5 av 10 perioder med negativ avkastning i benchmark, det samme antall som Piotroski-Vinner. Det er vanskeligere å finne et system i dette. Piotroski-Vinner hadde aldri tapt mer enn 16 prosentpoeng i forhold til benchmark, mens Greenblatt-Vinner i investeringsåret 2003 hadde en mindrevkastning på tilnærmet 35 prosentpoeng.

7.2.3 Taperporteføljene da markedet snudde

2003 utpeker seg som et spesielt år siden taperporteføljene gjorde det bedre enn både benchmark og vinnerporteføljene. I dette året snudde markedet fra nedgang til oppgang, noe som kan indikere at vinnerporteføljene gjorde det dårligere i innhentingsfaser. Videre, og i tabell 7.4 og 7.5, følger en analyse av taperporteføljen og vinnerporteføljen etter Greenblatt-kriteriene i 2003, hvor også avkastningen fra disse selskapene i 2002 er inkludert.

Hovedforklaringen til at Greenblatt-Taper gjorde det bedre enn Greenblatt-Vinner i 2003, ser ut til å være at taperne hadde lidd relativt mye hardere investeringsåret i forveien, 2002, og dermed hadde mer å hente inn. Av tabellene 7.4 og 7.5 fremgår det at taperne i 2003 i gjennomsnitt hadde tapt 62,6% av sin markedsverdi i investeringsåret 2002, mens vinnerne "kun" hadde tapt 29,5% av sin markedsverdi i gjennomsnitt. Vinnerne, de gode og sunne selskapene med høy ROCE, hadde dermed ikke blitt utsatt for tilsvarende overreaksjon av markedet som taperaksjene i 2002. Om man ser på perioden over to år ville man ha sittet igjen med mer om man hadde investert i vinnerporteføljen fra 2003, kontra taperporteføljen.

Selskap	Børs	Avkastning 2003	Avkastning 2002	Anmerkinger
Acando	Stockholm	71,84 %	-51,46 %	
All Cards Service Center - ACSC	Stockholm	32,52 %	-39,26 %	
BioGaia Biologics	Stockholm	155,08 %	-40,57 %	
Cardo	Stockholm	7,58 %	-13,76 %	
NCC	Stockholm	45,50 %	-35,49 %	
Nobia	Stockholm	47,24 %	-18,96 %	Notert 9.6.2002
OptiMail	Stockholm	80,91 %	-11,90 %	
ORC Software	Stockholm	44,76 %	-69,63 %	
Scandiaconsult	Stockholm	1,43 %	-3,14 %	
Tieto Oyj	Stockholm	114,16 %	-56,59 %	
Ekornes	Oslo Børs	63,47 %	-20,48 %	
Gresvig	Oslo Børs	71,50 %	42,76 %	
Inmeta	Oslo Børs	140,87 %	-9,45 %	
Klippen Invest	Oslo Børs	50,38 %	2,31 %	
Komplett	Oslo Børs	80,72 %	-25,23 %	
P4 Radio Hele Norge	Oslo Børs	223,72 %	-79,74 %	
Statoil	Oslo Børs	46,05 %	-18,57 %	
TGS-NOPEC Geophysical Company	Oslo Børs	124,27 %	-63,77 %	
TTS Group	Oslo Børs	109,17 %	-42,26 %	
Veidekke	Oslo Børs	64,29 %	-35,38 %	
Gjennomsnitt		78,77 %	-29,53 %	

Tabell 7.4. 2003-portefølje for Greenblatt-Vinner med avkastningen i 2002 og 2003

Tabellen viser avkastningen i investeringsårene 2002 og 2003 for selskap som inngikk i Greenblatt-Vinner i 2003. Investeringsårene starter og ender som tidligere den 1.4, med unntak av selskapene som ikke var notert eller hvor prisdata ikke var tilgjengelig. For Nobia er avkastningen fra 9.6.2002, da denne ble notert denne dagen. Gjennomsnittet avviker noe fra porteføljeavkastningene grunnet at verdien av et selskap ved avnoteringer er fordelt over de gjenværende selskapene i periodeavkastningen presentert tidligere.

Selskap	Børs	Avkastning 2003	Avkastning 2002	Anmerkinger
Active Biotech	Stockholm	358,91 %	-80,82 %	
Artimplant	Stockholm	418,37 %	-92,24 %	
Dimension	Stockholm	62,65 %	-89,83 %	
Enea Data	Stockholm	431,34 %	-76,03 %	
Feelgood Svenska	Stockholm	87,76 %	-68,99 %	
Labs2 Group	Stockholm	125,81 %	-35,42 %	
LBI International	Stockholm	196,94 %	-53,35 %	
Net Insight	Stockholm	154,65 %	-71,52 %	
Precise Biometrics	Stockholm	10,77 %	-84,52 %	
Technology Nexus	Stockholm	100,97 %	-85,89 %	
Trio	Stockholm	426,42 %	-77,73 %	
Venue Retail Group	Stockholm	90,64 %	-72,23 %	
Apptix	Oslo Børs	339,21 %	60,99 %	Notert 8.4.2002
Atea	Oslo Børs	75,79 %	-64,19 %	
Birdstep Technology	Oslo Børs	118,60 %	-44,26 %	Fra 12.06.2002
Data Respons	Oslo Børs	120,93 %	-66,92 %	
DNO International	Oslo Børs	84,51 %	-20,22 %	
Petrolia Drilling	Oslo Børs	-50,00 %	-98,60 %	
SensoNor	Oslo Børs	31,13 %	-82,44 %	
StepStone	Oslo Børs	400,00 %	-81,48 %	
Tandberg Data	Oslo Børs	426,81 %	-46,88 %	
Gjennomsnitt		182,66 %	-62,59 %	

Tabell 7.5. 2003-portefølje for Greenblatt-Taper med avkastningen i 2002 og 2003

Tabellen viser avkastningen i investeringsårene 2002 og 2003 for selskap som inngikk i Greenblatt-Taper i 2003. Investeringsårene starter og ender som tidligere den 1.4, med unntak av selskapene som ikke var notert eller hvor prisdata ikke var tilgjengelig. For Apptix er avkastningen fra 8.4.2002, da denne ble notert denne dagen, mens for Birdstep Technology er ikke prisdata tilgjengelig i Datastream før 12.6.2002. Gjennomsnittet avviker noe fra porteføljeavkastningene grunnet at verdien av et selskap ved avnoteringer er fordelt over de gjenværende selskapene i periodeavkastningen presentert tidligere.

7.3 Risikojustering av avkastningstallene

Fra oversikten hvor studiens resultater var presentert, så man at vinnerporteføljene oppnådde en høyere avkastning enn benchmark, mens taperporteføljene oppnådde en lavere avkastning enn benchmark. Det var også forskjeller i de forskjellige strategiernes volatilitet målt ved standardavviket. Avkastningsdataene vil i dette avsnittet bli risikojustert opp mot investeringsuniverset (benchmark) for å undersøke om en mer- eller mindreavkastning foreligger når et sett av kjente risikojusteringsmål (presentasjonsmål) blir benyttet. Utfyllende informasjon om risikojusteringsmålene var presentert i kapittel 5.4. Kun årlige avkastningstall benyttes, noe som følger av en kjøp-og-hold-periode på ett år. Utviklingen gjennom året er således ikke relevant for hva man endte opp med. For samtlige av de påfølgende risikojusteringsmålene er det benyttet logaritmiske avkastningstall. Dette er brukt som en konsekvens av at statistisk inferens rundt risikojusteringsmålene forutsetter normalfordeling. Dette ble også diskutert avsnitt 5.2 om avkastning der det antas og begrunnes at aksjekurser er lognormalfordelt, hvilket impliserer at den logaritmiske avkastningen er normalfordelt. Siden logaritmiske avkastningstall er brukt vil snittavkastningene avvike noe fra det som var presentert i analysen. Dette endrer imidlertid ikke de slutningene som ble diskutert tidligere i analysen. Dette leder hen på hvilken historie man ønsker å fortelle. Tidligere i analysen ønsket man å se på hvordan porteføljene for de forskjellige strategiene hadde utviklet seg, samt svingningen fra gjennomsnittet. Med risikojusteringene ønsker man å måle om strategiene hadde en evne til å skape risikojustert mer- eller mindreavkastning, og hvorvidt dette berodde på tilfeldigheter eller ikke. En forutsetning for statistisk inferens er at avkastningen er normalfordelt. Som diskutert i deskriptiv statistikk var denne forutsetningen oppfylt.

7.3.1 Forutsetninger og beregninger

Avkastningsdataene ble beregnet i norske kroner da det tas utgangspunkt i en norsk investor. Sharpe-forholdet måler porteføljens meravkastning utover risikofri rente justert for porteføljens standardavvik. Da avkastningsdataene sees på fra et norsk investors ståsted, innebærer dette at norske renter er relevant risikofri rente. Forfatterne definerer derfor den risikofrie renten som tre måneders nominell NIBOR (Norwegian InterBank Offered Rate) som blir rullet fremover til å utgjøre 12 måneder. Etersom porteføljene dannes den 1.april hvert år, innebærer dette at det benyttes 3 måneders NIBOR 1. april som rulles videre 1.juli, 1.oktober og 1. januar (i det påfølgende året). Grunnen til at forfatterne valgte å rulle tre måneders NIBOR fremfor å benytte ett års NIBOR er fordi førstnevnte strategi gir et bedre

bilde av hva faktisk risikofri rente var gjennom investeringsåret. Det aritmetiske snittet av den årlige risikofrie renten (rullerende tre måneders NIBOR) for perioden 1990-2009 var 6,0%.

I utregningen av alfa- og betaverdiene er det benyttet en enkel regresjonsanalyse hvor benchmarkavkastningen er uavhengig variabel og porteføljestrategiens avkastning er avhengig variabel. Benchmarkavkastningen utgjør som kjent investeringsuniverset, og er likevektet. Det må imidlertid understrekes at resultatene må tolkes med et kritisk blikk. Innen moderne finans er man enige om at man må benytte flere forklaringsfaktorer enn kun én (benchmark) som den nevnte regresjonsanalysen er basert på (se Cochrane (1999a og 1999b) for utfyllende informasjon).

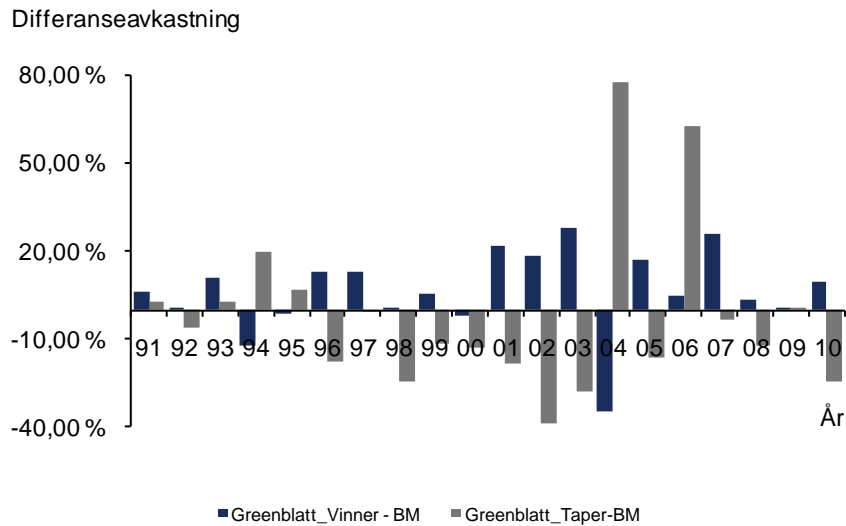
Resultatene fra samtlige regresjonsanalyser er oppsummert i tabell 7.6. P-verdien viser sannsynligheten for å feilaktig fastslå at nullhypotesen er korrekt, jo lavere den er jo mer sikkert er det at nullhypotesen ikke er sann. Nullhypotesen i tabell 7.6 er at alfa/beta-verdien kan være null.

P-verdiene i tabell 7.6 hva gjelder AR- og IR-verdiene er basert på en ensidig test, siden man da kan konkludere om porteføljen gjorde det bedre eller dårligere enn benchmark. Diskusjonen om IR-verdiene må ses i forhold til alfa- og betaverdiene fra regresjonsanalysene. Dette skyldes som tidligere nevnt at IR består både av avkastning som kommer av usystematisk (ren aksjeplukking) og systematisk risiko (betatilting) i forhold til benchmark. Dette vil bli undersøkt nærmere når appraisal ratio, som korrigerer for eventuell avkastning som beror på betatilting, analyseres. AR er et velegnet mål for å vise hvor dyktig strategien er til å plukke feilprisede aksjer, fremfor IR som er en kombinasjon av aksjeplukking og betatilting.

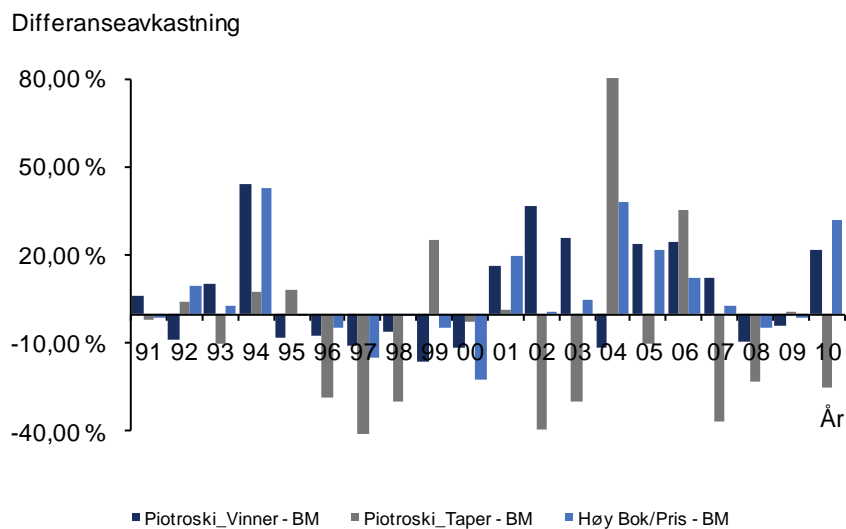
7.3.2 Resultatene

Høy Bok/Pris hadde den laveste tracking error på 10,5%, mens de to taperporteføljene hadde begge en tracking error på rundt 25%. Den relativt høye tracking error for samtlige strategier viser at ved å ha fulgt strategiene burde man også ha tatt høyde for at man til tider vil avvike mye fra benchmark, og oppnå tidvis høy differanseavkastning sammenlignet med benchmark (både høyere og lavere). Dette innebærer at forvalter må ha hatt mye fleksibilitet i mandatet sitt med få strikte føringer. Rent praktisk kan dette være et problem, siden man til tider kan gjøre det langt dårligere enn benchmark, noe som ikke er til glede for investorer med kort investeringshorisont. Det bør derfor igjen understrekes at man burde ha hatt relativt lang investeringshorisont om man utførte de strategiene som ble undersøkt i denne utredningen.

Utviklingen i differanseavkastningen for de forskjellige porteføljene er også gjengitt under for å illustrere at differanseavkastningen tidvis var meget stor, noe som gav utslag i en relativt høy tracking error.

Graf 7.2. Differanseavkastning for Greenblatt-Vinner og Greenblatt-Taper i forhold til benchmark (BM)

Graf 7.3. Differanseavkastning for Piotroski-Vinner, Piotroski-Taper og Høy Bok/Pris i forhold til benchmark (BM)

I tabell 7.6 gjengis resultatene for samtlige risikojusteringsmål foretatt på strategiernes avkastning som ble presentert tidligere i analysen.

Risikomål	Benchmark	Greenblatt-Vinner	Greenblatt-Taper	Piotroski-Vinner	Piotroski-Taper	Høy Bok/Pris
Sharpe	0,04	0,27	-0,14	0,15	-0,19	0,13
M ²	-	0,63	-0,48	0,30	-0,62	0,26
<i>Målt i forhold til benchmark:</i>						
Alfa	-	8,58 %	-11,09 %	4,56 %	-12,74 %	3,53 %
p-verdi	-	0,20 %	3,31 %	24,91 %	5,55 %	16,78 %
Beta	-	0,82	1,32	0,99	1,20	1,06
p-verdi	-	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
R ²	-	90,47 %	85,52 %	84,01 %	74,48 %	93,62 %
Abnormal avkastning (alfa)	-	8,58 %	-11,09 %	4,56 %	-12,74 %	3,53 %
Usystematisk risiko	-	9,87 %	19,99 %	15,92 %	25,88 %	10,21 %
AR	-	0,87	-0,55	0,29	-0,49	0,35
p-verdi	-	<0,05%	<2,5%	>10%	<2,5%	>7%
Differanseavkastning	-	7,28 %	-8,75 %	4,48 %	-11,27 %	3,97 %
Tracking Error	-	11,81 %	23,16 %	15,93 %	26,90 %	10,45 %
IR	-	0,62	-0,38	0,28	-0,42	0,38
p-verdi	-	0,73 %	5,80 %	11,76 %	4,18 %	5,70 %

Tabell 7.6. Oppsummering av risikojusteringsmålene for samtlige porteføljer

Alle resultatene er basert på årlige logaritmiske avkastningsdata. IR-verdiene multiplisert med $\sqrt{N}$ (der N =antall år), er student-t fordelt med $N-1$ frihetsgrader. Her benyttes årlige avkastningstall slik at antall frihetsgrader er 19. Kritisk grense på 5%-signifikansnivå for en ensidig test er følgelig 1,73.

R^2 måler andel av porteføljens varians som kan forklares ved benchmark, og denne er gjennomgående høy med verdier fra rundt 75% med hovedvekt på verdier rundt 90%. Dette er resultater som er i tråd med Brinson et.al (1991) som viste at omtrent 90% av avkastningsvariasjonen til porteføljen kan forklares ved benchmark. Dette innebærer rett og slett at det utgangspunktet man har, har størst påvirkning på avkastningen man senere oppnår.

Greenblatt-Vinner gav en meravkastning utover risikofri rente på 27 basispunkter hvis standardavviket økte med ett prosentpoeng, og hadde således det høyeste Sharpe-forholdet. Greenblatt-Vinner hadde også det høyeste M^2 -forholdet da det ble korrigert for forskjeller i totalrisikoen i forhold til benchmark. Dette innebærer at hvis man kun legger totalrisiko og avkastning til grunn var Greenblatt-Vinner det beste valget ex post sammenlignet med de andre strategiene. Problemet med Sharpe-forholdet er som nevnt at totalrisikoen legges til grunn, slik at dette presentasjonsmålet er mer egnet på et overordnet nivå siden risiko kan dekomponeres i en systematisk og usystematisk del. Slik sett fokuseres det ytterligere på de andre presentasjonsmålene i den påfølgende diskusjonen.

Samtlige betaverdier er signifikant større enn 0 på 1% signifikansnivå. Greenblatt-Vinner oppnådde en signifikant alfa-verdi på 8,6% (logaritmiske avkastningstall) på 5%

signifikansnivå. Dette viser at Greenblatt-Vinner hadde en evne til å systematisk plukke aksjer som gjorde det bedre enn benchmark. Differanseavkastningen på 7,3 prosentpoeng med en tilhørende tracking error på 11,8% gav en informasjonsrate på 0,62 som var signifikant på 5% signifikansnivå. Det samme signalet var gjeldende for Greenblatt-Vinner da det ble justert for den systematiske risikoen siden denne porteføljene oppnådde en signifikant AR på 0,87. Dette tallet er ganske imponerende da det per 1% usystematisk risiko som denne strategien tok, genererte den i snitt 87 basispunkter høyere risikojustert avkastning enn benchmark. AR-verdien var høyere enn IR-verdien som en følge av at Greenblatt-Vinner hadde en betaverdi på 0,82. I sum betyr dette at Greenblatt-Vinner hadde en systematisk evne til både å oppnå en høyere risikojustert avkastning enn benchmark, og til å finne feilprisede aksjer.

Piotroski-Vinner hadde i likhet med Greenblatt-Vinner et høyere Sharpe-forhold enn benchmark. IR-verdien til Piotroski-Vinner som lå på 0,28, er imidlertid ikke signifikant, noe som innebærer at den risikojusterte meravkastningen utover benchmark kunne skyldes tilfeldigheter. Alfaverdien gav også samme signalet, og heller ikke denne var signifikant. Piotroski-Vinner hadde en beta på rett i underkant av 1, noe som innebærer at eventuell meravkastning ikke skyldtes betatilting for å høste systematisk avkastning. AR-verdien på 0,29 var heller ikke signifikant. I sum kan man derfor ikke på et statistisk grunnlag konkludere med at Piotroski-Vinner oppnådde risikojustert meravkastningen systematisk, siden det kunne være et resultat av tilfeldigheter.

De samme signalene som Piotroski-Vinner er gjeldene for en høy bok/pris-strategi. Denne strategien hadde en aritmetisk differanseavkastning utover benchmark på 4,0 prosentpoeng (logaritmiske avkastningstall). Dette medførte en IR-verdi på 0,38, tracking error tatt i betraktning, som så vidt ikke var signifikant på 5% signifikansnivå. Fra regresjonsanalysen så man imidlertid at alfaverdien på 3,5% kunne skyldes tilfeldigheter. AR-verdien på 0,35 var heller ikke signifikant, slik at meravkastningen ikke var et resultat av en systematisk evne til å finne feilprisede aksjer. Betaen til Høy Bok/Pris var 1,06, noe som kan indikere at meravkastningen til en viss grad kunne komme av betatilting fremfor fremragende aksjeplukkingsevne. En høy bok/pris-strategi ser dermed ut til å ha gjort det bedre enn benchmark, men den risikojusterte meravkastningen kunne imidlertid ha vært forårsaket av tilfeldigheter.

Greenblatt-Taper gjorde det som ventet dårligere en benchmark, og hadde også en negativ risikojustert avkastning utover risikofritt aktivum. Greenblatt-Taper oppnådde en nesten

signifikant IR på -0,38. Det samme signalet så man i regresjonsanalysen siden den negative alfaverdien på -11,1% var signifikant. Greenblatt-Taper hadde en betaverdi på 1,32, noe som gav utslag i en lavere AR enn IR. AR-verdien på -0,55 var signifikant noe som innebærer at Greenblatt-Taper hadde en evne til å finne feilprisede aksjer som ikke skyldtes tilfeldigheter. Av presentasjonsmålene ser det derfor ut til at Greenblatt-Taper hadde en evne til å skape en risikojustert mindreakstning i forhold til benchmark som ikke berodde på tilfeldigheter.

I likhet med Greenblatt-Taper oppnådde også Piotroski-Taper et negativt Sharpe-forhold. Interessant er det derfor at begge vinnerporteføljene oppnådde et høyere Sharpe-forhold enn benchmark, mens begge taperporteføljene hadde en negativ risikojustert meravkastning utover risikofritt aktivum. Hvis dette ikke hadde vært tilfelle ville det ha satt strategiene i meget negativt lys, siden de da ikke hadde klart å skille vinnerne fra taperne. M^2 -målet indikerer at Piotroski-Taper var relativt bedre til å finne overprisede aksjer, i forhold til Greenblatt-Taper (-0,62 mot -0,48). Piotroski-Taper hadde en aritmetisk differanseavkastning utover benchmark på hele -11,3 prosentpoeng (logaritmiske avkastningstall), hvilket også er lavere enn Greenblatt-Taper. Tracking error for Piotroski-Taper var derimot relativ stor. Dette gav imidlertid en signifikant IR på -0,42. Den nesten signifikante alfaverdien på -12,5% gir det samme signalet om at Piotroski-Taper systematisk gjorde det dårligere enn benchmark. AR-verdien var på -0,49 og også denne var signifikant, noe som viser at Piotroski-Taper ikke gjorde det dårligere enn benchmark som en følge av betatilting. I sum betyr disse resultatene at Piotroski-Taper hadde en evne til å skape risikojustert mindreakstning utover benchmark som ikke var et resultat av tilfeldigheter.

Resultatene og diskusjonen antyder at begge Greenblatt-porteføljenes risikojusterte mer- og mindreakstning sammenlignet med benchmark ikke skyldtes tilfeldigheter, mens kun Piotroski-Taper viste den samme historien. Greenblatt-strategien fungerte derfor godt for ytterpunktene (taper og vinner), mens resultatene fra Piotroski-studien ikke viste det samme entydige svaret. Dette kan tolkes som at Piotroski-strategien i dette investeringsuniverset hadde en bedre evne til å skape signifikant risikojustert mindreakstning fremfor signifikant risikojustert meravkastning. Dette funnet kunne for eksempel ha vært utnyttet ved å ha gått short i denne samtidig som man gikk long i benchmarkporteføljen.

Greenblatt-Vinner fremstod som den beste investeringsstrategien i forhold til Piotroski-Vinner og Høy Bok/Pris da man tok benchmarkavkastningen og risikoen ved denne i betraktning. Greenblatt-Vinner hadde de høyeste absolutte verdiene for samtlige risikojusterte

verdier hvorav alle var signifikante på 5% signifikansnivå. Denne strategien hadde også den nest laveste tracking error som så vidt var høyere enn Høy Bok/Pris, noe som også underbygger at Greenblatt-Vinner var den beste strategien. Piotroski-Taper så ut til å ha gjort det dårligst i forhold til Greenblatt-Taper når størrelsen på risikojusteringsmålene legges til grunn. Dette kunne ha vært utnyttet ved å gå short i denne porteføljen.

Som nevnt hevdet Piotroski at hans strategi vil forbedre en høy bok/pris-strategi. Forfatterne har derfor også sett på Piotroski-Vinner sammenlignet med Høy Bok/Pris ved å benytte akkurat de samme presentasjonsmålene som diskutert ovenfor. Når årlige logaritmiske avkastningstall legges til grunn oppnådde Piotroski-Vinner en aritmetisk meravkastning utover Høy Bok/Pris på 0,5 prosentpoeng. Dette gir hold på et overordnet nivå at Piotroskis kriterier forbedrer en høy bok/pris-strategi, men resultatet er langt unna størrelsesordenen Piotroski selv oppnådde. Det samme signalet var gjeldende fra regresjonen siden alfaverdien var 1,3%. Imidlertid var p-verdien for denne hele 69%, noe som på langt nær kan forkaste nullhypotesen om at risikojustert meravkastning skyldtes tilfeldigheter. IR-verdien var 0,04 og heller ikke denne kan man på et statistisk grunnlag konkludere med var signifikant (p-verdien var 44%). En mulig forklaring på disse resultatene er at i Piotroski-Vinner inngikk relativt store selskap i forhold til Høy Bok/Pris, og selskap med omtrent samme median som investeringsuniverset. Piotroski argumenterte for at hans kriterier fungerte bedre på små selskap. Uansett, fra de ovennevnte resultatene kan man ikke konkludere med annet enn at en eventuell risikojustert meravkastning for Piotroski-Vinner utover en høy bok/pris-strategi kunne skyldes tilfeldigheter. Konklusjonene er dermed svært ulike konklusjonen i Piotroskis egen studie.

7.4 Case: Porteføljeåret 2006

Frem til nå har totalavkastningen for strategiene i hvert enkelt porteføljeår blitt presentert. Investeringsuniverset som avkastningene er basert på er som nevnt gjengitt i appendiks 6. For den spesielt interesserte leser vil det i dette avsnittet bli presentert hvilke selskap som utgjorde porteføljene i 2006, slik at man tydeligere kan se hvilke gode og dårlige valg strategiene foretok seg. I 2006 oppnådde både Greenblatt-Vinner og Piotroski-Taper en høyere avkastning enn benchmark, og Greenblatt-Vinner leverte en avkastning som var 13 prosentpoeng høyere enn Piotroski-Vinner. Begge taperporteføljene gjorde det dårligere enn benchmark, og Piotroski-Taper hadde den største mindrevkastningen på 36,8 prosentpoeng. Følgende selskap utgjorde de forskjellige porteføljene i 2006:

Selskap	Børs	ICB kode	Avkastning
ÅF	Stockholm	2000	22,58 %
Betsson	Stockholm	5000	62,71 %
Elanders	Stockholm	5000	51,25 %
Geveko	Stockholm	2000	41,46 %
IBS	Stockholm	9000	-12,14 %
Semcon	Stockholm	2000	-11,36 %
SSAB	Stockholm	1000	77,27 %
SWECO	Stockholm	2000	40,72 %
Bonheur	Oslo	1	35,91 %
Domstein	Oslo	3000	-19,86 %
Fjord Seafood	Oslo	3000	0,24 %
Ganger Rolf	Oslo	1	36,09 %
Gresvig	Oslo	5000	41,11 %
Jinhui Shipping and Transportation	Oslo	2000	153,38 %
P4 Radio Hele Norge	Oslo	5000	7,69 %
Q-Free	Oslo	2000	-16,58 %
SuperOffice	Oslo	9000	-5,45 %
Tandberg	Oslo	9000	109,05 %
TTS Group	Oslo	2000	104,43 %
Veidekke	Oslo	2000	31,58 %
Benchmark			18,19 %

Tabell 7.7. Greenblatt-Vinner 2006

Tabellen viser hvilke selskap som inngikk i porteføljen samt den respektive børsen, ICB-koden og avkastningen. ICB-koden er FTSEs bransjeklassifisering som er gjengitt i appendiks 1. Avkastningen er beregnet på sluttkursen 1.4.2007 i forhold til sluttkursen 1.4.2006. Hvis selskapet er avnotert i løpet av året er avkastningen beregnet frem til avnoteringstidspunktet. Tabellen inkluderer også benchmarkavkastningen for 2006.

Selskap	Børs	ICB kode	Avkastning
Artimplant	Stockholm	4000	-34,09 %
BioGaia Biologics	Stockholm	3000	98,75 %
BioInvent International	Stockholm	4000	24,30 %
BRIO	Stockholm	3000	-27,42 %
Cash Guard	Stockholm	2000	35,92 %
Glocalnet	Stockholm	6000	1,82 %
Karo Bio	Stockholm	4000	50,32 %
Medivir	Stockholm	4000	22,90 %
Net Insight	Stockholm	9000	168,95 %
NOTE	Stockholm	2000	19,13 %
Precise Biometrics	Stockholm	9000	-43,27 %
Apptix	Oslo	9000	-12,60 %
Birdstep Technology	Oslo	9000	-24,47 %
DiaGenic	Oslo	4000	-36,33 %
Eitzen Maritime Services	Oslo	2000	-34,04 %
Goodtech	Oslo	2000	108,78 %
Ignis	Oslo	9000	-36,20 %
Kitron	Oslo	2000	18,93 %
Photocure	Oslo	4000	4,17 %
Tandberg Data	Oslo	9000	-13,70 %
Benchmark			18,19 %

Tabell 7.8. Greenblatt-Taper 2006

Tabellen viser hvilke selskap som inngikk i porteføljen samt den respektive børsen, ICB-koden og avkastningen. ICB-koden er FTSEs bransjeklassifisering som er gjengitt i appendiks 1. Avkastningen er beregnet på sluttkursen 1.4.2007 i forhold til sluttkursen 1.4.2006. Hvis selskapet er avnotert i løpet av året er avkastningen beregnet frem til avnoteringstidspunktet. Tabellen inkluderer også benchmarkavkastningen for 2006.

Selskap	Børs	ICB kode	Avkastning
Boliden AB	Stockholm	1000	30,32 %
Bong Ljungdahl	Stockholm	1000	-2,19 %
Elanders	Stockholm	5000	51,25 %
Gambro	Stockholm	4000	0,60 %
Haldex	Stockholm	3000	-5,37 %
Holmen	Stockholm	1000	-9,24 %
L E Lundbergföretagen	Stockholm	1000	18,59 %
Profilgruppen	Stockholm	2000	3,92 %
Rörvik Timber	Stockholm	2000	181,48 %
SAS	Stockholm	5000	26,38 %
Strålfors	Stockholm	9000	-4,81 %
Teleca	Stockholm	9000	-25,44 %
TeliaSonera	Stockholm	6000	37,10 %
Trelleborg	Stockholm	2000	5,89 %
XANO Industri	Stockholm	2000	74,78 %
Cermaq	Oslo	3000	29,25 %
DOF	Oslo	1	46,11 %
Eidsiva Rederi	Oslo	2000	25,49 %
Farstad Shipping	Oslo	1	40,92 %
Fjord Seafood	Oslo	3000	0,24 %
Fosen	Oslo	5000	65,00 %
Norsk Hydro	Oslo	1000	8,59 %
Royal Caribbean Cruises	Oslo	5000	-7,03 %
Scana Industrier	Oslo	1000	128,08 %
Solstad Offshore	Oslo	1	38,03 %
Star Reefers Inc.	Oslo	2000	33,33 %
Stolt-Nielsen	Oslo	2000	-4,46 %
Tide	Oslo	5000	23,53 %
SAS	Oslo	5000	24,35 %
Benchmark			18,19 %

Tabell 7.8. Piotroski-Vinner 2006

Tabellen viser hvilke selskap som inngikk i porteføljen samt den respektive børsen, ICB-koden og avkastningen. ICB-koden er FTSEs bransjeklassifisering som er gjengitt i appendiks 1. Avkastningen er beregnet på sluttkursen 1.4.2007 i forhold til sluttkursen 1.4.2006. Hvis selskapet er avnotert i løpet av året er avkastningen beregnet frem til avnoteringstidspunktet. Tabellen inkluderer også benchmarkavkastningen for 2006.

Selskap	Børs	ICB kode	Avkastning
Concordia Maritime	Stockholm	2000	0,90 %
Scribona	Stockholm	9000	-59,71 %
Synnøve Finden	Oslo	3000	-15,42 %
Benchmark			18,19 %

Tabell 7.9. Piotroski-Taper 2006

Tabellen viser hvilke selskap som inngikk i porteføljen samt den respektive børsen, ICB-koden og avkastningen. ICB-koden er FTSEs bransjeklassifisering som er gjengitt i appendiks 1. Avkastningen er beregnet på sluttkursen 1.4.2007 i forhold til sluttkursen 1.4.2006. Hvis selskapet er avnotert i løpet av året er avkastningen beregnet frem til avnoteringstidspunktet. Tabellen inkluderer også benchmarkavkastningen for 2006.

Av oversikten over ser man at alle strategiene har foretatt forskjellige valg. To av selskapene i Greenblatt-Vinner inngikk også i Piotroski-Vinner (Elanders, Fjord Seafood), mens ingen av de samme selskapene inngikk i Greenblatt-Taper og Piotroski-Taper. Den siste observasjonen er imidlertid naturlig da Piotroski-Taper består av de dårligste selskapene etter Piotroskis kriterier som tilhører de 20% høyeste bok/pris-selskapene. Etter Greenblatts kriterier vil nødvendigvis de selskapene som scorer dårlig på både EBIT/EV og ROCE ha lav sysselsatt kapital (SK) i forhold til selskapsverdien (EV) som følge av sammenhengen $EBIT/EV = ROCE \times (SK/EV)$. En lav SK/EV medfører således ikke en høy bok/pris slik at Greenblatts taperportefølje ikke vil være sammenfallende med Piotroskis taperportefølje. Antall selskap som inngikk i porteføljene er også forskjellig da Greenblatt har et absolutt antall, noe Piotroski ikke har. Det er også interessant å se at Greenblatt-Vinner hadde en overvekt i norske selskap og sterk overvekt i industriselskap (ICB kode 2000). Piotroski-Vinner hadde en svak overvekt i Sverige og foretrakk både industriselskaper og konsumrelaterte selskaper (hhv. ICB kode 2000 og 5000).

Avkastningen i tabellene over viser den individuelle periodeavkastningen til aktivumet. I analysen er likevekting benyttet hvor verdien av et selskap som avnoteres er fordelt over de gjenværende selskapene i porteføljen. Dette innebærer at et likevektet snitt av de individuelle periodeavkastningene som presentert over, ikke vil være 100% sammenfallende med resultatene som var presentert tidligere i analysen i de tilfeller hvor et eller flere selskap har blitt avnotert.

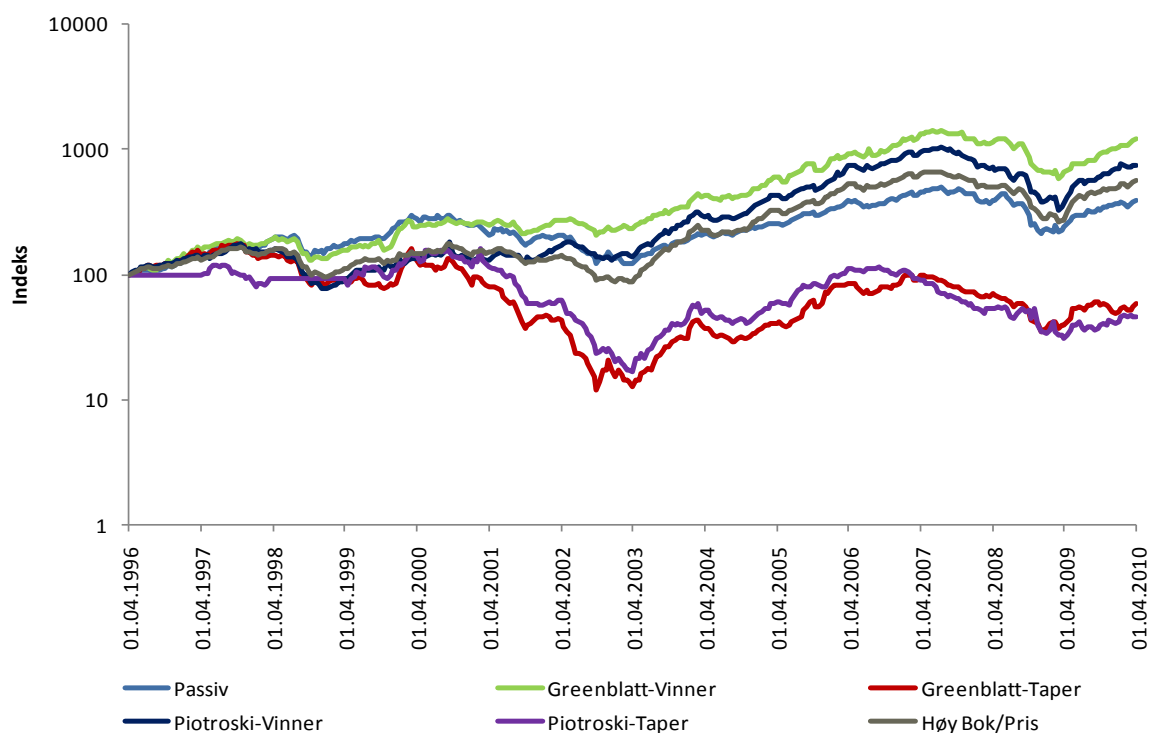
7.5 Strategiene sammenlignet med et passivt investerbart alternativ

Tidligere i analysen er en likevektet benchmark bestående av alle selskap som inngikk i investeringsuniverset benyttet. Dette er ingen indeks som det hadde vært mulig å investere i, da man for å oppnå den beskrevne avkastningen måtte ha kjøpt og holdt alle selskapene i investeringsuniverset, hvilket vanskelig hadde latt seg gjøre for en vanlig investor. Investorer tar som regel et valg om hvor stor andel som er aktivt forvaltet, og hvor stor andel som er passivt forvaltet. Aktive alternativ ville da blant annet være å følge en Greenblatt- eller Piotroski-strategi, mens det passive alternativet for en vanlig investor hadde da vært å investere i en ETF eller et fond som følger en benchmarkindeks.

I Sverige er OMX Stockholm Benchmark (OMXSB) en markedsvektet indeks som består av de 80-100 største selskapene på børsen i Stockholm. Basedatoen for denne indeksen er

1.1.1996, da det før denne datoen eksisterte andre indekser som fulgte henholdsvis A-, O- og OTC-listen i Sverige. Oslo Børs Benchmark Index (OSEBX) har i likhet med OMXSB basedato 1.1.1996. OSEBX er også markedsvektet. Begge indeksene skal være investerbare og inneholder et representativt utvalg av alle aksjer på de respektive børsene.

Det passive alternativet er dermed definert som halvparten i OMXSB og halvparten i OSEBX da totalt antall selskap i denne oppgavens investeringsunivers er omtrent sammenfallende i Norge og Sverige. For begge indeksene er det benyttet avkastningsindeks, slik at dividender og andre kapitalaktiviteter hensyntas. Dette er benyttet da sluttkursene som porteføljeavkastningen er basert på også er justerte for å inkludere dividender og andre kapitalaktiviteter. Det passive alternativet avviker fra benchmark som er tidligere benyttet som en følge av to faktorer. For det første er det passive alternativet bestående av kun et representativt utvalg av de mest omsatte selskapene notert på børs i Norge og Sverige, i motsetning til alle selskapene som inngår i denne studiens univers. For det andre er det passive alternativet markedsvektet, fremfor likevektet som er benyttet på denne studiens benchmark. Ved markedsvektning får større selskap målt i markedsverdi en større vekt enn ved likevektning, slik at utvalget blir mindre dominert av små selskap. I graf 7.4 illustreres utviklingen i porteføljene samt det passive investerbare alternativet fra og med 1.april 1996.

Graf 7.4. Avkastningshistorikk 1996-2010 for strategiene og passivt investerbart alternativ

Det er benyttet en logaritmisk skala med base 10 for å illustrere vekstprosessen til strategiene, samtlige porteføljer er indeksert til 100 1. april 1996

Greenblatt-Vinner og Piotroski-Vinner gjorde det også bedre enn det passive investeringsalternativet i perioden 1996-2010. For å unngå uklårheter med benchmark som er benyttet tidligere i analysen er den passive investerbare indeksen referert til som **Passiv**. De årlige avkastningene er også gjengitt i tabell 7.10.

År	Passiv	Greenblatt-Vinner	Greenblatt-Taper	Piotroski-Vinner	Piotroski-Taper	Høy Bok/Pris
1996	39,30 %	58,13 %	44,32 %	34,56 %	0,00 %	30,17 %
1997	39,64 %	22,58 %	-2,37 %	16,12 %	-8,24 %	21,20 %
1998	-9,95 %	-20,01 %	-36,56 %	-41,28 %	0,00 %	-30,07 %
1999	60,50 %	55,65 %	44,32 %	46,25 %	54,86 %	35,01 %
2000	-26,32 %	1,84 %	-37,96 %	-3,21 %	-18,11 %	0,35 %
2001	0,39 %	11,72 %	-45,31 %	30,29 %	-46,17 %	-5,66 %
2002	-41,05 %	-15,04 %	-71,00 %	-17,32 %	-72,92 %	-37,98 %
2003	71,72 %	82,26 %	194,72 %	105,67 %	208,26 %	155,43 %
2004	22,14 %	42,45 %	8,92 %	49,09 %	15,28 %	47,20 %
2005	50,72 %	52,31 %	109,87 %	72,32 %	83,13 %	59,86 %
2006	16,91 %	43,77 %	14,59 %	30,40 %	-18,56 %	21,26 %
2007	-13,54 %	-12,69 %	-28,68 %	-25,78 %	-39,69 %	-21,06 %
2008	-38,89 %	-43,58 %	-43,92 %	-47,83 %	-43,47 %	-45,55 %
2009	63,52 %	85,12 %	50,85 %	97,05 %	50,29 %	107,46 %
Slår passiv		10 / 14x	7 / 14x	9 / 14x	5 / 14x	9 / 14x
Aritmetisk avkastning	16,79 %	26,04 %	14,41 %	24,74 %	11,76 %	24,12 %
Geometrisk avkastning	10,24 %	19,49 %	-3,68 %	15,32 %	-5,39 %	13,22 %
Standardavvik	35,12 %	33,93 %	59,42 %	41,23 %	58,12 %	42,97 %

Tabell 7.10. Årlig avkastningshistorikk for strategiene og for passivt alternativ

Tabellen viser periodeavkastningen for de forskjellige porteføljene i investeringsårene 1996-2009, med tilhørende snittavkastning målt aritmetisk og geometrisk. Standardavviket viser svingningen i snittavkastningen og er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2.

Resultatene viser at også sammenlignet med en passiv portefølje som faktisk hadde vært et realistisk investeringsalternativ oppnådde Greenblatt-Vinner og Piotroski-Vinner en meravkastning i denne perioden, selv om denne passive porteføljen avviker fra benchmarkporteføljen som er benyttet tidligere. Begge taperporteføljene oppnådde en mindreavkastning i forhold til den passive investerbare benchmarken. Et annet interessant funn er også at Greenblatt-Vinner hadde et lavere standardavvik enn den passive investerbare benchmarken, mens de andre strategiene har et høyere standardavvik. Greenblatt og Piotroski-porteføljene er som beskrevet mulige strategier for å plukke aksjer til en aktiv forvaltet del av en portefølje.

8. Utvidelser

I dette avsnittet presenteres flere utvidelser av den foregående analysen. Her blir det blant annet undersøkt nærmere om kriteriene til Greenblatt og Piotroski klarte å skille de beste fra de dårligste selskapene også internt fremfor bare ytterpunktene som det har blitt sett på i analysen. Samtidig som investeringsperioden 1999-2009 analyseres isolert, blir også effekten av å forlenge kjøp-og-hold perioden undersøkt. I tillegg blir det sett på om finansselskaper lar seg inkludere for Piotroski-strategien og om pris/bok-begrensningen til Piotroski har en verdi. I det nest siste avsnittet blir de to Greenblatt-kriteriene testet isolert, før en kombinasjonsstrategi av Greenblatt og Piotroski blir undersøkt. Benchmark vil i de tilfeller dette refereres til representere en likevektning av det faktiske investeringsuniverset fremfor det passive alternativet som var presentert i kapittel 7.5. Benchmark utgjør derfor mulighetsområdet for investeringene.

8.1 Strategienes egnethet til å skille mellom grupper

Selskapene er i hvert enkelt år delt inn i grupper etter hvor høy rangering de oppnådde etter Greenblatts kriterier. De selskapene som i hvert år hadde en rangering blant de 20 prosent laveste ble plassert i gruppe 1 (de beste selskapene etter Greenblatts kriterier), de selskap som han en rangering mellom de 20 og 40 prosent laveste ble plassert i gruppe 2, mellom 40 og 60 prosent i gruppe 3, mellom 60 og 80 prosent i gruppe 4 og de 20 prosent høyeste i gruppe 5 (de dårligste selskapene etter Greenblatts kriterier). Om to selskap hadde samme rangering tilegnes disse den samme gruppen. Det dannes dermed fem porteføljer i året, en tilhørende hver gruppe. Resultatene er presentert i tabell 8.1.

	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe 4	Gruppe 5
Aritmetisk avkastning	19,11 %	13,95 %	16,78 %	14,09 %	12,64 %
Geometrisk avkastning	13,57 %	8,76 %	8,54 %	4,73 %	-0,35 %
Standardavvik	31,43 %	30,83 %	38,93 %	41,49 %	48,83 %

Tabell 8.1. Gruppering av investeringsuniverset etter Greenblatts kriterier

Tabellen viser snittavkastningen målt aritmetisk og geometrisk for porteføljer dannet i grupper etter Greenblatts kriterier. Resultatene er basert på ettårig kjøp-og-hold-periode for investeringsårene 1990-2009 i det norske og svenske aksjemarkedet. Gruppe 1 består av de høyest rangerte selskapene og gruppe 5 består av de lavest rangerte. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2.

Det fremgår av tabell 8.1 at gruppens rangering etter geometrisk snittavkastning er identisk med rangeringen etter kriteriene. Det betyr blant annet at Gruppe 1 oppnådde den høyeste geometriske snittavkastningen og Gruppe 2 den nest høyeste, mens den gruppen med dårligst

rangering, Gruppe 5, hadde oppnådd den laveste veksten. Gruppe 1 og Gruppe 2 var også de gruppene med desidert lavest standardavvik. Når det gjelder den aritmetiske snittavkastningen var strategien mindre egnet til å skille gruppene mellom den beste og den dårligste. Gruppe 3 og 4 har relativt høye standardavvik og er mer ustabile enn Gruppe 2, men oppnådde en høyere aritmetisk avkastning.

Det kan konkluderes med at det ser ut til at Greenblatts kriterier var i stand til å skille både de beste fra de dårligste, og også gruppene på midten, dog ikke like entydig. Resultatene tyder dermed på at rangeringsmodellen har fungert.

Når det gjelder Piotroski, ble fem porteføljer dannet hvert år på grunnlag av hvilken F_SCORE selskapet oppnådde. Hver portefølje bestod av to F_SCORE, slik at man også her har fem porteføljer/grupper. Da maksimal F_SCORE som diskutert tidligere, ikke er 9 før 1995, ble dette året startåret for sammenlikningen. Det er generelt få selskap med F_SCORE 0 og 1 og i enkelte år er det ingen selskap som inngår i denne porteføljen. Resultatene er presentert i tabell 8.2.

	F_SCORE 8-9	F_SCORE 6-7	F_SCORE 4-5	F_SCORE 2-3	F_SCORE 0-1
Aritmetisk avkastning	25,59 %	20,65 %	31,78 %	17,90 %	-12,16 %
Geometrisk avkastning	17,14 %	12,05 %	21,88 %	2,19 %	-26,42 %
Standardavvik	38,94 %	39,63 %	39,38 %	52,49 %	67,55 %

Tabell 8.2. Gruppering av investeringsuniverset etter Piotroskis kriterier

Tabellen viser snittavkastningen målt aritmetisk og geometrisk til porteføljer dannet på grunnlag av F_SCORE etter Piotroskis kriterier der F_SCORE 0-1 består av de dårligste selskapene og F_SCORE 8-9 består av de beste selskapene. Resultatene er basert på ettårig kjøp-og-hold-periode for investeringsårene 1995-2009 i det norske og svenske aksjemarkedet. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2.

Av tabell 8.2 fremgår det at det var faktisk gruppen med F_SCORE 4-5 som hadde oppnådd den høyeste veksten og den høyeste avkastningen målt aritmetisk. Dette er overraskende og ikke i tråd med hva en skulle forvente om man har lest Piotroskis presentasjon av sine resultater, da gruppen med F_SCORE 8-9 teoretisk sett er den beste gruppen. Strategien til Piotroski ser ut til å ha vært i stand til å skille de beste fra de dårligste, F_SCORE 8-9 gjorde det vesentlig bedre enn gruppene med F_SCORE 2-3 og F_SCORE 0-1.

Som en avslutning på diskusjonen rundt hvorfor denne studien tilsynelatende oppnådde resultater som avvek fra Piotroskis egne resultater, blir resultatene i tabell 8.3 presentert på den samme måten som Piotroski benyttet i sin studie (jf. tabell 3.6).

	Gjennomsnitt	10.Persentil	25.Persentil	Median	75.Persentil	90.Persentil	% Positiv avkastning
Høy Bok/Pris	26,36 %	-56,25 %	-27,55 %	8,38 %	48,04 %	118,55 %	57,62 %
F_SCORE							
8-9	33,32 %	-26,79 %	-5,37 %	25,49 %	62,66 %	106,90 %	71,30 %
6-7	18,59 %	-50,48 %	-24,86 %	7,57 %	44,12 %	94,82 %	55,59 %
4-5	31,36 %	-54,01 %	-29,98 %	8,43 %	55,40 %	158,86 %	59,45 %
2-3	32,75 %	-70,96 %	-40,51 %	-1,86 %	45,41 %	167,25 %	49,63 %
0-1	-31,18 %	-84,48 %	-84,37 %	-62,65 %	14,29 %	51,47 %	25,00 %

Tabell 8.3. Gruppering av investeringsuniverset på Piotroskis måte

Tabellen viser avkastningen til porteføljer dannet på grunnlag av F_SCORE etter den metoden Piotroski illustrerte sine resultater på. Det er her benyttet årlige observasjoner, fremfor årlig porteføljeavkastning. En observasjon kan beskrives som ett selskapsår. Som en illustrasjon kan man si at observasjonene ble lagt i fem "bøtter", der hver forekomst er et selskapsår. For eksempel inngikk selskapet Evidentia Fastigheter i 1995 og 1996 (dermed to observasjoner) i bøtta med navn "F_SCORE 6-7", mens Evidentia inngikk i 1997 i bøtta "F_SCORE 2-3". Bøttene inneholder dermed observasjoner på tvers av år.

Denne tabellen stemmer bedre overens med Piotroskis egne resultater, da gruppen med F_SCORE 8-9 hadde desidert høyest andel med forekomster av positiv avkastning, og høyest median og gjennomsnitt. Det er mange måter å fremstille resultater på. Det som kan være misledende med å fremstille resultatene i en slik tabell, er at dette er basert på selskapsår på tvers av perioder og ikke er faktisk oppnådd porteføljeavkastning.

I sum kan det konkluderes med at når universet ble delt inn i grupper etter Piotroskis og Greenblatts kriterier var det en trend at disse klarte til dels å skille de gode fra de dårlige selskapene også på et mer detaljert nivå. Imidlertid har Greenblatts kriterier hatt en bedre evne til å skille selskapene i gruppevis rangering fra de beste til de dårligste selskapene, mens etter Piotroskis kriterier så det ut til at, overraskende nok, gruppen med F_SCORE 4-5 hadde vært den beste strategien.

8.2 Investeringsperioden 1999-2009

Det er tidligere diskutert at antall selskap i investeringsuniverset økte betraktelig i årene fra og med 1999. Dette skyldes som kjent at per dags dato har Datastream kun full dekning av børsnoterte selskap i Skandinavia fra 1999. Resultatene presentert i analysen kan derfor ha vært farget av dette, da det kan se ut til at datasettet var preget av såkalt "survivorship bias" i investeringsårene før 1999. For å undersøke dette nærmere har det blitt sett på

investeringsperioden 1999-2009 isolert. Akkurat den samme fremgangsmåten som tidligere var benyttet og gav resultatene i tabell 8.4.

År	Benchmark	Greenblatt -Vinner	Greenblatt-Taper	Piotroski-Vinner	Piotroski-Taper	Høy Bok/Pris
1999	57,43 %	55,65 %	44,32 %	46,25 %	54,86 %	35,01 %
2000	-19,64 %	1,84 %	-37,96 %	-3,21 %	-18,11 %	0,35 %
2001	-6,57 %	11,72 %	-45,31 %	30,29 %	-46,17 %	-5,66 %
2002	-43,01 %	-15,04 %	-71,00 %	-17,32 %	-72,92 %	-37,98 %
2003	117,00 %	82,26 %	194,72 %	105,67 %	208,26 %	155,43 %
2004	25,30 %	42,45 %	8,92 %	49,09 %	15,28 %	47,20 %
2005	47,56 %	52,31 %	109,87 %	72,32 %	83,13 %	59,86 %
2006	18,19 %	43,77 %	14,59 %	30,40 %	-18,56 %	21,26 %
2007	-16,36 %	-12,69 %	-28,68 %	-25,78 %	-39,69 %	-21,06 %
2008	-43,95 %	-43,58 %	-43,92 %	-47,83 %	-43,47 %	-45,55 %
2009	75,42 %	85,12 %	50,85 %	97,05 %	50,29 %	107,46 %
Slår benchmark	-	9 /11x	3 /11x	7 /11x	4 /11x	8 /11x
Aritmetisk avkastning	19,21 %	27,62 %	17,85 %	30,63 %	15,72 %	28,76 %
Geometrisk avkastning	9,18 %	20,53 %	-3,69 %	20,83 %	-6,07 %	16,07 %
Standardavvik	42,67 %	35,30 %	64,70 %	41,30 %	65,51 %	45,94 %

Tabell 8.4. Periodeavkastning for investeringsårene 1999-2009 for samtlige porteføljer

Tabellen viser periodeavkastningen for de forskjellige porteføljene i investeringsårene 1999-2009, med tilhørende snittavkastning målt aritmetisk og geometrisk. Periodeavkastningen for disse årene er den samme som presentert i analysen. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2.

	Benchmark	Greenblatt -Vinner	Greenblatt-Taper	Piotroski-Vinner	Piotroski-Taper	Høy Bok/Pris
Sharpe	0,10	0,40	-0,13	0,35	-0,17	0,23
<i>Målt i forhold til benchmark:</i>						
Alfa	-	11,79 %	-16,20 %	11,03 %	-18,69 %	5,71 %
p-verdi	-	1,29 %	6,86 %	6,24 %	5,90 %	15,19 %
Beta	-	0,78	1,42	0,90	1,42	1,05
p-verdi	-	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,01 %	0,00 %
IR	-	0,68	-0,43	0,64	-0,49	0,56
p-verdi	-	2,81 %	10,15 %	3,51 %	7,78 %	5,31 %
AR	-	1,05	-0,70	0,72	-0,74	0,53
p-verdi	-	<5%	<5%	<5%	<5%	>5%

Tabell 8.5. Oppsummering av risikojusteringsmålene for samtlige porteføljer

Alle risikojusteringsmålene er beregnet på årlige logaritmiske avkastningstall for investeringsårene 1999-2009. Risikojusteringsmålene er beregnet på tilsvarende metode som presentert tidligere i analysen.

Av resultatene presentert i tabellene 8.4 og 8.5 fremgår en del interessante funn. Greenblatt-Vinner og Piotroski-Vinner hadde nesten lik årlig vekst på rundt 20%, mens benchmark hadde en årlig snittvekst på 9,2%. I analysen i kapittel 7.1 fremgikk det at Greenblatt-Vinner hadde en snittvekst som var litt over to prosentpoeng høyere enn Piotroski-Vinner. Dette kan tyde på at Piotroski-strategien har lidd under et mulig "survivorship bias" i utvalget, dog fremgikk det også av analysen i kapittel 7.2 at Piotroski gjorde det fremragende da IT-boblen sprakk, slik at

resultatet også er farget av dette. Imidlertid ser man at Piotroski-Vinner har hatt sin pris i form av et høyere standardavvik i forhold til Greenblatt-Vinner. En høy bok/pris-strategi oppnådde i investeringsårene 1999-2009 en årlig snittvekst på 16,1%, noe som indikerer at Piotroski tilførte verdi da Piotroski-Vinner oppnådde en høyere snittvekst med et lavere standardavvik. Begge taperporteføljene, og spesielt Piotroski-Taper, oppnådde som ventet en lavere vekst sammenlignet med benchmark, men til en vesentlig høyere risiko.

Risikojusteringsmålene tatt i betraktning, gjorde Greenblatt-Vinner det vesentlig bedre enn benchmark også i denne perioden. Greenblatt-Vinner oppnådde de høyeste risikojusterte resultatene, denne strategien gav altså størst risikojustert meravkastning. Samtlige av de risikojusterte verdiene for Greenblatt-Vinner var også signifikante. Resultatene forteller den samme historien som tidligere funn, nemlig at Greenblatt-Vinner har generert risikojustert meravkastning i forhold til benchmark som ikke skyldtes tilfeldigheter. Piotroski-Vinner hadde imidlertid forbedret seg sammenlignet med resultatene fra analysen. Både Piotroski-Vinners AR- og IR-verdi var signifikante, noe som antyder at resultatet ikke bare var farget av tilfeldigheter. Den nesten signifikante alfaverdien på 11,0% signaliserer også at Piotroski-Vinner slo benchmark med en nesten like stor risikojustert meravkastning som Greenblatt-Vinner. Piotroski-Taper ser også ut til å ha gitt den største risikojusterte mindreakstningen sammenlignet med benchmark, hvorav samtlige av risikojusteringsmålene var nesten signifikante med unntak av AR-verdien som var signifikant på 5% signifikansnivå. Som kjent kunne dette funnet ha blitt utnyttet ved å gå short i taperporteføljene og long i benchmark.

Som en avslutning på diskusjonen over kan man si at Piotroski-porteføljene gjennomgående gjorde det bedre da kun investeringsårene 1999-2009 ble sett på isolert. Hvorvidt dette var et resultat av "kulen" som denne porteføljen opplevde etter IT-boblen, at den har blitt negativt påvirket av et mulig "survivorship bias" i datasettet i tidligere år eller en kombinasjon av disse, forblir et ubesvart spørsmål. Imidlertid var Greenblatt-Vinner også i denne investeringsperioden den beste strategien når man ser på risikojusterte tall.

8.3 Tester med lengre kjøp-og-hold-perioder

Alle resultat tidligere i oppgaven var bygget på en kjøp-og-hold-periode på ett år. I dette avsnittet er perioden utvidet til to og tre år for både Greenblatts og Piotroskis strategi.

Greenblatt påpekte selv at med en lengre kjøp-og-hold-periode slo strategien benchmark oftere. En forklaring på disse resultatene kan være at tidligere nevnte "Mr. Market" har rett på

lang sikt, men at han ofte kan ha årelange humørsvingninger. Derfor er Greenblatts og Piotroskis strategier testet med å holde vinnerporteføljene over lengre tidsperioder enn ett år.

Når man velger å utvide kjøp-og-hold-perioden har man valget mellom rullerende eller overlappende perioder. Med en kjøp-og-hold-periode på eksempelvis to år vil en rullerende strategi være å kjøpe vinnerporteføljen i år 0, realisere den i år 2 uten å foreta seg noen ting i mellomtiden, for på realisasjonstidspunktet kjøpe vinnerporteføljen i år 2, hvilket vil bli realisert i år 4. En overlappende strategi vil innebære å kjøpe vinnerporteføljen hvert eneste år, for å realisere disse to år etter kjøpstidspunkt. Da vil man på et hvert tidspunkt etter år 1 holde to vinnerporteføljer samtidig, hvorav kun én blir realisert i hvert år. Forfatterne har valgt en strategi der porteføljene er rullerende. Dette kan være mer realistisk for en fond som bygger på denne strategien, da det ved oppstart er et bestemt beløp som investeres, dog vil resultatene være bygd på færre observasjoner. Metoden som er benyttet er illustrert i tabell 8.6.

Tidspunkt	0	1	2	3	4	5	6
Alt 1: Kjøp-og-hold-periode 1 år	Kjøp Portefølje 0	Kjøp Portefølje 1 Salg Portefølje 0	Kjøp Portefølje 2 Salg Portefølje 1	Kjøp Portefølje 3 Salg Portefølje 2	Kjøp Portefølje 4 Salg Portefølje 3	Kjøp Portefølje 5 Salg Portefølje 4	Kjøp Portefølje 6 Salg Portefølje 5
Alt 2: Kjøp-og-hold-periode 2 år	Kjøp Portefølje 0		Kjøp Portefølje 2 Salg Portefølje 0		Kjøp Portefølje 4 Salg Portefølje 2		Kjøp Portefølje 6 Salg Portefølje 4
Alt 3: Kjøp-og-hold-periode 3 år	Kjøp Portefølje 0			Kjøp Portefølje 3 Salg Portefølje 0			Kjøp Portefølje 6 Salg Portefølje 3

Tabell 8.6. Illustrasjon av utregningsmetode

For lengre kjøp-og-hold-perioder er det benyttet rullerende perioder. Dette innebærer noe færre observasjoner. Med en kjøp-og-hold-periode på tre år får man 6 treårsperioder i løpet av de 20 årene studien omfatter.

Ved en strategi med å holde aksjene i to år, kjøpes vinnerporteføljen dermed 1990 og realiseres i 1992. I 1992 kjøpes en ny vinnerportefølje som igjen realiseres i 1994. Realiseringstidspunkt blir dermed hvert andre år fra 1992 til 2010. For treårig holdeperiode blir siste realiseringstidspunkt da 2008. Sammenligningsgrunnlaget er en strategi med en kjøp-og-hold-periode på ett år som er analysert tidligere. For å kunne sammenligne avkastninger annualiseres avkastningen til strategiene med holdeperiode på to og tre år, hvilket sammenlignes med det geometriske årlige snittet til strategiene med ett års kjøp-og-hold-periode, målt over samme periode. Dette innebærer dermed at den gjennomsnittlige geometriske avkastningen med en kjøp-og-hold-periode på ett år og investeringshorisont på tre år avviker fra den gjennomsnittlige geometriske avkastningen med en kjøp-og-hold-

periode på ett år og investeringshorisont på ett og to år, da man ser på færre år. Med treårig kjøp-og-hold-periode er siste realiseringstidspunkt 2008 og man ser dermed på 18 år og ikke 20. Resultatene fra da denne øvelsen ble gjort på Greenblatt-Vinner er presentert i tabell 8.7.

Investeringshorisont 1 år		
Kjøp-og-hold-periode	1 år	
Geometrisk avkastning	15,79 %	
Standardavvik	31,96 %	

Investeringshorisont 2 år		
Kjøp-og-hold-periode	1 år	2 år
Geometrisk avkastning	15,79 %	14,49 %
Standardavvik	14,49 %	16,47 %

Investeringshorisont 3 år		
Kjøp-og-hold-periode	1 år	3 år
Geometrisk avkastning	17,40 %	14,20 %
Standardavvik	12,40 %	11,91 %

Tabell 8.7. Resultater ved lengre kjøp-og-hold-perioder av Greenblatts vinnerporteføljer

Standardavvikende er målt til den logaritmiske annualiserte avkastningen. Den geometriske avkastningen til en kjøp-og-hold-periode på ett år samsvarer med resultatene presentert i den opprinnelige analysen. Med en investeringshorisont på 3 år avviker den geometriske avkastningen til alternativet med kjøp-og-hold-periode på ett år fra en investeringshorisont på ett og to år, da kun 18 år inkluderes ettersom porteføljene realiseres siste gang i 2008.

Et punkt som kan nevnes, er at standardavviket, som vist i tabellen over, er fallende med investeringshorisontens lengde. Dette bør være lite overraskende da jo lengre tidshorisont man har, jo mindre utsatt er man for kortvarige svingninger i aksjemarkedene. ”Mr. Market” kan være ganske irrasjonell på kort sikt, men på lengre sikt oppfører han seg mer normalt.

Noe mer overraskende er det muligens at kjøp-og-hold-periode på ett år gav den høyeste årlige geometriske avkastningen sammenlignet med en kjøp-og-hold-periode på to og tre år. Dette kan tyde på en eventuell underprising plukket opp av Greenblatts kriterier er midlertidig og at en lengre kjøp-og-hold-periode ikke bidrar til å øke avkastningen. Videre var det et noe lavere standardavvik med en kjøp-og-hold-periode på ett år enn med en kjøp-og-hold-periode på to år, samtidig som standardavviket til en strategi med kjøp-og-hold-periode på tre år var noenlunde sammenfallende med en kjøp-og-hold-periode på ett år. Dette viser igjen at en lengre kjøp-og-hold-periode ikke forbedret faktisk vekst, ei heller reduserte risikoen til denne.

Resultatene fra da en tilsvarende øvelse ble gjort på Piotroski-Vinner er presentert i tabell 8.8.

Investeringshorisont 1 år		
Kjøp-og-hold-periode	1 år	
Geometrisk avkastning	12,58 %	
Standardavvik	39,82 %	

Investeringshorisont 2 år		
Kjøp-og-hold-periode	1 år	2 år
Geometrisk avkastning	12,58 %	10,57 %
Standardavvik	20,05 %	18,30 %

Investeringshorisont 3 år		
Kjøp-og-hold-periode	1 år	3 år
Geometrisk avkastning	13,90 %	18,86 %
Standardavvik	16,28 %	16,29 %

Tabell 8.8. Resultater ved lengre kjøp-og-hold-perioder av Piotroskis vinnerporteføljer

Standardavvikende er målt til den logaritmiske annualiserte avkastningen. Den geometriske avkastningen til en kjøp-og-hold-periode på ett år samsvarer med resultatene presentert i den opprinnelige analysen. Med en investeringshorisont på 3 år avviker den geometriske avkastningen til alternativet med kjøp-og-hold-periode på ett år fra en investeringshorisont på ett og to år, da kun 18 år inkluderes ettersom porteføljene realiseres siste gang i 2008.

Resultatene til vinnerporteføljene til Piotroski forteller en noe annen historie. Også her var standardavviket fallende med tiden, men samtidig er den lengste holdeperioden den som hadde gitt den høyeste årlige geometriske avkastningen. Sammenlignet med en kjøp-og-hold-periode på ett år og med kjøp-og-hold-periode på tre år, var avkastningen vesentlig høyere for sistnevnte og standardavviket er så å si likt.

I forhold til en kjøp-og-hold-periode på ett år, hadde en strategi med en kjøp-og-hold-periode på tre år gitt en noe lavere geometrisk avkastning om 1991 hadde blitt valgt som utgangspunkt i stedet for 1990. I så tilfelle hadde 2009 blitt siste realiseringstidspunkt. En kjøp-og-hold-periode på ett år i investeringsårene 1991-2008 ville ha hatt en årlig geometrisk avkastning på 10,5%, med tilhørende standardavvik på 23,6% sammenlignet med en kjøp-og-hold-periode på tre år som hadde hatt 9,7% i årlig geometrisk avkastning med tilhørende standardavvik på 24,1%. Forskjellen på en kjøp-og-hold-periode ett og tre år ville med andre ord vært relativt liten for denne perioden.

Resultatene kan uansett indikere at vinnerporteføljene etter Piotroskis kriterier muligens bør holdes lengre enn kun ett år. En forklaring på dette kan være at selskapene i utgangspunktet har høy bok/pris og dermed er i vanskeligheter som det tar tid å komme seg ut av, slik at en

fullstendig gevinst lar vente på seg. I tolkingen av disse resultatene må man riktignok være klar over at det bygger på få observasjoner, med en holdeperiode på tre år bygger resultatene på kun seks observasjoner.

8.4 Piotroski-effekt uten bok/pris-begrensning

Piotroski-kriteriene har tidligere kun blitt benyttet blant de selskapene som tilhører de 20 prosent høyeste bok/pris-selskapene hvert år. Dette er som kjent i tråd med Piotroskis strategi, siden det er blant disse selskapene som er i mest økonomiske vanskelighet det ifølge Piotroski er at hans filter har en verdi. I dette avsnittet fjernes bok/pris-begrensningen for å undersøke om dette stemmer på vinnerporteføljen etter Piotroskis kriterier. Den samme metoden som tidligere er benyttet ved at det investeres i de selskapene som har F_SCORE 5-7 i investeringsårene 1990-1994 og F_SCORE 7-9 i investeringsårene 1995-2009. Den nye Piotroski-porteføljen uten bok/pris-begrensningen blir heretter referert til som Piotroski-NY.

I tabellene 8.9 og 8.10 er det i tillegg til periodeavkastningene også presentert resultatene fra risikojusteringen av porteføljene i forhold til benchmark. Tallmaterialet for Piotroski-Vinner og benchmark er det samme som tidligere presentert i analysen.

Av resultatene er det flere interessante funn. Fra periodeavkastningen kan man notere seg at Piotroski-NY hadde en lavere årlig geometrisk avkastning enn Piotroski-Vinner (11,9% mot 12,6%). Som nevnt tidligere benyttes geometrisk fremfor aritmetisk avkastning når man ser tilbake i tid, siden man allerede vet hvor mye man satt igjen med. Dette taler for at Piotroskis begrensning på bok/pris hadde en verdi. Imidlertid hadde Piotroski-NY mindre svingning i avkastningsresultatene representert ved standardavviket, enn både Piotroski-Vinner og benchmark. Dette betyr at avkastningen til Piotroski-NY var mer stabil.

År	Benchmark	Piotroski-NY	Piotroski-Vinner
1990	-16,58 %	-13,9 %	-10,46 %
1991	-15,59 %	-13,4 %	-24,50 %
1992	-14,28 %	-4,7 %	-3,93 %
1993	76,56 %	68,8 %	120,87 %
1994	-8,24 %	-8,1 %	-16,17 %
1995	28,66 %	28,6 %	21,01 %
1996	45,14 %	33,3 %	34,56 %
1997	21,93 %	32,2 %	16,12 %
1998	-25,29 %	-23,5 %	-41,28 %
1999	57,43 %	75,8 %	46,25 %
2000	-19,64 %	-8,8 %	-3,21 %
2001	-6,57 %	15,5 %	30,29 %
2002	-43,01 %	-19,7 %	-17,32 %
2003	117,00 %	74,8 %	105,67 %
2004	25,30 %	29,4 %	49,09 %
2005	47,56 %	43,4 %	72,32 %
2006	18,19 %	22,8 %	30,40 %
2007	-16,36 %	-14,2 %	-25,78 %
2008	-43,95 %	-39,8 %	-47,83 %
2009	75,42 %	61,9 %	97,05 %
Slår benchmark	-	14 /20x	10 /20x
Aritmetisk avkastning	15,18 %	17,03 %	21,66 %
Geometrisk avkastning	7,65 %	11,90 %	12,58 %
Standardavvik	36,89 %	30,25 %	39,82 %

Tabell 8.9. Periodeavkastning for Piotroski-NY, Piotroski-Vinner og benchmark

Tabellen viser periodeavkastningen for de forskjellige porteføljene i investeringsårene 1990-2009, med tilhørende snittavkastning målt aritmetisk og geometrisk. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2. Tallene som er presentert for Piotroski-Vinner og benchmark var også presentert i denne avhandlingens analyse.

Risikomål	Benchmark	Piotroski-NY	Piotroski-Vinner
Sharpe	0,04	0,17	0,15
<i>Målt i forhold til benchm</i>	-		
Alfa	-	5,42 %	4,56 %
p-verdi	-	1,25 %	24,91 %
Beta	-	0,79	0,99
p-verdi	-	0,00 %	0,00 %
IR	-	0,34	0,28
p-verdi	-	7,49 %	11,76 %
AR	-	0,67	0,29
p-verdi	-	<5%	>10%

Tabell 8.10. Oppsummering av risikojusteringsmålene for Piotroski-NY, Piotroski-Vinner og benchmark

Alle risikojusteringsmålene er beregnet på årlige logaritmiske avkastningstall. Risikojusteringsmålene for Piotroski-Vinner og benchmark var også presentert i denne avhandlingens analyse.

Av risikojusteringsmålene fremgår det at Piotroski-NY faktisk oppnådde en høyere meravkastning utover risikofritt aktivum justert for totalrisikoen, i forhold til Piotroski-Vinner. Piotroski-NY hadde også en signifikant alfa på 5,4%, mens Piotroski-Vinner hadde en ikke-signifikant alfa på 4,6%. Dette taler for at Piotroski-NY genererte risikojustert meravkastning sammenlignet med benchmark som ikke skyldtes tilfeldigheter. IR-verdien på 0,34 for Piotroski-NY var også større enn IR-verdien for Piotroski-Vinner. Ingen av IR-verdiene var signifikante, men IR-verdien for Piotroski-NY var nærmere å være signifikant på 5% signifikansnivå enn Piotroski-Vinner. Piotroski-NY hadde også en lavere beta i forhold til Piotroski-Vinner. Dette gav utslag i en høyere AR-verdi enn IR-verdi, siden meravkastningen ikke var en konsekvens av betatilting. AR-verdien var signifikant på 5% signifikansnivå for Piotroski-NY, noe den ikke var for Piotroski-Vinner. Dette taler for at Piotroski-NY klarte å skape risikojustert meravkastning som ikke berodde på tilfeldigheter, det samme kan det ikke konkluderes med for Piotroski-Vinner.

Ut i fra resultatene kan det dermed se ut som at bok/pris-begrensningen til Piotroski hadde en verdi i form av den gav en høyere årlig geometrisk avkastning sammenlignet med da denne begrensningen var fjernet. Imidlertid gjorde bok/pris-begrensningen porteføljen mer volatil enn hvis denne hadde vært fjernet. Risikojusteringsmålene viste alle at en Piotroski-portefølje med en bok/pris-begrensning ikke gav signifikante resultater, og den gav dårligere risikojusterte resultater enn tilfellet der bok/pris-begrensningen var fjernet. Slik sett ser det ut til at Piotroski-porteføljen ville ha gjort det bedre uten en bok/pris-begrensning. Dette er noe som er overraskende for forfatterne da bok/pris-kriteriet er det eneste av Piotroskis kriterier der prisen inngår, og det er dette kriteriet som ”sikrer” at man kjøper billig. At en strategi der man kun kjøper ”gode” selskap etter F_SCORE alene oppnådde høyere risikojusterte resultater var derfor uventet for forfatterne. En årsak til dette resultatet kan være det beskjedne antall selskaper som inngikk i Piotroski-Vinner de tidligste årene av denne studien, og at Piotroski-NY består av flere selskap og dermed er mer diversifisert.

8.5 Inkludering av finansselskaper i Piotroski-strategien

Tidligere er ikke finans- eller utility-selskaper for verken Piotroski- eller Greenblatt-strategien inkludert. Det blir eksplisitt nevnt av Greenblatt at disse skal holdes utenfor investeringsuniverset. Piotroski nevner aldri eksplisitt at man ikke skal inkludere slike selskap, men av kriteriene som blir brukt blir heller ikke i Piotroski-strategien finansselskaper inkludert, da ett av F_SCORE-kriteriene er beregnet på omløpsmidler. Banker rapporterer som kjent ikke dette. Siden det i denne oppgaven etterstrebes et likt utgangspunkt for begge

strategiene har ikke finans- eller utility-selskaper blitt inkludert. I dette avsnittet undersøkes det om finansselskaper lar seg inkludere i Piotroski-strategien, og om dette eventuelt vil forbedre Piotroski-resultatene som er blitt presentert tidligere.

ICB-klassifiseringen er igjen benyttet slik at samtlige selskap med ICB-kode 8000 som har nødvendig Worldscopedata tilgjengelig i Datastream inkluderes. Akkurat den samme metoden som tidligere utledet ble brukt, med unntak av at for omløpsmidler (current assets) og kortsiktig gjeld (current liabilities) for finansselskaper ble en annen metode benyttet. Banker og finansselskaper rapporterer som kjent ikke dette. Orkla Finans hadde den samme utfordringen da de backtestet Piotroski-strategien, og etter noen telefoner til kollegaer i bransjen konkluderte de med at bransjenormen for en proxy for finansselskapers omløpsmidler inkluderer kontanter, fordringer på andre banker og kortsiktige verdipapirer. Da det i denne studien har blitt benyttet Datastream og ikke Bloomberg som var databasen Orkla Finans brukte i sine studier, falt valget på kontanter og gjeld fra banker (Worldscope: *Cash and Due from Banks*) for bankene som hadde registrert dette i Datastream og kontanter og kortsiktige investeringer (Worldscope: *Cash and Short Term Investments*) for andre finansselskap. For kortsiktig gjeld (Worldscope: *Short Term Debt and Current Portion of Long Term Debt*) ble et annet felt (enn tidligere Worldscope: *Current Liabilities*) valgt som en tilnærming da dette stemte overens med hva Orkla Finans hadde valgt. Disse tilnærmingene er antagelig gode og uansett sees det kun på en endring for at selskapet skal gis F_ΔLIQUID score 1, slik at det absolutte forholdet har mindre å si.

Inkluderingen av finansselskaper økte antall selskaper i investeringsuniverset med 99 unike selskap, med bare 8 i 1995 til 62 i 2009. Piotroski-porteføljene ble formet på den samme metoden som tidligere benyttet slik at Piotroski-Taper bestod av selskapene med en F_SCORE på 0-2 og Piotroski-Vinner bestod av selskap med F_SCORE 5-7 i investeringsårene før 1995 og F_SCORE 7-9 i investeringsårene fra og med investeringsåret 1995. Årsaken til at kriteriet som legges til grunn for Piotroski-Vinner varierer er som kjent at kontantstrømmen fra operasjonelle aktiviteter ikke er tilgjengelig i Datastream før regnskapsåret i 1994.

Siden universet også økte med totalt nesten hundre selskap, har også benchmarkavkastningen blitt oppdatert. For sammenlignbarhetens skyld inkluderes også Greenblatt-Vinner. Denne er uendret fra det som ble presentert i analysen, men inkluderes for å undersøke hvordan Greenblatt-porteføljen gjør det når finansselskaper inkluderes i benchmark selv om

Greenblatt-porteføljen ikke investerer i disse. Videre kan man nå direkte sammenligne risikojusteringsmålene for de forskjellige porteføljene siden den samme benchmark legges til grunn, noe som ikke er tilfelle hvis benchmark er forskjellig (Goodwin (1998)). De oppnådde resultatene gjengis i tabell 8.11.

År	Benchmark	Piotroski-Vinner	Piotroski-Taper	Høy Bok/Pris	Greenblatt-Vinner
1990	-16,9 %	-10,33 %	-18,89 %	-16,80 %	-10,45 %
1991	-20,6 %	-24,50 %	-12,87 %	-13,84 %	-15,13 %
1992	-14,6 %	-0,58 %	-27,22 %	-4,87 %	-3,44 %
1993	78,4 %	107,30 %	93,51 %	121,38 %	64,11 %
1994	-10,7 %	-16,76 %	71,05 %	-9,39 %	-9,23 %
1995	29,0 %	23,02 %	0,00 %	24,87 %	41,84 %
1996	43,9 %	34,96 %	0,00 %	29,35 %	58,13 %
1997	22,3 %	20,04 %	-0,20 %	20,41 %	22,58 %
1998	-23,2 %	-32,08 %	0,00 %	-23,51 %	-20,01 %
1999	56,6 %	42,11 %	62,10 %	32,82 %	55,65 %
2000	-18,5 %	11,20 %	-17,14 %	1,64 %	1,84 %
2001	-5,3 %	22,64 %	-46,17 %	-1,89 %	11,72 %
2002	-42,5 %	-17,19 %	-76,23 %	-36,47 %	-15,04 %
2003	110,2 %	89,33 %	182,96 %	142,38 %	82,26 %
2004	26,5 %	54,43 %	11,00 %	43,99 %	42,45 %
2005	46,5 %	68,55 %	83,13 %	50,00 %	52,31 %
2006	18,0 %	28,49 %	-18,56 %	17,09 %	43,77 %
2007	-16,1 %	-22,23 %	-38,27 %	-23,15 %	-12,69 %
2008	-44,3 %	-44,23 %	-39,95 %	-46,04 %	-43,58 %
2009	75,8 %	115,18 %	76,25 %	110,81 %	85,12 %
Slår benchmark	-	11 / 20x	10 / 20x	12 / 20x	17 / 20x
Aritmetisk avkastning	14,73 %	22,47 %	14,22 %	20,94 %	21,61 %
Geometrisk avkastning	7,32 %	14,47 %	-0,56 %	11,72 %	15,79 %
Standardavvik	36,70 %	37,03 %	54,40 %	39,21 %	31,96 %

Tabell 8.11. Periodeavkastning for benchmark, Piotroski-Vinner, Piotroski-Taper, Høy Bok/Pris og Greenblatt-Vinner

Tabellen viser periodeavkastningen for de forskjellige porteføljene i investeringsårene 1990-2009, med tilhørende snittavkastning målt aritmetisk og geometrisk. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2. Periodeavkastningen som er presentert for Greenblatt-Vinner var også presentert i denne avhandlingens analyse. Disse tallene er like da Greenblatt-Vinner ikke investerer i finansselskaper. Periodeavkastningen for benchmark, Piotroski-Vinner, Piotroski-Taper og Høy Bok/Pris avviker fra det som var presentert i analysen da finansselskaper nå inkluderes i universet.

Når de samme risikojusteringsmålene som er brukt tidligere benyttes på avkastningsinformasjonen presentert over fås resultatene i tabell 8.12. Av resultatene ser man blant annet at Piotroski-Vinner oppnådde en nær signifikant alfa samtidig som både IR- og AR-verdiene er signifikante på 5% signifikansnivå. Dette kan tyde på at når avkastning og

risiko i forhold til benchmark hensyntas, var Piotroski-Vinner i stand til å finne underprisede aksjer hvilket ikke skyldtes tilfeldigheter. I analysen tidligere så man at tilsvarende p-verdier for IR- og AR-målene var over 10%, noe som innebærer at inkluderingen av finansselskaper i Piotroski-Vinner gjør denne bedre egnet til å systematisk slå benchmark med risiko tatt i betraktning. Det kan nevnes her at som en følge av inkluderingen av finansselskaper ble den gjennomsnittlige geometriske benchmarkavkastningen reduserte fra 7,7% til 7,3%, og Sharpe-forholdet til benchmark ble redusert noe. Alle risikojusteringsmålene til Greenblatt-Vinner var signifikante på 5% signifikansnivå og med en lavere p-verdi enn Piotroski-Vinner, samtidig som at alle risikojusterte tall var høyere enn Piotroski-Vinner.

Risikomål	Benchmark	Piotroski-Vinner	Piotroski-Taper	Høy Bok/Pris	Greenblatt-Vinner
Sharpe	0,03	0,20	-0,12	0,13	0,27
<i>Målt i forhold til benchmark:</i>					
Alfa	-	6,94 %	-9,04 %	3,79 %	8,77 %
p-verdi	-	5,98 %	25,37 %	13,98 %	0,09 %
Beta	-	0,93	1,20	1,03	0,83
p-verdi	-	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
IR	-	0,44	-0,23	0,39	0,68
p-verdi	-	3,50 %	16,15 %	5,27 %	0,38 %
AR	-	0,48	-0,28	0,37	0,95
p-verdi	-	<5%	>5%	>5%	<5%

Tabell 8.12. Oppsummering av risikojusteringsmålene for benchmark, Piotroski-Vinner, Piotroski-Taper, Høy Bok/Pris og Greenblatt-Vinner

Alle risikojusteringsmålene er beregnet på årlige logaritmiske avkastningstall. Risikojusteringsmålene for samtlige porteføljer er forskjellig fra det som tidligere er presentert i analysen på grunn av at benchmark nå er oppdatert til å også inkludere finansselskaper.

Piotroski-Taper hadde en mindreavkastning, men denne er ikke lenger signifikant på noen av risikojusteringsmålene, hvilket indikerer at ved å inkludere finansselskaper hadde ikke Piotroski-strategien den samme evnen til å finne overprisede aksjer som påvist tidligere. Høy Bok/Pris hadde en risikojustert meravkastning sammenlignet med benchmark, men heller ikke denne var signifikant for noen av risikojusteringsmålene. Dette kan indikere at Piotroski-Vinner i større grad var i stand til å velge ut gode verdiselskaper, i henhold til intensjonen, da samtlige risikojusterte tall var høyere for Piotroski-Vinner enn Høy Bok/Pris.

Det ser ut til at inkluderingen av finansselskaper var med på å gjøre Piotroski-Vinner noe bedre i forhold til benchmark, mens Greenblatt-Vinner fortsatt var den dominerende strategien til tross for at denne ikke inkluderte finansselskaper. Forutsetningen benyttet i

analysen tidligere i oppgaven om å fjerne finansselskaper, påvirket dermed ikke hovedkonklusjonene om at Greenblatt-Vinner var porteføljen med den høyeste risikojusterte avkastningen.

8.6 Greenblatts to kriterier – den ene viktigere enn den andre?

Greenblatt bruker som beskrevet to kriterier i selskapsseleksjonen. I dette avsnittet undersøkes det hvorvidt det ene filteret er bedre egnet enn det andre til å finne underprisede aksjer, eller om det er kombinasjonen og samspillet mellom de to kriteriene er det beste. Greenblatt-Vinner bestod av de 20 selskapene som kombinert hadde den beste rangeringen etter EBIT/EV og ROCE. I denne delen testes det hvordan en portefølje bestående av de 20 beste selskapene etter EBIT/EV og de 20 beste selskapene etter ROCE-kriteriet hadde gjort det i forhold til den opprinnelige Greenblatt-Vinner. Metoden og investeringsuniverset var ellers helt likt som ble benyttet i analysen.

År	Benchmark	Greenblatt -EBIT/EV	Greenblatt-EBIT/Sysselsatt kapital	Greenblatt -Vinner
1990	-16,58 %	-15,12 %	-6,85 %	-10,45 %
1991	-15,59 %	-10,13 %	-9,66 %	-15,13 %
1992	-14,28 %	-6,25 %	-6,03 %	-3,44 %
1993	76,56 %	89,40 %	50,92 %	64,11 %
1994	-8,24 %	-5,32 %	-1,15 %	-9,23 %
1995	28,66 %	36,90 %	39,59 %	41,84 %
1996	45,14 %	42,92 %	69,24 %	58,13 %
1997	21,93 %	21,02 %	28,72 %	22,58 %
1998	-25,29 %	-27,13 %	-12,30 %	-20,01 %
1999	57,43 %	37,19 %	141,91 %	55,65 %
2000	-19,64 %	5,16 %	-28,50 %	1,84 %
2001	-6,57 %	16,70 %	-13,65 %	11,72 %
2002	-43,01 %	-16,98 %	-40,74 %	-15,04 %
2003	117,00 %	93,10 %	90,54 %	82,26 %
2004	25,30 %	51,33 %	34,30 %	42,45 %
2005	47,56 %	38,35 %	53,27 %	52,31 %
2006	18,19 %	45,87 %	20,44 %	43,77 %
2007	-16,36 %	-14,19 %	-23,03 %	-12,69 %
2008	-43,95 %	-44,82 %	-37,98 %	-43,58 %
2009	75,42 %	117,74 %	87,25 %	85,12 %
Slår benchmark	-	13 /20x	15 /20x	16 / 20x
Aritmetisk avkastning	15,18 %	22,79 %	21,81 %	21,61 %
Geometrisk avkastning	7,65 %	15,80 %	13,11 %	15,79 %
Standardavvik	36,89 %	34,51 %	38,42 %	31,96 %

Tabell 8.13. Periodeavkastning for benchmark, Greenblatt-EBIT/EV, Greenblatt-EBIT/Sysselsatt kapital og Greenblatt-Vinner

Tabellen viser periodeavkastningen for de forskjellige porteføljene i investeringsårene 1990-2009, med tilhørende snittavkastning målt aritmetisk og geometrisk. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2. Tallene som er presentert for benchmark og Greenblatt-Vinner var også presentert i denne avhandlingens analyse.

Av resultatene presentert i tabell 8.13 er det flere interessante funn. En strategi basert ene og alene på ROCE (EBIT/Sysselsatt kapital) hadde slått benchmark nesten like mange ganger som den opprinnelige Greenblatt-Vinner. Dog var standardavviket for ROCE-porteføljen høyere enn Greenblatt-Vinner og den faktiske oppnådde årlige snittveksten for førstnevnte er lavere enn sistnevnte. En EBIT/EV-portefølje hadde hatt ett basispunkt høyere årlig vekst enn Greenblatt-Vinner, men hadde kun slått benchmark i 13 av 20 år, noe som er færre enn Greenblatt-Vinner. Imidlertid var en EBIT/EV-portefølje mindre risikabel enn ROCE-porteføljen, men begge hadde et standardavvik som var høyere enn Greenblatt-Vinner. Dette tyder på at Greenblatt-kriteriene isolert hadde verdi, der muligens EBIT/EV tilførte den største verdien. På en annen side, når begge kriteriene slås sammen dannes en portefølje som oppnådde et standardavvik som er det laveste blant de tre strategiene i tillegg til å være mindre enn standardavviket til benchmark. Greenblatt-Vinner oppnådde også en årlig vekst som var på linje med EBIT/EV-porteføljen. Uten å dra slutninger for fort kan bør man også se på risikojusteringsmålene.

Risikomål	Benchmark	Greenblatt -EBIT/EV	Greenblatt-EBIT/Sysselsatt kapital	Greenblatt -Vinner
Sharpe	0,04	0,25	0,16	0,27
<i>Målt i forhold til benchmark:</i>				
Alfa	-	8,22 %	5,06 %	8,58 %
p-verdi	-	1,21 %	11,06 %	0,20 %
Beta	-	0,87	0,98	0,82
p-verdi	-	0,00 %	0,00 %	0,00 %
IR	-	0,56	0,39	0,62
p-verdi	-	1,27 %	5,12 %	0,73 %
AR	-	0,67	0,40	0,87
p-verdi	-	<5%	<5%	<5%

Tabell 8.14. Oppsummering av risikojusteringsmålene for benchmark, Greenblatt-EBIT/EV, Greenblatt-EBIT/Sysselsatt kapital og Greenblatt-Vinner

Alle risikojusteringsmålene er beregnet på årlige logaritmiske avkastningstall. Risikojusteringsmålene for benchmark og Greenblatt-Vinner er de samme som presentert i analysen.

Diskusjonen over gjør seg også gjeldende i risikojusteringsmålene. En ren EBIT/EV-portefølje oppnådde en signifikant alfa, IR- og AR-verdi på 5% signifikansnivå. Dette innebærer at denne porteføljens risikojusterte meravkastning utover benchmark med høy sannsynlighet ikke var tilfeldig. AR-verdien for ROCE-porteføljen var signifikant, noe som indikerer at også denne strategien hadde en evne til å finne underprisede aksjer. IR-verdien for denne porteføljen var så vidt ikke signifikant på 5% signifikansnivå, mens alfaverdien ikke var signifikant. Dette antyder at den risikojusterte meravkastningen som ROCE-porteføljen oppnådde kunne ha skyldes tilfeldigheter. Greenblatt-Vinner oppnådde også som vist i

analysen signifikante risikojusterte tall, slik at man på et statistisk grunnlag kan konkludere at denne strategien hadde en evne til å slå benchmark som ikke var et resultat av tilfeldigheter. Greenblatt-Vinner oppnådde de høyeste tallene i forhold til de to andre porteføljene når det gjelder størrelsen på de risikojusterte målene. Dette understreker observasjonen som ble gjort over, da en kombinasjon av ROCE og EBIT/EV genererte de høyeste risikojusterte tallene fremfor porteføljer bestående av nevnte kriterier hver for seg.

Av funnene kan man således konkludere med at en portefølje der EBIT/EV var lagt til grunn genererte en høyere geometrisk snittavkastning som var mer stabil enn en portefølje der ROCE var lagt til grunn. Dette funnet var også gjeldene fra de risikojusterte målene der EBIT/EV-porteføljen oppnådde de høyeste verdiene som også var signifikante. EBIT/EV-kriteriet er isolert sett det beste. Da enkelt fortalt EBIT/EV sørger for at et selskap er billig, mens ROCE sørger for at det er godt, kan dette tyde på at det er ”bedre å kjøpe billig enn godt”. Imidlertid hadde en portefølje der både EBIT/EV og ROCE var lagt til grunn (Greenblatt-Vinner) et lavere standardavvik i tillegg til å ha høyere risikojusterte resultater, enn når man ser på EBIT/EV og ROCE isolert. Dette gir hold til Greenblatts strategi siden han har valgt å kombinere begge kriteriene. Kriteriene ser dermed ut til å utfylle hverandre med et samspill hvor selskap som er relativt billige (målt ved EBIT/EV) og gode (målt ved ROCE) foretrekkes. Et tema for videre studier kunne da være om EBIT/EV-rangeringen burde ilegges mer vekt enn ROCE-rangeringen, med fare for å gjøre strategien for komplisert i bakhodet.

8.7 Kombinasjonsstrategi

Morgan Stanley har som beskrevet et fond der seleksjonskriteriene er at man velger etter Greenblatts kriterier som er ROCE og EBIT/EV, men de selskapene man investerer i må ha en F_SCORE på over 5, dog uten pris/bok-begrensningen. I denne delen vil det bli analysert hvordan en slik kombinasjonsstrategi hadde gjort det i det norske og svenske aksjemarkedet.

Da datasettet i denne oppgaven var slik at kontantstrømmen fra operasjonell aktivitet ikke inkluderes før 1995, kunne et selskap maksimalt oppnå F_SCORE 7 i årene før 1995. Dette innebærer at et selskap som hadde F_SCORE 6 i 1994 ikke er direkte sammenlignbart med et annet selskap som hadde F_SCORE 6 i 1995. Det fokuseres derfor på investeringsårene 1995-2009 i utformingen av kombostategien siden man i disse årene kunne oppnå F_SCORE 9.

Av de selskap som hadde en F_SCORE høyere enn 5, velges kun de selskap som har en totalrangering etter Greenblatt-kriteriene fra 1 til 20. I to av årene, i 1995 og 2006,

sammenfalt kombinasjonsstrategien og den ordinære Greenblatt-Vinner, da alle selskapene i Greenblatt-porteføljen i utgangspunktet også hadde en F_SCORE på mer enn fem.

Kombinasjonsstrategien ble testet i 15 år, siden dannelsen av den første kombinasjonsporteføljen av ovennevnte grunn begynte i 1995. I 11 av disse årene lå avkastningen over benchmarkavkastningen. Sammenlignet med en ren Greenblatt-strategi ser det ut som om denne kombinasjonsstrategien hadde tilført liten verdi, da denne slo Greenblatt-strategien i kun 3 av 15 år. Den geometriske gjennomsnittsavkastningen for kombostrategien lå på 17,7% mot 20,9% for en ren Greenblatt-strategi. I forhold til Piotroski-strategien hadde kombinasjonsstrategien en høyere avkastning i 10 av 15 år. Resultatene er vist i tabell 8.15.

	Kombostrategi	Greenblatt-Vinner	Piotroski -Vinner	Benchmark
Aritmetisk avkastning	23,24 %	27,09 %	24,49 %	18,79 %
Geometrisk avkastning	17,67 %	20,86 %	15,69 %	10,50 %
Standardavvik	31,56 %	33,06 %	39,85 %	38,86 %
Sharpe	0,36	0,43	0,25	0,13
<i>Målt i forhold til benchmark:</i>				
IR	0,43	0,71	0,27	-
-t verdi	1,66	2,75	1,05	-
-p verdi	6,55 %	0,94 %	16,28 %	-
Alfa	8,70 %	10,88 %	5,28 %	-
-p verdi	1,84 %	0,26 %	28,88 %	-
Beta	0,76	0,81	0,93	-
-p verdi	0,00 %	0,00 %	0,00 %	-
AR	0,77	1,06	0,32	-
-t verdi	2,99	4,12	1,23	-
-p verdi	<5%	<5%	>5%	-

Tabell 8.15. Oppsummering av avkastning og risikojusteringsmålene for kombostrategi, Greenblatt-Vinner, Piotroski-Vinner og benchmark

Tabellen viser en kombostrategi i forhold til de rene Greenblatt- og Piotroski-vinnerporteføljene for investeringsårene 1995-2009. Avkastningsdataene er beregnet på faktisk periodeavkastning. Standardavviket og samtlige risikojusteringsmål er beregnet på logaritmiske avkastningstall, siden det forutsettes at aksjekurser er lognormalfordelt som diskutert i kapittel 5.2.

Risikojusteringen ble gjennomført etter samme metode som tidligere. Forskjellen er at nå undersøkes perioden 1995-2009, da kombinasjonsstrategien først startet i 1995. Både AR og IR til Greenblatt-Vinner var signifikante på 5% signifikansnivå, mens ingen av disse var signifikante for Piotroski-Vinner.

For kombinasjonsstrategien var ikke IR signifikant på 5% signifikansnivå, hvilket kan tyde på at den risikojusterede meravkastningen utover benchmarkavkastningen kunne ha vært et resultat av tilfeldigheter. AR-verdien var riktignok 0,77 og signifikant på 5% signifikansnivå,

hvilket kan indikere at kombinasjonsstrategien hadde en systematisk evne til å finne feilprisede aksjer. For Greenblatt-Vinner var AR-verdien ennå høyere samtidig som p-verdien var lavere.

I sum kan dette tyde på at kombinasjonsstrategien ikke var i stand til å forbedre en Greenblatt-strategi, men den gjorde det bedre enn en Piotroski-strategi. Resultatene indikerer at det beste på dette investeringsuniverset hadde vært å følge en ren Greenblatt-strategi, og at en kombinasjon med Piotroski ikke gjorde resultatene noe bedre.

9. Transaksjonskostnader

I utregningene av avkastningene i denne oppgaven har forfatterne valgt å se bort fra transaksjonskostnader. Den faktiske avkastningen til porteføljene ville dermed ha vært noe lavere enn det som har blitt presentert. De nøyaktige transaksjonskostnadene er svært vanskelig, for ikke å si umulig, å estimere da disse består av både indirekte og direkte transaksjonskostnader.

De direkte transaksjonskostnadene består hovedsakelig av meglerhonorarer og en bid-ask-spread. Meglerhonoraret ligger vanligvis mellom 10 og 20 basispunkter avhengig av hvor store handler og hvor likvide selskapene er (Kilde: Arctic Securities). På Oslo Børs lå bid-ask-spreaden på 2,6% (median) i perioden 1980-2009 (Ødegaard (2009)), mens den for Stockholm lå noe lavere (Söderberg (2009)).

Store selskaper er ikke overraskende mer likvide enn små selskaper (se blant annet Cai et. al (2008) for diskusjon og empirisk bevis). Medianen til bid-ask-spreaden var kun 0,75% blant de 25% største selskapene på Oslo Børs fra 1980-2009, sammenlignet med nevnte 2,6% for hele børsen (Ødegaard (2009)). Dette har det delvis blitt tatt hensyn til i analysen da de 10% minste selskapene var fjernet, og bid-ask-spreaden dermed reduseres. Greenblatt-Vinner og Piotroski-Vinner hadde begge i gjennomsnitt en høyere median til markedsverdien enn benchmarkporteføljen. Dette betyr at transaksjonskostnaden forbundet med disse strategiene ikke nødvendigvis hadde vært relativt store. Taperporteføljene innholdt for det meste mindre selskap enn vinnerporteføljene, hvilket igjen betyr at transaksjonskostnadene forbundet med disse kunne ha vært være noe høyere, noe som også impliserer at det kunne ha vært vanskelig å ha gjennomført et eventuelt short-salg av disse.

Selskaper med lav volatilitet har også en lavere bid-ask-spread. Kun porteføljenes standardavvik er analysert og her hadde vinnerporteføljene lavere standardavvik enn taperporteføljene, og omtrent det samme som benchmark.

De indirekte transaksjonskostnadene er vanskeligere å estimere. Det er svært vanskelig å bestemme hvilken innvirkning på aksjekursene handlene man hadde gjort hadde hatt. For et lite selskap vil denne innvirkningen være større. Å ikke inkludere de 10% minste selskapene i tillegg til OTC-selskaper, forsvares av argumentet om å redusere også disse transaksjonskostnadene.

Transaksjonskostnadene ville ha vært relativt lave forbundet med de strategier som er skissert da det i prinsippet kun foregår transaksjoner på ett tidspunkt i året, siden aksjene holdes i ett år. Det ville selvsagt ha vært transaksjonskostnader forbundet med avnoteringer da beløpet fra en avnotert aksje investeres med et likt beløp i de gjenværende aksjene. I så henseende har den passive strategien ved kjøp av alle selskap som inngår i benchmark også relativt høye transaksjonskostnader, da det også her kjøpes alle gjenværende selskap etter avnoteringer.

Porteføljene ville dermed ha hatt en lavere effektiv avkastning om transaksjonskostnader hadde vært tatt høyde for, men dette gjelder også benchmarkavkastningen. Selskapene som inngikk i vinnerporteføljene var relativt store, noe som gjør det naturlig å anta at signifikansen i resultatene ikke ville ha blitt påvirket i nevneverdig grad. Tatt størrelsen på porteføljenes meravkastning sammenlignet med benchmark, spesielt for Greenblatt-Vinner, i betraktning mener forfatterne at hovedkonklusjonene hadde forblitt uendret selv om transaksjonskostnadene hadde vært inkludert.

10. Historisk avkastning – En garanti for fremtiden?

Den gjennomsnittlige investor holder markedet konkluderte Cochrane (1999a). Så lenge dette er tilfelle vil strategiene presentert i denne utredningen gjøre det bedre enn investeringsuniverset.

Greenblatt-Vinner var den porteføljen som pekte seg ut til å ha generert størst risikjustert meravkastning i forhold til benchmark. Både Piotroski og en høy bok/pris-strategi så også ut til å ha gjort det bedre enn benchmark de siste 20 årene i Norge og Sverige, dog var ikke disse resultatene signifikante. Hvis samtlige investorer var klar over kriteriene som lå til grunn for å være i stand til å slå benchmark, ville resultatene presentert i denne oppgaven ikke vært mulig å oppnå. Dette skyldes ene og alene at feilprisingen av aksjer etter disse kriteriene ville ha blitt tatt høyde for. Spørsmålet nå er hvorvidt den gjennomsnittlige investor i fremtiden tar høyde for disse kriteriene i valg av aksjer. Hvis svaret er ja, så vil funnene presentert i denne oppgaven kun ha historisk verdi.

Det at det eksisterer og har eksistert en verdipremie i markedet har vært allment kjent lenge. Utallige akademikere har undersøkt dette nærmere, og konkludert med at det skyldes alt fra høyere risiko til at mennesket lider av psykologiske fallgruver. Mange teorier rundt dette var presentert i begynnelsen av denne oppgaven. Av resultatene ser man også et en mulig verdipremie eksisterte, noe som gav utslag i at en høy bok/pris-strategi slo benchmark (dog ikke signifikant). Greenblatt og Piotroski kan som kjent bli sett på som alternative verdistrategier, da de begge forsøker å finne verdiselskap ut i fra de kriteriene som blir lagt til grunn. Siden den gjennomsnittlige investor burde være klar over at en mulig verdipremie foreligger, taler dette for at verdikomponenten til Greenblatt og Piotroski vil fortsette å vedvare. Grunnen til dette er at verdipremien ser ut til å vedvare selv etter at det er allment akseptert. Det neste spørsmålet blir derfor om de kriteriene som Greenblatt og Piotroski benytter for å gjøre det eventuelt enda bedre enn en høy bok/pris-strategi vil fortsette å ha en evne til å finne underprisede aksjer.

Resultatene viste at både Greenblatt-, og spesielt Piotroski-porteføljene, oppnådde tidvis relativt store avvik (negativt og positivt) fra den passive benchmarkavkastningen. Investorer med en relativ kort investeringshorisont, eller spekulanter som Graham ville ha karakterisert disse som, vil dermed hoppe av som en konsekvens av fokus på kortsiktige gevinster. Over tid så man derimot at strategiene gjorde det bedre enn benchmark. Disse funnene taler for at begge strategiene også i fremtiden vil gjøre det bra for en investor som har rimelig lang

investeringshorisont. Kun hvis en lang horisont legges til grunn realiseres det fulle potensialet i disse strategiene. Tankegangen bak begge strategiene er som nevnt at markedet oppfører seg til tider irrasjonelt på kort sikt, noe som strategiene utnytter ved å forsøke å finne og måle selskapets fundamentale verdi opp mot prisen. På sikt poengterer Greenblatt at markedet ”gets it right” slik at verdien og prisen blir sammenfallende. Det er nettopp dette disse strategiene utnytter når en lang investeringshorisont legges til grunn. En alternativ forklaring på hvorfor meravkastningen vil vedvare er at alle følelser legges bort da en datamaskin forteller deg hvilke selskap man bør investere i fremfor å for eksempel følge magefølelsen. Mange investorer kan derfor tenkes å være skeptiske, noe som er en plausibel grunn til at meravkastningen vil bestå.

Rent praktisk medfører begge strategiene at en forvalter må ha stor fleksibilitet med få strikte føringer som en følge av en relativ stor tracking error. Et mulig Greenblatt- eller Piotroski-fond bør også markedsføres som et fond for investorer med relativt lang investeringshorisont, da ingen av disse strategiene tilfører kortsiktig verdi. En annen risiko er selvfølgelig at ved dramatisk verdireduksjon (som kan være tilfellet i noen år) vil investorer ta ut sine penger (”stop loss”). Dette kan om mulig unngås ved å sette opp en fondsstruktur liknende en private equity-struktur, der investorer kan for eksempel ikke ta ut sine penger før etter minimum fem år.

11. Konklusjon

Resultatene viste at i investeringsårene fra 1990 til 2009 slo Greenblatt-Vinner benchmark i hele 16 av 20 år, mens Piotroski-Vinner kun gjorde dette i 10 år. En høy bok/pris-strategi bestående av den kvintilen av selskapene med høyest bok/pris-forhold i hvert investeringsår, slo benchmark i 11 av 20 år. Om man legger geometrisk avkastning til grunn, er det også Greenblatt-Vinner som gjorde det skarpest, med et årlig gjennomsnitt på 15,8% sammenlignet med Piotroski-Vinner på 12,6%. Til sammenligning oppnådde en passiv strategi bestående av investeringsuniverset (benchmark) er årlig geometrisk avkastning på 7,7% i den samme perioden. Avkastningen var beregnet ut i fra en norsk investors ståsted, slik at faktisk avkastning oppnådd i Sverige kunne ha avveket noe på grunn av valutakursutvikling, men dette forholdet har vist seg relativt stabilt over tid. Dermed er det i all hovedsak strategiene selv som har generert avkastningen, og ikke en konsekvens av valutasingninger. Tabell 11.1 oppsummerer de viktigste funnene.

	Benchmark	Passiv*	Greenblatt-Vinner	Piotroski-Vinner	Greenblatt-Taper	Piotroski-Taper	Høy Bok/Pris
Aritmetisk avkastning	15,18%	16,79%	21,61%	21,66%	13,03%	9,67%	21,85%
Geometrisk avkastning	7,65%	10,24%	15,79%	12,58%	-1,37%	-3,82%	12,01%
Standardavvik	36,89%	35,12%	31,96%	39,82%	52,54%	51,23%	40,43%

* Passiv er basert på investeringsårene 1996-2009

Tabell 11.1. Oppsummering av avkastning og risiko for samtlige porteføljer

Tabellen viser standardavviket samt årlig snittavkastning målt aritmetisk og geometrisk for samtlige porteføljer. Standardavviket er basert på logaritmiske avkastningstall. Benchmark representerer investeringsuniverset, og er likevektet. Passiv er en markedsvektet indeks som representerer en faktisk investerbar indeks der halvparten er investert i OMXSB (Stockholm) og OSEBX (Oslo). **Resultatene for passiv er basert på investeringsårene 1996-2009, siden basedatoen for denne er 1.1.1996. De resterende strategiene samt benchmark er basert på investeringsårene 1990-2009.**

Strategienes resultater må imidlertid ses i forhold til den risikoen man tar ved å følge dem, noe som favoriserte Greenblatt-Vinner siden denne porteføljen hadde det laveste standardavviket, noe som blant annet kan skyldes at Greenblatts kriterier baserer seg på selskapsnivå og er derfor mindre sensitiv til endringer i kapitalstrukturen. Greenblatt-Vinner var sammen med Høy Pris/Bok også enestående hva gjelder tracking error. Da man testet risikojusteringsmål som appraisal ratio og informasjonsrate, viste resultatene at den risikojusterte meravkastningen utover benchmark for Greenblatt-Vinner var signifikant på 5% signifikansnivå. Greenblatt-Vinners risikojusterte meravkastning skyldtes høyst sannsynlig ikke tilfældigheter, hvilket ikke var gjeldende for Piotroski-Vinner og en høy bok/pris-strategi. Greenblatt-Vinner oppnådde også de høyeste risikojusterte verdiene av samtlige strategier. Selv om det ikke kunne konkluderes med at noen av avkastningsfordelingene ikke var

normalfordelte, og det dermed antas at forutsetningene bak statistisk inferens er opprettholdt, må ikke resultatene ses på ukritisk da resultatene var basert på relativt få observasjoner.

Denne oppgaven viste også at en Piotroski-strategi på et statistisk grunnlag ikke forbedret en høy bok/pris-strategi, noe som står i sterk kontrast til Piotroskis hovedbudskap i den opprinnelige amerikanske studien. Det ble også vist at Piotroski-strategien hadde en signifikant risikojustert meravkastning utover benchmark da bok/pris-begrensningen ble fjernet. Resultatene viste også at bok/pris-begrensningen på Piotroski-Vinner gjorde porteføljen mer volatil, med et standardavvik på 39,8% med begrensningen og 30,3% uten begrensningen, uten at man fikk tilstrekkelig betalt i form av høyere avkastning. Dette resultatet er særs interessant da det eneste av Piotroskis kriterier der prisen inngår er i bok/pris-begrensningen, noe som i teorien "sikrer" at man kjøper billig. At en strategi der man kun kjøper "gode" selskap etter F_SCORE alene oppnådde høyere risikojusterte resultater var derfor uventet. Det er også blitt undersøkt hvorvidt finansselskaper hadde noen påvirkning på resultatene hva gjelder Piotroski-strategien. Det så ut til at inkluderingen av finansselskaper hadde en positiv påvirkning på vinnerporteføljen samtidig som resultatene til taperporteføljen ikke lenger var signifikante på 5% signifikansnivå. Greenblatt-Vinner var imidlertid også i dette tilfellet den strategien med de høyeste og mest signifikante risikojusterte tallene.

Taperporteføljen etter Piotroski-kriteriene viste riktignok en større evne til å finne overprisede aksjer, da man i likhet med Greenblatt-Taper på 6% signifikansnivå kan hevde at porteføljen oppnådde en risikojustert mindreavkastning utover benchmark som ikke skyldtes tilfeldigheter. Etter Greenblatt-kriteriene fant man med andre ord både over- og underprisede aksjer, mens etter Piotroski-kriteriene fant man kun overprisede aksjer på et statistisk grunnlag. At taperporteføljene hadde en signifikant risikojustert mindreavkastning var ikke et resultat av at store selskap inngikk i disse, da det ble vist at medianen til markedsverdien til selskapene som inngikk både i Piotroski-Taper og spesielt Greenblatt-Taper var vesentlig lavere enn medianen til selskapene i benchmark.

Innenfor begge strategier så det ut til å være forskjeller på den høyest og lavest rangerte gruppen om man delte inn i fem grupper. Dette viser at strategiene hadde en evne til å skille de beste selskapene fra de nest beste og de dårligste. I tråd med Piotroskis egen studie oppnådde selskapene med F_SCORE 0 eller 1 en ettårig gjennomsnittlig avkastning på -31,2%, mens for selskap med F_SCORE 8 eller 9 var tilsvarende tall 33,3%. Riktignok tyder resultatene der det ble sett på porteføljeår fremfor selskapsår på tvers av perioder, på at

porteføljer dannet med F_SCORE 4 eller 5 overraskende nok hadde oppnådd den høyeste geometriske avkastningen over investeringsperioden 1995-2009. Det så dermed ut til at Greenblatts kriterier også var bedre egnet til å skille de midtre gruppene.

Perioden 1999-2010 ble undersøkt eksplisitt, da det i denne perioden var et bedre datagrunnlag. I disse årene oppnådde Piotroski-Vinner en årlig geometrisk gjennomsnittsavkastning på 20,8% sammenlignet med Greenblatt-Vinner på 20,5%. Både Greenblatt-Vinner og Piotroski-Vinner hadde signifikante AR- og IR-verdier. Om Piotroski oppnådde bedre resultater i denne perioden som en følge av svært gode valg da IT-boblen sprakk, eller at den har lidd under en mulig "survivorship bias" i datasettet i årene før 1999 forblir et ubesvart spørsmål. Imidlertid oppnådde Greenblatt-Vinner også i denne perioden de høyeste risikojusterte resultatene, hvilket underbygger denne strategiens dominans.

Med en treårig kjøp-og-hold-periode så det ut til at Piotroskis vinnerportefølje gjorde det bedre enn utgangspunktet som er ett år, med en geometrisk snittavkastning på over 18% med utgangspunkt i 1990 og siste realisering i 2008. I motsetning til Piotroski-Vinner, så det ikke ut til at man forbedrer avkastningen med lengre kjøp-og-hold-perioder for Greenblatt-Vinner. Resultatene kan tyde på at man må være mer tålmodig når man venter på Piotroski-effekten, selv om det må understrekes at resultatene bygger på få observasjoner.

Analysert isolert tydet funnene i denne oppgaven på at en strategi som kun baserte seg på EBIT/EV gav en høyere risikojustert avkastning enn en strategi som kun baserte seg på ROCE. Det ene Greenblatt-kriteriet alene var derfor å foretrekke, slik at en strategi som baserte seg på å kjøpe billige selskap (målt ved EBIT/EV) fremfor gode (målt ved ROCE) viste seg å ha vært det beste valget. Resultatet står i kontrast til at selskap med høy F_SCORE gjorde det bedre enn den opprinnelige Piotroski-Vinner som også hadde en bok/pris-begrensning. Riktignok gav Greenblatt-strategien der både EBIT/EV og ROCE var inkludert de beste resultatene, noe som tyder på at kriteriene utfylte hverandre på en virkningsfull måte.

En kombinasjonsstrategi med Greenblatt- og Piotroski-kriteriene er ingen magisk strategi, resultatene viste at den la seg i mellom Greenblatt- og Piotroski-strategien, der Greenblatt-Vinner oppnådde en årlig geometrisk gjennomsnittsavkastning på 20,7%, Piotroski-Vinner 15,7% og kombostrategien 17,7% i perioden 1995-2010. Denne strategien så ut til å være en forbedring av Piotroski-strategien eller eventuelt en forverring av Greenblatt-strategien.

Konklusjonen er således at det enkle er ofte det beste – Greenblatts to kriterier ser ut til å fungere bedre enn Piotroskis ni. Hovedgrunnen til at dette kan fungere også i fremtiden er at det nettopp i noen år ikke fungerer og kortsiktige investorer vil rømme strategien i disse periodene. Om man følger en Greenblatt-strategi må man ha en langsiktig horisont, legge alle følelser til side og følge datamaskinens råd slavisk.

Interessante forslag til fremtidige studier omkring dette tema er å gå mer i dybden på hvorfor ”Greenblatt”-premien eksisterer. Dette kunne blant annet vært gjort med hensyn på CCAPM-modellen, og undersøkt strategiens avkastning i forhold til tilstander i realøkonomien. Et annet aspekt er om strategien kunne vært tilpasset lokalt, for eksempel tilført et råvareelement på det norske markedet. En annen øvelse som hadde vært interessant for fremtiden hadde vært å gå dypere ned i Piotroski-strategien for å undersøke om hvorvidt noen av de ni kriteriene har et større utslag på avkastningen enn de andre, slik at en enklere versjon av Piotroski kunne ha vært utviklet.

12. Kilder

Analyser

Morgan Stanley ved Edmund Ng et. al. (2009): *A New Magic Formula – a Combo Strategy Inspired by Greenblatt & Piotroski*. Equity Research Europe.

<<http://www.morganstanley.com/views/gsr/archive/2009/20090422-Wed.html>> (11.5.2010)

Morgan Stanley ved Teun Draaisma et.al (2008): *Revisiting Piotroski - A Guide To Corporate Financial Health* (via link på *Euroletter: Stay Patient*). Equity Research Europe.

<http://www.e24.se/multimedia/archive/00131/Morgan_Stanley_anal_131533a.pdf>

(11.5.2010)

Artikler

Amihud, Yakov & Mendelson, Haim (1986): *Asset Pricing and the Bid-Ask Spread*. Journal of Financial Economics, Vol. 17 Issue 2, s. 223-249

Arbel, Avner et. al (1983): *Giraffes, Institutions and Neglected Firms*. Financial Analysts Journal, Vol. 39 Issue 3, s. 57-63.

Banz, Rolf W. (1981): *The Relationship Between Return and Market Value of Common Stocks*. Journal of Financial Economics, Vol. 9 Issue 1, s.3-18.

Barber, Brad M. & Lyon, John D. (1997): *Firm Size, Book-to-Market Ratio, and Security Returns: A Holdout Sample of Financial Firms*. Journal of Finance Vol. 52 Issue 2, s.875-883.

Barber, Brad M. & Odean, Terrance (2005): *All That Glitters: The Effect of Attention and News on the Buying Behavior of Individual and Institutional Investors*. Review of Financial Studies, Vol. 21 Issue 2, s. 785-818.

Basu, S. (1977): *Investment Performance of Common Stocks in Relation to Their Price-Earnings Ratios: A Test of the Efficient Market Hypothesis*. Journal of Finance, Vol. 32 Issue. 3, s. 663-682.

Bhushan, Ravi (1989): *Firm Characteristics and Analyst Following*. Journal of Accounting and Economics, Vol. 11 Issue 2, s.255-274.

Black, Fischer (1993a): *Beta and Return*. Journal of Portfolio Management, Vol. 20 Issue 1, s.8-18.

Black, Fischer (1993b): *Estimating Expected Return*. Financial Analysts Journal, Vol. 49 Issue 5, s.36-38.

Breeden, Douglas (1979): *An Intertemporal Asset Pricing Model with Stochastic Consumption and Investment Opportunities*. Journal of Financial Economics, Vol. 7 Issue 3, s.265-296.

Brinson, Gary P. et. al (1991): *Determinants of Portfolio Performance II: An Update*. Financial Analysts Journal, Vol. 47 Issue 3, s. 40-48.

Cai, Charlie X. et.al (2008): *Trading Frictions and Market Structure: An Empirical Analysis*. Journal of Business Finance and Accounting, Vol. 35, Issue 3-4, s. 563-79.

Caliskan, Nilüfer et. al (2008): *A Prospect Theory Explanation of Three Asset Pricing Puzzles*. Mimeo, University of Zurich.

Carhart, Mark M. (1997): *On Persistence in Mutual Fund Performance*. Journal of Finance, Vol. 52 Issue 1, s.57-82.

Chan, Louis K.C. et. al (1995): *Evaluating the Performance of Value Versus Glamour Stocks: The Impact of Selection Bias*. Journal of Financial Economics, Vol. 38 Issue 3, s.269-296.

Chan, Louis K.C. et. al (2003): *The Level and Persistence of Growth Rates*. Journal of Finance, Vol. 58 Issue 2, s. 643-684.

Chan, Louis K.C. & Lakonishok, Josef (2004): *Value and Growth Investing: Review and Update*. Financial Analysts Journal, Vol. 60 Issue 1, s.71-86.

Chen, Nai-fu & Zhang, Feng (1998): *Risk and Return of Value Stocks*. Journal of Business, Vol. 71 Issue 4, s. 501-535.

Cochrane, John H. (1999a): *New Facts in Finance*. Economic Perspectives, Vol. 23 Issue 3, s. 36-59.

Cochrane, John H. (1999b): *Portfolio Advice for a Multi-Factor World*. Economic Perspectives, Vol. 23 Issue 3, s. 59-68.

Cross, Frank (1973): *The Behaviour of Stock Prices on Friday and Monday*. Financial Analysts Journal, Vol. 29 Issue 6, s. 67-69.

Davis, James L. (1994): *The Cross-Section of Realized Stock Returns: The Pre-COMPUSTAT Evidence*. Journal of Finance, Vol. 49 Issue 5, s.1579-1593.

Davis, Joseph et. al (2008): *Evaluating Small Cap Active*. Journal of Investing, Vol. 17 Issue 3, s.64-74.

De Bondt, Werner F. M. & Thaler, Richard (1985): *Does the Stock Market Overreact?* Journal of Finance, Vol. 40 Issue 3, s. 793-805.

Edmans, Alex et. al (2007): *Sports Sentiment and Stock Returns*. Journal of Finance, Vol. 62 Issue 4, s. 1967-1998.

Fama, Eugene F. & French, Kenneth R. (1992): *The Cross-Section of Expected Stock Returns*. Journal of Finance, Vol 47 Issue 2, s.427-465.

Fama, Eugene F. & French, Kenneth R. (1993): *Common Risk Factors in the Returns on Stocks and Bonds*. Journal of Financial Economics, Vol. 33 Issue 1, s.3-56.

Fama, Eugene F. & French, Kenneth R. (1995): *Size and Book-to-Market Factors in Earnings and Returns*. Journal of Finance, Vol. 50 Issue 1, s. 131-155.

- Fama, Eugene F. & French, Kenneth R. (1998): *Value Versus Growth: The International Evidence*. Journal of Finance, Vol. 53 Issue 6, s.1975-1999.
- French, Kenneth. R. (1980): *Stock Returns and the Weekend Effect*. Journal of Financial Economics, Vol. 8 Issue 1, s. 55-69.
- Goodwin, Thomas H. (1998): *The Information Ratio*. Financial Analysts Journal, Vol.54 Issue 4, s. 34-43.
- Haugen, Robert A. & Baker, Nadin L. (1996): *Commonality in the Determinants of Expected Stock Returns*. Journal of Financial Economics, Vol. 41 Issue 3, s.401-439.
- Jegadeesh, Narasimhan et. al (2004): *Analyzing the Analysts: When Do Recommendations Add Value?* Journal of Finance, Vol. 59 Issue 3, s. 1083-1124.
- Jegadeesh, Narasimhan & Titman, Sheridan (1993): *Returns to Buying Winners and Selling Losers: Implications for Stock Market Efficiency*. Journal of Finance, Vol. 48 Issue 1, s. 65-97.
- Kassouf, Shen T. (1968): *Stock Price Random Walks: Some Supporting Evidence*. Review of Economics & Statistics. Vol. 50 Issue 2, s. 275 – 278.
- Kendall, Maurice G. (1953): *The Analysis of Economic Time-Series-Part I: Prices*. Journal of the Royal Statistical Society. Series A (General), Vol. 116 Issue 1, s. 11-34.
- Kothari, S.P. et. al (1995): *Another Look at the Cross-Section of Expected Returns*. Journal of Finance, Vol. 50 Issue 1, s.185-224.
- Kritzman, Mark & Rich, Don (1998): *Beware of Dogma*. Journal of Portfolio Management, Vol. 24 Issue 4, s.66-77.
- La Porta, Rafael et. al (1997): *Good News for Value Stocks: Further Evidence on Market Efficiency*. Journal of Finance, Vol. 52 Issue 2, s.859-874.
- Lakonishok, Josef et. al (1994): *Contrarian Investment, Extrapolation, and Risk*. Journal of Finance, Vol. 49 Issue 5, s. 1541-1578.
- Lettau, Martin & Ludvigson, Sydney (2001): *Resurrecting the (C)CAPM: A Cross-sectional Test when Risk Premia are Time-Varying*. Journal of Political Economy, Vol. 109, s. 1238-1287.
- Liew, Jimmy & Vassalou, Maria (2000): *Can Book-to-Market, Size and Momentum Be Risk Factors That Predict Economic Growth?* Financial Economics, Vol. 57 Issue 2, s.21-45.
- Lintner, John (1965): *The Valuation of Risk Assets and the Selection of Risky Investments in Stock Portfolios and Capital Budgets*. Review of Economics and Statistics, Vol. 47 Issue 1, s.13-37.
- Mossin, Jan (1966): *Equilibrium in a Capital Asset Market*. Econometrica, Vol. 34 Issue 4, s.768-783.

Myers, Stewart C. & Majluf, Nicholas S. (1984): *Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information That Investors Do Not Have*. Journal of Financial Economics, Vol. 13 Issue 2, s. 187-221.

Oguzsoy, Cemal B. & Güven, Sibel (2003): *Stock Returns and the Day-of-the-Week Effect in Istanbul Stock Exchange*. Applied Economics, Vol. 35 Issue 8, s.959-971.

Oppenheimer, Henry R. (1984): *A Test of Ben Graham's Stock Selection Criteria*. Financial Analysts Journal, Vol. 40 Issue 5, s.68-74.

Osborne, M. F. M. (1962): *Periodic Structure in the Brownian Motion of the Stock Market*. Operations Research, Vol. 10 Issue 3, s. 345–79.

Piotroski, Joseph D. (2000): *Value Investing: The Use of Historical Financial Statement Information to Separate Winners from Losers*. Journal of Accounting Research, Vol. 38 Issue 3, s.1-41.

Ross, Stephen A. (1976): *The Arbitrage Theory of Capital Asset Pricing*. Journal of Economic Theory, Vol. 13 Issue 3, s.341-360.

Sharpe, William F. (1964): *Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium under Conditions of Risk*. Journal of Finance, Vol. 19 Issue 3, s. 425-442.

Sloan, Richard G. (1996): *Do Stock Prices Fully Reflect Information in Accruals and Cash Flows About Future Earnings?* Accounting Review, Vol. 71 Issue 3, s. 289-316.

Söderberg, Jonas (2009): *Essays on the Scandinavian Stock Markets*. Doktorgradsavhandling, Växjö University.

Sweeney, Amy P. (1994): *Debt-covenant Violations and Managers' Accounting Responses*. Journal of Accounting and Economics, Vol. 17 Issue 3, s. 281-308.

Yuan, Kathy et. al (2006): *Are Investors Moonstruck? Lunar phases and Stock Returns*. Journal of Empirical Finance 13, s 1-23.

Aviser

Eisinger, Jesse (2005): *Magic Formula of Little Book Just May Work*. Wall Street Journal (Eastern Edition), Vol. 246 Issue 100, s. C1-5.

Hoemsnes, Anita (2009): *Kaster ut dyre aksjer*. Dagens Næringsliv 19.10.2009, s. 22-23.

Bøker

Bodie, Zvi et. al (2008): *Investments*. McGraw-Hill/Irwin: New York.

Graham, Benjamin (1934): *Security Analysis: Principles and Techniques*. McGraw-Hill: New York.

Graham, Benjamin (1959): *The Intelligent Investor: A Book of Practical Counsel*. Harper: New York.

Graham, Benjamin (2009): *Den intelligente investor: Det skoledannende bokverket om verdiinvestering*. Hegnar Media: Oslo.

Greenblatt, Joel (1996): *The Little Book That Beats the Market*. Wiley: New Jersey.

Greenwald, Bruce C.N. et al. (2001): *Value Investing: From Graham to Buffett and Beyond*. Wiley: Hoboken, New Jersey.

Hens, Thorsten & Bachmann, Kremena (2008): *Behavioural Finance for Private Banking*. Wiley: West Sussex, England.

Keller, Gerald (2006): *Statistics for Management and Economics, 7 ed.* Thomson: California.

Kindleberger, Charles P. & Aliber, Robert Z (2005): *Manias, Panics and Crashes. A History of Financial Crises*. Palgrave Macmillian: New York.

Lowe, Janet (1994): *Benjamin Graham on Value Investing: Lessons From the Dean of Wall Street*. Financial Pub: Chicago.

Minsky, Hyman P. (1982): *Can "It" Happen Again? - Essays on Instability and Finance*, M.E. Sharpe: Armonk/New York.

Internett

Alpert, Bill (2006): *The Little Book's Little Flaw*
<<http://online.barrons.com/article/SB114325090789508133.html>> (11.5.2010)

DrKW (2006): *The Little Note That Beats the Market*
<<http://www.bearly.com/pdfFiles/The%20Little%20Note%20That%20Beats%20the%20Markets-DrKW-3-9-06.pdf>> (11.5.2010)

Gjølberg, Ole & Johnsen, Thore (2003): *Forvaltning for fremtiden – Evaluering av etisk forvaltning: Metode, resultat og kostnader*. NOU 2003:22.
<<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/nouer/2003/nou-2003-22/19.html?id=371924>> (11.5.2010)

Regjeringskansliet (2009a): *History: From the Beginning of the 20th Century to the Great Tax Reform*. <<http://www.sweden.gov.se/sb/d/9509/a/94915>> (11.5.2010)

Regjeringskansliet (2009b): *Taxes on Capital and Business*
< <http://www.sweden.gov.se/sb/d/9509/a/111167> > (11.5.2010)

Riksen, Trym (2006): *Economic Cycles and Asset Returns*.
<http://pub.tv2.no/multimedia/na/archive/00661/Riksen__Trym__Econo_661120a.pdf> (11.5.2010)

Statistik Centralbyrån (2009): *Nationalräkenskaper, kvartal och preliminära årsberäkningar (NR)*. <http://www.scb.se/Pages/ProductTables____22918.aspx> (11.5.2010)

The World Markets Company (2008): *Spot & Forward Rates Guide*.
<http://www.wmcompany.com/stellent/groups/public/@public/@wm/documents/web_content/020523.pdf> (11.5.2010)

Thomson Financial (2007): *Worldscope Database -Datatype Definitions Guide*.
<[http://www.unisg.ch/org/biblio/web.nsf/SysWebRessources/T1B_DatatypeDefinitionsGuide/\\$FILE/T1B_DatatypeDefinitionsGuide.pdf](http://www.unisg.ch/org/biblio/web.nsf/SysWebRessources/T1B_DatatypeDefinitionsGuide/$FILE/T1B_DatatypeDefinitionsGuide.pdf)> (11.5.2010)

Thomson Reuters (2010): *Thomson Reuters Datastream*.
<<http://online.thomsonreuters.com/datastream/>> (11.5.2010)

Penny Sleuth (2006): *Can You Outpace the Market Threefold?*
<<http://pennysleuth.com/can-you-outpace-the-market-threefold/>> (11.5.2010)

Stockholm Stock Exchange (1997): *Fact Book 1997*.
<http://nordic.nasdaqomxtrader.com/digitalAssets/6/6715_Fact_Book_1997__refer_to_-96_.pdf> (11.5.2010)

Zoe, Brian (2006): *The Joel Greenblatt Way: Grow Rich "Not Trying Very Hard"*.
<<http://www.gurufocus.com/news.php?id=1427>> (11.5.2010)

Ødegaard, Bernt Arne (2009): *Hva koster det å handle aksjer på Oslo Børs?*
<http://www1.uis.no/ansatt/odegaard/papers/2009_pof_hva_koster/handlekostnader_jan_2009.pdf> (11.5.2010)

13. Appendiks

Appendiks 1. FTSEs bransjeklassifisering (Industry Classification Benchmark)

Appendiks 2. Oversikt over selskap som falt ut av investeringsunivers på grunn av at regnskapet ble avsluttet i perioden 1.februar-31.august

Appendiks 3. Oversikt over relevante selskap som falt under petroleumsskatteordningen på norsk sokkel

Appendiks 4. Omregning av SEK til NOK

Appendiks 5. Beskrivende statistikk – avkastningsfordelingene til de forskjellige porteføljene

Appendiks 6. Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Appendiks 7. Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Appendiks 8. Detaljert forklaring over dataene som er innhentet

Appendiks 1(A). FTSEs bransjeklassifisering (Industry Classification Benchmark)

Kilde: FTSE – Industry Classification Benchmark

Industry	Supersector	Sector	Subsector
0001 Oil & Gas	0500 Oil & Gas	0530 Oil & Gas Producers	0533 Exploration & Production
			0537 Integrated Oil & Gas
		0570 Oil Equipment, Services & Distribution	0573 Oil Equipment & Services
			0577 Pipelines
		0580 Alternative Energy	0583 Renewable Energy Equipment
	0587 Alternative Fuels		
1000 Basic Materials	1300 Chemicals	1350 Chemicals	1353 Commodity Chemicals
			1357 Specialty Chemicals
	1700 Basic Resources	1730 Forestry & Paper	1733 Forestry
			1737 Paper
		1750 Industrial Metals & Mining	1753 Aluminum
			1755 Nonferrous Metals
			1757 Iron & Steel
		1770 Mining	1771 Coal
			1773 Diamonds & Gemstones
			1775 General Mining
			1777 Gold Mining
1779 Platinum & Precious Metals			
2000 Industrials	2300 Construction & Materials	2350 Construction & Materials	2353 Building Materials & Fixtures
			2357 Heavy Construction
	2700 Industrial Goods & Services	2710 Aerospace & Defense	2713 Aerospace
			2717 Defense
		2720 General Industrials	2723 Containers & Packaging
			2727 Diversified Industrials
		2730 Electronic & Electrical Equipment	2733 Electrical Components & Equipment
			2737 Electronic Equipment
		2750 Industrial Engineering	2753 Commercial Vehicles & Trucks
			2757 Industrial Machinery
		2770 Industrial Transportation	2771 Delivery Services
			2773 Marine Transportation
			2775 Railroads
			2777 Transportation Services
			2779 Trucking
		2790 Support Services	2791 Business Support Services
			2793 Business Training & Employment Agencies
			2795 Financial Administration
2797 Industrial Suppliers			
2799 Waste & Disposal Services			
3000 Consumer Goods	3300 Automobiles & Parts	3350 Automobiles & Parts	3353 Automobiles
			3355 Auto Parts
			3357 Tires
	3500 Food & Beverage	3530 Beverages	3533 Brewers
			3535 Distillers & Vintners
			3537 Soft Drinks
		3570 Food Producers	3573 Farming & Fishing
	3577 Food Products		
	3700 Personal & Household Goods	3720 Household Goods & Home Construction	3722 Durable Household Products
			3724 Nondurable Household Products
			3726 Furnishings
			3728 Home Construction
		3740 Leisure Goods	3743 Consumer Electronics
			3745 Recreational Products
			3747 Toys
		3760 Personal Goods	3763 Clothing & Accessories
			3765 Footwear
	3767 Personal Products		
3780 Tobacco	3785 Tobacco		

Appendiks 1(B). FTSEs bransjeklassifikasjon (Industry Classification Benchmark)

Kilde: FTSE – Industry Classification Benchmark

Industry	Supersector	Sector	Subsector	
4000 Health Care	4500 Health Care	4530 Health Care Equipment & Services	4533 Health Care Providers	
			4535 Medical Equipment	
			4537 Medical Supplies	
		4570 Pharmaceuticals & Biotechnology	4573 Biotechnology	
			4577 Pharmaceuticals	
5000 Consumer Services	5300 Retail	5330 Food & Drug Retailers	5333 Drug Retailers	
			5337 Food Retailers & Wholesalers	
		5370 General Retailers	5371 Apparel Retailers	
			5373 Broadline Retailers	
			5375 Home Improvement Retailers	
			5377 Specialized Consumer Services	
			5379 Specialty Retailers	
		5500 Media	5550 Media	5553 Broadcasting & Entertainment
	5555 Media Agencies			
	5557 Publishing			
	5700 Travel & Leisure	5750 Travel & Leisure	5751 Airlines	
			5752 Gambling	
			5753 Hotels	
			5755 Recreational Services	
			5757 Restaurants & Bars	
5759 Travel & Tourism				
6000 Telecommunications	6500 Telecommunications	6530 Fixed Line Telecommunications		
		6535 Fixed Line Telecommunications		
		6570 Mobile Telecommunications		
		6575 Mobile Telecommunications		
7000 Utilities	7500 Utilities	7530 Electricity	7535 Conventional Electricity	
			7537 Alternative Electricity	
		7570 Gas, Water & Multiutilities	7573 Gas Distribution	
			7575 Multiutilities	
			7577 Water	
8000 Financials	8300 Banks	8350 Banks	8355 Banks	
			8500 Insurance	8530 Nonlife Insurance
		8532 Full Line Insurance		
		8534 Insurance Brokers		
		8536 Property & Casualty Insurance		
		8538 Reinsurance		
		8570 Life Insurance	8575 Life Insurance	
	8600 Real Estate	8630 Real Estate Investment & Services	8670 Real Estate Investment Trusts	8633 Real Estate Holding & Development
				8637 Real Estate Services
				8671 Industrial & Office REITs
				8672 Retail REITs
				8673 Residential REITs
				8674 Diversified REITs
				8675 Specialty REITs
	8676 Mortgage REITs			
	8677 Hotel & Lodging REITs			
	8700 Financial Services	8770 Financial Services		8771 Asset Managers
				8773 Consumer Finance
8775 Specialty Finance				
8777 Investment Services				
8779 Mortgage Finance				
	8980 Equity Investment Instruments	8985 Equity Investment Instruments		
	8990 Nonequity Investment Instruments	8995 Nonequity Investment Instruments		
9000 Technology	9500 Technology	9530 Software & Computer Services	9533 Computer Services	
			9535 Internet	
			9537 Software	
		9570 Technology Hardware & Equipment		9572 Computer Hardware
				9574 Electronic Office Equipment
				9576 Semiconductors
				9578 Telecommunications Equipment

Appendiks 2. Oversikt over selskap som falt ut av investeringsunivers på grunn av at regnskapet ble avsluttet i perioden 1.februar-31.august

Selskap	Regnskapet avsluttet	Selskapet falt ut i årene
A-COM AB	April	1999 - 2007
ADDNODE AB	Juni	1998-1999
ALFASKOP AB	August	1997-1999
AVESTA SHEFFIELD AB	Mars	1997-2001
AXIS AB	April	2000
BONG LJUNGDAHL AB	April	1990-1997
BRIO AB	August	1990-1992
CARL LAMM HOLDING	Juni	2009
IC COMPANYS AS	Juni	2002-dd
CLOETTA AB	August	2009-dd
CTT SYSTEMS AB	Juni	1998-2007
DGC ONE AB	April	2005-2007
EMPIRE AB (THE)	April	1997-1998
EUROPOLITAN VODAFONE	Mars	2001-2003
FAZER KONFEKTYR	August	2009
FENIX OUTDOOR AB	April	1990-1992
FOLKEBOLAGEN AB	April	1990-1998
REDERI AB GOTLAND	April	2004
INTELLECTA AB	August	1998-2006
JEEVES INFORMATION	April	1998-2001
KNOW IT AB	April	1999-2001
LBI INTERNATIONAL AB	April	1998
MOBYSON AB	April	1998-2001
NETONNET AB	April	2007-dd
NILORNGRUPPEN AB	Juni	1998
PERSTORP AB	August	1990-1998
RNB RETAIL	August	2002-dd
VENUE RETAIL GROUP	August	2004-dd
XANO INDUSTRI AB	Juni	1990-1992
AXIS-SHIELD PLC	Mars	1995-1998
CANARGO ENERGY CORP	August	1995-1997
CREW GOLD CORP	Juni	1999-2006
HAG ASA	April	1990-1993
INTEX RESOURCES ASA	Juni	2006-2007
INTERNATIONAL GOLD	Juni	1998
SAGA PETROLEUM ASA	April	2000

Forklaring: *Oversikten ovenfor viser hvilke selskap som falt ut av investeringsuniverset, og i hvilke periode de falt ut, pga. at disse selskapene da avsluttet regnskapet i perioden 1.februar-31.august. Merk at perioden som selskapene falt ut av universet tar høyde for at porteføljene dannes på grunnlag av fjorårets regnskapstall, slik at for eksempel Crew Gold falt ut av universet for porteføljen som dannes i årene 1999-2006, da regnskapsslutt for perioden 1998-2005 var i juni.*

Appendiks 3(A). Oversikt over relevante selskap som falt under petroleumsskatteordningen på norsk sokkel

Kilde: Oljeskattekontoret

Selskapsskatt før 1992		50,80 %					
Selskapsskatt etter 1992		28,00 %					
År	Selskap	Skattepliktig inntekt		Utlignet skatt	Justert petroskatt		
1990	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	501 884 100	kr	157 781 608	kr	-
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	260 110 900	kr	110 493 507	kr	-
	DET NORSKE OLJESELSKAP A/S (nå DNO International)	kr	-	kr	146 247	kr	-
1991	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	31 834 600	kr	16 171 976	kr	-
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	209 537 700	kr	77 506 087	kr	-
	DET NORSKE OLJESELSKAP A/S (nå DNO International)	kr	-	kr	-	kr	-
1992	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	-	kr	-	kr	-
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	-	kr	-	kr	-
	DNO OLJE A/S (nå DNO International)	kr	-	kr	-	kr	-
1993	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	430 064 100	kr	120 417 948	kr	-
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	29 253 600	kr	8 191 008	kr	-
	DNO OLJE A/S (nå DNO International)	kr	-	kr	-	kr	-
1994	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	1 967 613 700	kr	550 944 661	kr	12 825
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	-	kr	-	kr	-
	DNO OLJE A/S (nå DNO International)	kr	-	kr	-	kr	-
1995	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	2 922 940 800	kr	1 464 515 275	kr	646 091 851
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	712 850 800	kr	199 649 228	kr	51 004
1996	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	4 659 999 900	kr	3 090 360 772	kr	1 785 560 800
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	2 528 109 400	kr	707 870 632	kr	-
1997	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	4 555 183 000	kr	2 924 110 034	kr	1 648 658 794
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	1 306 406 200	kr	586 223 915	kr	220 430 179
1998	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	1 124 940 200	kr	322 755 306	kr	7 772 050
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	-	kr	-	kr	-
1999	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	4 162 686 300	kr	2 659 451 199	kr	1 493 899 035
	SAGA PETROLEUM ASA	kr	-	kr	-	kr	-
2000	STATOIL ASA	kr	32 815 473 500	kr	24 338 943 445	kr	15 150 610 865
	DNO AS (nå DNO International)	kr	-	kr	-	kr	-
	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	15 890 690 900	kr	10 687 938 489	kr	6 238 545 037
2001	STATOIL ASA	kr	45 579 492 100	kr	33 677 800 501	kr	20 915 542 713
	DNO AS (nå DNO International)	kr	104 711 200	kr	77 063 136	kr	47 744 000
	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	18 334 176 800	kr	13 359 861 353	kr	8 226 291 849
2002	STATOIL ASA	kr	43 924 629 700	kr	32 463 185 816	kr	20 164 289 500
	DNO AS (nå DNO International)	kr	175 839 800	kr	124 115 344	kr	74 880 200
	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	17 599 056 900	kr	12 738 424 182	kr	7 810 688 250
2003	PERTRA A/S (heleid av PGS)	kr	-	kr	-	kr	-
	STATOIL ASA	kr	43 932 649 400	kr	32 409 643 482	kr	20 108 501 650
	DET NORSKE OLJESELSKAP A/S (nå DNO International)	kr	77 641 500	kr	49 319 270	kr	27 579 650
2003	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr	18 687 737 400	kr	13 627 074 550	kr	8 394 508 078
	LUNDIN NORWAY	kr	-	kr	-	kr	-
	REVUS ENERGY A/S	kr	-	kr	-	kr	-
	PERTRA A/S (heleid av PGS)	kr	61 174 700	kr	47 716 266	kr	30 587 350

Forklaring: Skattepliktig inntekt og utlignet skatt er offisielle data mottatt fra Oljeskattekontoret. Justert petroskatt er forfatterens egne beregninger av hva petroleumsskatten utgjør av den utlignede skatten som består av ordinær selskapsskatt, petroleumsskatt og formueskatt (for årene 1990 og 1992). Den justerte petroskatten viser hvor stor justeringen av EBIT som er blitt foretatt for de selskapene som gjengis i listen over.

Appendiks 3(B). Oversikt over relevante selskap som falt under petroleumsskatteordningen på norsk sokkel

Kilde: Oljeskattekontoret

Selskapsskatt før 1992		50,80 %			
Selskapsskatt etter 1992		28,00 %			
År	Selskap	Skattepliktig inntekt	Utlignet skatt	Justert petroskatt	
2004	STATOIL ASA	kr 55 798 767 768	kr 41 622 451 520	kr 25 998 796 545	
	DET NORSKE OLJESELSKAP A/S (nå DNO International)	kr -	kr -	kr -	
	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr 30 288 298 466	kr 22 669 957 220	kr 14 189 233 650	
	LUNDIN NORWAY	kr -	kr -	kr -	
	REVUS ENERGY A/S	kr 6 194 485	kr 4 968 992	kr 3 234 536	
	ALTINEX OIL A/S	kr -	kr -	kr -	
2005	STATOIL ASA	kr 77 206 174 317	kr 58 100 127 496	kr 36 482 398 687	
	DET NORSKE OLJESELSKAP A/S (nå DNO International)	kr -	kr -38 251 121	kr -38 251 121	
	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr 36 635 570 897	kr 27 511 708 155	kr 17 253 748 304	
	LUNDIN NORWAY	kr -	kr -46 906 226	kr -46 906 226	
	REVUS ENERGY A/S	kr -	kr -	kr -	
	ALTINEX OIL A/S	kr -	kr -	kr -	
	NORWEGIAN ENERGY COMPANY A/S (NORECO)	kr -	kr -16 680 720	kr -16 680 720	
	PA RESOURCES NORWAY A/S	kr -	kr -	kr -	
	ROCKSOURCE ASA	kr -	kr -	kr -	
	PERTRA A/S (heleid av PGS)	kr -	kr -81 954 047	kr -81 954 047	
2006	STATOIL ASA	kr 90 726 140 885	kr 68 336 751 553	kr 42 933 432 105	
	DET NORSKE OLJESELSKAP A/S (nå DNO International)	kr -	kr -110 402 581	kr -110 402 581	
	NORSK HYDRO PRODUKSJON A/S	kr 51 472 369 741	kr 38 917 501 771	kr 24 505 238 244	
	LUNDIN NORWAY	kr -	kr -69 253 271	kr -69 253 271	
	REVUS ENERGY A/S	kr -	kr -204 673 385	kr -204 673 385	
	ALTINEX OIL A/S	kr 157 723 946	kr 121 404 730	kr 77 242 025	
	NORWEGIAN ENERGY COMPANY A/S (NORECO)	kr -	kr -77 467 208	kr -77 467 208	
	PA RESOURCES NORWAY A/S	kr -	kr -43 179 782	kr -43 179 782	
	ROCKSOURCE ASA	kr -	kr -22 063 766	kr -22 063 766	
	NOIL ENERGY A/S (nå Det Norske Oljeselskap ASA)	kr -	kr -213 414 810	kr -213 414 810	
2007	StatoilHydro ASA	kr 81 944 260 160	kr 60 999 204 904	kr 38 054 812 059	
	StatoilHydro Petroleum AS	kr 44 033 299 824	kr 33 803 186 803	kr 21 473 862 852	
	DET NORSKE OLJESELSKAP A/S (nå DNO International)	kr -	kr -281 507 653	kr -281 507 653	
	LUNDIN NORWAY	kr -	kr -322 154 507	kr -322 154 507	
	REVUS ENERGY A/S	kr -	kr -480 695 056	kr -480 695 056	
	ALTINEX OIL A/S	kr 146 073 996	kr 128 569 276	kr 87 668 557	
	NORWEGIAN ENERGY COMPANY A/S (NORECO)	kr -	kr -273 783 336	kr -273 783 336	
	PA RESOURCES NORWAY A/S	kr -	kr -272 897 820	kr -272 897 820	
	ROCKSOURCE ASA	kr -	kr -166 177 811	kr -166 177 811	
	NOIL ENERGY A/S (nå Det Norske Oljeselskap ASA)	kr -	kr 329 350 057	kr 329 350 057	
2008	StatoilHydro ASA	kr 107 949 676 879	kr 84 325 478 687	kr 54 099 569 161	
	StatoilHydro Petroleum AS	kr 55 307 988 172	kr 41 823 726 520	kr 26 337 489 832	
	DET NORSKE OLJESELSKAP ASA	kr -	kr -194 057 839	kr -194 057 839	
	LUNDIN NORWAY	kr -	kr -387 395 930	kr -387 395 930	
	ALTINEX OIL A/S	kr 574 015 426	kr 436 517 648	kr 275 793 329	
	NORWEGIAN ENERGY COMPANY A/S (NORECO)	kr -	kr -517 870 035	kr -517 870 035	
ROCKSOURCE ASA	kr -	kr -111 770 975	kr -111 770 975		

Forklaring: Skattepliktig inntekt og utlignet skatt er offisielle data mottatt fra Oljeskattekontoret. Justert petroskatt er forfatterens egne beregninger av hva petroleumsskatten utgjør av den utlignede skatten som består av ordinær selskapsskatt, petroleumsskatt og formueskatt (for årene 1990 og 1992). Den justerte petroskatten viser hvor stor justeringen av EBIT som er blitt foretatt for de selskapene som gjengis i listen over.

Appendiks 4. Omregning av SEK til NOK

Kilde: Datastream

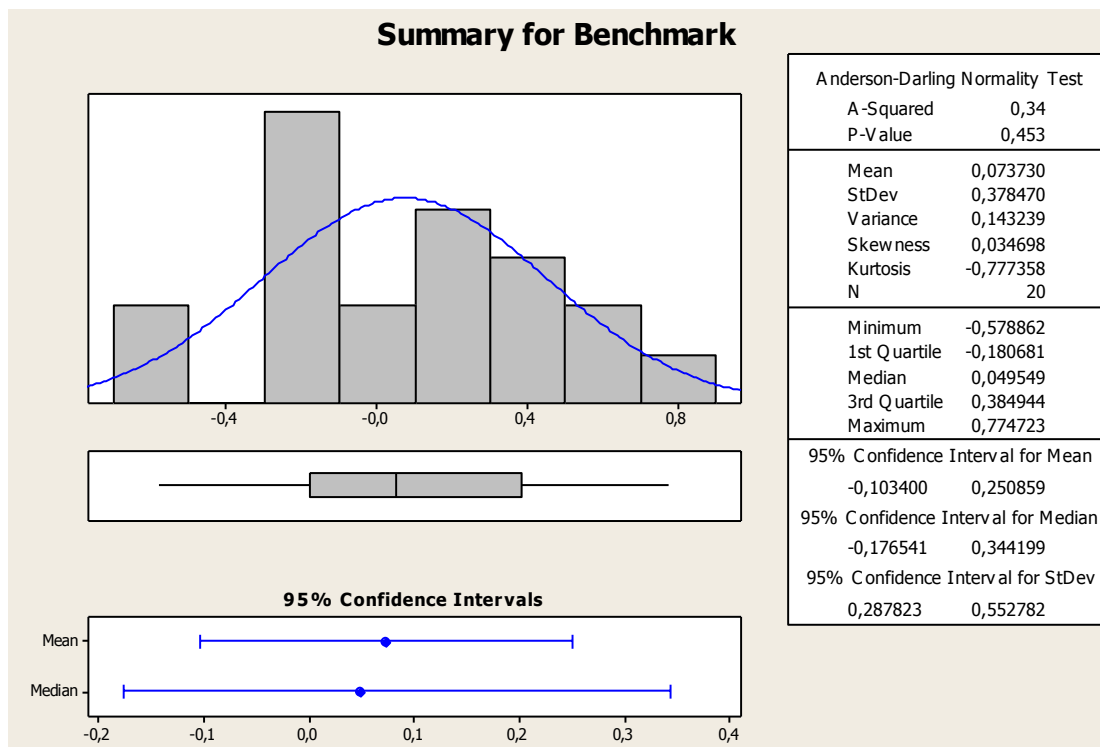
Description Exchange Rates - Norway

Copyright Norges Bank

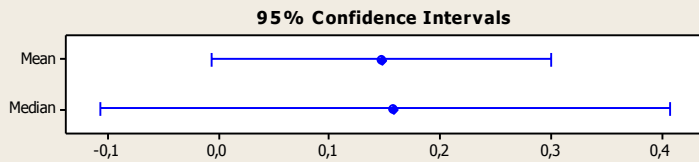
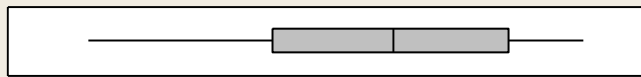
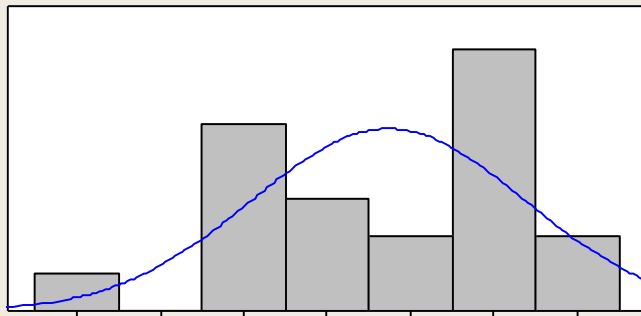
Exchange rates are fixed 2:15 p.m. (12:00 GMT) and loaded around 2:30 p.m. local time (12:30 GMT). Except on Wednesday before Maundy Thursday and New Year's Eve when the rates are set at 9:30 a.m (7:00 GMT). Daily rates are the mid-point between buying and selling rates in the interbank market at a given time. Close to the time when the exchange rates are quoted, Norges Bank obtains a relevant exchange rate, for example, the number of Norwegian kroner for a euro, in the interbank market from banks and electronic trading systems, and sets the most accurate market rate possible at that point in time. They publish the rates on electronic information systems as soon as the calculations have been completed. Source - Norges Bank.

Appendiks 5(A). Beskrivende statistikk – avkastningsfordelingene til de forskjellige porteføljene

Kilde: Minitab

Summary for Greenblatt-Vinner

Anderson-Darling Normality Test

A-Squared 0,53
P-Value 0,152

Mean 0,14657
StDev 0,32794
Variance 0,10755
Skewness -0,332044
Kurtosis -0,703414
N 20

Minimum -0,57233
1st Quartile -0,12937
Median 0,15722
3rd Quartile 0,43703
Maximum 0,61582

95% Confidence Interval for Mean

-0,00691 0,30006

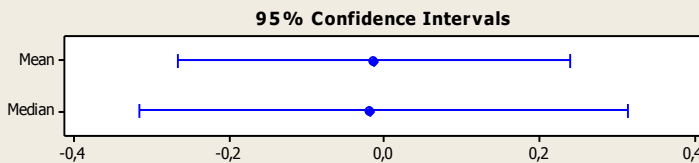
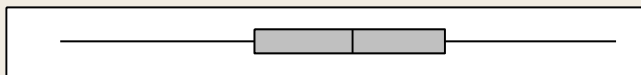
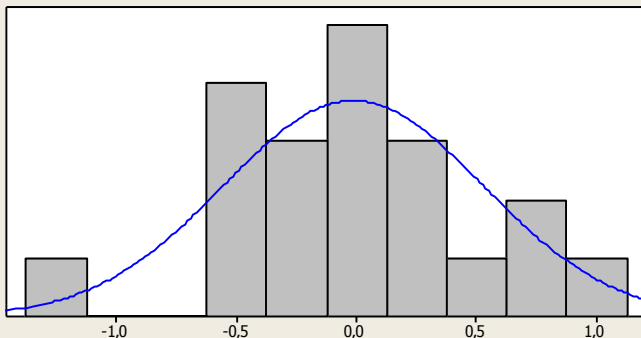
95% Confidence Interval for Median

-0,10719 0,40716

95% Confidence Interval for StDev

0,24940 0,47898

Summary for Greenblatt-Taper

Anderson-Darling Normality Test

A-Squared 0,16
P-Value 0,940

Mean -0,01378
StDev 0,53902
Variance 0,29055
Skewness -0,072384
Kurtosis 0,420076
N 20

Minimum -1,23792
1st Quartile -0,42574
Median -0,01906
3rd Quartile 0,36688
Maximum 1,08086

95% Confidence Interval for Mean

-0,26606 0,23849

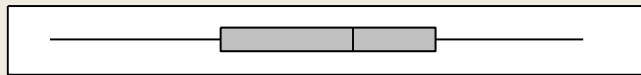
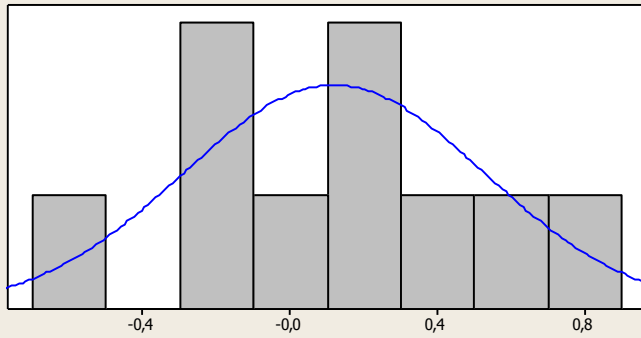
95% Confidence Interval for Median

-0,31535 0,31261

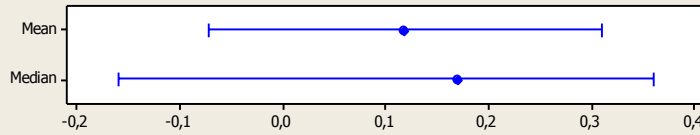
95% Confidence Interval for StDev

0,40992 0,78728

Summary for Piotroski-Vinner

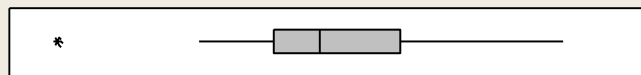
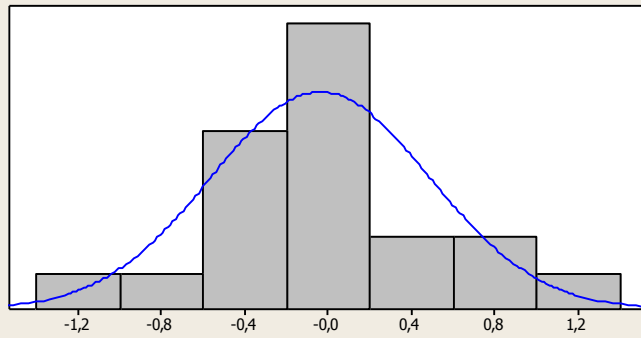
95% Confidence Intervals

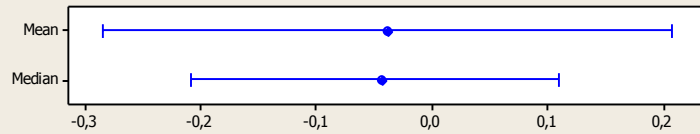
Anderson-Darling Normality Test

A-Squared	0,18
P-Value	0,904
Mean	0,11853
StDev	0,40854
Variance	0,16690
Skewness	-0,095852
Kurtosis	-0,718846
N	20
Minimum	-0,65059
1st Quartile	-0,18674
Median	0,17006
3rd Quartile	0,39460
Maximum	0,79242
95% Confidence Interval for Mean	-0,07267 0,30974
95% Confidence Interval for Median	-0,16086 0,36058
95% Confidence Interval for StDev	0,31069 0,59670

Summary for Piotroski-Taper

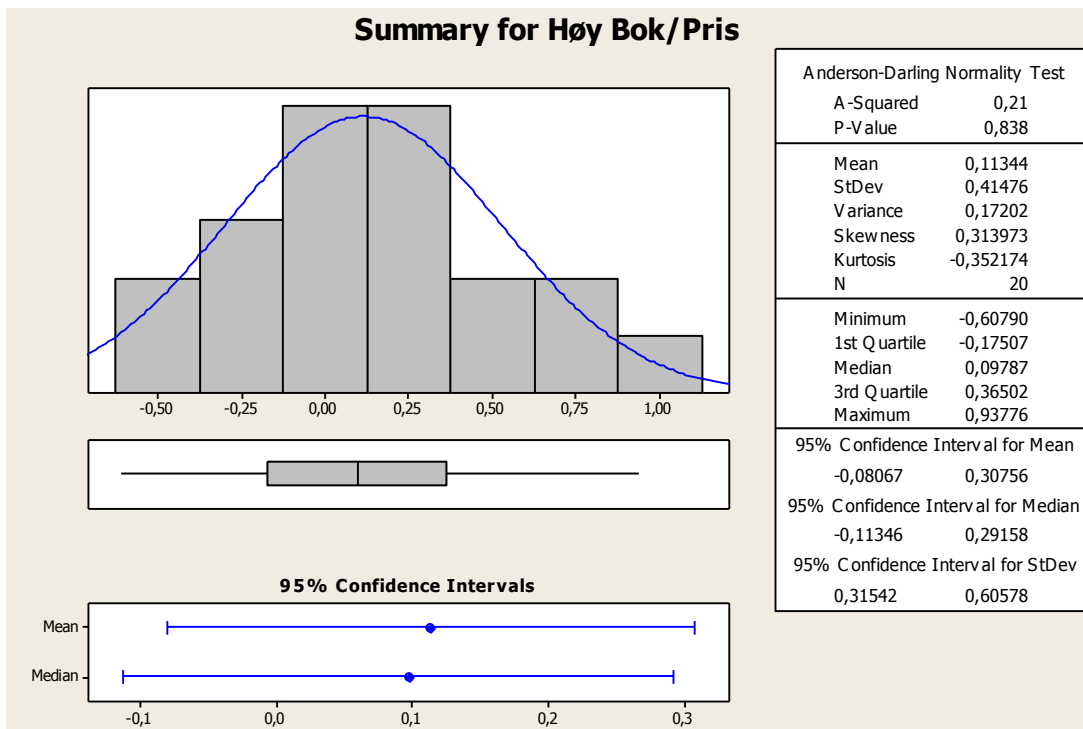
95% Confidence Intervals

Anderson-Darling Normality Test

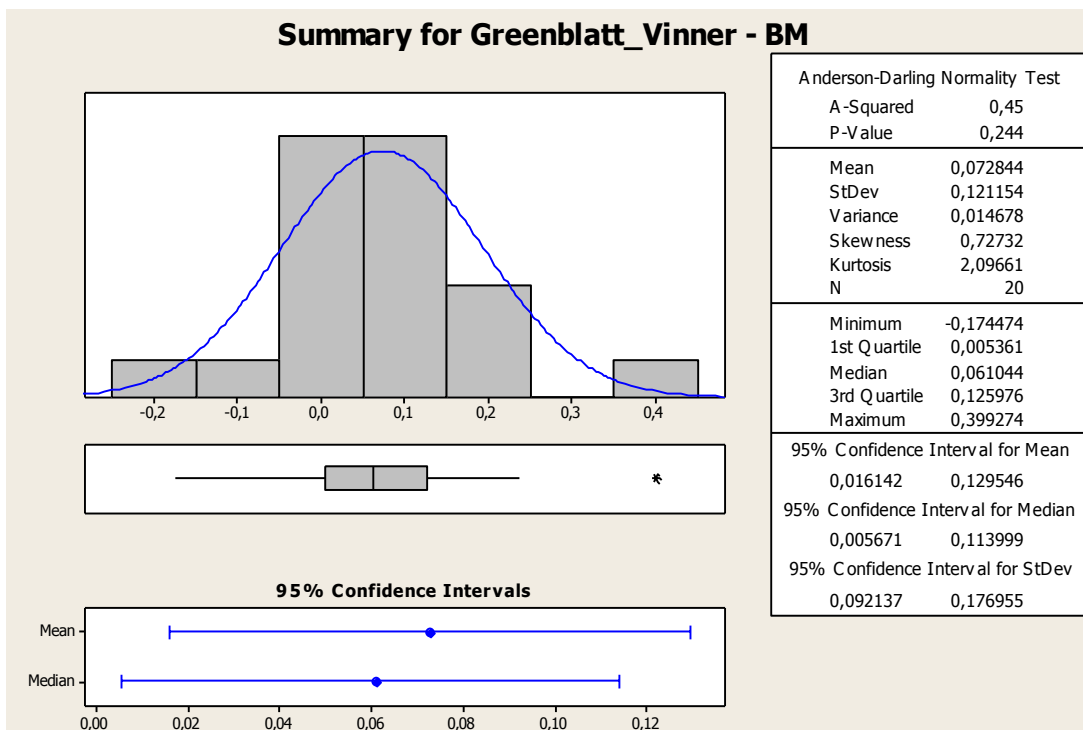
A-Squared	0,41
P-Value	0,311
Mean	-0,03900
StDev	0,52566
Variance	0,27632
Skewness	-0,07651
Kurtosis	1,29407
N	20
Minimum	-1,30650
1st Quartile	-0,26390
Median	-0,04358
3rd Quartile	0,34106
Maximum	1,12577
95% Confidence Interval for Mean	-0,28501 0,20702
95% Confidence Interval for Median	-0,20841 0,10872
95% Confidence Interval for StDev	0,39976 0,76776

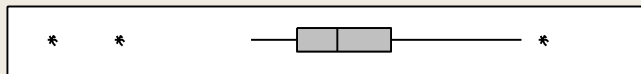
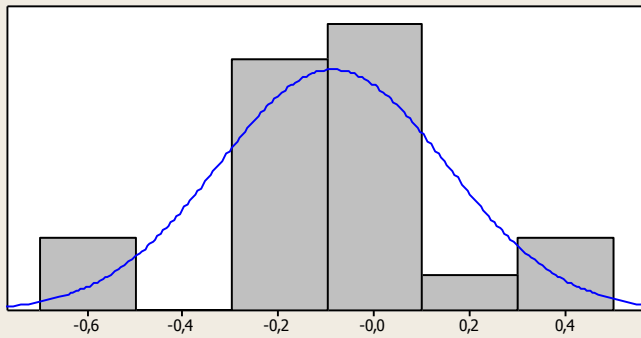

Appendiks 5(B). Beskrivende statistikk – avkastningsfordelingene til de forskjellige porteføljene i forhold til benchmark (BM)

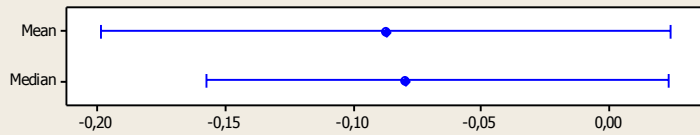
Kilde: Minitab

Summary for Greenblatt_Taper - BM

95% Confidence Intervals

Anderson-Darling Normality Test

A-Squared 0,59
P-Value 0,111

Mean -0,087514
StDev 0,237639
Variance 0,056472
Skewness -0,61083
Kurtosis 1,56237
N 20

Minimum -0,675681
1st Quartile -0,162436
Median -0,079656
3rd Quartile 0,032603
Maximum 0,352237

95% Confidence Interval for Mean

-0,198732 0,023705

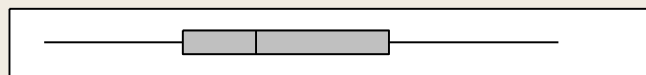
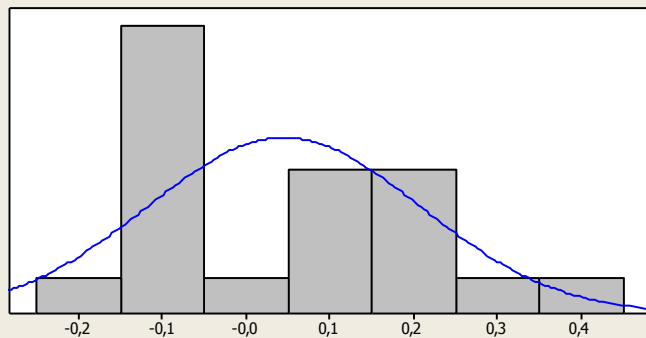
95% Confidence Interval for Median

-0,157271 0,023145

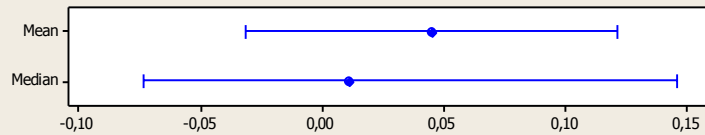
95% Confidence Interval for StDev

0,180722 0,347089

Summary for Piotroski_Vinner - BM

95% Confidence Intervals

Anderson-Darling Normality Test

A-Squared 0,58
P-Value 0,118

Mean 0,044804
StDev 0,163410
Variance 0,026703
Skewness 0,399238
Kurtosis -0,555476
N 20

Minimum -0,240957
1st Quartile -0,075169
Median 0,011009
3rd Quartile 0,169187
Maximum 0,372033

95% Confidence Interval for Mean

-0,031674 0,121282

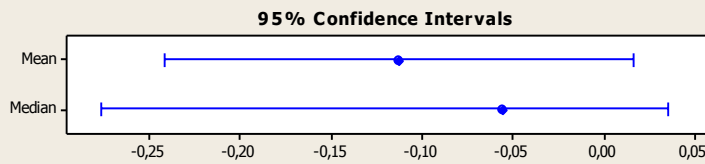
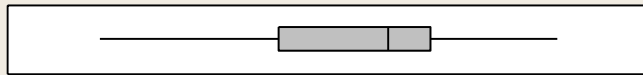
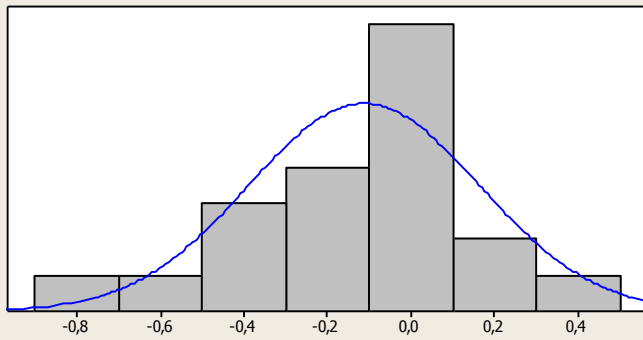
95% Confidence Interval for Median

-0,073162 0,145981

95% Confidence Interval for StDev

0,124272 0,238672

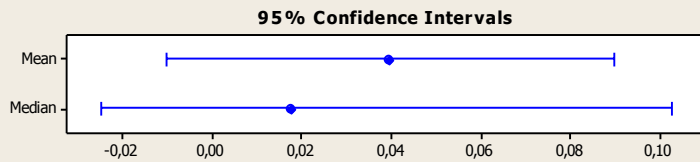
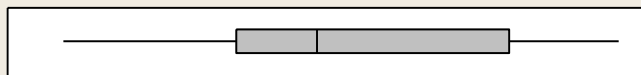
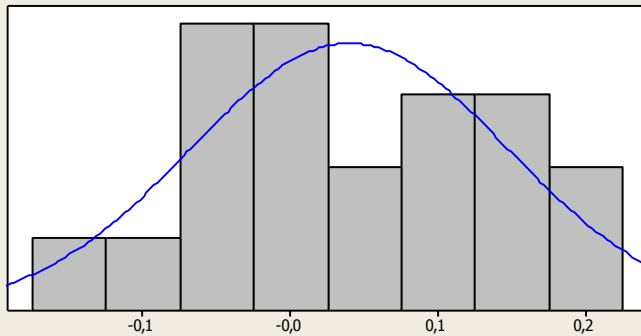
Summary for Piotroski_Taper - BM

Anderson-Darling Normality Test

A-Squared	0,24
P-Value	0,726
Mean	-0,11273
StDev	0,27600
Variance	0,07617
Skewness	-0,463428
Kurtosis	0,153401
N	20
Minimum	-0,74426
1st Quartile	-0,31631
Median	-0,05571
3rd Quartile	0,04667
Maximum	0,35104
95% Confidence Interval for Mean	-0,24190 0,01644
95% Confidence Interval for Median	-0,27668 0,03521
95% Confidence Interval for StDev	0,20989 0,40311

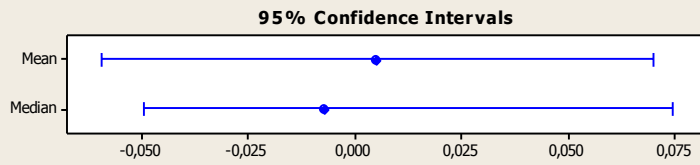
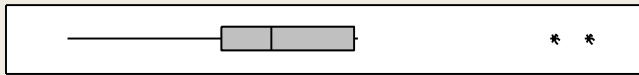
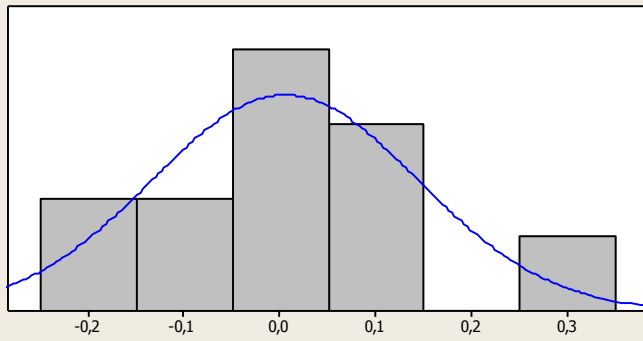
Summary for Høy Bok/Pris - BM

Anderson-Darling Normality Test

A-Squared	0,31
P-Value	0,523
Mean	0,039713
StDev	0,107199
Variance	0,011492
Skewness	0,192114
Kurtosis	-0,798963
N	20
Minimum	-0,153618
1st Quartile	-0,036552
Median	0,017695
3rd Quartile	0,147922
Maximum	0,222179
95% Confidence Interval for Mean	-0,010457 0,089884
95% Confidence Interval for Median	-0,025053 0,102767
95% Confidence Interval for StDev	0,081523 0,156571

Summary for Piotroski_Vinner - Høy Bok/Pris

Anderson-Darling Normality Test

A-Squared 0,58
P-Value 0,114

Mean 0,005091
StDev 0,138245
Variance 0,019112
Skewness 0,597187
Kurtosis 0,977364
N 20

Minimum -0,219859
1st Quartile -0,059091
Median -0,007406
3rd Quartile 0,078735
Maximum 0,322878

95% Confidence Interval for Mean

-0,059610 0,069791

95% Confidence Interval for Median

-0,049462 0,074506

95% Confidence Interval for StDev

0,105134 0,201916

Appendiks 6(A). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
ABB	Stockholm	AI	f.1990	16.07.1999		09.05.1983
ABB Ltd	Stockholm	A	22.06.1999			22.06.1999
AcadeMedia	Stockholm	O	28.06.2001			18.06.1998
Acando	Stockholm	O	08.06.1995			08.06.1995
ACAP Invest	Stockholm	O	05.11.2002			22.07.2002
A-Com	Stockholm	O	04.11.1999			04.11.1999
Active Biotech	Stockholm	O	f.1990			17.12.1986
AddNode	Stockholm	O	10.06.1999			10.06.1999
Aerocrine	Stockholm		15.06.2006			15.06.2007
Aga	Stockholm	AI	f.1990	20.04.2000		04.01.1982
Alfa Laval	Stockholm	O	17.05.2002			17.05.2002
Alfaskop	Stockholm	O	24.02.1997			03.03.1997
All Cards Service Center - ACSC	Stockholm	O	16.06.1999	28.12.2007		13.05.1998
Allgon	Stockholm	A	15.02.1994	14.04.2003		30.11.1988
Alliance Oil Company	Stockholm		23.05.2007			27.12.2000
Althin Medical	Stockholm	O	28.04.1995			28.04.1995
Anoto Group	Stockholm	O	16.06.2000			15.03.2000
Arjo	Stockholm	A	16.11.1993	29.11.1995		16.11.1993
Artimplant	Stockholm	O	05.11.1997			05.11.1997
ASG	Stockholm	AI	13.06.1990	28.12.1999		13.06.1990
Aspiro	Stockholm	O	06.06.2001			09.05.2000
Assa Abloy	Stockholm	A	08.11.1994			08.11.1994
AssiDomän	Stockholm	A	08.04.1994	25.01.2002		11.04.1994
Astra	Stockholm	AI	f.1990	23.04.1999		25.06.1987
Atlas Copco	Stockholm	AI	f.1990			04.01.1982
AudioDev	Stockholm	O	21.09.2000	17.06.2009		21.09.2000
AU-System	Stockholm	O	21.06.2000	19.02.2002		21.06.2000
Autofill	Stockholm	O	16.12.1998	13.07.2000		16.12.1998
Avesta Sheffield	Stockholm	AI	f.1990	23.02.2001		02.11.1988
Axfood	Stockholm	A	27.06.1997			27.06.1997
Axis	Stockholm	O	27.06.2000			27.06.2000
Ballingslöv	Stockholm	O	19.06.2002	12.12.2008		19.06.2002
BE Group	Stockholm		24.11.2006			24.11.2006
Beijer Alma	Stockholm	O	01.07.2000			16.11.1987
Beijer Electronics	Stockholm	O	08.06.2000			08.06.2000
Betsson	Stockholm	O	22.06.2000			27.03.1996
Biacore International	Stockholm	O	03.12.1996	06.09.2006		03.12.1996
Bilia	Stockholm	AI	f.1990			27.10.1988
Billerud AB	Stockholm	O	20.11.2001			20.11.2001
BioGaia Biologics	Stockholm	O	28.05.1998			29.05.1998
BioInvent International	Stockholm	O	12.06.2001			12.06.2001
Biolin	Stockholm	O	03.06.1998			22.04.1997
BioPhausia	Stockholm	O	25.03.1998			18.06.1996
Biora	Stockholm	O	10.02.1997	04.07.2003		10.02.1997
Biotage	Stockholm	O	30.06.2000			30.06.2000
Biovitrum	Stockholm	O	15.09.2006			15.09.2006
Björn Borg	Stockholm		07.05.2007			20.12.2004
Black Earth Farming Ltd	Stockholm		22.06.2009			28.12.2007
Boliden AB	Stockholm	O	05.12.2001			03.05.1999
Bong Ljungdahl	Stockholm	O	01.07.2000			17.05.1989
Borås Wäfveri	Stockholm	All	f.1990	17.04.1997		08.12.1988
Borås Wäfveri	Stockholm	All	01.07.2000			08.12.1988
BOSS MEDIA	Stockholm	O	24.06.1999	18.04.2008		24.06.1999
BPA	Stockholm	AI	f.1990	09.09.1999		27.10.1989
BRIO	Stockholm	O	01.07.2000			12.05.1989
Broström	Stockholm	O	17.06.1998	27.02.2009		17.06.1998
BT Industries	Stockholm	A	27.11.1995	14.07.2000		27.11.1995

Appendiks 6(B). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
BTL	Stockholm	AI	f.1990	30.04.1999		02.11.1988
BTS Group	Stockholm	O	06.06.2001			06.06.2001
Bulten	Stockholm	O	f.1990	16.02.2001		20.11.1989
Capio	Stockholm	O	16.10.2000	17.11.2006		16.10.2000
Cardo	Stockholm	A	27.02.1995			27.02.1995
Carl Lamm Holding	Stockholm		26.06.2008	15.08.2008		26.06.2008
Carli Gry International	Stockholm	O	23.06.1998	19.08.1999		24.06.1998
Cash Guard	Stockholm	O	29.05.2000	21.08.2008		29.05.2000
CellPoint Inc	Stockholm	O	15.03.2001	31.10.2002		03.06.2004
Celsius	Stockholm	A	23.06.1993	17.03.2000		23.06.1993
Cision	Stockholm	O	10.09.1998			10.09.1998
Cloetta	Stockholm		16.02.2009			08.12.2008
Concordia Maritime	Stockholm	O	f.1990			12.07.1989
Connecta	Stockholm	O	20.09.1999	29.06.2000		29.04.2004
Connecta	Stockholm	O	30.05.2005			29.04.2004
Consilium	Stockholm	A	11.05.1994			13.05.1994
CTT Systems	Stockholm	O	01.03.1999			11.11.1997
Custos	Stockholm	O	27.11.2000	29.12.2006		27.11.2000
Cybercom Group Europe	Stockholm	O	01.12.1999			01.12.1999
Dahl International	Stockholm	A	04.06.1996	16.04.1999		04.06.1996
DGC One	Stockholm		16.06.2008			16.06.2008
Dial NXT Group	Stockholm	O	06.12.2000	16.01.2002		23.07.1998
Diffchamb AB	Stockholm	O	19.11.2001	24.04.2003		05.07.1996
Digital Vision	Stockholm	O	28.04.1999			28.04.1999
Dimension	Stockholm	O	20.02.2001	20.02.2004		20.02.2001
Diös	Stockholm	O	f.1990	28.12.2000		20.09.1989
DORO	Stockholm	O	01.07.2000			21.10.1993
Duni	Stockholm		14.11.2007			14.11.2007
Duroc	Stockholm	O	02.07.1999			24.10.1996
Elanders	Stockholm	O	01.07.2000			23.03.1989
Eldon	Stockholm	All	f.1990	15.10.1996		01.12.1988
Electrolux	Stockholm	AI	f.1990			04.01.1982
ElektronikGruppen BK	Stockholm	O	01.07.2000			19.05.1989
Elos	Stockholm	O	01.07.2000			16.08.1989
Enator	Stockholm	O	24.06.1996	30.07.1999		24.06.1996
Enea Data	Stockholm	O	01.07.2000			27.12.1989
Eniro	Stockholm	O	10.10.2000			10.10.2000
Entra Data	Stockholm	O	14.02.1997	15.09.2000		14.02.1997
EpiCept Corporation	Stockholm	O	11.01.2006			11.01.2006
Epsilon	Stockholm	O	12.06.2001	17.04.2003		12.06.2001
Ericsson	Stockholm	AI	f.1990			04.01.1982
Esselte	Stockholm	AI	f.1990	31.07.2002		04.01.1982
Europolitan Vodafone	Stockholm	O	27.05.1994			27.05.1994
Evidentia Fastigheter	Stockholm	AI	f.1990	26.05.2000		19.10.1983
eWork Scandinavia	Stockholm		18.02.2010			22.05.2008
Fagerhult	Stockholm	O	01.07.2000			13.05.1997
Fazer Konfektyr Service	Stockholm	O	01.06.1994	23.01.2009		01.06.1994
FB Industri Holding	Stockholm	O	01.07.2000	25.01.2001		22.12.1997
Feelgood Svenska	Stockholm	O	05.06.2000			12.05.1997
Fenix Outdoor	Stockholm	O	01.07.2000			11.05.1989
Fingerprint Cards	Stockholm	O	19.04.2000			26.06.1998
Finnveden	Stockholm	All	f.1990	18.02.2005		03.10.1983
Folkebolagen	Stockholm	O	01.07.2000	29.09.2000		07.11.1989
Forcenergy	Stockholm	A	31.05.1990	30.03.1998		31.05.1990
FormPipe Software	Stockholm		19.02.2010			20.01.2005
Forsheda	Stockholm	AI	f.1990	20.12.1996		09.11.1988
Frango	Stockholm	O	23.04.1999	22.10.2004		23.04.1999

Appendiks 6(C). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Friluftsbolaget Ekelund & Sagner	Stockholm	O	02.10.2000			26.11.1999
Frontline	Stockholm	O	f.1990	04.07.1997		07.04.1989
G&L Beijer	Stockholm	All	f.1990			01.12.1988
Gambro	Stockholm	AI	f.1990	15.03.1996		18.04.1983
Gambro	Stockholm	AI	24.08.1990	19.07.2006		18.07.1991
Gant Company	Stockholm	O	28.03.2006	20.03.2008		28.03.2006
Getinge	Stockholm	A	19.05.1993			19.05.1993
Geveko	Stockholm	AI	f.1990			03.11.1988
Global Health Partner	Stockholm		03.10.2008			03.10.2008
Glocalnet	Stockholm	O	05.06.2000	28.04.2006		08.03.2000
Gorthon Lines	Stockholm	O	01.07.2000	21.03.2005		09.06.1997
Gotland, Rederiab.	Stockholm	All	f.1990	07.12.1998		01.12.1988
Gotland, Rederiab.	Stockholm	O	01.07.2000	19.03.2004		01.12.1988
Guide Konsult	Stockholm	O	27.05.1998	25.02.2000		27.05.1998
Gunnebo	Stockholm	A	20.12.1993			20.12.1993
Gunnebo Industrier	Stockholm	O	14.06.2005	01.10.2008		14.06.2005
Gylling Optima Batteries	Stockholm	O	08.10.1997	13.11.2000		16.01.1997
H&M Hennes & Mauritz	Stockholm	AI	f.1990			04.01.1982
Hakon Invest	Stockholm	O	08.12.2005			08.12.2005
Haldex	Stockholm	AI	f.1990			02.02.1989
Hexagon	Stockholm	AI	f.1990			04.11.1988
Hexpol	Stockholm		09.06.2008			09.06.2008
HiQ International	Stockholm	O	12.04.1999			12.04.1999
HL Display	Stockholm	O	01.07.2000			20.12.1993
HMS Networks	Stockholm		19.10.2007			19.10.2007
Holmen	Stockholm	AI	f.1990			04.01.1982
Human Care HC	Stockholm	O	13.08.2003	01.08.2008		10.07.2000
Humlegården Fastigheter	Stockholm	AI	f.1990	29.12.1999		22.12.1988
Husqvarna	Stockholm	O	13.06.2006			13.06.2006
Höganäs	Stockholm	A	07.04.1994			07.04.1994
I.A.R. Systems	Stockholm	O	11.07.2000	25.04.2005		14.06.2000
IBS	Stockholm	O	01.07.2000			20.05.1986
Industrial and Financial System, IFS	Stockholm	O	21.04.1998			30.06.1997
Indutrade	Stockholm	O	05.10.2005			05.10.2005
Intellecta	Stockholm	O	01.07.2000			08.05.1990
Intelligent MicroSystems, IMS	Stockholm	O	01.07.2000	31.05.2002		21.12.1994
Intentia International	Stockholm	O	22.11.1996	26.05.2006		22.11.1996
Intoi	Stockholm	O	04.01.1999			04.01.1999
IRO	Stockholm	O	22.06.1995	09.11.2000		22.06.1995
ITAB Shop Concept	Stockholm		08.07.2008			28.05.2004
Jaakko Pöyry Group Oyj	Stockholm	O	02.12.1997	31.05.2000		02.12.1997
Jacobson & Widmark	Stockholm	All	f.1990	20.07.2001		04.01.1982
JC	Stockholm	O	19.04.2000	01.09.2006		19.04.2000
Jeeves Information Systems	Stockholm	O	21.04.1999			21.04.1999
JLT Mobile Computers	Stockholm	O	18.12.1997	02.05.2003		18.12.1997
Jobline International	Stockholm	O	15.09.2000	10.08.2001		15.09.2000
KABE Husvagnar	Stockholm	O	01.07.2000			20.12.1989
Kalmar Industrier	Stockholm	A	11.07.1994	09.11.2000		11.07.1994
Karlshamns	Stockholm	O	05.06.1997	11.11.2005		05.06.1997
Karo Bio	Stockholm	O	03.04.1998			03.04.1998
Karolin Machine Tool	Stockholm	O	03.04.1998	01.02.2008		03.04.1998
Kinnevik, Industriförvaltnings	Stockholm	A	10.11.1992	23.07.2004		23.01.1989
Kipling Holding	Stockholm	O	19.05.2000	22.02.2002		30.06.1998
Kjessler & Mannerstråle	Stockholm	A	11.11.1994	08.09.2000		14.11.1994
Klippan	Stockholm	O	04.11.1994	05.05.2006		04.11.1994
Know IT	Stockholm	O	11.03.1999			10.11.1997
L E Lundbergföretagen	Stockholm	AI	f.1990			28.11.1988

Appendiks 6(D). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Labs2 Group	Stockholm	O	09.12.1997	12.03.2004		09.12.1997
LBI International	Stockholm	O	23.06.1999			23.06.1999
LGP Allgon Holding	Stockholm	O	01.07.2000	28.05.2004		05.06.1997
Lifco	Stockholm	O	18.05.1998	06.10.2000		18.05.1998
Liljeholmens Stearinfabriks	Stockholm	O	03.10.1997	01.07.1999		03.10.1997
Lindab	Stockholm	AI	22.10.1991	03.08.2001		24.05.1989
Lindab International	Stockholm		01.12.2006			01.12.2006
Lindex	Stockholm	A	07.04.1995	18.01.2008		07.04.1995
Linjebuss	Stockholm	A	19.10.1992	14.04.1998		20.10.1992
Loomis	Stockholm		09.12.2008			09.12.2008
Lundin Oil	Stockholm		f.1990	15.10.2001		22.05.1989
Lundin Petroleum	Stockholm	O	02.10.2003			06.09.2001
M2S Sverige	Stockholm	O	06.12.1999			06.12.1999
Malmbergs Elektriska	Stockholm	O	01.07.2000			12.03.1999
Mandator	Stockholm	O	03.01.1997	21.12.2007		03.01.1997
Mandator	Stockholm	O	12.04.1999	14.06.2000		16.05.1997
Maxim Pharmaceuticals, Inc	Stockholm	O	24.10.1997	30.12.2005		24.10.1997
Meda	Stockholm	O	27.06.1995	22.12.1995		27.06.1995
Meda	Stockholm	O	01.07.2000			27.06.1995
MEDICOVER Holding S.A.	Stockholm	O	01.07.1997	07.12.2006		01.07.1997
Medivir	Stockholm	O	14.11.1996			29.02.1996
Mekonomen	Stockholm	O	29.05.2000			29.05.2000
Metro International	Stockholm	O	08.02.2001			18.08.2000
Micronic Laser Systems	Stockholm	O	09.03.2000			09.03.2000
Midelfart Sonesson	Stockholm	O	15.06.1999			15.06.1999
Mind	Stockholm	O	13.06.2000	28.06.2002		13.06.2000
Mobyson	Stockholm	O	f.1990			21.07.1989
Modern Times Group MTG	Stockholm	O	03.05.1999			18.09.1997
Modul 1 Data	Stockholm	O	22.05.1997			07.10.1996
Monark Stiga	Stockholm	O	05.10.1994	28.12.1999		05.10.1994
MSC Konsult	Stockholm	O	19.05.1998			20.05.1998
MultiQ International	Stockholm	O	07.12.1999			13.02.1998
Munksjö	Stockholm	AI	f.1990	25.04.2002		06.12.1993
Munters	Stockholm	O	21.10.1997			21.10.1997
N&T Argonaut	Stockholm	AI	f.1990	14.02.2000		28.11.1988
NCC	Stockholm	AI	f.1990			06.10.1988
Nederman Holding	Stockholm		16.05.2007			16.05.2007
Nefab	Stockholm	O	01.07.2000			30.05.1996
Net Entertainment NE	Stockholm		13.01.2009			05.04.2007
Net Insight	Stockholm	O	07.06.1999			07.06.1999
Netonnet	Stockholm	O	25.05.2004			19.06.2000
Netwise	Stockholm	O	28.09.2000	23.04.2003		28.09.2000
New Wave	Stockholm	O	01.07.2000			11.12.1997
NIBE Industrier	Stockholm	O	01.07.2000			17.06.1997
Nilörngruppen	Stockholm	O	01.07.2000			07.04.1998
Niscayah Group	Stockholm	O	29.09.2006			29.09.2006
Nobel Biocare	Stockholm	A	18.03.1994	18.07.2002		18.03.1994
Nobia	Stockholm	O	19.06.2002			19.06.2002
Nokia	Stockholm	AI	f.1990			04.06.2007
Nolato	Stockholm	O	01.07.2000			28.05.1984
Nordic Mines	Stockholm		18.07.2008			15.12.2006
Nordic Service Partners Holding	Stockholm		15.01.2008			08.06.1998
Nordifagruppen	Stockholm	O	01.07.2000	26.09.2001		15.08.1994
North Atlantic Natural Resources	Stockholm	O	24.06.1997	29.04.2005		24.06.1997
NOTE	Stockholm	O	23.06.2004			23.06.2004
NovaCast Technologies	Stockholm		11.04.2007			26.03.1997
NOVOTEK	Stockholm	O	30.06.1999			30.06.1999

Appendiks 6(E). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Närkes Elektriska	Stockholm	All	f.1990	01.12.1995		25.05.1982
Närkes Elektriska	Stockholm	O	01.07.2000	02.11.2006		25.05.1982
OEM	Stockholm	O	01.07.2000			25.05.1989
Opcon	Stockholm	O	30.12.1998			30.12.1998
OptiMail	Stockholm	O	01.07.1998	23.01.2006		03.07.1998
ORC Software	Stockholm	O	19.10.2000			19.10.2000
Orexo	Stockholm	O	09.11.2005			09.11.2005
Oriflame Cosmetics S.A.	Stockholm	O	24.03.2004			24.03.2004
Ortivus	Stockholm	O	02.01.1997			27.10.1995
PA Resources	Stockholm	O	19.06.2006			07.09.1998
PartnerTech	Stockholm	O	12.06.1997			12.06.1997
PEAB	Stockholm	O	01.07.2000			16.05.1989
Peab Industrier	Stockholm		01.10.2007	30.01.2009		01.10.2007
Perbio Science	Stockholm	O	18.10.1999	24.09.2003		18.10.1999
Pergo	Stockholm	O	19.06.2001	30.03.2007		19.06.2001
Perstorp	Stockholm	AI	f.1990	20.07.2001		11.03.1983
Pharmacia	Stockholm	AI	f.1990	03.11.1995		04.01.1982
Phonera	Stockholm	O	30.05.2000			30.05.2000
Poolia	Stockholm	O	23.06.1999			23.06.1999
Powerwave Technologies, Inc.	Stockholm	O	04.06.2004	09.06.2006		04.06.2004
Precise Biometrics	Stockholm	O	03.10.2000			13.12.1999
Prevas	Stockholm	O	29.05.1998			29.05.1998
Pricer	Stockholm	O	08.10.1996			07.04.1995
ProAct IT Group	Stockholm	O	01.07.1999			16.10.1997
Probi	Stockholm	O	02.12.2004			16.12.1998
Proffice	Stockholm	O	11.10.1999			11.10.1999
ProfilGruppen	Stockholm	O	01.07.2000			19.06.1997
Pronyx	Stockholm	O	02.07.1999	15.10.2002		14.04.1997
Prosolvia	Stockholm	O	18.06.1997	13.01.1999		18.06.1997
Protect Data	Stockholm	O	07.04.1998	12.02.2007		18.06.1997
Provobis Hotel & Restauranger	Stockholm	O	08.07.1994			08.07.1994
Q-Med	Stockholm	O	06.12.1999			06.12.1999
Raysearch Laboratories	Stockholm	O	29.05.1990			21.10.1991
ReadSoft	Stockholm	O	22.06.1999			22.06.1999
Rejlerkoncernen	Stockholm		18.12.2006			08.05.2003
Resco	Stockholm	O	31.10.1996	18.04.2006		31.10.1996
Rezidor Hotel Group	Stockholm		28.11.2006			28.11.2006
Riddarhyttan Resources	Stockholm	O	19.04.2000	25.11.2005		03.06.1997
RKS	Stockholm	O	17.05.1999	19.08.2004		17.05.1999
rnb Retail and Brands	Stockholm	O	26.06.2001			26.06.2001
Rottneros	Stockholm	O	01.07.2000			02.10.1991
Rörvik Timber	Stockholm	O	25.06.1997			25.06.1997
SAAB	Stockholm	O	18.06.1998			18.06.1998
Sandblom & Stohne	Stockholm	All	f.1990	16.02.1998		04.01.1982
Sandvik	Stockholm	AI	f.1990			02.01.1986
Sapa	Stockholm	A	21.05.1997	17.06.2005		21.05.1997
Sardus	Stockholm	A	07.03.1997	27.04.2007		07.04.1997
SAS	Stockholm	A	06.07.2001			28.12.1989
SAS Sverige	Stockholm	All	f.1990	05.07.2001		28.12.1989
Scancem	Stockholm	AI	f.1990	22.12.1999		26.10.1988
Scandiaconsult	Stockholm	AI	f.1990	08.05.2003		28.08.1989
Scandic Hotels	Stockholm	A	17.12.1996	06.07.2001		17.12.1996
Scandinavia Online	Stockholm	O	07.06.2000	15.01.2002		07.06.2000
SCANIA	Stockholm	A	01.04.1996			01.04.1996
ScanMining	Stockholm	O	03.06.1999	07.12.2007		03.01.1997
Scribona	Stockholm	O	04.12.1992	30.12.1992		04.12.1992
Scribona	Stockholm	A	03.07.1995	15.01.2009		04.12.1992

Appendiks 6(F). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverig for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Seco Tools	Stockholm	AI	f.1990			16.08.1989
Securitas	Stockholm	AI	09.07.1991			09.07.1991
Securitas Direct	Stockholm	O	29.09.2006	15.08.2008		29.09.2006
Segerström & Svensson	Stockholm	O	01.07.2000	26.03.2001		30.03.1995
Semcon	Stockholm	O	26.05.1997			26.05.1997
Senea	Stockholm	O	01.07.2000			16.08.1994
Sensys Traffic	Stockholm	O	31.01.2001			31.01.2001
SIAB	Stockholm	AI	f.1990	30.06.1997		01.11.1988
Teleca	Stockholm	O	21.02.1997	02.03.2009		21.02.1997
SinterCast	Stockholm	O	26.04.1993			26.04.1993
Skanska	Stockholm	AI	f.1990			02.01.1984
SKF	Stockholm	AI	f.1990			04.01.1982
Skooqs	Stockholm	All	f.1990	31.10.1997		06.08.1992
Skåne-Gripen	Stockholm	AI	f.1990	27.09.1996		01.11.1988
Softronic	Stockholm	O	03.12.1998			03.12.1998
Song Networks Holding	Stockholm	O	16.03.2000	10.01.2005		16.03.2000
Sorb Industri	Stockholm	O	11.05.1999	20.08.1999		11.05.1999
SPCS-Gruppen	Stockholm	O	01.07.2000	26.07.2001		28.06.1999
Spectra-Physics	Stockholm	AI	f.1990	23.04.1999		05.09.1988
Spendrups Bryggeri	Stockholm	A	13.07.1992	21.08.2001		23.03.1987
SSAB	Stockholm	AI	f.1990			16.08.1989
Stena Line	Stockholm	AI	f.1990	20.02.2001		30.11.1988
Strålfors	Stockholm	O	01.07.2000	16.06.2006		12.07.1989
Svedala	Stockholm	O	31.07.1990	28.09.2001		31.07.1990
Svedbergs	Stockholm	O	01.07.2000			03.10.1997
Svenska Orient Linien	Stockholm	O	29.10.1997	06.06.2003		29.10.1997
SWECO	Stockholm	O	21.09.1998			21.09.1998
Swedish Match	Stockholm	A	15.05.1996			15.05.1996
Swedol	Stockholm		12.06.2008			12.06.2006
SwitchCore	Stockholm	O	06.12.1999	02.05.2008		18.03.1999
Technology Nexus	Stockholm	O	22.12.1998	25.09.2009		02.06.1998
Tele2	Stockholm	O	14.05.1996			14.05.1996
Sigma	Stockholm	O	28.09.2001			28.09.2001
Telelogic	Stockholm	O	08.03.1999	25.04.2008		08.03.1999
TeliaSonera	Stockholm	A	13.06.2000			13.06.2000
Teligent	Stockholm	O	12.04.1999	04.11.2008		12.04.1999
Terra Mining	Stockholm	A	04.11.1993	10.01.1997		04.11.1993
The Empire	Stockholm	O	07.07.2000	24.10.2003		12.07.2000
Ticket Travel Group	Stockholm	A	25.04.1997			25.04.1997
Tidnings AB Marieberg	Stockholm	AI	f.1990	07.07.1998		15.05.1987
Tieto Oyj	Stockholm	A	09.07.1999	30.04.2009		09.07.1999
Tilgin	Stockholm		15.12.2006			15.12.2006
Tivox	Stockholm	O	01.07.2000	25.08.2005		23.05.1989
TradeDoubler	Stockholm	O	08.11.2005			08.11.2005
Transcom WorldWide	Stockholm	O	06.09.2001			06.09.2001
Trelleborg	Stockholm	AI	f.1990			02.01.1986
Tricorona	Stockholm	O	f.1990			28.08.1989
Trio	Stockholm	O	14.12.1998	11.08.2006		26.06.1996
TurnIT	Stockholm	O	15.04.1998	27.05.2005		20.09.1988
TV 4	Stockholm	A	15.04.1994	22.07.2005		15.04.1994
Unibet Group Plc	Stockholm	O	08.06.2004	27.10.2006		08.06.2004
Unibet Group Plc.	Stockholm		30.10.2006			08.06.2004
Uniflex	Stockholm		01.11.2006			19.11.2004
Utfors	Stockholm	O	11.12.2000	04.04.2003		25.04.2000
VBG	Stockholm	O	01.07.2000			17.05.1989
Venue Retail Group	Stockholm	O	01.07.2000			01.07.1997
Vision Park Entertainment	Stockholm	O	08.06.2000			24.09.1997

Appendiks 6(G). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Vitrolife	Stockholm	O	26.06.2001			26.06.2001
VLT	Stockholm	O	01.07.2000	25.08.2006		23.05.1985
Volvo	Stockholm	AI	f.1990			14.06.1982
WM-data	Stockholm	All	f.1990	24.11.2006		06.12.1988
XPonCard Group	Stockholm	O	20.12.1993	19.06.2008		20.12.1993
ZETECO	Stockholm	O	01.07.2000	21.12.2000		30.11.1988
Zodiak Television	Stockholm	O	14.04.1997	15.08.2008		14.04.1997
ÅF	Stockholm	All	f.1990			27.01.1986
XANO Industri	Stockholm	O	01.07.2000			05.09.1989
OXiGENE, Inc.	Stockholm	O	19.11.1996			19.11.1996
Syngenta	Stockholm	A	13.11.2000	29.12.2003		27.11.2000
Acergy	Oslo Børs		01.01.1995			05.06.1997
Adelsten Holding	Oslo Børs		01.01.1987	09.09.1999		14.12.1992
Adresseavisen	Oslo Børs		01.01.1980	17.10.2008		23.06.1992
AF Gruppen	Oslo Børs		28.04.1997			08.09.1997
AGR Group	Oslo Børs		23.05.2006			03.07.2006
Agresso Group	Oslo Børs		01.01.1994	29.01.2001		22.05.1996
Aker	Oslo Børs		06.09.2004			08.09.2004
Aker BioMarine	Oslo Børs		01.01.1996			03.02.1998
Aker Drilling	Oslo Børs		18.11.2005	19.03.2008		21.12.2005
Aker Floating Production	Oslo Børs		23.05.2006			26.06.2006
Aker Maritime	Oslo Børs		01.01.1995	18.02.2002		28.11.1996
Aker RGI	Oslo Børs		08.11.1989	16.02.2000		09.11.1989
Aker Seafoods	Oslo Børs		13.05.2005			13.05.2005
Aker Solutions	Oslo Børs		02.04.2004			02.04.2004
AKVA Group	Oslo Børs		28.09.2006			10.11.2006
Alcatel STK	Oslo Børs		01.01.1980	22.08.2000		02.11.1983
Algeta	Oslo Børs		30.01.2007			27.03.2007
Altinex	Oslo Børs		01.01.1994	12.10.2007		01.07.1996
Alvern	Oslo Børs		01.01.1993	24.01.2002		27.11.1996
American Shipping Company	Oslo Børs		11.07.2005			11.07.2005
Andvord Tybring-Gjedde	Oslo Børs		01.01.1982	20.11.2006		29.04.1985
APL	Oslo Børs		18.03.2005	14.06.2007		18.03.2005
Apptix	Oslo Børs		08.04.2002			08.04.2002
A-pressen	Oslo Børs		01.01.1989	31.10.2003		06.11.1998
Artumas Group	Oslo Børs		08.07.2005			08.07.2005
Atea	Oslo Børs		01.01.1981			24.01.1986
Atlantic Container Line	Oslo Børs		19.09.1994	01.03.2002		19.09.1994
Austevoll Seafood	Oslo Børs		30.08.2006			11.10.2006
Avenir	Oslo Børs		01.01.1984	24.10.2000		08.12.1993
Awilco	Oslo Børs		01.01.1980	23.04.2003		07.11.1989
COSL Drilling Europe AS	Oslo Børs		11.05.2005	31.10.2008		11.05.2005
Axis Biochemicals	Oslo Børs		01.01.1990	22.09.1999		27.05.1994
Axis-Shield	Oslo Børs		01.01.1999			02.06.1999
Axxessit	Oslo Børs		04.06.2004	07.09.2005		04.06.2004
B+H Ocean Carriers	Oslo Børs		27.09.2005	22.09.2008		12.04.2006
Belships	Oslo Børs		01.01.1939			24.11.1981
Benor Tankers	Oslo Børs		01.08.1991	20.12.2000		01.08.1991
Bergen Group	Oslo Børs		27.03.2008			30.06.2008
Bergen Nordhordland Rutelag	Oslo Børs		01.01.1984	31.01.2003		12.05.1992
Bergesen d.y	Oslo Børs		08.09.1986	31.07.2003		
Biotec Pharmacon	Oslo Børs		31.08.2005			11.11.1986
Birdstep Technology	Oslo Børs		01.01.2002			04.11.2005
Bjølfvossen	Oslo Børs		01.01.1980	14.09.2000		12.06.2002
Bjørge	Oslo Børs		17.12.2004			02.01.1980
Blom	Oslo Børs		01.01.1986			17.12.2004
Bona Shipholding	Oslo Børs		16.12.1993	25.08.1999		17.04.1989

Appendiks 6(H). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Bonheur	Oslo Børs		01.01.1920			17.12.1993
Borgestad	Oslo Børs		01.01.1920			02.01.1980
Braathens	Oslo Børs		01.01.1988	11.02.2002		02.01.1980
BW Gas	Oslo Børs		31.08.2005	30.07.2008		10.01.1994
BW Gas Limited	Oslo Børs		30.04.2008	30.06.2009		11.07.2008
BW Offshore Limited	Oslo Børs		26.04.2006			31.05.2006
BWG Homes	Oslo Børs		31.01.2006			17.03.2006
Byggma	Oslo Børs		01.01.1996			27.08.1997
Camillo Eitzen & Co	Oslo Børs		28.06.2004			28.06.2004
CanArgo Energy Co.	Oslo Børs		15.12.1994	11.09.2009		04.08.1998
Catch Communications	Oslo Børs		29.03.2004	18.11.2005		29.03.2004
Cermaq	Oslo Børs		31.08.2005			24.10.2005
Choice Hotels Scandinavia	Oslo Børs		01.01.1995	09.12.2005		02.05.1997
Clavis Pharma	Oslo Børs		26.04.2006			07.07.2006
Codfarmers	Oslo Børs		19.10.2006			19.10.2006
Color Group	Oslo Børs		05.06.1990	21.10.1999		19.11.1990
Comrod Communication	Oslo Børs		22.01.2007			22.01.2007
Conseptor	Oslo Børs		01.01.1999	11.06.2007		24.06.2004
ContextVision	Oslo Børs		01.01.1994			17.03.1997
Copeinca	Oslo Børs		27.12.2006			29.01.2007
Crew Gold Corporation	Oslo Børs		30.06.1998			21.01.2000
CRI-Gruppen	Oslo Børs		01.01.1996	23.03.1999		25.05.1998
Crystal Production	Oslo Børs		01.01.1993	29.12.2003		15.06.1995
Data Respons	Oslo Børs		01.01.1995			05.12.1997
Deep Sea Supply	Oslo Børs		31.08.2005			15.09.2005
DeepOcean	Oslo Børs		02.11.2005	29.08.2008		07.12.2005
Den Norske Amerikalinje	Oslo Børs		01.01.1980	20.12.1995		18.11.1988
Det norske oljeselskap	Oslo Børs		01.11.2007			10.11.2006
Det norske oljeselskap	Oslo Børs		28.09.2006	22.12.2009		17.12.2007
DiaGenic	Oslo Børs		27.08.2004			10.09.2004
District Offshore	Oslo Børs		01.01.1995	03.10.2000		11.12.1997
DNO International	Oslo Børs		01.01.1980			04.01.1982
Dockwise	Oslo Børs		02.10.2007			02.10.2007
DOF	Oslo Børs		01.01.2000			04.10.2000
DOF Subsea	Oslo Børs		28.09.2005	19.12.2008		07.11.2005
Dolphin Interconnect Solutions	Oslo Børs		02.03.2006			20.04.2006
Domstein	Oslo Børs		01.01.1999			29.06.2001
DSND Subsea	Oslo Børs		01.01.1980	23.12.2002		10.07.1981
Dual Invest	Oslo Børs		01.01.1986	10.12.1997		29.01.1990
Dyno	Oslo Børs		01.01.1980	18.10.2000		02.01.1980
Eastern Drilling	Oslo Børs		28.06.2005	28.06.2007		28.06.2005
EDB Business Partner	Oslo Børs		01.01.1997			31.08.1999
Eidesvik Offshore	Oslo Børs		27.06.2005			27.06.2005
Eidsiva Rederi	Oslo Børs		01.01.1935			14.10.1980
Eitzen Chemical	Oslo Børs		28.09.2006			02.11.2006
Eitzen Maritime Services	Oslo Børs		01.01.1995			31.10.1997
Ekornes	Oslo Børs		01.01.1993			06.04.1995
Electromagnetic Geoservices	Oslo Børs		28.02.2007			30.03.2007
Elkem	Oslo Børs		01.01.1980	24.05.2005		01.01.1973
Elkjøp	Oslo Børs		01.01.1989	16.02.2000		16.12.1993
Eltek	Oslo Børs		01.01.1996			09.07.1998
Enitel	Oslo Børs		01.01.1997	31.08.2001		13.07.1999
Evercom Network	Oslo Børs		01.01.1995	06.02.2002		19.12.1997
Exense	Oslo Børs		01.01.2000	21.04.2009		15.08.2000
Expert	Oslo Børs		01.01.1998	23.10.2007		14.04.2000
Fairstar Heavy Transport	Oslo Børs		27.09.2005			17.11.2006
Fara	Oslo Børs		16.12.2005			16.12.2005

Appendiks 6(I). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Farstad Shipping	Oslo Børs		01.01.1983			05.06.1985
Fast Search & Transfer	Oslo Børs		23.08.1997	16.05.2008		21.06.2001
Fesil	Oslo Børs		01.01.1993	14.05.2007		21.06.1995
Findexa	Oslo Børs		25.05.2004	16.12.2005		25.05.2004
First Olsen Tankers	Oslo Børs		11.11.1993	22.06.2000		15.11.1993
Fjord Seafood	Oslo Børs		01.01.2000	06.07.2006		19.09.2000
Fosen	Oslo Børs		01.01.1984	06.02.2009		25.09.1992
Fred. Olsen Energy	Oslo Børs		01.01.1997			15.10.1997
Fred. Olsen Production	Oslo Børs		26.03.2007			11.05.2007
Frontier Drilling	Oslo Børs		01.01.1999	13.04.2004		01.03.2001
Frontline	Oslo Børs		09.11.1998			12.05.1998
Funcom	Oslo Børs		02.11.2005			13.12.2005
Ganger Rolf	Oslo Børs		01.01.1920			02.01.1980
GC Rieber Shipping	Oslo Børs		01.01.1996			29.05.1998
Global IP Solutions	Oslo Børs		23.05.2008			22.07.2008
Global Tender Barges	Oslo Børs		01.01.2000			27.12.2000
Golar LNG	Oslo Børs		10.05.2001			12.07.2001
Golden Ocean Group	Oslo Børs		15.12.2004			15.12.2004
Goodtech	Oslo Børs		01.01.1980			20.01.1984
Grand Hotel	Oslo Børs		01.01.1980	23.04.1996		12.05.1981
Green Reefers	Oslo Børs		01.01.1920			13.06.1980
Grenland Group	Oslo Børs		27.09.2005			12.12.2005
Gresvig	Oslo Børs		01.09.1988	10.07.2006		02.05.1994
Grieg Seafood	Oslo Børs		20.04.2007			21.06.2007
Guinor Gold Corporation	Oslo Børs		04.05.2004	03.04.2006		04.05.2004
Gyldendal	Oslo Børs		01.01.1980			08.06.1982
Hands	Oslo Børs		01.01.1999	01.02.2006		12.10.2000
Havila Shipping	Oslo Børs		24.05.2005			24.05.2005
Havila Supply	Oslo Børs		01.01.1998	22.08.2003		03.06.1998
Helicopter Services Gr.	Oslo Børs		01.01.1984	27.10.1999		01.07.1991
Hexagon Composites	Oslo Børs		01.01.1994			30.01.1997
Hitec	Oslo Børs		01.01.1988	09.06.2000		12.07.1994
Hjellegjerde	Oslo Børs		01.01.1995			16.10.1997
Hunsfos	Oslo Børs		01.01.1981	20.01.1999		31.03.1989
Hurtigruten	Oslo Børs		01.03.2006			07.05.2003
Hydralift	Oslo Børs		01.01.1994	14.02.2003		26.06.1996
HÅG	Oslo Børs		01.05.1986	31.03.2006		14.10.1992
I.M. Skaugen	Oslo Børs		01.01.1996			18.02.1997
Ignis	Oslo Børs		01.01.1995			13.11.1997
iGroup	Oslo Børs		01.01.1998	28.02.2003		07.06.2000
InFocus Corporation	Oslo Børs		01.01.2000	26.09.2003		27.06.2000
Infratek	Oslo Børs		01.11.2007			05.12.2007
Inmeta	Oslo Børs		08.10.1999			08.10.1999
Int. Gold Exploration	Oslo Børs		01.01.1995			21.11.1997
Intelecom Group	Oslo Børs		01.01.2000	30.12.2008		13.06.2001
Intellinet	Oslo Børs		01.01.1999	16.07.2002		12.09.2000
InterOil Exploration and Production	Oslo Børs		23.05.2006			19.07.2006
Intex Resources	Oslo Børs		02.11.2006			21.12.2006
Iplast	Oslo Børs		01.01.1995	25.08.1999		01.10.1997
Itera Consulting Group	Oslo Børs		27.01.1999			27.01.1999
Jinhui Shipping and Transportation	Oslo Børs		24.10.1994			24.10.1994
Kansas Workwear	Oslo Børs		01.01.1999	22.09.1999		26.03.1999
Kenor	Oslo Børs		01.01.1985	09.06.2004		19.08.1994
Kitron	Oslo Børs		01.01.1995			13.12.1995
Kitron	Oslo Børs					16.01.1998
Kitron	Oslo Børs					21.04.1997
Klippen Invest	Oslo Børs		01.01.1990	18.10.2004		31.08.1994

Appendiks 6(J). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Komplett	Oslo Børs		30.06.1998			06.11.2000
Kongsberg Automotive	Oslo Børs		01.01.1990	08.07.1999		17.01.1996
Kongsberg Automotive Holding	Oslo Børs		24.06.2005			24.06.2005
Kongsberg Gruppen	Oslo Børs		19.06.1987			13.12.1993
Kristiansand Dyrepark	Oslo Børs		01.01.1989	13.08.2004		31.08.1993
Kverneland	Oslo Børs		01.01.1980			22.12.1983
Kværner	Oslo Børs		01.01.1980	01.12.2005		29.08.1973
Legra	Oslo Børs		01.01.1993	30.12.1998		31.07.1995
Leif Höegh & Co	Oslo Børs		01.01.1987	10.06.2003		06.03.1990
Lerøy Seafood Group	Oslo Børs		01.01.2001			03.06.2002
Loki	Oslo Børs		14.12.1989	07.02.2003		10.01.1990
Luxo	Oslo Børs		01.01.1995	30.06.2009		15.05.1998
Mamut	Oslo Børs		10.05.2004			10.05.2004
Marine Farms	Oslo Børs		30.08.2006			12.10.2006
Marine Harvest	Oslo Børs		01.01.1993			01.07.1997
Maritime Group	Oslo Børs		01.01.1982	27.11.1996		03.09.1984
MARITIME INDUSTRIAL SERVICES	Oslo Børs		26.03.2007			22.05.2007
MediaBin	Oslo Børs		01.01.1995	30.06.2003		01.10.1997
Medi-Stim	Oslo Børs		01.01.2004			28.05.2004
Mefjorden	Oslo Børs		01.01.1998	26.08.2004		19.06.2000
Mindex	Oslo Børs		12.02.1996	21.06.2000		21.10.1996
Moelven Industrier	Oslo Børs		01.01.1980	28.05.2002		21.04.1981
Namsos Trafikkselskap	Oslo Børs		01.01.1984			25.08.1992
Navamedic	Oslo Børs		30.03.2006			31.03.2006
Navia	Oslo Børs		01.01.1987	13.09.2000		21.12.1993
NAVIS	Oslo Børs		13.06.1997	15.02.2001		23.12.1997
NCL Holding	Oslo Børs		01.01.1985	20.12.2000		20.06.1986
Nera	Oslo Børs		01.01.1994	18.10.2006		26.01.1995
NetCom	Oslo Børs		01.01.1994	06.10.2000		03.05.1996
NextGenTel Holding	Oslo Børs		18.12.2003	17.07.2006		19.12.2003
Nio Security	Oslo Børs		27.01.2005			27.01.2005
Noral	Oslo Børs		01.01.1986	30.01.2004		28.02.1996
Norcool Holding	Oslo Børs		01.01.1996	02.11.1999		15.12.1997
NorDiag	Oslo Børs		02.11.2005			14.12.2005
Nordic Semiconductor	Oslo Børs		01.01.1994			29.04.1996
Norman	Oslo Børs		01.01.1993	29.10.2009		11.08.1997
Norse Energy Corp.	Oslo Børs		01.01.1997			28.01.1998
Norsk Hydro	Oslo Børs		16.04.1909			01.01.1973
Norsk Kjøkkeninvest	Oslo Børs		01.01.1996	25.06.2001		18.06.1998
Norsk Lotteridrift	Oslo Børs		01.01.1997	21.07.2000		12.08.1997
Norske Skogindustrier	Oslo Børs		16.05.1990			16.05.1990
Norstat	Oslo Børs		31.08.2005	21.02.2008		23.09.2005
Northern Offshore	Oslo Børs		03.09.2007			03.09.2007
Northern Offshore gammel	Oslo Børs		21.09.2000	04.08.2004		26.10.2000
Northland Resources	Oslo Børs		31.08.2006			23.10.2006
Norway Pelagic	Oslo Børs		30.04.2008			24.06.2008
Norway Seafoods	Oslo Børs		01.01.1995	22.06.1999		16.05.1997
Norwegian Air Shuttle	Oslo Børs		17.12.2003			18.12.2003
Norwegian Energy Company	Oslo Børs		09.11.2007			09.11.2007
Nutri Pharma	Oslo Børs		02.01.1993			05.05.2000
Nycomed	Oslo Børs		14.05.1996	14.01.1998		14.05.1996
Ocean HeavyLift	Oslo Børs		01.03.2007	30.12.2008		04.05.2007
Ocean Rig	Oslo Børs		26.09.1996	21.07.2008		07.01.1997
Oceanteam	Oslo Børs		22.11.2006			08.02.2007
Odfjell	Oslo Børs		01.01.1985			05.05.1986
Odfjell Invest	Oslo Børs		26.04.2006	06.02.2009		01.06.2006
Odim	Oslo Børs		27.09.2005			18.11.2005

Appendiks 6(K). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Office Line	Oslo Børs		07.11.2000	13.07.2006		07.11.2000
OHI	Oslo Børs		01.01.1999	31.10.2003		17.07.2001
Opera Software	Oslo Børs		11.03.2004			11.03.2004
Opticom	Oslo Børs		01.01.1995	18.04.2006		16.05.1997
ORIGIO	Oslo Børs		01.01.1994			08.08.1996
Orkla	Oslo Børs		01.01.1934			02.01.1980
Otrum	Oslo Børs		01.01.1996	28.09.2009		06.07.1998
P4 Radio Hele Norge	Oslo Børs		01.01.1994	27.12.2006		01.11.1996
PA Resources	Oslo Børs		01.01.1994			12.10.2001
Pan Pelagic	Oslo Børs		25.08.2000	31.03.2003		26.04.2001
Petrobank Energy and Resources	Oslo Børs		18.11.2005	10.07.2008		08.06.2006
Petrojack	Oslo Børs		23.02.2005			23.02.2005
Petroleum Geo-Services	Oslo Børs		01.01.1986			26.08.1992
Petrolia Drilling	Oslo Børs		01.03.1997			12.05.1997
Photocure	Oslo Børs		01.01.1998			29.05.2000
Polimoon	Oslo Børs		26.04.2005	15.02.2007		26.04.2005
Porsgrunds Porselæn	Oslo Børs		01.01.1980	09.12.1996		07.04.1981
Powel	Oslo Børs		31.08.2005	22.01.2010		24.10.2005
Profdoc	Oslo Børs		22.05.1998	26.08.2008		28.05.1998
Pronova	Oslo Børs		01.01.1982	29.01.1996		03.11.1983
Pronova BioPharma	Oslo Børs		11.10.2007			11.10.2007
Prosafe	Oslo Børs		01.01.1997			23.04.1997
Prosafe Production Public	Oslo Børs		30.04.2008			02.06.2008
Provida	Oslo Børs		01.01.1994	24.10.2000		29.04.1996
Proxima	Oslo Børs		01.01.1996	13.09.2000		22.08.1996
PSI Group	Oslo Børs		29.05.2001			11.06.2001
Q-Free	Oslo Børs		01.01.2001			03.04.2002
Questerre Energy Corporation	Oslo Børs		17.06.2005			17.06.2005
Raufoss	Oslo Børs		01.01.1984	27.02.2004		02.08.1990
RC Gruppen	Oslo Børs		01.01.1995	02.05.2001		12.06.1997
Reitan Narvesen	Oslo Børs		01.01.1994	31.01.2002		04.06.1996
Rem Offshore	Oslo Børs		28.02.2006			30.03.2007
Renewable Energy Corporation	Oslo Børs		01.01.2005			09.05.2006
Repant	Oslo Børs		22.11.2006			03.01.2007
Reservoir Exploration Technology	Oslo Børs		18.11.2005			21.12.2006
Rica Hotels	Oslo Børs		01.01.1989	13.12.2006		13.01.1994
Rieber & Søn	Oslo Børs		01.01.1980			02.01.1980
Rocksource	Oslo Børs		23.08.1988			30.10.1996
Roxar	Oslo Børs		01.01.1995	18.05.2009		11.06.1997
Royal Caribbean Cruises	Oslo Børs		01.01.1996			15.08.1997
Saga Petroleum	Oslo Børs		01.01.1980	25.08.1999		12.06.1980
SalMar	Oslo Børs		20.03.2007			08.05.2007
SAS AB	Oslo Børs		21.02.1997			
SAS Norge B	Oslo Børs		01.01.1980	17.08.2001		
Scana Industrier	Oslo Børs		01.01.1993			05.12.1995
Scandinavia Online	Oslo Børs		21.01.1998	15.01.2002		07.06.2000
Schibsted	Oslo Børs		01.01.1989			15.07.1992
Scribona	Oslo Børs		01.01.2001			15.05.2001
SE Labels	Oslo Børs		01.01.1985	13.07.2001		20.05.1994
SeaBird Exploration	Oslo Børs		11.04.2006			11.04.2006
Seadrill	Oslo Børs		31.08.2005			22.11.2005
Seateam Technology	Oslo Børs		01.01.1997	23.10.1998		17.03.1997
Selmer	Oslo Børs		01.01.1993	22.08.2000		27.10.1995
Sense Communications International	Oslo Børs		01.01.2000	11.07.2003		22.12.2000
SensoNor	Oslo Børs		01.01.1985	08.08.2003		06.01.1993
Sevan Marine	Oslo Børs		13.12.2004			13.12.2004
Siem Offshore	Oslo Børs		12.08.2005			12.08.2005

Appendiks 6(L). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
Simrad	Oslo Børs		01.01.1981	21.02.1997		03.01.1983
Simrad Optronics	Oslo Børs		07.07.2005			07.07.2005
Simrad Optronics	Oslo Børs		21.11.1980	10.11.2000		13.04.1983
Simtronics	Oslo Børs		05.01.2007			05.01.2007
Skaugen Petrotrans	Oslo Børs		06.09.1991	17.02.1997		23.09.1991
Smedvig	Oslo Børs		01.01.1990	16.06.2006		19.09.1990
Software Innovation	Oslo Børs		01.01.1997	01.04.2009		18.09.1998
Solstad Offshore	Oslo Børs		01.01.1995			27.10.1997
Solvang	Oslo Børs		01.01.1938			03.06.1980
Songa Offshore	Oslo Børs		22.12.2005			26.01.2006
SPCS-Gruppen	Oslo Børs		01.01.1994	26.07.2001		18.06.1996
Star Reefers Inc.	Oslo Børs		06.04.2001			19.04.2001
Statoil	Oslo Børs		01.01.1984			18.06.2001
Stavanger Aftenblad	Oslo Børs		01.01.1986	25.06.2009		16.04.1993
Stento	Oslo Børs		20.02.1992	14.09.2000		22.08.1994
Stentofon	Oslo Børs		01.01.1980	21.07.1997		27.04.1987
StepStone	Oslo Børs		01.01.1998	17.12.2009		14.03.2000
Stolt-Nielsen	Oslo Børs		01.01.1993			28.03.1996
Stolt Offshore A	Oslo Børs		25.06.1998	06.03.2001		01.07.1998
STX Europe	Oslo Børs		01.06.2004	10.02.2009		01.06.2004
Subsea 7	Oslo Børs		17.10.2002			22.10.2002
SuperOffice	Oslo Børs		01.01.1993	21.11.2008		10.03.1997
Swan Reefer	Oslo Børs		01.07.1997	03.05.2001		30.10.1997
Sydvaranger	Oslo Børs		01.01.1980	12.09.2000		02.01.1980
Synnøve Finden	Oslo Børs		01.01.1996	18.08.2009		06.07.1998
Tandberg	Oslo Børs		01.01.1980			03.01.1983
Tandberg Data	Oslo Børs		01.10.1981	04.05.2009		23.05.1985
Tandberg Storage	Oslo Børs		02.10.2003	04.05.2009		02.10.2003
Tandberg Television	Oslo Børs		01.01.1997	14.06.2007		13.02.1997
Team Shipping	Oslo Børs		01.01.1997	29.11.2001		15.01.1998
Technor	Oslo Børs		01.01.1995	28.07.2006		14.07.1997
Teco Maritime	Oslo Børs		22.06.2004			22.06.2004
Teekay Petrojarl	Oslo Børs		30.06.2006	24.07.2008		30.06.2006
Telecast	Oslo Børs		01.01.1980	21.02.2002		10.04.1989
TeleComputing	Oslo Børs		01.01.1998	05.02.2010		29.06.2000
Telenor	Oslo Børs		01.01.2000			04.12.2000
Telio Holding	Oslo Børs		26.04.2006			02.06.2006
TGS-NOPEC Geophysical Company	Oslo Børs		21.08.1996			30.10.1997
Thrane-Gruppen	Oslo Børs		01.01.1994	23.09.1999		13.02.1997
Thule Drilling	Oslo Børs		31.08.2005	31.08.2005		13.09.2006
Tide	Oslo Børs		01.01.1984			11.09.1992
Tomra Systems	Oslo Børs		01.01.1983			18.01.1985
Tordenskjold	Oslo Børs		20.09.1996	02.09.2003		25.08.1997
Transocean	Oslo Børs		01.01.1989	09.12.1996		14.05.1990
Trefoil	Oslo Børs		18.11.2005	08.08.2008		20.12.2005
Trolltech	Oslo Børs		23.05.2006	17.06.2008		05.07.2006
Tsakos Energy Navigation	Oslo Børs		01.01.1993	18.03.2005		15.09.1994
TTS Group	Oslo Børs		01.01.1993			02.05.1995
Ugland Nordic Shipping	Oslo Børs		01.01.1989	22.06.2001		08.02.1994
Ugland Nordic Tankers	Oslo Børs		01.07.1996	22.02.1999		16.12.1997
Ulstein Holding	Oslo Børs		01.01.1995	22.06.1999		09.10.1997
Unit 4 Agresso	Oslo Børs		01.01.2000	01.03.2002		29.12.2000
Unitor	Oslo Børs		01.01.1980	20.01.2006		02.01.1980
Vard B	Oslo Børs		30.05.1989	30.01.1992		25.07.1989
Veidekke	Oslo Børs		01.01.1984			23.06.1986
Visma	Oslo Børs		01.01.1993	24.08.2006		23.01.1996
Vizrt	Oslo Børs		12.05.2005			12.05.2005

Appendiks 6(M). Oversikt over avhandlingens investeringsunivers i Norge og Sverige for perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist	Base date	kursdata
VMetro	Oslo Børs		01.01.1995	31.10.2008		31.10.1997
Voice	Oslo Børs		01.01.1996	22.12.2003		02.04.1998
Waterfront Shipping	Oslo Børs		01.01.1991	24.05.2000		10.09.1993
Wavefield Inseis	Oslo Børs		28.02.2007	13.02.2009		30.03.2007
Wenaas	Oslo Børs		30.04.1996	19.05.1999		20.08.1996
Western Bulk Shipping	Oslo Børs		01.01.1992	28.12.2001		10.12.1993
Wilh. Wilhelmsen	Oslo Børs		01.01.1980			29.10.1981
Wilson	Oslo Børs		17.03.2005			17.03.2005
Winder	Oslo Børs		01.01.1980	11.09.2001		06.05.1985
Yara International	Oslo Børs		25.03.2004			25.03.2004
Zenitel	Oslo Børs		01.01.2000	30.04.2003		19.07.2000
Mosvold Shipping Ltd.	Oslo Børs		01.01.1995	21.09.2001		30.11.1995

Appendiks 7(A). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
24hPoker Holding	Stockholm	O	19.12.2000	01.06.2007
24hPoker Holding	Stockholm	O	11.09.2006	
Abu Garcia	Stockholm	O	05.10.1994	31.08.1995
Addtech	Stockholm	O	03.09.2001	
Affärsstrategerna	Stockholm	O	26.06.1998	29.01.2010
Föreningsbankernas Bank	Stockholm	O	01.07.2000	01.03.1991
Kone	Stockholm	AI	f.1990	03.05.1993
Printcom	Stockholm	O	27.04.2000	26.07.2002
Ainax	Stockholm	O	01.12.2004	29.04.2005
Akzo Nobel	Stockholm	A	21.02.1994	31.10.2002
Alcatel Alsthom Comp. Gen d'Elec.	Stockholm	AI	f.1990	31.01.2001
Alfa-Laval	Stockholm	AI	f.1990	01.08.1991
Alltele Allmänna Svenska Telefonaktiebolaget	Stockholm		15.06.2009	
Almedahl	Stockholm	AI	f.1990	17.05.1993
Altima	Stockholm	O	16.12.2003	12.02.2004
Anderson Industrier, Paul	Stockholm	AI	f.1990	11.04.1994
Anglo Scand.Invest	Stockholm	O	f.1990	02.12.1991
Anticimex	Stockholm	All	f.1990	04.09.1992
Aritmos	Stockholm	AI	f.1990	31.03.1995
Array	Stockholm	O	08.09.1999	24.01.2003
Artema Medical	Stockholm	O	04.05.1999	
ASTICUS	Stockholm	O	03.04.1998	29.12.1999
AstraZeneca PLC	Stockholm	A	06.04.1999	
Atlantica, Försäkringsab	Stockholm	AI	f.1990	30.04.1997
Atle	Stockholm	A	15.11.1993	11.05.2001
Atrium Ljungberg	Stockholm	O	14.07.1994	
Autoliv	Stockholm	A	09.06.1994	09.05.1997
Autoliv Inc.	Stockholm	A	02.05.1997	
Avanza Bank Holding	Stockholm	O	03.07.2000	
Avena	Stockholm	O	f.1990	13.03.1992
AvestaPolarit	Stockholm	A	30.01.2001	30.12.2002
AW Anderson, Patentbyrå	Stockholm	O	02.01.1991	
AxTrade	Stockholm	AI	f.1990	18.06.1993
Bahco	Stockholm	AI	f.1990	15.04.1992
Bastionen Syd	Stockholm	O	f.1990	19.12.1994
Bayer	Stockholm	AI	01.02.1990	30.11.2000
Beijer Capital	Stockholm	O	f.1990	01.06.1993
Benima Ferator Engineering	Stockholm	O	30.05.1996	12.11.1998
Bergaliden	Stockholm	O	30.05.1991	17.03.1995
Bergs Timber	Stockholm	O	01.07.2000	
Betongindustri	Stockholm	AI	f.1990	04.05.1990
Beväringen, Fastighets AB	Stockholm	AI	f.1990	21.09.1990
BGB i Stockholm	Stockholm	AI	f.1990	26.10.1992
Boliden Limited	Stockholm	A	03.05.1999	
Bostadsaktiebolaget Drott	Stockholm	O	06.05.2004	01.10.2004
Brinova Fastigheter	Stockholm	O	20.11.2003	
Brukens Nordic	Stockholm	O	31.05.1994	24.07.1995
Bygg-Fast	Stockholm	O	f.1990	24.09.1993
Cabanco	Stockholm	All	f.1990	21.09.1992
Capinordic	Stockholm	O	21.06.2001	25.04.2003
Cardo	Stockholm	AI	f.1990	27.06.1994
Carl Lamm	Stockholm		10.10.2006	30.06.2009
Carnegie & Co	Stockholm	O	01.06.2001	23.12.2008
Castellum	Stockholm	O	23.05.1997	
Catena	Stockholm	O	26.04.2006	
Cederroth International	Stockholm	All	f.1990	01.03.1994
Celtica	Stockholm	O	02.04.1990	25.07.2003
Clas Ohlson	Stockholm	O	05.10.1999	
Columna Fastigheter	Stockholm	O	26.11.1997	

Appendiks 7(B). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
Cominvest	Stockholm	O	f.1990	02.11.1992
Componenta	Stockholm	All	f.1990	06.07.1992
Conata	Stockholm	AI	f.1990	13.03.1992
Convexa	Stockholm	AI	f.1990	31.08.1990
Corem Property Group	Stockholm		24.06.2009	
Coronado, Forvaltnings	Stockholm	O	f.1990	21.06.1993
Custos	Stockholm	AI	f.1990	03.09.2004
Dacke, AB Nils	Stockholm	AI	f.1990	01.06.1990
Dagon	Stockholm	O	27.06.2002	
Datema	Stockholm	O	15.01.1991	09.02.1993
Diamyd Medical	Stockholm	O	30.05.2002	
Diligentia	Stockholm	A	30.09.1996	15.08.2000
Din Bostad Sverige	Stockholm	O	14.07.2000	29.09.2009
Diös Fastigheter	Stockholm	O	22.05.2005	
Drummond Gate	Stockholm	O	f.1990	24.09.1993
East Capital Explorer	Stockholm		09.11.2007	
EDEBE Promotion	Stockholm	All	f.1990	01.03.1990
Electra Gruppen	Stockholm		01.06.2009	
Elekta Instrument	Stockholm	A	01.03.1994	
ESAB	Stockholm	AI	f.1990	10.11.1994
Euroway	Stockholm	O	f.1990	11.01.1994
Expanda	Stockholm	O	25.06.1997	
Export-Invest	Stockholm	AI	f.1990	05.08.1994
Fabege	Stockholm	AI	f.1990	02.12.1997
Fabege	Stockholm	O	24.09.1998	14.01.2005
Fabege	Stockholm	O	23.05.2005	
Fagerlid Industrier	Stockholm	O	17.03.1995	15.12.1999
Fast Partner	Stockholm	O	14.02.1994	
Fastighets AB Balder	Stockholm	O	30.06.1998	26.04.2000
Fastighets AB Balder	Stockholm	O	12.10.1999	
Fermenta	Stockholm	O	f.1990	28.10.1994
Forcenergy Inc.	Stockholm	A	31.03.1998	21.01.2000
Fordonia	Stockholm	O	f.1990	13.03.1992
Fortet, Fastighets AB	Stockholm	All	f.1990	20.11.1990
Freia Marabou	Stockholm	AI	03.09.1990	13.05.1993
Frigoscandia	Stockholm	O	17.06.1994	17.11.1995
Fristads	Stockholm	O	30.03.1994	29.09.1995
Fundia	Stockholm	O	f.1990	25.03.1992
Föreningsbanken	Stockholm	A	03.01.1994	11.06.1997
FöreningsSparbanken	Stockholm	A	09.06.1995	
Förvaltningsab. Ratos	Stockholm	AI	f.1990	
Gamlestaden	Stockholm	O	f.1990	12.05.1992
Gnosjö-Gruppen	Stockholm	O	f.1990	09.02.1995
Gorthon Invest	Stockholm	All	f.1990	26.07.1993
Gota	Stockholm	AI	f.1990	26.10.1992
GOTIC	Stockholm	O	25.02.1997	14.10.1997
Gotland	Stockholm	O	01.07.2000	19.03.2004
Graninge	Stockholm	A	16.01.1992	20.02.2004
Grauten Oil	Stockholm	O	f.1990	08.10.1993
Gullspång Kraft	Stockholm	AI	f.1990	16.06.1998
Göteborgs Betongbyggen	Stockholm	O	27.02.1992	30.03.1992
Hadronen	Stockholm	O	11.06.1990	19.04.1993
Handelsbanken Hypotek	Stockholm	O	18.06.1997	
Hasselblad, AB Victor	Stockholm	AI	f.1990	19.10.1990
Havsfrun Investment	Stockholm	O	f.1990	
HEBA Fastighets	Stockholm	O	13.06.1994	
Hebi Health Care	Stockholm	O	16.12.1991	25.10.1996
Hemstaden, Bostadsab.	Stockholm	O	08.07.1994	31.01.1997
Hemtex	Stockholm	O	06.10.2005	

Appendiks 7(C). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
Heron	Stockholm	O	12.08.1991	
Hexagon	Stockholm	AI	f.1990	27.12.1990
HILAB	Stockholm	All	f.1990	31.10.1995
HOIST International	Stockholm	O	f.1990	17.10.1994
HOIST INTERNATIONAL	Stockholm	O	07.05.1998	16.07.2004
Home Properties	Stockholm	O	15.03.1999	08.05.2009
HQ	Stockholm	O	12.11.1992	
HQ Fonder	Stockholm	O	25.06.2002	25.10.2005
Hufvudstaden	Stockholm	AI	f.1990	
Hufvudstaden International	Stockholm	O	29.08.1997	30.12.1997
ICB Shipping	Stockholm	A	14.05.1992	
Incentive	Stockholm	AI	18.07.1991	
Independent	Stockholm	AI	f.1990	01.06.1992
Independent Media Group	Stockholm	O	30.04.1999	03.05.2001
Industri-Matema.	Stockholm	All	f.1990	24.01.1992
Industrivärden	Stockholm	AI	f.1990	
Inter Credit	Stockholm	O	f.1990	27.03.1992
Inter Innovation	Stockholm	AI	f.1990	29.01.1992
International Petroleum Corp. IPC	Stockholm	O	05.10.1990	21.01.1998
Intrum Justitia	Stockholm	O	07.06.2002	
Invent	Stockholm	O	f.1990	17.08.1992
Investment AB Bure	Stockholm	A	01.10.1993	
Investmentab. Latour	Stockholm	AI	f.1990	30.05.1997
Investmentab. Öresund	Stockholm	AI	f.1990	
Investor	Stockholm	AI	f.1990	
Invik & Co	Stockholm	O	01.09.2005	17.08.2007
JM AB	Stockholm	AI	f.1990	
Johnson Pump	Stockholm	O	21.12.1998	28.03.2002
JP Bank	Stockholm	All	f.1990	11.06.1999
JP Nordiska	Stockholm	AI	f.1990	14.03.2003
Kanthal	Stockholm	O	14.10.1993	22.08.1997
KapN	Stockholm	O	20.12.1993	13.07.1995
KappAhl Holding	Stockholm	O	23.02.2006	
Kaupthing Bak hf.	Stockholm	O	20.12.2002	09.12.2008
Kinnevik, Investment	Stockholm	O	22.09.1997	
Klövern	Stockholm	O	19.06.1997	
Klövern Fastigheter	Stockholm	AI	f.1990	09.02.1998
Korsnäs	Stockholm	AI	f.1990	01.06.1993
Kramo	Stockholm	All	f.1990	20.06.1994
Kungsleden	Stockholm	O	14.04.1999	
Kvaerner	Stockholm	AI	12.12.1990	05.05.1999
Lagercrantz Group	Stockholm	O	03.09.2001	
Lawson Software Inc	Stockholm	O	02.05.2006	29.05.2009
LB Icon	Stockholm	O	18.11.1998	26.07.2006
Ledstiernan	Stockholm	O	01.03.2000	
LIC Care	Stockholm	O	28.12.1993	29.09.1995
LinkMed	Stockholm		12.12.2006	
Livsmedelskompaniet i Helsingborg	Stockholm	O	f.1990	11.09.1992
Lundin Mining Corporation	Stockholm	O	03.12.2004	
Luxonen	Stockholm	O	11.06.1990	
M2 FASTIGHETER	Stockholm	A	17.10.1996	18.04.1997
Malmros International	Stockholm	AI	f.1990	04.06.1991
Mandamus Fastigheter	Stockholm	O	15.06.1998	19.11.2003
Marabou	Stockholm	AI	f.1990	21.01.1991
Matteus	Stockholm	O	16.05.1994	30.08.2006
Melker Schörling	Stockholm		06.12.2006	
Mercurias	Stockholm	O	f.1990	15.12.1992
Midway	Stockholm	A	f.1990	
Millicom International Cellular S.A	Stockholm	O	30.03.2004	

Appendiks 7(D). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
Mogul	Stockholm	O	11.09.2000	14.10.2003
Morphic Technologies	Stockholm		04.03.2008	
Movexa	Stockholm	O	f.1990	17.12.1990
Naturkompaniet	Stockholm	O	21.04.1999	31.05.2000
NCB	Stockholm	AI	f.1990	16.08.1994
NeoNet	Stockholm	O	20.10.2000	
NK Cityfastigheter	Stockholm	O	21.03.1997	26.06.1998
NLK Celpap	Stockholm	O	29.06.1990	23.03.1992
Nobel Biocare Holding AG	Stockholm	A	24.06.2002	09.05.2008
Nobel Ind.	Stockholm	AI	f.1990	21.03.1994
Nordbanken	Stockholm	AI	f.1990	12.12.1997
Nordbanken	Stockholm	AI	f.1990	27.08.1992
Nordbanken	Stockholm	A	02.11.1995	
Nordea Bank	Stockholm	A	15.12.1997	
Nordiska Kompaniet	Stockholm	AI	f.1990	12.07.1993
Nordnet	Stockholm	O	19.04.2000	
Nordström & Thulin	Stockholm	AI	f.1990	31.03.1998
Norrporten, Fastighetsab.	Stockholm	A	10.06.1994	01.12.2000
Norsk Data	Stockholm	All	f.1990	03.05.1993
Norsk Hydro	Stockholm	AI	f.1990	24.03.2004
Novestra	Stockholm	O	21.06.2000	
Nycklen Holding	Stockholm	O	f.1990	15.04.1991
Näckebo	Stockholm	A	28.06.1996	02.11.1998
Old Mutual Plc	Stockholm	A	02.02.2006	07.09.2007
OMI Corp	Stockholm	AI	f.1990	28.04.1998
OMX	Stockholm	AI	f.1990	02.05.2008
Orrefors Kosta Boda	Stockholm	All	f.1990	27.12.1996
OY Wärtsilä	Stockholm	AI	f.1990	17.01.1991
Pandox	Stockholm	O	23.06.1997	20.02.2004
Partnerinvesteringar i Gøteborg	Stockholm	O	06.05.1993	13.07.1995
Paul Anderson Fastigheter	Stockholm	O	27.05.1994	31.03.1995
Peak Performance	Stockholm	O	07.10.1996	12.08.1997
Pharmacia & Upjohn, Inc	Stockholm	A	06.11.1995	31.03.2000
Pharmacia Corporation	Stockholm	A	03.04.2000	11.04.2003
Piren	Stockholm	AI	f.1990	28.09.2000
Platzer Fastigheter	Stockholm	AI	f.1990	03.08.2001
PLM	Stockholm	A	13.11.1995	05.03.1999
PriFast	Stockholm	A	31.05.1991	07.05.1999
Produra Venture Capital	Stockholm	O	26.05.1993	13.07.1995
Programator	Stockholm	AI	f.1990	21.01.1993
Prosparitas	Stockholm	O	f.1990	24.02.1992
Protorp	Stockholm	AI	f.1990	26.02.1993
Proventus	Stockholm	O	f.1990	09.06.1995
Proventus International	Stockholm	O	f.1990	05.03.1991
Providentia	Stockholm	AI	f.1990	15.06.1992
Realia	Stockholm	O	f.1990	26.06.2002
Rederi AB Transatlantic	Stockholm	A	14.06.1991	
Regnbågen	Stockholm	All	f.1990	18.10.1993
Råckstahus	Stockholm	A	25.05.1994	31.03.1995
SAAB-SCANIA	Stockholm	AI	f.1990	07.08.1991
Sagax	Stockholm		08.10.2007	
Saint-Gobain	Stockholm	AI	f.1990	28.02.2001
SalusAnsvar	Stockholm	O	02.01.1997	14.12.2007
SCA Svenska Cellulose	Stockholm	AI	f.1990	
S-E-Banken	Stockholm	AI	f.1990	
SECAB	Stockholm	O	f.1990	28.01.1991
SECTRA	Stockholm	O	03.03.1999	
Sibo Shipping	Stockholm	O	08.06.1990	01.09.1995
SIFAB	Stockholm	AI	02.07.1990	26.06.1998

Appendiks 7(E). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
Skandia Försäkrings	Stockholm	AI	f.1990	05.06.2006
Skanditek Industriförvaltning	Stockholm	O	f.1990	19.01.2010
Skaraborgsbanken	Stockholm	AI	f.1990	15.05.1990
SkiStar	Stockholm	O	01.07.2000	
Skånska Banken	Stockholm	AI	f.1990	26.04.1990
Société Européenne de Communication S.A.	Stockholm	O	02.09.1999	03.11.2000
Solitair	Stockholm	O	16.05.1990	30.10.1998
Spira	Stockholm	O	11.07.1994	09.01.1998
Stadshypotek	Stockholm	A	06.10.1994	30.06.1997
Stancia	Stockholm	A	07.02.1994	26.04.1996
Stora Enso Oyj	Stockholm	A	29.12.1998	
Stora Kopparbergs Bergslags	Stockholm	AI	f.1990	19.01.1999
Studsvik	Stockholm	O	04.05.2001	
Sv. Handelsbanken	Stockholm	AI	f.1990	
Svenska Kreditförsäkrings	Stockholm	AI	f.1990	30.11.1992
Svithoid Tankers	Stockholm	O	13.07.2006	14.10.2008
Svolder	Stockholm	O	30.06.1993	24.02.1997
Svolder	Stockholm	O	01.07.2000	
Swedbank	Stockholm	A	09.06.1995	
Swedspan Industrier	Stockholm	O	11.01.1995	30.08.1996
Swegon	Stockholm	All	f.1990	30.06.1995
Sydskraft	Stockholm	AI	f.1990	28.09.2001
Sydsvenska	Stockholm	All	f.1990	27.06.1994
ARETE	Stockholm	O	15.06.1999	17.11.2000
B & B Tools	Stockholm	AI	f.1990	
Karolin Inv.	Stockholm	O	f.1990	09.02.1996
Systemair	Stockholm		12.10.2007	
Säkl	Stockholm	O	01.07.2000	
Tanganyika Oil Company Ltd	Stockholm		14.02.2007	23.12.2008
Thalamus Networks	Stockholm	O	04.09.2000	06.10.2008
Thorsman & Co	Stockholm	All	f.1990	03.05.1991
Tornet, Fastighets	Stockholm	O	07.05.1996	29.10.2004
Traction	Stockholm	O	24.05.2000	
Trustor	Stockholm	O	f.1990	06.10.2000
Tryckinvest i Norden	Stockholm	O	08.06.1998	30.09.1998
Trygg-Hansa	Stockholm	AI	f.1990	06.02.1998
Uddeholms	Stockholm	O	f.1990	27.07.1991
United Tankers	Stockholm	A	29.06.1990	01.09.1997
VBBgruppen	Stockholm	O	02.11.1990	15.09.1997
VenCap Industrier	Stockholm	O	18.10.1993	23.05.1997
Vide Invest	Stockholm	O	16.12.1993	05.09.1994
Vostok Gas	Stockholm	O	14.04.1998	30.01.2009
Vostok Nafta Investment Ltd	Stockholm		04.07.2007	
Wallenstam	Stockholm	O	01.07.2000	
Wermia	Stockholm	O	f.1990	30.05.1991
Wermlandsbanken	Stockholm	AI	f.1990	15.05.1990
Wihlborg & Son	Stockholm	A	f.1990	
Östgöta Ensk. Bank	Stockholm	AI	f.1990	19.06.1997
Åkermans Verkstad	Stockholm	AI	f.1990	15.03.1991
ABG Sundal Collier Holding	Oslo Børs		01.07.1991	
Acta Holding	Oslo Børs		25.05.2001	
Actinor Shipping	Oslo Børs		21.05.1992	10.12.2001
Active 24	Oslo Børs		12.11.2004	05.10.2006
Aktiv Kapital	Oslo Børs		01.01.1995	
Allianse	Oslo Børs		25.05.2005	13.07.2006
Ambra	Oslo Børs		01.01.1980	22.07.1992
Amersham	Oslo Børs		10.06.1998	29.03.2004
Arcade Shipping	Oslo Børs		09.06.1988	08.09.1994
Arcen	Oslo Børs		01.01.1983	31.12.1991

Appendiks 7(F). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
Arendals Fossekompagni	Oslo Børs		01.01.1980	
ARK	Oslo Børs		01.01.1989	27.10.1999
Aurskog Sparebank	Oslo Børs		01.01.1997	
Autronica	Oslo Børs		01.01.1980	06.05.1994
Avantor	Oslo Børs		01.01.1983	30.04.2004
Bergen Nordh. Rutel.	Oslo Børs		15.01.1996	21.05.1996
Bergensbanken	Oslo Børs		01.01.1980	16.02.2000
Bilsped. Transp. & Logistics	Oslo Børs		29.01.1986	26.03.1997
BNR Fjord Line	Oslo Børs		03.02.2003	30.04.2003
BNR TFDS FJORD	Oslo Børs		03.02.2003	30.04.2003
BNR Troms Fylkes Dampskibsselskap	Oslo Børs		03.02.2003	30.04.2003
Bolig- og Næringsbanken	Oslo Børs		01.01.1986	09.05.2005
Brøvig Supply	Oslo Børs		01.01.1997	22.04.1998
Burmeister & Wain Holding	Oslo Børs		18.06.1990	15.07.1994
Bøhler-Gruppen	Oslo Børs		01.09.1993	08.04.1997
Captura	Oslo Børs		27.02.2006	16.05.2007
China Fishery Group	Oslo Børs		21.01.2010	
Chr. Bank og Kreditkasse	Oslo Børs		01.01.1980	07.02.2001
Chr. Bjelland & Co	Oslo Børs		01.01.1995	09.12.1996
Component Software Group	Oslo Børs		20.09.2000	24.10.2007
Computer Advances	Oslo Børs		01.01.1993	14.03.2000
Confirmit	Oslo Børs		02.11.2005	22.09.2008
Consafe Offshore	Oslo Børs		31.08.2005	18.08.2006
Customax	Oslo Børs		01.01.1998	22.06.2001
Dale	Oslo Børs		01.01.1984	31.12.1993
David Livsforsikringselskap	Oslo Børs		01.01.1985	22.03.1991
Davie Yards	Oslo Børs		30.08.2007	30.08.2007
Den norske Bank	Oslo Børs		09.04.1992	31.12.1994
Den Norske Creditbank	Oslo Børs		01.01.1980	11.04.1990
Det Nordenfj. Dampskibsselskab	Oslo Børs		12.01.1981	29.11.1991
Det Stavangerske Dampskibss.	Oslo Børs		01.01.1980	15.05.1992
Det Søndenfj.-Norske Dampskibss. B	Oslo Børs		01.11.1990	19.03.1993
Discoverer	Oslo Børs		01.01.1997	17.12.1998
DnB NOR	Oslo Børs		09.04.1992	
E.C. Dahls Eiendom	Oslo Børs		05.03.1986	24.06.1993
EDB - Elekt. Databeh.	Oslo Børs		01.01.1996	30.08.1999
EEG-Henriksen Gruppen	Oslo Børs		01.01.1989	26.04.1996
Eiend. Aker Brygge I	Oslo Børs		01.01.1988	06.02.1996
Eiendomsutvikling	Oslo Børs		01.02.1983	15.09.1992
Eiker Sparebank N	Oslo Børs		28.12.1993	09.02.1994
Electrolux	Oslo Børs		30.12.1981	08.05.1992
Elektrisk Bureau	Oslo Børs		01.01.1980	27.12.1991
Enwa	Oslo Børs		03.05.2001	22.11.2002
EOC	Oslo Børs		03.10.2007	
Exploration Resources	Oslo Børs		09.03.2005	18.10.2005
Faktor Eiendom	Oslo Børs		25.11.2006	
Fiba B	Oslo Børs		01.07.1991	07.10.1991
Finansbanken	Oslo Børs		01.01.1990	25.11.1999
Fokus Bank	Oslo Børs		01.10.1987	22.06.1999
Forenede-Gruppen	Oslo Børs		01.01.1980	24.08.1993
Fornebu Utvikling	Oslo Børs		01.11.2007	
Framnæs Mek. Verksted	Oslo Børs		01.01.1980	31.12.1992
Freia Marabou	Oslo Børs		01.01.1980	13.05.1993
Frigstad Discoverer Invest	Oslo Børs		15.03.2007	23.01.2008
G. Block Watne	Oslo Børs		01.01.1980	30.11.1990
Gambit	Oslo Børs		03.10.1983	31.12.1991
Gjensidige NOR Sparebank	Oslo Børs		21.06.1991	12.09.2002
GPI	Oslo Børs		01.01.1983	15.07.1993
H.C.A. Melbye	Oslo Børs		01.01.1981	03.08.1990

Appendiks 7(G). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
Hafslund	Oslo Børs		03.01.1908	
Hansa Bryggeri	Oslo Børs		01.01.1980	08.06.1990
Havtor	Oslo Børs		01.01.1983	17.04.1996
Helgeland Sparebank	Oslo Børs		10.12.1999	
Hol Sparebank	Oslo Børs		01.01.1997	
Home Invest	Oslo Børs		28.09.2000	08.11.2001
Høland Sparebank	Oslo Børs		26.06.1999	
IBAS Holding	Oslo Børs		20.08.2004	10.02.2006
IBY Eiendom	Oslo Børs		01.01.1995	16.04.1999
ICI Ltd	Oslo Børs		30.12.1981	30.12.1994
Imarex	Oslo Børs		04.04.2005	
Indre Sogn Sparebank	Oslo Børs		01.01.1994	
Industrifinans Boligeiendom	Oslo Børs		01.01.1996	26.09.2003
Industrifinans Forvaltning	Oslo Børs		01.01.1997	14.09.2000
Industrifinans Næringseiendom	Oslo Børs		01.01.1997	20.10.2004
Infostream	Oslo Børs		01.01.1999	15.11.2000
Investa	Oslo Børs		01.01.1980	31.12.1992
Investra	Oslo Børs		01.01.1999	31.03.2003
Ivar Holding	Oslo Børs		01.01.1995	21.06.2000
Ivarans Rederi	Oslo Børs		01.01.1980	31.12.1991
Jonas Øglænd	Oslo Børs		01.01.1980	12.06.1990
Kaldnes	Oslo Børs		01.01.1980	02.01.1995
Kirkland	Oslo Børs		01.01.1980	07.07.1993
Kjøbmandsbanken	Oslo Børs		01.01.1980	05.10.1990
Klepp Sparebank	Oslo Børs		23.03.2007	
Kongsberg TechMatic	Oslo Børs		08.10.1997	22.10.1998
Kosmos Holding	Oslo Børs		01.01.1980	31.05.1990
Kranor	Oslo Børs		01.01.1987	20.04.1990
KredittBanken	Oslo Børs		01.01.1995	04.01.2005
Kværner Shipping	Oslo Børs		25.06.1987	06.09.1991
L.M.Ericsson Serie B	Oslo Børs		30.12.1981	30.12.1992
Laboremus	Oslo Børs		01.01.1980	08.03.1991
Larvik Scandi Line	Oslo Børs		25.03.1994	14.10.1996
Linde-Group	Oslo Børs		01.01.1997	30.06.2004
Linstow	Oslo Børs		01.01.1980	27.10.1999
Liva Bil	Oslo Børs		01.04.1991	29.09.1995
Marine Drilling Companies	Oslo Børs		19.03.1996	24.06.1998
Media Holding	Oslo Børs		01.01.1995	06.09.1999
Melhus Sparebank	Oslo Børs		01.01.1997	
Mercur Tankers	Oslo Børs		01.01.1995	20.01.1999
Micro Software Group	Oslo Børs		01.01.1993	06.11.1996
Mikkelservice	Oslo Børs		01.01.1993	18.11.1998
Minard	Oslo Børs		01.01.1994	11.11.1997
MultiSoft	Oslo Børs		01.01.1991	10.06.1996
NEAS	Oslo Børs		30.01.2007	
NEK Kabel	Oslo Børs		30.06.1989	17.12.1992
Nemi Forsikring	Oslo Børs		07.06.2005	10.11.2006
Nes Prestegjelds Sparebank	Oslo Børs		01.01.1996	
Nexus Floating Production	Oslo Børs		01.03.2007	
Nobø Fabrikker	Oslo Børs		01.01.1980	28.04.1992
Nora Eiendom	Oslo Børs		01.01.1988	12.09.1995
Nora Industrier	Oslo Børs		01.01.1980	23.12.1991
Nordic American Tanker Shipping	Oslo Børs		21.09.1995	14.01.2005
Nordic Water Supply	Oslo Børs		01.01.1993	22.05.2003
Nordlandsbanken	Oslo Børs		01.01.1980	28.03.2003
Nordstrøm & Thulin	Oslo Børs		09.05.1994	31.03.1998
Norex Offshore	Oslo Børs		01.01.1985	29.06.1994
Norgani Hotels	Oslo Børs		27.09.2005	12.11.2007
Norges Hypotekinstitut	Oslo Børs		01.01.1980	29.06.1994

Appendiks 7(H). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
Norgeskreditt	Oslo Børs		18.06.1992	26.06.1996
Norminol	Oslo Børs		01.01.1980	08.12.1992
Norse Petroleum	Oslo Børs		01.01.1980	31.01.1996
Norsk Data	Oslo Børs		01.01.1980	31.12.1993
Norsk Vekst	Oslo Børs		01.01.1992	17.08.2007
Northern Logistic Property	Oslo Børs		23.05.2007	
Nortrans Offshore	Oslo Børs		01.10.1997	26.04.2001
Norving	Oslo Børs		01.01.1980	31.12.1992
Norwegian Petroleum Consultants	Oslo Børs		01.01.1985	31.12.1990
Norwegian Property	Oslo Børs		28.09.2006	
Notodden Elektronikk	Oslo Børs		01.01.1983	14.05.1991
Nydalen Compagnie	Oslo Børs		01.01.1992	31.01.1994
Nøtterø Sparebank	Oslo Børs		29.10.2007	
Oceanor Holding	Oslo Børs		03.05.2001	28.03.2003
OfficeShop Holding	Oslo Børs		02.10.2000	30.05.2003
Olav Thon Eiendomsselskap	Oslo Børs		01.01.1983	
Oslo Areal	Oslo Børs		03.05.2005	07.06.2006
Oslo Handelsbank	Oslo Børs		01.01.1980	15.06.1990
Oslo Reinsurance Co	Oslo Børs		01.01.1993	13.04.2000
Oslo Shipholding	Oslo Børs		01.01.1980	08.05.1996
Oslobanken	Oslo Børs		15.06.1984	02.06.1993
Pacific Basin Bulk Sh.	Oslo Børs		03.04.1995	16.09.1996
PC LAN	Oslo Børs		01.01.1999	19.06.2001
Peppe's Pizza	Oslo Børs		01.01.1992	25.11.1994
Polaris Media	Oslo Børs		20.10.2008	
Privatbanken	Oslo Børs		06.07.2004	07.11.2005
Procon Offshore	Oslo Børs		01.01.1997	22.12.1997
Protector Forsikring	Oslo Børs		01.01.1990	27.06.1997
Protector Forsikring	Oslo Børs		25.05.2007	
Realia	Oslo Børs		01.01.1981	31.12.1990
Rena Karton	Oslo Børs		01.01.1980	22.04.1996
RGI (Antilles)	Oslo Børs		01.01.1995	27.01.1997
Ringerikes Sparebank	Oslo Børs		01.01.1995	
Rogalandsbanken	Oslo Børs		01.01.1980	15.02.1991
Ross Offshore	Oslo Børs		01.01.1980	08.04.1994
Rosshavet	Oslo Børs		01.01.1980	04.04.1991
Rottefella	Oslo Børs		01.01.1980	06.09.1991
Rygge-Vaaler Sparebank	Oslo Børs		27.09.2005	
SADG nye grunnfondsbevis	Oslo Børs		05.01.2004	10.03.2004
Sandnes Sparebank	Oslo Børs		01.01.1993	
Sandnes Sparebank Nye	Oslo Børs		12.09.1997	19.02.1998
Sandsvær Sparebank	Oslo Børs		31.05.1989	31.10.2008
Santech Micro Group	Oslo Børs		01.01.1990	16.12.1997
Scan Subsea	Oslo Børs		21.06.2007	23.01.2008
Scorpion Offshore	Oslo Børs		18.11.2005	
SDS Shipping og Offshore	Oslo Børs		01.01.1980	26.04.1993
Sea Farm	Oslo Børs		01.01.1985	23.12.1991
SeaDrill Invest	Oslo Børs		19.03.2004	23.12.2005
Siem Industries	Oslo Børs		01.01.1995	22.11.1999
Sinvest	Oslo Børs		20.04.2001	29.03.2007
Skandia	Oslo Børs		11.12.1989	24.02.1995
Skiens Aktiemølle	Oslo Børs		01.01.1919	
Skipskredittforeningen	Oslo Børs		15.12.1994	10.02.1998
Smedvig Tankships Ltd.	Oslo Børs		02.07.1993	20.12.1995
SpareBank 1 Buskerud-Vestfold	Oslo Børs		05.05.1994	
SpareBank 1 Nord-Norge	Oslo Børs		01.01.1992	
SpareBank 1 SMN	Oslo Børs		01.01.1992	
SpareBank 1 SR-Bank	Oslo Børs		01.01.1992	
Sparebanken Flora-Bremanger	Oslo Børs		14.04.2000	27.11.2003

Appendiks 7(I). Oversikt over norske og svenske selskaper som ikke inkluderes i avhandlingens investeringsunivers, men som var notert på børs i perioden 1990-2009

Navn	Børs	Liste	Noteringsdato	Delist
Sparebanken Møre	Oslo Børs		23.12.1988	
Sparebanken NOR	Oslo Børs		31.01.1995	23.03.1995
Sparebanken Nordland	Oslo Børs		19.07.1989	30.11.1990
Sparebanken Pluss	Oslo Børs		01.01.1997	
Sparebanken Rana	Oslo Børs		16.10.1995	08.04.2005
Sparebanken Vest	Oslo Børs		04.01.1995	
Sparebanken Vestfold	Oslo Børs		03.07.1989	28.09.1990
Sparebanken Øst	Oslo Børs		20.12.1988	
Spb. Eiker Drammen N	Oslo Børs		15.12.1997	19.02.1998
Spits	Oslo Børs		02.11.2006	14.09.2007
Star Holding	Oslo Børs		01.01.1980	29.12.1992
Stavdal	Oslo Børs		01.01.1995	24.05.2000
Steen & Strøm	Oslo Børs		01.10.1991	17.09.2007
Stolt Partner	Oslo Børs		23.04.1990	28.03.1996
Storebrand	Oslo Børs		01.01.1980	
Sunnmørsbanken	Oslo Børs		01.01.1980	09.04.1990
Svenska Cellulosa Aktiebolaget B	Oslo Børs		30.12.1981	01.08.1991
Sysdeco	Oslo Børs		22.05.1998	02.07.1999
Sævik Supply	Oslo Børs		25.10.1996	12.02.1998
Sørlandsbanken	Oslo Børs		01.01.1980	16.11.1990
Tanker Navigation	Oslo Børs		01.01.1997	13.12.1999
Tecmar Technologies Int.	Oslo Børs		01.01.1997	15.02.2000
Totens Sparebank	Oslo Børs		12.10.1995	
Tou	Oslo Børs		01.01.1980	05.10.1990
Transnor Rig	Oslo Børs		01.01.1990	27.12.1991
Transocean Offshore	Oslo Børs		01.01.1995	31.05.1999
Troms Fylkes Dampskibsselskap	Oslo Børs		01.04.2003	28.02.2006
Tromsbanken	Oslo Børs		01.01.1980	31.08.1990
Ugland International	Oslo Børs		08.06.1994	30.12.1994
UNI Storebrand F	Oslo Børs		26.10.1989	31.12.1994
Unison Forsikring	Oslo Børs		31.08.2005	
Nycomed Amersham	Oslo Børs		01.01.1996	09.06.1998
Vestenfjelske Bykreditt	Oslo Børs		07.05.1991	13.12.1994
VIA Travel Group	Oslo Børs		09.06.2005	25.10.2005
Viking Media	Oslo Børs		01.01.1982	29.01.1993
Vital Forsikring	Oslo Børs		01.01.1990	23.04.1996
Volvo Depb	Oslo Børs		21.10.1987	21.10.1994
Voss Veksel- og Landmandsbank	Oslo Børs		01.01.1985	
Wabo	Oslo Børs		01.01.1998	21.06.1999
Wilrig	Oslo Børs		20.01.1989	06.10.1995
Wintershall Norge ASA	Oslo Børs		27.06.2005	30.12.2008

Appendiks 8. Detaljert forklaring over dataene som er innhentet

Kilde: Thomson Financial (2007).

Earnings Before Interest and Taxes (EBIT)

Supplementary (Income) Data, Annual Item; Field 18191

All Industries:

EARNINGS BEFORE INTEREST AND TAXES (EBIT) represent the earnings of a company before interest expense and income taxes. It is calculated by taking the pre-tax income and adding back interest expense on debt and subtracting interest capitalized.

Long Term Debt

Liability Data, Annual Item; Field 03251

All Industries:

LONG TERM DEBT represents all interest bearing financial obligations, excluding amounts due within one year. It is shown net of premium or discount.

It includes but is not restricted to:

Mortgages

Bonds

Debentures

Convertible debt

Sinking fund debentures

Long term bank overdrafts

Long term notes

Long term bills

Medium term loans

Long term royalties

Long term contracts

Industrial revenue bonds

Notes payable, due within one year and to be refunded by long term debt when carried as non-current liability

Long term prepaid contracts

Advances and production payments

Talent and broadcasting rights

Capitalized lease obligations

Revolving credit

Long term advances from subsidiaries/associated companies

Compulsory convertible debt (South Africa)

Eurodollar borrowing

Long term liability in connection with ESOP

Federal Home Loan advances

It excludes:

Current portion of long term debt

Pensions

Deferred taxes

Minority interest

Market Capitalization

Stock Data, Annual Item; Field 08001

All Industries:

Market Price-Year End * Common Shares Outstanding

If Common Shares Outstanding is not available for the current year or prior year, then Common Shares Outstanding-Current is used.

For companies with more than one type of common/ordinary share, market capitalization represents the total market value of the company.

This item is also available at the security level for 1987 and subsequent years.

Working Capital

Supplementary Data, Annual Item; Field 03151

All Industries:

WORKING CAPITAL represents the difference between current assets and current liabilities. It is a measure of liquidity and solvency.

Current Assets - Total

Asset Data, Annual Item; Field 02201

Industrials:

CURRENT ASSETS - TOTAL represents cash and other assets that are reasonably expected to be realized in cash, sold or consumed within one year or one operating cycle. Generally, it is the sum of cash and equivalents, receivables, inventories, prepaid expenses and other current assets. For non-U.S. corporations, long term receivables are excluded from current assets even though included in net receivables.

Current Liabilities - Total

Liability Data, Annual Item; Field 03101

Industrials:

CURRENT LIABILITIES - TOTAL represent debt or other obligations that the company expects to satisfy within one year.

It includes but is not restricted to:

Accounts payable

Short term debt

Notes payable

Current portion of long term debt

All accrued expenses

Other current liabilities

Income taxes payable

Dividends payable

State franchise taxes

Deferred credits

Negative inventories (non-U.S. corporations)

Obligations expected to be satisfied within four years (Germany)

Property, Plant And Equipment - Net

Asset Data, Annual Item; Field 02501

All Industries:

PROPERTY, PLANT AND EQUIPMENT (NET) represents Gross Property, Plant and Equipment less accumulated reserves for depreciation, depletion and amortization.

It includes but is not restricted to:

Land

Buildings - Net

Machinery- Net

Equipment - Net

Construction work in progress

Minerals - Net

Oil - Net

Autos and trucks - Net

Timberland and timber rights - Net

Leasehold improvements - Net

Rented equipment - Net

Furniture and fixture - Net

Property, Plant and Equipment leased under capitalized lease obligations - Net

Book plates - Net

Non-current film costs and inventory

Broadcasting rights and licenses

Franchise rights and licenses

Long term power purchase contracts
Publishing rights and licenses
Funds held for construction
Long term power purchase contracts
Software products

It excludes:

Tools and dies amortized over less than two years
Excess carrying value over cost of property
Copyrights, trademarks, and goodwill
Property not used in operations or used in operations to be discontinued
Property held for sale for companies other than Real Estate companies (treated as investment and advances).

Common Equity

Shareholders' Equity Data, Annual Item; Field 03501

All Industries:

COMMON EQUITY represents common shareholders' investment in a company.

It includes but is not restricted to:

Common stock value
Retained earnings
Capital surplus
Capital stock premium
Cumulative gain or loss of foreign currency translation, if included in equity per FASB 52 treatment
Goodwill written off (field 03491)
For Non-U.S. Corporations preference stock which participates with the common/ordinary shares in the profits of the company
For Non-U.S. Corporations, if shareholders equity section is not delineated then the following additional accounts are included:
Appropriated and unappropriated retained earnings
Net income for the year, if not included in retained earnings (majority share of income is only included)
Compulsory statutory/legal reserves without specific purpose
Discretionary Reserves if other companies in that country include in their delineated shareholders' equity
Negative Goodwill

It excludes:

Common treasury stocks
ESOP Guarantees
Accumulated unpaid preferred dividends
For U.S. Corporations, excess of involuntary liquidating value for outstanding preferred stock over stated value is deducted
Redeemable common stock (treated as preferred)
For Insurance companies, Unrealized gain/loss on marketable securities (field 03498)

Net Income Before Extraordinary Items/Preferred Dividends

Income Data, Annual Item; Field 01551

All Industries:

NET INCOME BEFORE EXTRAORDINARY ITEMS/PREFERRED DIVIDENDS represents income before extraordinary items and preferred and common dividends, but after operating and non-operating income and expense, reserves, income taxes, minority interest and equity in earnings.

If a company reports discontinued operations it is treated as follows:

- a. If the discontinued operations are purely an operating gain or loss on a business segment the company is discontinuing, income including the discontinued operations will be shown.
- b. If the discontinued operations include disposal (gain or loss on a sale), then earnings per share is examined. If a separate per share amount is shown for discontinued operations and a separate per share amount is shown for disposal, the discontinued operations portion is included in net income and the disposal portion is treated as an extraordinary charge or credit. If one per share amount for

discontinued operations is reported and it includes disposal, then net income before discontinued operations is shown and the discontinued operations is treated as an extraordinary item.

Total Assets

Asset Data, Annual Item; Field 02999

All Industries:

TOTAL ASSETS represent the sum of total current assets, long term receivables, investment in unconsolidated subsidiaries, other investments, net property plant and equipment and other assets.

Net Cash Flow - Operating Activities

Cash Flow Data, Annual Item; Field 04860

All Industries:

NET CASH FLOW - OPERATING ACTIVITIES represent the net cash receipts and disbursements resulting from the operations of the company. It is the sum of Funds from Operations, Funds From/Used for Other Operating Activities and Extraordinary Items.

Data for this field is generally not available prior to 1989.

It includes but is not restricted to:

Funds from operations

Funds from/for working capital

Extraordinary items

Common Shares Outstanding

Stock Data, Annual Item; Field 05301

All Industries:

COMMON SHARES OUTSTANDING represent the number of shares outstanding at the company's year end. It is the difference between issued shares and treasury shares.

For companies with more than one type of common/ordinary share, common shares outstanding represents the combined shares adjusted to reflect the par value of the share type identified in field 6005 - Type of Share.

This item is also available at the security level for 1987 and subsequent years.

Earnings Before Interest, Taxes and Depreciation (EBITDA)

Supplementary (Income) Data, Annual Item; Field 18198

Banks, Industrials & Other Financial Companies:

EARNINGS BEFORE INTEREST, TAXES AND DEPRECIATION (EBITDA) represent the earnings of a company before interest expense, income taxes and depreciation. It is calculated by taking the pre-tax income and adding back interest expense on debt and depreciation, depletion and amortization and subtracting interest capitalized.

Net Sales Or Revenues

Income Data, Annual Item; Field 01001

Industrial Companies:

NET SALES OR REVENUES represent gross sales and other operating revenue less discounts, returns and allowances.

It includes but is not restricted to:

Franchise sales when corresponding costs are available and included in expenses.

Consulting fees

Service income

Royalty income when included in revenues by the company.

Contracts-in-progress income

Licensing and franchise fees

Income derived from equipment lease or rental when considered part of operating revenue

Commissions earned (not gross billings) for advertising companies

Income from leased departments

It excludes:

Non-operating income
Interest income
Interest capitalized
Equity in earnings of unconsolidated subsidiaries
Rental income
Dividend income
Foreign exchange adjustment
Gain on debt retired
Sale of land or natural resources
Sale of plant and equipment
Sale of investment
Sales from discontinued operations
Security transactions
Income on reserve fund securities when shown separately
Operating differential subsidies for shipping companies
Net mutual aid assistance for airlines companies
General and Service Taxes
Value-Added taxes
Excise taxes
Windfall Profit Taxes

Price –adjusted

Datatype (P) represents the official closing price. This is the default datatype for all equities. The 'current' price on Datastream's equity programs is the latest price available to us from the appropriate market in primary units of currency (except in the case of the UK where price is given in pence). It is the previous day's closing price from the default exchange except where more recent or real-time prices are available, as listed in the Data sources & updating procedures section of this help system.

The 'current' prices taken at the close of market are stored each day. **These stored prices are adjusted for subsequent capital actions, and this adjusted figure then becomes the default price offered on all Research programs.** The actual historical prices can be accessed using the unadjusted price datatype (UP).

Prices are generally based on 'last trade' or an official price fixing. For stocks which are listed on more than one exchange within a country, default prices are taken from the primary exchange of that country (note that this is not necessarily the 'home' exchange of the stock). For Japan and Germany, prices from the secondary markets can be obtained by qualifying the price datatype with an exchange code (see below for details).

Short Term Debt & Current Portion Of Long Term Debt

Liability Data, Annual Item; Field 03051

All Industries:

SHORT TERM DEBT & CURRENT PORTION OF LONG TERM DEBT represents that portion of debt payable within one year including current portion of long term debt and sinking fund requirements of preferred stock or debentures.

It includes but is not restricted to:

Current portion of long-term debt (field 18232)
Notes payable, arising from short-term borrowings
Current maturities of participation and entertainment obligations
Contracts payable for broadcast rights
Current portion of advances and production payments
Current portion of long term debt that must be paid back during the next twelve months and included in long term debt
Bank Overdrafts
Advances from subsidiaries/associated companies, if the term of the loan is not known it is assumed to be long term debt
Current portion of preferred stock of a subsidiary

Treasury tax and loan demand notes
Short sales of U.S. government securities
Eurodollar borrowings, if not reported separately and the amount cannot be separated
For Banks:

It includes but is not restricted to:

Federal Funds (liability) securities sold under repurchase agreements (field 03055)

For Other Financial Companies:

It includes but is not restricted to:

Securities sold under repurchase agreements (field 03056)

For All Industries:

It excludes:

Securities loaned

Cash & Due From Banks

Asset Data, Annual Item; Field 02004

Banks:

CASH AND DUE FROM BANKS represents amounts due to the bank from other banks.

It includes but is not restricted to:

Deposits (non-interest bearing) made by the bank in other banks for services rendered.

Checks not yet cleared by the Federal Reserve Board

Promissory notes

Deposits in the Federal Reserve Bank

It includes for non-U.S. corporations:

Vault cash

Collections and exchanges

Checks on matured bonds

Postal Checking accounts

Bills for Collection

Reserves maintained with the central bank

Recovery claims of federal and state authorities under the Currency Reform Act (Germany)

Items in the course of collection

Bills discounted

Cash & Short Term Investments

Asset Data, Annual Item; Field 02001

Industrials, Other Financial Companies:

CASH AND SHORT TERM INVESTMENTS represents the sum of cash and short term investments.

It includes but is not restricted to:

Cash on hand

Undeposited checks

Cash in banks

Checks in transit

Cashier's checks

Credit card sales

Drafts

Cash in escrow

Restricted cash

Money orders

Letters of credit

Demand deposits (non-interest bearing)

Mortgage bond proceeds held in escrow

Bullion, bullion in transit

Short-term obligations of the U.S. Government

Stocks, bonds, or other marketable securities listed as

Short-Term Investments

Time Certificates of Deposit

Time deposits

Eurodollar bank time deposits
U.S. Government treasury bills
Corporate Securities - stocks, bonds
Municipal securities
Commercial Paper
Money market mutual fund shares
Post Office checking/GIRO accounts (non-U.S. corporations only)
Post Office savings accounts (non-U.S. corporations only)
Post Office time deposits (non-U.S. corporations only)
Central Bank Deposits
Temporary Investments

It excludes:

Commercial Paper issued by unconsolidated subsidiaries to Parent company (included in receivables)
Amount due from sale of debentures (included in receivables)
Checks written by the company but not yet deposited and charged to the company's bank account
Promissory Notes